

Редакція 3.0

ЗБІРНИК

ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ

ДЛЯ АДВОКАТІВ

АНОТАЦІЯ

Результатом судової реформи 2017 року є не тільки початок функціонування нової судової інституції – Верховного Суду, але й закріплення на законодавчому рівні правила про обов'язковість висновків щодо застосування норм права, викладених у постановах Верховного Суду, для судів всіх інстанцій. Преюдиціальність правових висновків Верховного Суду зумовлює необхідність їх вивчення значною кількістю адресатів – учасниками судового процесу, судами всіх інстанцій, державними органами, юридичною спільнотою, представниками засобів масової інформації та пересічними громадянами. Крім того, з цього часу відбувається повернення до природи прецедентної практики, яка не допускає можливості відступу судових органів від неї, за винятком повноважень Верховного Суду на відступлення від власних правових позицій. Це стало підставою для становлення у національній правовій системі двох правових інститутів – інституту застосування правових позицій Верховного Суду та інституту відступів від правових позицій Верховного Суду. Як наслідок, правові позиції Верховного Суду стають фундаментом для формування єдиної та передбачуваної судової практики, яка піддається оцінці Європейським судом з прав людини при вирішенні справ щодо порушення Україною норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, з метою забезпечення сталості правозастосування та реалізації принципу правової визначеності.

Беручи до уваги вищезазначене, ознайомлення, обізнаність з правовими позиціями Верховного Суду та вміння їх використовувати є одним з ключових аспектів практичної діяльності кожного фахівця у галузі права. З огляду на це, висновки Верховного Суду щодо застосування норм права (правових позицій), кількість яких постійно збільшується, потребують належного упорядкування.

Дане видання містить у собі перелік актуальних правових позицій Верховного Суду та відступів від них, які для зручності пошуку та використання згруповані за відповідними юридичними категоріями. Головним джерелом інформації є аналітично-правова система «ZakonOnline». У виданні застосовано такі функціональні інструменти, як QR-коди та веб-сервіси, які забезпечують швидкий доступ до тексту постанов та правових позицій Верховного Суду.

Збірник правових позицій Верховного Суду призначений для полегшення роботи адвокатів та інших представників юридичної професії, передусім, при пошуку судової практики та проведенні юридичного аналізу правових висновків Верховного Суду.

ЗМІСТ

Категорія: Адвокатський запит	25
Щодо співвідношення адвокатського запиту та запиту про надання публічної інформації	25
Щодо надання конфіденційної інформації на адвокатський запит	28
Щодо обов'язку надавати інформацію на адвокатський запит	31
Категорія: Вручення судової повістки адвокату.....	32
Щодо правових наслідків залишення позову без розгляду у разі неповідомлення адвоката про відкладення розгляду справи.....	32
Щодо правових наслідків вручення судової повістки адвокату, у разі якщо строк дії укладеного з ним договору про надання правової допомоги закінчився	35
Категорія: Витрати на правову допомогу. Гонорар адвоката. Судові витрати.....	36
Щодо відсутності підстав для відшкодування витрат на підготовку адвокатом уточненої касаційної скарги.....	36
Щодо права адвоката як учасника справи на відшкодування витрат на професійну правничу допомогу	39
Щодо чинників, від яких не залежить критерії співмірності адвокатських витрат	41
Щодо процесуальних наслідків ненадсилання доказів понесення витрат на професійну правничу допомогу іншій стороні.....	43
Щодо обставини, від якої не залежить визначення розміру витрат на оплату участі адвоката у судовому засіданні.....	44
Щодо покладення на кредитора здійснених арбітражним керуючим судових витрат на професійну правничу допомогу	47
Щодо відшкодування відповідачу судових витрат на підставі ч. 5 ст. 130 ГПК України у зв'язку із залишенням позову без розгляду відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК України.....	49

Щодо належності як доказу квитанції про сплату адвокатських послуг	51
Щодо підстав для зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу адвоката	52
Щодо змісту детального опису робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом	54
Щодо можливості відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, надану працівниками представників сторін у справі, які не мають статусу адвоката	56
Щодо невтручання суду у внутрішню організацію роботи надавачів правничої допомоги	58
Щодо вимог до опису правничих послуг у контексті вирішенні питання про відшкодування судових витрат	60
Щодо наслідків відсутності доказів оплати вартості наданих адвокатом послуг	62
Щодо складу понесених стороною витрат на професійну правову допомогу	65
Щодо доказів на підтвердження витрат на правову допомогу	67
Щодо порядку встановлення ціни в договорі про надання правової (правничої) допомоги	69
Щодо форми адвокатського гонорару у разі визначення сторонами у договорі про надання правової (правничої) допомоги порядку обчислення гонорару у відсотковому відношенні до певної грошової суми	71
Щодо стягнення судових витрат на професійну правничу допомогу у випадку закриття апеляційного провадження	72
Щодо стягнення витрат на професійну правову допомогу, надану адвокатом, який є одним із засновників юридичної особи – сторони у справі	75
Щодо оцінки дій адвокатського об'єднання із залучення інших адвокатів для участі в судових засіданнях при стягненні на його користь витрат на правничу допомогу	77

Щодо покладення понесених стороною спору, який розглядався в межах справи про банкрутство, витрат на професійну правничу допомогу на кредитора, який не є стороною цього спору	79
Щодо правових наслідків укладення договору про надання юридичних послуг адвокатом як фізичною особою – підприємцем	81
Щодо юридичного значення наявності дефектів чи недоліків в оформленні документів про надання правничої допомоги при відшкодуванні судових витрат	83
Щодо окремих положень договору про надання правничої допомоги, які не підтверджують понесені витрати на професійну правничу допомогу	85
Щодо правових наслідків встановлення в договорі про надання правової допомоги вартості послуг (гонорару) з надання правової допомоги клієнту в межах касаційного перегляду справи у фіксованому розмірі	87
Щодо відшкодування витрат на правову допомогу у разі знаходження адвоката у трудових відносинах зі стороною	89
Щодо розподілу судових витрат на професійну правничу допомогу	91
Щодо відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, понесених третіми особами	93
Щодо видів діяльності адвоката, які не є професійною правничою допомогою	95
Щодо особливостей процедури відшкодування витрат на професійну правову допомогу в адміністративному судочинстві	98
Щодо документального підтвердження понесених витрат на професійну правничу допомогу	101
Щодо розподілу витрат на професійну правничу допомогу при прийнятті ухвали про закриття касаційного провадження	103
Щодо порядку розподілу витрат за надану професійну правничу допомогу	105
Щодо розподілу судових витрат за позовом прокурора, поданим в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати функції держави	107

Щодо правових підстав для обчислення гонорару адвокату	109
Щодо обставин, що беруться до уваги при визначенні розумно необхідного розміру сум, які підлягають сплаті за послуги адвоката	111
Щодо справляння судового збору за подання касаційної скарги на постанову апеляційного суду, прийняту за результатами апеляційного перегляду додаткового рішення місцевого суду про розподіл витрат на професійну правничу допомогу	114
Щодо розподілу судових витрат у разі закриття касаційного провадження	115
Щодо належності доказу оплати послуг за надану адвокатом правничу допомогу	117
Щодо врахування класифікатора спеціалізацій суддів та категорій справ при визначенні розміру витрат на оплату послуг адвоката	119
Щодо відшкодування судових витрат у разі закриття провадження у справі	121
Щодо компенсації часу, який адвокат витрачає на дорогу для участі у судовому засіданні	124
Щодо підстав для зменшення розміру витрат на правничу допомогу	126
Щодо визначення розміру витрат на правничу допомогу	127
Щодо порядку та критеріїв визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу	130
Щодо умови втручання суду у договірні відносини між адвокатом та його клієнтом у частині визначення розміру гонорару або зменшення розміру стягнення такого гонорару	132
Щодо застосування судом критерію співмірності витрат на оплату послуг адвоката	134
Щодо компенсації витрат відповідача у разі закриття провадження у справі	137
Щодо неналежащих доказів на підтвердження понесених витрат на професійну правничу допомогу	139
Щодо стягнення витрат на правничу допомогу у разі закриття провадження у справі	140

Щодо застосування принципу співмірності розміру витрат на професійну правничу допомогу	142
Щодо обставин, які не впливають на належність поданих доказів на підтвердження надання адвокатом правничої допомоги	143
Щодо відшкодування понесених позивачем судових витрат у разі закриття провадження у справі	145
Щодо доказів на підтвердження витрат на правову допомогу	147
Щодо стягнення витрат на професійну правничу допомогу, надану адвокатським об'єднанням	149
Щодо розрахункового документа, який повинен надати адвокат при сплаті клієнтом послуг	151
Щодо визначення розміру компенсації витрат на правову допомогу, яка здійснюється суб'єктом владних повноважень.....	153
Щодо правових наслідків відсутності мокрої печатки банку на платіжному дорученні при вирішенні питання про відшкодування витрат на правову допомогу	155
Щодо належного розрахунку вартості витрат на правову допомогу	156
Щодо правової природи витрат на професійну правничу допомогу, які виникли у покупця за результатами розгляду вимоги про застосування наслідків недійсності договору, укладеного за результатами аукціону з продажу майна банкрута	158
Щодо стягнення витрат на професійну правничу допомогу у разі відсутності детального опису робіт (надання послуг)	160
Щодо розподілу витрат на професійну правничу допомогу при прийнятті ухвали про закриття касаційного провадження	162
Щодо встановлення правил подання до закінчення судових дебатів у справі доказів на підтвердження понесених сторонами судових витрат.....	163
Щодо відмежування «гонорару успіху» від гонорару адвоката.....	165
Щодо підстав для зменшення витрат на оплату професійної правничої допомоги	167

Щодо визначення розміру суми, яка підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною	169
Щодо доказів, що підтверджують витрати на правову допомогу	171
Щодо відшкодування витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги адвоката	1174
Щодо розміру витрат на правову допомогу, понесених у зв'язку з переглядом справи у суді касаційної інстанції	176
Щодо зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу	178
Щодо підстав зменшення суми відшкодування витрат на професійну правничу допомогу	181
Щодо співмірності витрат на правничу допомогу	184
Щодо доказів на підтвердження витрат на правову допомогу	186
Щодо визначення суми відшкодування витрат на професійну правничу допомогу	188
Щодо підстав для виконання грошового зобов'язання за надані юридичні послуги	189
Щодо відшкодування витрат на професійну правничу допомогу	191
Щодо змісту рахунку з надання правової допомоги	193
Щодо порядку розподілу витрат за надану професійну правничу допомогу в господарській справі	195
Щодо розподілу між сторонами витрат на правничу допомогу	199
Щодо порядку відшкодування витрат на правову допомогу	201
Щодо обов'язку сторони, яка заявляє клопотання про відшкодування витрат на правничу допомогу, доводити обґрунтованість їх ринкової вартості	204
Щодо достатності доказів на підтвердження розміру витрат на професійну правничу допомогу	206
Щодо підтвердження розміру витрат на професійну правову допомогу	208

Щодо обставин, що повинні враховуватись судом під час вирішення питання про зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами	210
Щодо визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають відшкодуванню	213
Щодо підстав для відмови у задоволенні вимоги про відшкодування витрат на правову допомогу	215
Щодо підстав для відмови у задоволенні вимоги про відшкодування витрат на правову допомогу	218
Щодо доведення неспівмірності витрат на оплату професійної правничої допомоги	220
Щодо обґрунтованості витрат на професійну правничу допомогу у суді касаційної інстанції	222
Щодо розміру відшкодування стороні, на користь якої відбулося рішення, витрат на професійну правову допомогу	224
Щодо доказування факту надання правової допомоги	226
Щодо обов'язку сторони, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, доводити неспівмірність таких витрат	228
Щодо відсутності підстав для звільнення, зменшення чи покладення на іншу сторону витрат на професійну правничу допомогу в господарській справі	230
Щодо документального підтвердження витрат на правову допомогу у спорах про відшкодування таких витрат	234
Щодо вирішення питання про стягнення витрат на правову допомогу під час розгляду кримінальної справи	236
Щодо розподілу витрат на правову допомогу	238
Щодо винагороди адвоката за позитивне судове рішення	240
Щодо встановлення різного розміру гонорару адвоката в залежності від результату судового розгляду (гонорару успіху)	243

Щодо визначення розміру суми, яка підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною	244
Щодо встановлення пріоритету первинного документу при визначенні гонорару	247
Щодо визначення розміру суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною	249
Щодо включення в умови договору про надання юридичних послуг пункту про винагороду адвокату за досягнення позитивного рішення суду	251
Щодо стягнення на користь адвоката компенсації за відрив від звичайних занять	254
Щодо відшкодування судових витрат на оплату послуг адвоката	256
Щодо підтвердження судових витрат на надання професійної правничої допомоги у конкретній адміністративній справі	259
Щодо обставин, що досліджуються при обґрунтуванні суми судових витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги	262
Щодо стягнення винагороди адвоката за надані послуги (гонорар)	264
Щодо розподілу судових витрат на професійну правничу допомогу	267
Щодо розподілу судових витрат на професійну правничу допомогу	269
Щодо визначення розміру судових витрат, пов'язаних із правовою допомогою, що підлягають компенсації	272
Щодо належного підтвердження судових витрат на надання професійної правничої допомоги	274
Щодо підстави зменшення судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягає розподілу	276
Щодо врахування попередньої судової практики у справах з аналогічними сторонами і подібним предметом спору при стягненні судових витрат на правничу допомогу	277
Щодо наслідків порушення порядку розгляду апеляційним судом заяви про розподіл судових витрат	281

Щодо нового розподілу судових витрат
у випадку скасування або зміни судового рішення
апеляційним судом 283

Щодо визначення розміру суми,
що підлягає сплаті в порядку компенсації
гонорару адвоката іншою стороною 285

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.

Оскарження актів, дій чи бездіяльності

Кваліфікаційно-дисциплінарної

комісії адвокатури 290

Щодо визначення критеріїв «грубого» порушення
Правил адвокатської етики 290

Щодо повноважень Кваліфікаційно-дисциплінарної
комісії адвокатури здійснювати повторний розгляд
справи у разі скасування попереднього
її рішення у судовому порядку 293

Щодо відсутності ознак зловживання
процесуальними правами у діях представника
стороны у справі – адвоката 295

Щодо можливості апеляційного оскарження
ухвали суду першої інстанції про порушення
питання перед Кваліфікаційно-дисциплінарною
комісією адвокатури про притягнення
до дисциплінарної відповідальності адвоката 298

Щодо змісту «відкриття дисциплінарної справи»
як стадії дисциплінарного провадження щодо адвоката 300

Щодо повноваження
Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії
адвокатури порушувати дисциплінарну справу
стосовно адвоката 301

Щодо оскарження адвокатом дій прокуратури
стосовно ініціювання питання про притягнення його
до дисциплінарної відповідальності 304

Щодо притягнення адвоката
до дисциплінарної відповідальності за несплату
щорічних внесків чи прострочення їхньої сплати 305

Щодо підстав прийняття рішення про порушення
дисциплінарної справи стосовно адвоката 308

Щодо виключної компетенції органів
адвокатського самоврядування при притягненні
адвоката до дисциплінарної відповідальності 309

Щодо визнання протиправною бездіяльності КДКА по непроведенню кваліфікаційного іспиту стосовно претендента на отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю	312
Щодо оскарження рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності	314
Щодо повноважень Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури вирішувати питання про порушення або відмову у порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката	318
Щодо повноважень Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури	321
Щодо підтвердження повноважень представника іноземної юридичної особи	323
Щодо належного повідомлення адвоката про призначення до розгляду дисциплінарної справи	326
Щодо оскарження наказу, яким порушуються права особи, що займається адвокатською діяльністю	329
Щодо обчислення строків притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності	331
Щодо порядку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності	333
Щодо відповідальності адвоката за несплату у встановлений термін щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування	336
Щодо підсудності спору про визнання протиправним та скасування рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури	338
Щодо юридичного значення попередньої роботи адвоката в юридичній особі при наданні правової допомоги фізичним особам, які є опонентами такої юридичної особи	341
Щодо відповідальності за подання до дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури скарги щодо порушення адвокатом правил адвокатської етики та присяги адвоката України з використанням фактичних тверджень негативного характеру, які не відповідають дійсності	343

Щодо позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю через систематичну співпрацю з правоохоронними органами	346
Щодо позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю через порушення правил адвокатської етики	348
Щодо вимог, яких має дотримуватись адвокат, висловлюючись у соцмережах.....	351
Щодо позбавлення права на здійснення адвокатської діяльності через невиконання обов'язків адвоката діяти виключно в інтересах клієнта	353
Щодо висловлення захисником позиції, відмінної від позиції його підзахисного.....	355
Щодо правових наслідків повторного протягом року вчинення адвокатом дисциплінарного проступку.....	357
Щодо процедури подання апеляційної скарги адвокатом, який не брав участь у розгляді справи у суді першої інстанції	359
Щодо встановлення підстав для припинення права на заняття адвокатською діяльністю	361
Категорія: Довіреність адвокату. Представництво	363
Щодо конструкції «довіреності в електронній формі»	363
Щодо юридичного значення факту відсутності у паперовій копії ордера на надання правової допомоги всіх необхідних реквізитів.....	365
Щодо правових наслідків участі у справі представника	367
Щодо зазначення у тексті довіреності на здійснення представництва в суді, що її видано саме адвокату	369
Щодо законності засвідчення адвокатом копії довіреності, виданої на його ім'я.....	371
Щодо здійснення представництва у судах апеляційної інстанції виключно адвокатами	372
Щодо вимог до ордера на надання правової допомоги	374
Щодо належного оформлення ордера адвокатом.....	376

Категорія: Допомога по безробіттю адвокатом	378
Щодо правомірності отримання допомоги по безробіттю адвокатом	378
Категорія: Право на захист	380
Щодо порушення права на захист	380
Щодо права органу досудового розслідування залучати до участі в слідчому експерименті підозрюваного та захисника.....	382
Щодо забезпечення права на захист.....	384
Щодо обставин, які не є підставою для визнання участі захисника у кримінальному провадженні обов'язковою	386
Щодо наслідків неналежної оцінки судом аргументів сторони захисту стосовно необхідності забезпечення їй доступу до доказів	388
Щодо правових наслідків апеляційного розгляду справи без участі військовозобов'язаного захисника	390
Щодо випадку, коли в суду відсутній обов'язок надсилати стороні захисту копію судового рішення	392
Щодо відсутності порушення права засудженого на захист	393
Щодо заборони поєднання одним суб'єктом здійснення захисту обвинуваченого та представництва цивільного відповідача.....	395
Щодо правових наслідків відсутності захисника під час підготовчого судового засідання.....	397
Щодо порядку надання стороні захисту доступу до матеріалів кримінального провадження.....	399
Щодо порушення права захисника на виступ у судових дебатах у межах спеціального судового провадження (in absentia).....	401
Щодо визнання нововиявленою обставиною заявлене стороною захисту порушення права на засудженого захист через неналежне виконання захисником своїх обов'язків	403
Щодо обов'язкової присутності захисника та законного представника під час складення протоколу про адміністративне затримання неповнолітнього	405

Щодо забезпечення права засудженого на захист.....	406
Щодо правових наслідків допиту свідка слідчим суддею під час досудового розслідування за відсутності захисника.....	407
Щодо порушення права засудженого на захист.....	409
Щодо обов'язку сторони захисту надати докази обставин, які можуть вплинути на рішення суду щодо призначення покарання.....	412
Щодо правових наслідків надання захисником неналежної правової допомоги.....	413
Щодо дотримання права на захист при отриманні зразків для експертизи.....	415
Щодо залучення захисника у кримінальному процесі у разі, коли його участь не є обов'язковою.....	417
Щодо правових наслідків здійснення захисту адвокатом за відсутності права на заняття адвокатською діяльністю.....	418
Щодо порушення апеляційним судом права обвинуваченого на захист.....	420
Щодо ефективності захисту у кримінальному провадженні.....	421
Щодо обов'язкової участі захисника під час проведення слідчих дій у кримінальному провадженні.....	422
Щодо відсутності порушення права на захист.....	423
Щодо участі захисника при пред'явленні особи для впізнання.....	425
Щодо права особи одночасно користуватись послугами захисника, з яким уклала договір про надання правової допомоги, та послугами безоплатної правової допомоги.....	426
Щодо умов визнання недопустимим доказом результатів обшуку житла чи володіння особи, проведеного без участі захисника.....	428
Щодо порушення права на захист особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру.....	430
Щодо врахування апеляційним судом пояснень захисника, які не містяться в апеляційній скарзі.....	431

Щодо правових наслідків участі адвоката, призначеного за дорученням регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, строк дії якого закінчився.....	432
Щодо вимушеної відмови особи від захисника	435
Щодо права особи на відмову від скарги захисника в його інтересах	437
Щодо обмеження можливості реалізації засудженим свободи на вільний вибір захисника	439
Щодо невключення інформації про адвоката в Єдиний реєстр адвокатів.....	441
Щодо заборони здійснення захисту у кримінальному провадженні адвокатом, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України.....	444
Щодо права підозрюваного, обвинуваченого на заміну захисника	447
Щодо можливості апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про заміну захисника.....	449
Щодо реалізації положень кримінального процесуального закону про обов'язкову участь захисника у кримінальному провадженні	451
Щодо неправильного зазначення адвокатом в ордері дати договору про надання правової допомоги	453
Щодо документального підтвердження повноваження захисника у кримінальному провадженні	455
Щодо права на подання апеляційної скарги захисником, який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції	457
Щодо способу застосування ст. 51 КПК України	459
Щодо забезпечення права на захист.....	461
Щодо забезпечення права на захист.....	462
Щодо обов'язкової участі захисника	464
Щодо наслідків відсутності одного із захисників у судовому засіданні, у якому було досліджено письмові докази.....	466

Категорія: Застосування Закону

«Про захист прав споживачів»

до відносин між адвокатом і клієнтом.....467

Щодо поширення на адвокатські послуги
Закону України «Про захист прав споживачів» 467

Категорія: Юрисдикція спорів.....469

Щодо юрисдикції спору про визнання
протиправними дій уповноваженої особи
Фонду гарантування вкладів фізичних осіб стосовно
нерозгляду адвокатського запиту 469

Щодо юрисдикції спорів про зобов'язання
надати відповідь на адвокатський запит.....472

Щодо юрисдикції розгляду скарг
на дії посадової особи відділу державної
виконавчої служби стосовно відмови
у наданні відповіді на адвокатський запит 475

Щодо юрисдикції розгляду скарг
на бездіяльність посадової особи
відділу державної виконавчої служби
щодо ненадання відповіді на адвокатський запит.....478

Щодо юрисдикції спорів
з приводу ненадання відповіді
на адвокатський запит посадовою особою
державної виконавчої служби.....479

Щодо юрисдикції спору про ненадання відповіді
на адвокатський запит.....481

Щодо юрисдикції спорів про оскарження
рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної
комісії адвокатів 483

Щодо юрисдикції спорів про оскарження рішень
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.....486

Щодо юрисдикції спорів про зупинення права
на заняття адвокатською діяльністю 488

Щодо юрисдикції спорів про притягнення адвоката
до дисциплінарної відповідальності.....490

Щодо юрисдикції спорів про відкликання особи
з посади члена Кваліфікаційно-дисциплінарної
комісії адвокатури 492

Щодо юрисдикції спорів про скасування рішення
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.....494

Категорія: Захист честі, гідності, ділової репутації.....	496
Щодо видалення недостовірних відомостей про адвоката володільцем/розпорядником персональних даних на підставі рішення суду	496
Щодо спростування недостовірної інформації, зазначеної у скарзі до дисциплінарної палати Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури	499
Категорія: Деліктні (недоговірні) спори. Відшкодування шкоди	501
Щодо наслідків порушення особливого порядку проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій стосовно адвоката	501
Категорія: Адвокатська таємниця	503
Щодо правомірності витребування територіальним відділенням АМК у адвоката інформації, яка підпадає під визначення адвокатської таємниці	503
Категорія: Повноваження адвоката.....	506
Щодо підтвердження повноважень адвоката на представництво у суді малолітньої та неповнолітньої особи	506
Щодо вимог до ордеру на надання правової допомоги	508
Щодо підтвердження повноважень адвоката у кримінальному процесі	509
Щодо юридичного значення вказівки в ордері про те, що правова допомога надається у судах всіх інстанцій	511
Щодо наслідків відсутності в ордері інформації про посвідчення адвоката України	514
Щодо належного підтвердження повноважень адвоката у кримінальному провадженні	516
Щодо підтвердження повноважень захисника у кримінальному провадженні	519
Щодо підтвердження повноважень адвоката	521
Щодо документів, які підтверджують статус адвоката	522
Щодо документів, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги	524

Щодо особливостей подання апеляційної скарги захисником, який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції	525
Щодо неналежного здійснення адвокатом обов'язків щодо захисту	527
Щодо належного підтвердження повноважень адвоката	528
Щодо інформації, яку має містити довіреність, що підтверджує повноваження адвоката як представника	531
Щодо належності документів, якими підтверджуються повноваження адвокатів	532
Щодо ордеру як самостійного документу на підтвердження повноваження адвоката	534
Щодо підтвердження повноважень адвоката як представника в господарському процесі	535
Щодо підтвердження повноважень адвоката, призначеного особі Центром з надання вторинної правової допомоги	537
Щодо документів, які підтверджують повноваження адвоката на здійснення судового представництва	539
Щодо документів, які підтверджують повноваження адвоката як представника сторони	541
Щодо документів, які підтверджують правомочність адвоката на вчинення дій в інтересах клієнта	543
Щодо документів, які підтверджують повноваження адвоката	544
Щодо повноважень адвоката підписувати апеляційну скаргу	546
Щодо неналежного підтвердження повноважень адвоката як підстави повернення касаційної скарги	548
Щодо належного способу підтвердження наявного обсягу повноважень у представника	549
Про належне посвідчення повноважень адвоката	551
Щодо можливості посвідчення відповідності оригіналу копії ордеру самостійно адвокатом	553
Щодо права адвоката посвідчувати копії документів у справах, зокрема і копії ордеру	556
Щодо представника особи про розгляді справ у малозначних спорах	559

Щодо особливостей з'ясування повноважень адвоката на здійснення судового представництва.....	560
Щодо представництва адвокатом інтересів фізичних і юридичних осіб у суді апеляційної інстанції.....	562
Щодо визначення ордеру як самостійного документа, що підтверджує повноваження адвоката, в адміністративному процесі.....	563
Щодо документа, який підтверджує право представника підписувати апеляційну скаргу.....	565
Щодо засвідчення копії довіреності, виданої представнику.....	567
Щодо зазначення в ордері на надання правової допомоги назви суду, який припинив свою діяльність із здійснення правосуддя	569
Щодо правових наслідків відсутності в ордері на надання правової допомоги назви конкретного суду.....	570
Щодо встановлення правомочності представника підписувати та подавати апеляційну скаргу.....	573
Щодо права адвоката посвідчувати копії документа, що підтверджує його статус і повноваження представника сторони у судовому провадженні	575
Щодо права адвоката посвідчувати копії документів.....	577
Щодо правової природи копій документів, засвідчених адвокатом.....	579
Щодо представництва інтересів особи адвокатом, відомості про якого не внесені до Єдиного реєстру адвокатів України.....	581
Щодо відсутності у представника юридичної особи права на підписання апеляційної скарги.....	583
Щодо наслідків відсутності належно засвідчених документів, які підтверджують повноваження адвоката	585
Категорія: Облік та податки	588
Щодо умов сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування адвокатом, право на заняття адвокатською діяльністю якого було зупинено.....	588

Щодо необхідних умов для сплати особою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	590
Щодо обов'язку сплати єдиного соціального внеску адвокатом, який є найманим працівником	593
Щодо сплати страхових внесків з доходу, отриманого адвокатом за цивільно-правовим договором	596
Щодо права адвоката враховувати при визначенні оподатковуваного доходу витрати, пов'язані з рекламою адвокатських послуг	598

Категорія: Процесуальні строки.

Апеляційне, касаційне оскарження	600
Щодо недоліків апеляційної скарги захисника	600
Щодо визнання вступу у справу іншого адвоката поважною причиною пропуску строку апеляційного оскарження	602
Щодо початку перебігу строку на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді захисником, який не був учасником судового провадження при постановленні оскаржуваної ухвали	604
Щодо права адвоката, як представника юридичної особи, подавати апеляційні скарги	606

Категорія: Договір надання послуг

Щодо відшкодування моральної шкоди, завданої неналежним наданням правової допомоги	608

Категорія: Учасники справи

Щодо правомірності подання помічником адвоката письмової заяви про відмову від позову	610

Категорія: Оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування

Щодо неможливості оскарження до слідчого судді постанови прокурора про відмову у задоволенні клопотання сторони захисту з приводу підтвердження певних відомостей	613

Щодо обчислення строку для апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про накладення арешту на майно, постановленої без повідомлення підозрюваного та його захисника.....	615
Щодо правомірності оскарження ухвали слідчого судді про накладення арешту на майно захисником (представником) власника цього майна.....	616
Категорія: Пенсія та інші соціальні виплати.....	618
Щодо стягнення збитків з особи, яка отримує матеріальну допомогу на випадок безробіття	618
Категорія: Зупинення дії адвокатського свідоцтва	620
Щодо зупинення дії адвокатського свідоцтва у разі призначення адвоката на ту чи іншу посаду	620
Категорія: Пенсійне забезпечення адвоката.....	621
Щодо можливості визнання безробітним адвоката, який має діюче свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю.....	621
Категорія: Оскарження актів, дій чи бездіяльності Ради адвокати України.....	623
Щодо правомірності встановлення органами адвокатського самоврядування плати за внесення до ЄРАУ додаткових відомостей	623
Щодо порядку вирішення спору стосовно оскарження адвокатами рішень Ради адвокати України	626
Категорія: Право на доступ до професії адвоката	628
Щодо можливості оскарження рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про допуск до складення кваліфікаційного іспиту та про видачу свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту.....	628
Щодо порушення права на повагу до приватного життя в аспекті доступу до професії адвоката.....	630
Щодо невключення інформації про адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України.....	632

**Категорія: Застосування вимог Закону України
«Про запобігання корупції» до адвокатів..... 635**

Щодо належності членів
кваліфікаційно-дисциплінарних комісій
адвокатури до суб'єктів декларування..... 635

Щодо можливості судового розгляду вимоги
про оскарження дій НАЗК стосовно направлення
повідомлення про неподання головою дисциплінарної
палати КДКА декларації як особи, уповноваженої
на виконання функцій держави
або місцевого самоврядування 639

**Категорія: Цивільно-правова
відповідальність адвоката 642**

Щодо цивільно-правової відповідальності адвоката
за поширення недостовірної інформації 642

**Категорія: Захист прав членів
адвокатського об'єднання 644**

Щодо поширення юрисдикції суду на відносини стосовно
обмеження прав членів адвокатського об'єднання 644

Щодо належного способу захисту прав
у разі оскарження рішень органів управління
адвокатського об'єднання 646

Щодо участі адвоката у діяльності
адвокатського об'єднання у разі зупинення
його права на заняття адвокатською діяльністю..... 648

ЧОМУ ОБИРАЮТЬ НАШУ СИСТЕМУ?

Як заглянути

в історію справи та побачити всі її етапи та ключові рішення?

Як не пропустити

появу нових судових рішень та засідань у справах?

Яким чином

миттєво відокремити найголовніше з судового рішення?

Як швидко додати

майбутні засідання у свій робочий календар?

Як швидко знайти

найчастіше застосовувану правову позицію по кожному запиту і бути впевненим, що від неї не було відступлення?

Як відслідковувати

появу правових висновків за певною категорією справ?

Відповіді на ці та багато інших питань вже давно знайшли для себе користувачі системи пошуку, аналізу та моніторингу судової практики **ZakonOnline**

ТАРИФИ

Тисніть, щоб дізнатися про актуальну вартість доступу та акційні пропозиції

[Click here](#)

КОНТАКТИ

ТОВ Інформаційно-правові системи

info@zakononline.com.ua

044-300-20-36,
067-739-51-14

www.zakononline.com.ua

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

- **Судові рішення**
Повна база судових рішень із зрозумілою системою пошуку
- **Правові позиції ВС**
21 000 коротких стандартизованих правових позицій ВС з ознаками відступлень
- **Правові позиції ЄСПЛ**
1700 правових висновків ЄСПЛ
- **Судові засідання**
Вся інформація про майбутні засідання. Можливість інтеграції з іншими календарями
- **Нормативні акти**
Повна база законодавства

ОСНОВНИЙ ФУНКЦІОНАЛ

- **Пошук правових позицій**
Можливість відібрати рішення з правовою позицією за допомогою спеціального фільтру
- **Аналітика відступлень від правових висновків**
Ознаки відступлень дозволяють уникнути застосування застарілої практики. Можливість швидко перейти до правової позиції, в якій сталося відступлення
- **Аналітика застосувань правових позицій**
Унікальний лічильник посилань дозволяє визначити, що в справі є правова позиція. Можливо побачити кількість посилань на висновок в цій справі, а також перейти на рішення, що посилаються на справу. Сортування за кількістю посилань знайде найпопулярнішу справу за запитом.
- **Добірки правових позицій**
В системі міститься ~400 тематичних добірок правових позицій за різною тематикою
- **Моніторинг справ**
Можливість відслідковувати появу нових документів та засідань у справах, а також появу нових прецедентів в системі за певною категорією
- **Моніторинг запитів** ^{NEW}
Можливість відстежувати появу нових документів за будь-яким запитом та фільтрами, слідувати за надходженнями рішень та засідань за назвою юрособи, ЄДРПОУ, за кадастровим номером земельної ділянки, за адресою, прізвищем судді тощо

КОРИСТУВАЧІ

Категорія: Адвокатський запит.
Юрисдикція: адміністративна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 серпня 2022 року
у справі № 520/13981/21[1]

*Щодо співвідношення адвокатського запиту та запиту
про надання публічної інформації*

Фабула справи: Адвокатське об'єднання «Формула захисту» (далі – Адвокатське об'єднання) звернулося до окружного адміністративного суду з позовом до уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Діамантбанк» (далі – Уповноважена особа, Фонд), у якому просило:

визнати протиправними дії відповідача щодо нерозгляду адвокатського запиту керуючого партнера Адвокатського об'єднання адвоката та ненадання запитуваної інформації;

зобов'язати Уповноважену особу надати запитувану інформацію стосовно діяльності ПАТ «Діамантбанк», що сформульована у вказаному адвокатському запиті.

Позов мотивовано тим, що Адвокатським об'єднанням до Уповноваженої особи було направлено адвокатський запит у порядку статей 20, 23, 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI). Проте у відповіді на цей адвокатський запит Уповноважена особа зазначила, що адвокатський запит не підлягає розгляду, оскільки статтею 24 Закону № 5076-VI не передбачено направлення адвокатських запитів працівникам установи, що виконують спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб, виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків. На думку позивача, такі дії відповідача є протиправними, оскільки Уповноважена особа зобов'язана надати запитувану в адвокатському запиті інформацію стосовно діяльності ПАТ «Діамантбанк».

Окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, задовольнив клопотання представника Уповноваженої особи та закрити провадження в цій справі. При цьому окружний адміністративний суд дійшов висновку про те, що спір у цій справі відноситься до юрисдикції господарських судів.

Оцінка суду: на підставі пункту 1 частини першої статті 20 Закону № 5076-VI під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб).

Відповідно до абзаців першого та другого частини першої статті 24 Закону № 5076-VI адвокатський запит – письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту. До адвокатського запиту додаються посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Вимагати від адвоката подання разом з адвокатським запитом інших документів забороняється.

Згідно із частинами другою, третьою статті 24 Закону № 5076-VI орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.

Відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом.

Аналіз наведених положень Закону № 5076-VI свідчить про те, що адвокатський запит може бути адресований як суб'єктам владних повноважень, так і приватним особам.

Водночас відповідно до частин першої, другої статті 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації» (далі – Закон № 2939-VI) розпорядниками інформації для цілей цього Закону визнаються:

суб'єкти владних повноважень – органи державної влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, органи влади Автономної Республіки Крим, інші суб'єкти, що здійснюють владні управлінські функції відповідно до законодавства та рішення яких є обов'язковими для виконання;

юридичні особи, що фінансуються з державного, місцевих бюджетів, бюджету Автономної Республіки Крим, – стосовно інформації щодо використання бюджетних коштів;

особи, якщо вони виконують делеговані повноваження суб'єктів владних повноважень згідно із законом чи договором, включаючи надання освітніх, оздоровчих, соціальних або інших державних послуг, – стосовно інформації, пов'язаної з виконанням їхніх обов'язків;

суб'єкти господарювання, які займають домінуюче становище на ринку або наділені спеціальними чи виключними правами, або є природними монополіями, – стосовно інформації щодо умов постачання товарів, послуг та цін на них;

юридичні особи публічного права, державні/комунальні підприємства або державні/комунальні організації, що мають на меті одержання прибутку, господарські товариства, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток, паїв) прямо чи опосередковано належать державі та/або територіальній громаді, – щодо інформації про структуру, принципи формування та розмір оплати праці, винагороди, додаткового блага їх керівника, заступника керівника, особи, яка постійно або тимчасово обіймає посаду члена виконавчого органу чи входить до складу наглядової ради.

До розпорядників інформації, зобов'язаних оприлюднювати та надавати за запитами інформацію, визначену в цій статті, у порядку, передбаченому цим Законом, прирівнюються суб'єкти господарювання, які володіють:

інформацією про стан довкілля;

інформацією про якість харчових продуктів і предметів побуту;

інформацією про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, що сталися або можуть статися і загрожують здоров'ю та безпеці громадян;

іншою інформацією, що становить суспільний інтерес (суспільно необхідною інформацією).

Статтею 19 Закону № 2939-VI врегульовано оформлення запитів на отримання публічної інформації.

Частиною першою вказаної статті визначено, що запит на інформацію – це прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні.

Запит на інформацію має містити: 1) ім'я (найменування) запитувача, поштову адресу або адресу електронної пошти, а також номер засобу зв'язку, якщо такий є; 2) загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст документа, щодо якого зроблено запит, якщо запитувачу це відомо; 3) підпис і дату за умови подання запиту в письмовій формі (частина п'ята статті 19 Закону № 2939-VI).

Висновки: сам собою адвокатський запит не є запитом про надання публічної інформації, оскільки може бути адресований

не лише розпорядникам публічної інформації, визначеним Законом № 2939-VI, а більш широкому колу суб'єктів. До того ж запитувана в адвокатському запиті інформація, необхідна адвокату для надання правової допомоги клієнтові, не обов'язково має бути публічною.

Водночас такий запит може стосуватися й надання публічної інформації. У такому разі адвокат у запиті, крім посилання на відповідні статті Закону № 5076-VI, зобов'язаний послатися як на підставу для отримання інформації, яка підпадає під визначення публічної, й на відповідні статті Закону № 2939-VI, а також дотримати вимог останнього, звернувши увагу суб'єкта, якому адресовано адвокатський запит, на його статус розпорядника публічної інформації.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Адвокатський запит.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 03 липня 2019 року
у справі № 428/3905/16-ц

*Щодо надання конфіденційної інформації
на адвокатський запит*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до обласного бюро судово-медичної експертизи (далі – бюро СМЕ) про визнання незаконними дії бюро СМЕ щодо ненадання інформації на адвокатські запити, зобов'язання бюро СМЕ надати повну та достовірну інформацію на адвокатські запити.

Позивач вважає, що, відмовляючи у наданні запитуваної ним інформації, відповідач вчинив перешкоди його адвокатській діяльності, а саме захисту конституційних прав його клієнта.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Рішення судів мотивовані тим, що інформація стосовно причин смерті особи та особистих речей особи, які були знайдені під час доставки тіла особи до медичного закладу є конфіденційною в розумінні Закону України «Про інформацію» та ст. ст. 32, 34 Конституції України. У випадку смерті особи, інформація щодо стану її здоров'я, медичні документи надаються лише на запит суду.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує на незаконність оскаржуваних рішень судів першої та апеляційної інстанцій, оскільки відмовляючи у задоволенні позовних вимог, судами було проігноровано той факт, що ОСОБА_1 зверталася до відповідача в рамках кримінального провадження, а органи державної влади та місцевого самоврядування, їх службові особи, в силу вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зобов'язані виконувати законні вимоги захисника.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 20 Закону України від 05 липня 2012 року «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема, звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб).

Відповідно до вимог ч. 2 ст. 24 Закону № 5076-VI орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.

Згідно з ч. 1 ст. 21 Закону України «Про інформацію» інформація з обмеженим доступом – це конфіденційна, таємна та службова інформація.

Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом (ч. 2 ст. 21 Закону України «Про інформацію»).

У рішенні від 20 січня 2012 року у справі № 1-9/2012 Конституційний Суд України, даючи офіційне тлумачення ч.ч. 1, 2 ст. 32 Конституції України, вважає, що інформація про особисте та сімейне життя особи (персональні дані про неї) – це будь-які відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. До таких відомостей Конституційним Судом України віднесено, зокрема, інформацію про стан здоров'я особи.

Ч. 2 ст. 32 Конституції України встановлено заборону збирати, зберігати, використовувати та поширювати конфіденційну інформацію про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Висновки: інформація стосовно причин смерті особи та особистих речей, знайдених під час доставки тіла особи до закладу судово-медичної експертизи є конфіденційною, а тому не може бути надана бюро судово-медичної експертизи у відповідь на адвокатський запит.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Адвокатський запит.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 квітня 2018 року
у справі № 826/22531/15

*Щодо обов'язку надавати інформацію
на адвокатський запит*

Фабула справи: адвокат ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до Державної служби геології та надр України, в якому просила: визнати протиправною відмову відповідача в наданні документів, запитуваних адвокатським запитом ОСОБА_1; зобов'язати відповідача надати копії документів, запитуваних адвокатським запитом ОСОБА_1.

Позов було задоволено.

Мотивація касаційної скарги: судами неповно з'ясовано та не доведено обставини, що мають значення для справи, висновки судів першої та апеляційної інстанцій не відповідають обставинам справи, у зв'язку з чим суди прийшли помилкового висновку про задоволення позовних вимог.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 1 ст. 24 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатський запит – письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту.

Відповідно до ч. 3 ст. 24 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом.

За нормами ЗУ «Про доступ до публічної інформації» можливість віднесення інформації до конфіденційної, таємної чи службової не слід розуміти як єдину достатню підставу для обмеження доступу до конкретної інформації, що містить ознаки будь-якого із названих видів інформації.

Запровадження обмеження доступу до конкретної інформації за результатами розгляду запиту на інформацію допускається лише

за умови застосування вимог п.п. 1-3 ч. 2 ст. 6 ЗУ «Про доступ до публічної інформації».

Адвокатський запит відповідав вимогам ст. 24 Закону та мав бути розглянутий відповідачем у встановленому законом порядку.

Висновки: орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом. Відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Вручення судової повістки адвокату.

Юрисдикція: цивільна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 03 серпня 2022 року
у справі № 352/54/19

*Щодо правових наслідків залишення позову
без розгляду у разі неповідомлення адвоката
про відкладення розгляду справи*

Фабула справи: ОСОБА_1 та ОСОБА_2 звернулися до суду з позовом до ОСОБА_3, ОСОБА_4 про перевід на позивачів прав

і обов'язків покупця за договором купівлі-продажу частини нежитлового приміщення та визнання права власності на частини нежитлового приміщення.

Ухвалою суду першої інстанції справу за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2 до ОСОБА_3, ОСОБА_4 залишено без розгляду.

Постановою апеляційного суду ухвалу суду першої інстанції скасовано і направлено справу для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Оцінка суду: за змістом частини п'ятою статті 223 ЦПК України, пункту 3 частини першої статті 257 ЦПК України суд постановляє ухвалу про залишення позову без розгляду, якщо належним чином повідомлений позивач повторно не з'явився в судові засідання або не повідомив про причини неявки, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності, і його нез'явлення не перешкоджає вирішенню спору.

Зазначені наслідки настають незалежно від причин повторної неявки, які можуть бути поважними. Таким чином, навіть маючи докази поважності причин неявки позивача, суд залишає позовну заяву без розгляду. Зазначена норма дисциплінує позивача як ініціатора судового розгляду, стимулює його належно користуватися своїми правами та не затягувати розгляд справи. Якщо позивач не може взяти участь в судовому засіданні, він може подати заяву про розгляд справи за його відсутності. Така заява може бути подана на будь-якій стадії розгляду справи.

Таким чином, згідно з вимогами ЦПК України суд не зобов'язаний з'ясувати причини повторної неявки в судові засідання належним чином повідомленого позивача і у випадку повторної неявки позивача, якщо від нього не надійшла заява про розгляд справи за його відсутності, суд залишає позовну заяву без розгляду.

Правове значення в такому випадку має лише належне повідомлення позивача про день та час розгляду справи, повторність неявки в судові засідання та неподання ним заяви про розгляд справи за його відсутності.

Оцінка умов застосування норм частини п'ятої статті 223 ЦПК України, пункту 3 частини першої статті 257 ЦПК України щодо залишення позовної заяви без розгляду здійснюється з урахуванням завдань цивільного судочинства.

Про місце, дату і час судового засідання суд повідомляє учасників справи (частина друга статті 211 ЦПК України).

Відповідно до частини п'ятої, пункту 2 частини сьомої, пункту 4 частини восьмої статті 128 ЦПК України судова повістка про виклик повинна бути вручена з таким розрахунком, щоб особи, які викликаються, мали достатньо часу для явки в суд і підготовки до участі в судовому розгляді справи, але не пізніше ніж за п'ять днів до судового

засідання, а судова повістка-повідомлення – завчасно. У разі ненадання учасниками справи інформації щодо їх адреси судова повістка надсилається: фізичним особам, які не мають статусу підприємців, – за адресою їх місця проживання чи місця перебування, зареєстрованою у встановленому законом порядку. Днем вручення судової повістки є день проставлення у поштово-повідомленні відмітки про відмову отримати судову повістку чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, що зареєстровані у встановленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила суду іншої адреси.

Днем вручення судової повістки є день проставлення у поштово-повідомленні відмітки, зокрема, про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, повідомленою цією особою суду (пункт 3 частини восьмої статті 128 ЦПК України).

Вручення судової повістки представникові учасника справи вважається врученням повістки і цій особі (частина п'ята статті 130 ЦПК України).

Висновки: враховуючи, що позивачі є іноземцями, які не мали місця проживання (перебування) в Україні, а їх інтереси представляла лише адвокат, висновок суду першої інстанції про наявність передбачених пунктом 3 частини першої статті 257 ЦПК України підстав для залишення позову без розгляду, без повідомлення адвоката про відкладення розгляду справи, що дозволило б з'ясувати дійсну причину повернення до суду рекомендованих повідомлень про вручення поштових відправлень на ім'я позивачів, свідчить про надмірний формалізм та є передчасним.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Вручення судової повістки адвокату.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 січня 2019 року
у справі № 1522/17000/12

*Щодо правових наслідків вручення
судової повістки адвокату, у разі якщо
строк дії укладеного з ним договору
про надання правової допомоги закінчився*

Фабула справи: заступник прокурора в інтересах міської ради звернувся з позовом до ОСОБА_4, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: Департамент комунальної власності міської ради, ТОВ «Еден Плюс Лімітед», про витребування майна з чужого незаконного володіння.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано і ухвалено нове про задоволення позову.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_4 вказує, що апеляційний суд розглянув справу за її відсутності, не повідомивши належним чином про дату, час і місце судового засідання, чим обмежив у можливості реалізувати процесуальні права і порушив принципи рівності сторін і змагальності.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 5 ст. 130 ЦПК України вручення судової повістки представникові учасника справи вважається врученням повістки і цій особі.

Повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (ст. 62 ЦПК України).

Згідно з доданою до касаційної скарги копією повного договору про надання юридичних послуг від 15 листопада 2013 року цей договір діє до 31 грудня 2017 року. Тобто, строк дії укладеного договору про надання правової допомоги закінчився 31 грудня 2017 року.

Висновки: суд апеляційної інстанції на час розгляду справи не мав документів на підтвердження того, що адвокат ОСОБА_6 є повноважним представником ОСОБА_4. За таких обставин закріплене у ч. 5 ст. 130 ЦПК України правило про те, що вручення судо-

вої повістки представникові учасника справи вважається врученням повістки і цій особі, у даній справі не застосовується.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 11 травня 2023 року
у справі № 910/16174/21

*Щодо відсутності підстав для відшкодування витрат
на підготовку адвокатом уточненої касаційної скарги*

Фабула справи: у справі за позовом ОСОБА_1 до ТОВ «Управляюча компанія «Карпати М» про зобов'язання надати для ознайомлення документи ТОВ, ОСОБА_1 через систему «Електронний суд» звернулася до Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду із заявою про ухвалення додаткового рішення у справі № 910/16174/21 щодо відшкодування судових витрат, що були нею понесені у зв'язку з переглядом справи у суді касаційної інстанції, та надала докази на підтвердження здійснених витрат. Просила стягнути на її користь з відповідача судові витрати, що складаються з витрат на професійну правничу допомогу у суді касаційної інстанції, у розмірі 6 875,00 грн.

Оцінка суду: відповідно до частин першої та другої статті 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, не-

суть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Разом із тим розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду (частина восьма статті 129 ГПК України).

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги (частина третя статті 126 ГПК України).

Водночас за змістом частини четвертої статті 126 ГПК України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Окрім цього, при визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін.

Водночас під час вирішення питання про розподіл судових витрат господарський суд за наявності заперечення сторони проти розподі-

лу витрат на адвоката або з власної ініціативи, керуючись критеріями, що визначені частинами п'ятою – сьомою та дев'ятою статті 129 ГПК України, може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, всі її витрати на професійну правову допомогу.

У такому випадку суд, керуючись частинами п'ятою – сьомою, дев'ятою статті 129 ГПК України, відмовляє стороні, на користь якої ухвалено рішення, у відшкодуванні понесених нею витрат на правову допомогу повністю або частково та відповідно не покладає такі витрати повністю або частково на сторону, не на користь якої ухвалено рішення. При цьому в судовому рішенні суд повинен конкретно вказати, які саме витрати на правову допомогу не підлягають відшкодуванню повністю або частково, навести мотивацію такого рішення та правові підстави для його ухвалення. Зокрема, вирішуючи питання розподілу судових витрат, господарський суд має враховувати, що розмір відшкодування судових витрат, не пов'язаних зі сплатою судового збору, не повинен бути непропорційним до предмета спору. У зв'язку з наведеним суд з урахуванням конкретних обставин, зокрема ціни позову, може обмежити такий розмір з огляду на розумну необхідність судових витрат для конкретної справи.

Висновки: додатково витрачений час роботи адвоката позивачки на підготовку ним уточненої касаційної скарги на виконання вимог ухвали суду про залишення касаційної скарги без руху не може бути відшкодований за рахунок відповідача, адже вчинення таких процесуальних дій спрямоване на усунення власних недоліків, допущених при поданні первісної касаційної скарги.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 07 квітня 2023 року
у справі № 910/11002/21

*Щодо права адвоката як учасника справи на відшкодування
витрат на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: Приватне підприємство «Науково-виробнича фірма «Скала» звернулось до господарського суду з позовом до адвоката – ФОП, з вимогами про:

визнання недійсним договору, укладеного між адвокатом – ФОП та Приватним підприємством «НВФ «Скала»;

застосування наслідків недійсності договору та стягнення з ФОП збитків у розмірі 28 000 грн, інфляційних втрат в розмірі 3 204,73 грн та 3% річних в сумі 1 428,27 грн.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено.

Відповідачем до суду апеляційної інстанції подано клопотання про долучення документів та прийняття додаткового рішення, у якому останній просив:

прийняти долучені докази щодо підтвердження факту понесення відповідачем витрат на професійну правничу допомогу під час розгляду справи № 910/11002/21 в суді апеляційної інстанції;

прийняти додаткове рішення щодо розподілу судових витрат за фактом розгляду справи № 910/11002/21 в суді апеляційної інстанції;

вирішити питання щодо розподілу судових витрат, шляхом стягнення з Приватного підприємства «Науково-виробнича фірма «Скала» на користь адвоката, який працює ФОП понесені витрати на правову (правничу) допомогу, які складають 10 854 грн за фактом розгляду справи № 910/11002/21 в суді апеляційної інстанції.

Ухвалою апеляційного господарського суду, відмовлено у задоволенні клопотання ФОП про прийняття додаткового рішення про стягнення витрат на правову допомогу в суді апеляційної інстанції.

Мотивація касаційної скарги: ФОП зазначає про відсутність висновку Верховного Суду щодо можливості отримання адвокатом правничої допомоги від іншого адвоката.

Правова позиція Верховного Суду: відмовляючи у задоволенні заяви відповідача, суд апеляційної інстанції виходив з того, що у особи, яка є адвокатом та одночасно стороною у справі, відсутня реальна необхідність здійснювати витрати на професійну правничу допомогу із покладенням таких витрат на іншу сторону судового процесу, оскільки заявлення до стягнення адвокатом витрат на оплату послуг іншого адвоката не узгоджується з концепцією запровадження інституту представництва інтересів сторони у справі адвокатом.

Суд апеляційної інстанції дійшов висновку про те, що адвокат, який володіє правовими знаннями на професійному рівні не потребує професійної правничої допомоги, а отже відсутній критерій дійсної необхідності у залученні іншого адвоката задля правового захисту порушених прав та представництва адвокатом інтересів відповідача у даній справі.

Однак колегія суддів не погоджується із такими висновками суду апеляційної інстанції, оскільки положеннями Конституції України унормовано, що кожен має право на професійну правничу допомогу, а приписами ГПК України визначено, що учасники справи мають право користуватися правничою допомогою.

При цьому в силу приписів чинного законодавства, таке право учасника судового процесу не ставиться у залежність від наявності або відсутності у такого учасника юридичної освіти, або від роду його професійної діяльності.

Висновки: дійшовши висновку про відсутність підстав для задоволення заяви відповідача про розподіл судових витрат саме через те, що відповідач є адвокатом, а відтак у останнього відсутня реальна необхідність здійснювати витрати на професійну правничу допомогу, суд апеляційної інстанції фактично позбавив відповідача у справі права на професійну правничу допомогу, передбаченого Конституцією України та компенсації відповідних витрат за надану професійну правничу допомогу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 02 лютого 2023 року
у справі № 915/606/21[1]

*Щодо чинників, від яких не залежить критерій
співмірності адвокатських витрат*

Фабула справи: у справі за позовом ОСОБА_1 до ТОВ «Аграрленд» про стягнення невикраденої суми дивідендів у розмірі 1 463 550,00 грн, відповідач – ТОВ «Аграрленд» звернувся до господарського суду із заявою про прийняття додаткового рішення щодо розподілу судових витрат у цій справі, в якій просив стягнути з позивача на його користь судові витрати на професійну правничу допомогу у розмірі 70 000,00 грн та судовий збір у розмірі 2 270,00 грн.

Господарський суд додатковим рішенням заяву ТОВ «Аграрленд» про прийняття додаткового рішення щодо розподілу судових витрат задовольнив частково.

Апеляційний господарський суд постановою скасував додаткове рішення господарського суду в частині відмови у задоволенні заяви ТОВ «Аграрленд» б/н від 03 грудня 2021 року про стягнення витрат на професійну правничу допомогу у сумі 45 000,00 грн та задовольнив заяву відповідача у цій частині. В іншій частині додаткове рішення господарського суду залишив без змін. Також суд виклав резолютивну частину рішення в іншій редакції, за змістом якої заяву ТОВ «Аграрленд» про прийняття додаткового рішення щодо розподілу судових витрат задовольнив у повному обсязі: стягнув з ОСОБА_1 на користь ТОВ «Аграрленд» 70 000,00 грн витрат на професійну правничу допомогу та 2 270,00 грн судового збору за подання апеляційної скарги.

Оцінка суду: частина четверта статті 126 Господарського процесуального кодексу України стосується такого критерію оцінки розміру витрат на оплату послуг адвоката як співмірність. За змістом цієї норми розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони.

Відповідно до частини першої статті 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного згідно із Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

Висновки: досвід та кваліфікація адвоката не визначені у частині четвертій статті 126 Господарського процесуального кодексу України чинниками, від яких залежить критерій співмірності.

З огляду на викладене, посилання позивача на наявність у адвоката відповідача чотирирічного стажу адвокатської роботи не свідчать про те, що цей адвокат, який відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» для отримання права на здійснення адвокатської діяльності склав кваліфікаційний іспит, пройшов стажування, склав присягу адвоката України та отримав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, має незначний та / або недостатній досвід та кваліфікацію адвоката.

Доводи позивача щодо недостатності у адвоката відповідача досвіду і кваліфікації не підкріплені жодним доказом, є його власною суб'єктивною думкою та фактично є припущеннями, на яких не може ґрунтуватися судове рішення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 02 березня 2023 року
у справі № 5019/1274/11

*Щодо процесуальних наслідків ненадсилання
доказів понесення витрат на професійну
правничу допомогу іншій стороні*

Фабула справи: у справі за позовом ТОВ «Вісава» до сільсько-господарського приватного підприємства «Зірка» про стягнення 470 384, 70 грн додатковою постановою апеляційного господарського суду заяву представника ТОВ «Компанія «НОТАПС» про стягнення судових витрат на професійну правничу допомогу задоволено частково. Стягнуто з відділу державної виконавчої служби міжрегіонального управління Міністерства юстиції на користь ТОВ «Компанія «НОТАПС» 5 850,00 грн витрат на професійну правничу допомогу адвоката в суді апеляційної інстанції. У стягненні 5 850,00 грн витрат на професійну правничу допомогу адвоката згідно з договором – відмовлено. Заяву представника ТОВ «Компанія «НОТАПС» про стягнення судових витрат на професійну правничу допомогу в сумі 11 050 грн згідно з договором – залишено без розгляду.

Оцінка суду: положеннями частини дев'ятої статті 80 ГПК України визначено, що копії доказів (крім речових доказів), які подаються до суду, заздалегідь надсилаються або надаються особою, яка їх подає, іншим учасникам справи. Суд не бере до уваги відповідні докази у разі відсутності підтвердження надсилання (надання) їх копій іншим учасникам справи, крім випадку, якщо такі докази є у відповідного учасника справи або обсяг доказів є надмірним, або вони подані до суду в електронній формі, або є публічно доступними.

Стаття 129 ГПК України хоча і не містить прямої норми щодо обов'язкового надсилання доказів понесення витрат на професійну правничу допомогу іншій стороні. Однак, відсутність такої вказівки не звільняє заявника від виконання обов'язку щодо надсилання копії доказів іншій стороні на виконання вимог статті 80 ГПК України.

Сукупний аналіз положень статей 126 – 129 ГПК України дає підстави дійти висновку, що чинне процесуальне законодавство надає

можливість іншій стороні подати клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги, у разі незгоди з розрахунком витрат, наведеним у відповідній заяві.

Висновки: склад і розмір витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги, підлягають доведенню, то у разі ненадсилання копій відповідних доказів іншій стороні фактично матиме наслідком порушення принципу змагальності та неможливості іншим учасникам судового розгляду бути ознайомленим із їхнім змістом. Вказані обставини, у свою чергу, позбавляють можливості іншу сторону надати свої заперечення щодо обсягів витрат, а також правильності їх обрахунку.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.

Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 02 березня 2023 року
у справі № 910/18611/21

Щодо обставини, від якої не залежить визначення розміру витрат на оплату участі адвоката у судовому засіданні

Фабула справи: Акціонерне товариство «ДТЕК Західенерго» звернулося до господарського суду з позовом про стягнення з Приватного акціонерного товариства «Національна енергетична компанія «Укренерго» 695 850 665,62 грн.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив частково.

Акціонерним товариством «ДТЕК Західенерго» подано заяву про стягнення з відповідача витрат на професійну правничу допомогу в сумі 90 000,00 грн, до якої останнім долучено копію укладеного між позивачем та Адвокатським об'єднанням «ПЕРШИЙ РАДНИК» договору про надання правової допомоги, копії додаткових угод до цього правочину, а також копію підписаного між сторонами договору акта наданих послуг загальною вартістю 90 000,00 грн.

Господарський суд додатковим рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у справі № 910/18611/21 заяву Акціонерного товариства «ДТЕК Західенерго» про стягнення витрат на професійну правничу допомогу задовольнив частково. Стягнув з Приватного акціонерного товариства «Національна енергетична компанія «Укренерго» на користь Акціонерного товариства «ДТЕК Західенерго» 50 000,00 грн витрат на професійну правничу допомогу. У задоволенні решти вимог заяви Акціонерного товариства «ДТЕК Західенерго» відмовив.

Оцінка суду: відповідно до статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» договір про надання правової допомоги – це домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час (ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги (частина 3 статті 126 Господарського процесуального кодексу України).

Водночас за змістом частини 4 статті 126 Господарського процесуального кодексу України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням спра-

ви для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Відповідно до частини 3 статті 126 Господарського процесуального кодексу України для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (надання послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Висновки: відповідач, викладаючи свої заперечення щодо понесених позивачем витрат на правничу допомогу, а саме щодо завищення вартості участі адвокатів позивача у судових засіданнях, помилково вважав, що вона залежить від тривалості судового засідання. Згідно з умовами договору про надання правничої допомоги сторонами погоджено, що вартість послуг адвоката становить 5 000,00 грн за участь в одному судовому засіданні у справі одного адвоката. Тобто оплата за участь адвоката у судових засіданнях не залежить від того, скільки часу тривало судові засідання, як помилково вважав відповідач.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 09 листопада 2022 року
у справі № 910/15050/20

Щодо покладення на кредитора здійснених арбітражним керуючим судових витрат на професійну правничу допомогу

Фабула справи: ухвалою господарського суду відкрито провадження у справі № 910/15050/20 про неплатоспроможність фізичної особи ОСОБА_1; введено процедуру реструктуризації боргів боржника; призначено керуючим реструктуризацією боргів боржника арбітражного керуючого.

Ухвалою господарського суду визнано ПАТ АБ «Укргазбанк» кредитором у справі № 910/15050/20 по відношенню до фізичної особи ОСОБА_1.

Постановою господарського суду припинено процедуру реструктуризації боргів фізичної особи ОСОБА_1; визнано банкрутом фізичну особу ОСОБА_1; введено процедуру погашення боргів боржника; призначено керуючим реалізацією майна боржника арбітражного керуючого.

Ухвалою господарського суду затверджено звіт керуючого реалізацією – арбітражного керуючого про нарахування та виплату грошової винагороди, здійснення та відшкодування її витрат. Стягнуто з ПАТ АБ «Укргазбанк» на користь арбітражного керуючого частину невикраченої основної грошової винагороди арбітражного керуючого за виконання нею повноважень керуючого реструктуризацією та керуючого реалізацією у справі № 910/15050/20.

Постановою апеляційного господарського суду ухвалу господарського суду залишено без змін. Стягнуто з ПАТ АБ «Укргазбанк» на користь арбітражного керуючого 13 000,00 грн витрат на професійну правничу допомогу.

Оцінка суду: відповідно до ст. 1 Кодексу України з процедур банкрутства, арбітражний керуючий – фізична особа, яка отримала відповідне свідоцтво та інформація про яку внесена до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України.

Згідно із ч. 1 ст. 11 Кодексу України з процедур банкрутства арбітражним керуючим може бути громадянин України, який має вищу юридичну або економічну освіту другого (магістерського) рівня, загальний стаж роботи за фахом не менше трьох років або не менше одного року після отримання відповідної вищої освіти на керівних посадах, пройшов навчання та стажування протягом шести місяців у порядку, встановленому державним органом з питань банкрутства, володіє державною мовою та склав кваліфікаційний іспит.

Із наведених положень цього Кодексу вбачається, що законодавець визначив низку вимог щодо професійних якостей, рівня підготовки, професійного стажу фізичної особи, наявності яких дозволить фізичній особі належним чином виконувати обов'язки арбітражного керуючого у справі банкрутства та отримувати передбачену Кодексом України з процедур банкрутства грошову винагороду (основну та додаткову) та відшкодування витрат, пов'язаних з виконанням ним повноважень у справі про банкрутство.

Висновки: хоча Кодекс України з процедур банкрутства не містить заборон арбітражному керуючому користуватись правовою допомогою під час виконання ним повноважень у справі про банкрутство, однак, залучаючи для забезпечення виконання своїх повноважень на договірних засадах інших осіб, арбітражний керуючий має виходити з критерію їх дійсності та необхідності, а також розумності розміру понесених витрат на такі цілі. Заявляючи про компенсацію витрат на професійну правничу допомогу, арбітражний керуючий має довести, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим та пропорційним до предмета спору. Також має бути взято до уваги складність справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг).

У цій справі апеляційний господарський суд, вирішуючи питання про розподіл судових витрат на професійну правничу допомогу та покладаючи їх на кредитора, не взяв до уваги статус арбітражного керуючого у справі про банкрутство (неплатоспроможність фізичної особи) та вимоги до особи арбітражного керуючого, який, залучаючи для забезпечення виконання своїх повноважень на договірних засадах інших осіб, має виходити, зокрема, з їх дійсності та необхідності.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 02 грудня 2022 року
у справі № 910/12184/20

*Щодо відшкодування відповідачу судових витрат
на підставі ч. 5 ст. 130 ГПК України у зв'язку із залишенням
позову без розгляду відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 226 ГПК України*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Банку, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача – ПрАТ «Укрпластик», про стягнення 1 000 000 грн.

Ухвалою господарського суду позов залишено без розгляду на підставі пункту 4 частини першої статті 226 ГПК України у зв'язку з неявкою повноважного представника позивача, належним чином повідомленого про дату, час і місце розгляду справи, у призначене судове засідання, ненадходженням від позивача будь-яких заяв про розгляд справи за її відсутності та неповідомленням ним причин такої неявки.

До названого суду надійшла заява відповідача, в якій він, посилаючись на положення частини п'ятої статті 130 ГПК України, просив відшкодувати йому судові витрати, пов'язані з розглядом справи, в тому числі 408 572,97 грн. витрат на професійну правничу допомогу та 50 000 грн. витрат на проведення експертного дослідження.

Ухвалою господарського суду заяву Банку 1 задоволено частково. Справа розглядалась судами неодноразово.

За результатами нового апеляційного розгляду, постановою апеляційного господарського суду скасовано ухвалу господарського суду; відмовлено у задоволенні заяви Банку про компенсацію судових витрат.

Оцінка суду: відповідно до положень ГПК України:

у разі неявки позивача в судове засідання без поважних причин або неповідомлення ним про причини неявки суд залишає позовну заяву без розгляду, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає вирішенню спору (частина четверта статті 202);

суд залишає позов без розгляду, якщо позивач без поважних причин не подав витребувані судом докази, необхідні для вирішення спору, або позивач (його представник) не з'явився у судове засідання або

не повідомив про причини неявки, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає вирішенню спору (пункт 4 частини першої статті 226);

у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача (частина п'ята статті 130).

Водночас названий Кодекс не містить норм, які встановлювали б критерії визначення необґрунтованості дій позивача в контексті застосування частини п'ятої статті 130 ГПК України, однак очевидно, що під такими діями не можна розуміти реалізацію позивачем своїх процесуальних прав.

Отже, обов'язковими умовами для застосування передбачених частиною четвертою статті 202, пунктом 4 частини першої статті 226 ГПК України процесуальних наслідків неявки позивача у судове засідання є одночасно його належне повідомлення про час і місце судового засідання та відсутність заяви позивача про розгляд справи за його відсутності.

Застосування наведеного припису пункту 4 частини першої статті 226 ГПК України не ставиться у залежність від того, чи вказувалося (або не вказувалося) в ухвалі суду про прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі про обов'язковість явки учасника судового процесу в засідання суду.

Висновки: неявка повноважного представника позивача, належним чином повідомленого про час і місце розгляду справи, у судове засідання у разі неподання позивачем заяви про розгляд справи за його відсутності та неповідомлення причин такої неявки, можуть кваліфікуватися як необґрунтовані у розумінні частини п'ятої статті 130 ГПК України.

При цьому саме на позивача покладається обов'язок доведення неможливості вчинення ним відповідних процесуальних дій.

Отже, колегія суддів при застосуванні частини п'ятої статті 130 ГПК України в сукупності з пунктом 4 частини першої статті 226 ГПК України вважає, що право позивача як особи, що подала позов та зацікавлена в його розгляді, не бути присутнім у судовому засіданні кореспондується з його обов'язком подати до суду відповідну заяву про розгляд справи за його відсутності. У зв'язку з цим наявні підстави для вирішення питання щодо покладення відповідних судових витрат на позивача.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 жовтня 2022 року
у справі № 753/10228/20

*Щодо належності як доказу квитанції
про сплату адвокатських послуг*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_2 засуджено за вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 185 КК України, до покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки.

На підставі ст. 75 КК України ОСОБА_2 звільнено від відбування призначеного покарання з випробуванням з іспитовим строком 1 рік з покладенням на нього обов'язків, передбачених ст. 76 КК України.

Стягнуто з ОСОБА_2 на користь потерпілого ОСОБА_1 на відшкодування матеріальних збитків 27 800 грн, моральної шкоди 2 000 грн та 15 000 грн витрат на правову допомогу.

Апеляційний суд вирок суду першої інстанції змінив, перекваліфікував дії ОСОБА_2 з ч. 2 на ч. 1 ст. 185 КК України та призначив йому покарання за цим законом у виді штрафу в розмірі 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У решті вирок залишив без змін.

Оцінка суду: вирішуючи питання про відшкодування витрат на професійну правову допомогу, суд має враховувати складність справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); час, витрачений адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); обсяг наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; ціну позову та (або) значення справи для сторони.

Обов'язковим переліком документів на підтвердження відповідних витрат, незалежно від юрисдикції спору, є: договір про надання правової допомоги; розрахунок наданих послуг з їх детальним описом; документи, що свідчать про оплату гонорару та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлені у встановленому законом порядку (квитанція до прибуткового касового ордера, платіжне доручення з відміткою банку або інший банківський документ, касові чеки, тощо).

Чинне кримінальне процесуальне законодавство України не встановлює чіткого переліку доказів, які необхідно надати суду на підтвердження понесених витрат на професійну правову допомогу, однак зобов'язує надати докази на підтвердження розміру процесуальних витрат, у тому числі на правову допомогу, що входить до предмета доказування у кримінальному провадженні (ст. 91 КПК України).

Висновки: долучену адвокатом квитанцію про сплату за складання касаційної скарги не можна визнати належним доказом на підтвердження заявленої у касаційній скарзі вимоги, оскільки вона не оформлена у встановленому законом порядку та з її змісту неможливо встановити, хто саме сплатив указану суму.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду згідно
з Додатковою Постановою
від 16 листопада 2022 року у справі № 906/513/18

*Щодо підстав для зменшення розміру витрат
на професійну правничу допомогу адвоката*

Фабула справи: у справі за первісним позовом АТ «Житомиробленерго» до ТОВ «Малинський спецкар'єр» про стягнення 363 842,31 грн та за зустрічним позовом ТОВ «Малинський спецкар'єр» до АТ «Житомиробленерго» про скасування оперативно-господарської санкції до Великої Палати Верховного Суду надійшла заява АТ «Житомиробленерго» про ухвалення додаткового рішення про стягнення

з ТОВ «Малинський спецкар'єр» 28 000 грн витрат на професійну правничу допомогу.

ТОВ «Малинський спецкар'єр» повністю заперечило проти задоволення вимог АТ «Житомиробленерго» про відшкодування судових витрат з посиланням на їх недоведеність, неспівмірність, а також на власне скрутне фінансове становище, обумовлене завданням йому збитків внаслідок ракетного удару.

Оцінка суду: відповідно до частини п'ятої статті 126 ГПК України у разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, з огляду на конкретні обставини справи та фінансовий стан обох сторін.

Велика Палата Верховного Суду вважає обґрунтованими доводи ТОВ «Малинський спецкар'єр» про суттєве погіршення його фінансового стану. Так, з доданих до його заперечень копій рішення Виконавчого комітету міської ради, звітів та висновків про визначення ринкової вартості ремонтно-будівельних робіт, виготовленими суб'єктом оціночної діяльності, а також зведеного розрахунку, здійсненого головним бухгалтером, слідує, що внаслідок збройної агресії російської федерації майно ТОВ «Малинський спецкар'єр» зазнало руйнувань та пошкоджень на загальну суму 9 152 001 грн.

Висновки: враховуючи суттєве погіршення фінансового стану ТОВ «Малинський спецкар'єр» внаслідок збройної агресії російської федерації, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про те, що заявник документально підтвердив понесення зазначених витрат, однак їх розмір слід зменшити, у зв'язку з чим заява АТ «Житомиробленерго» підлягає частковому задоволенню, а ТОВ «Малинський спецкар'єр» має відшкодувати йому 14 000 грн витрат на професійну правничу допомогу в судах першої, апеляційної та касаційної інстанцій.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою
від 16 листопада 2022 року
у справі № 922/1964/21

*Щодо змісту детального опису робіт
(наданих послуг), виконаних адвокатом*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до господарського суду з позовом до ОСОБА_2 – ОСОБА_5, за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідачів: ОСОБА_6, ТОВ «Аксіома», про визнання недійсними договорів дарування та скасування державної реєстрації.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у позові ОСОБА_1 відмовлено.

Під час розгляду справи по суті ТОВ «Аксіома», ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 звернулися до суду першої та до суду апеляційної інстанцій із заявами про відшкодування витрат на професійну правничу допомогу.

Додатковим рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, заяву ТОВ «Аксіома» про відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу задоволено повністю.

Додатковим рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, заяву ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 про відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу задоволено повністю.

Додатковою постановою апеляційного господарського суду заяву ТОВ «Аксіома» про розподіл судових витрат на професійну правничу допомогу задоволено.

Додатковою постановою апеляційного господарського суду заяву представника фізичних осіб ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 про розподіл судових витрат на професійну правничу допомогу задоволено.

Оцінка суду: частина третя статті 126 ГПК України визначає, що для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу

з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Подання детального опису робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги, не є самоціллю, а є необхідним для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат.

Саме лише незазначення учасником справи в детальному описі робіт (наданих послуг) витрат часу на надання правничої допомоги не може перешкодити суду встановити розмір витрат на професійну правничу допомогу (у випадку домовленості між сторонами договору про встановлений фіксований розмір обчислення гонорару).

Правомірне очікування стороною, яка виграла справу, відшкодування своїх розумних, реальних та обґрунтованих витрат на професійну правничу допомогу не повинно обмежуватися з суто формалістичних причин відсутності в детальному описі робіт (наданих послуг) відомостей про витрати часу на надання правничої допомоги, у випадку домовленості між сторонами договору про встановлений фіксований розмір обчислення гонорару.

Частина третя статті 126 ГПК України конкретного складу відомостей, що мають бути зазначені в детальному описі робіт (наданих послуг), не визначає, обмежуючись лише посиланням на те, що відповідний опис має бути детальним.

Тому, враховуючи принципи рівності і справедливості, правової визначеності, ясності і недвозначності правової норми як складові принципу верховенства права, визначення необхідного і достатнього ступеня деталізації опису робіт у цьому випадку є виключною прерогативою учасника справи, що подає такий опис.

Статтю 126 ГПК України також не передбачено, що відповідна сторона зобов'язана доводити неспівмірність розміру витрат на оплату послуг адвоката одразу за всіма пунктами з переліку, визначеного частиною четвертою вказаної статті.

Висновки: учасник справи повинен деталізувати відповідний опис лише тією мірою, якою досягається його функціональне призначення – визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат. Надмірний формалізм при оцінці такого опису на предмет його деталізації, за відсутності визначених процесуальним законом чітких критеріїв оцінки, може призвести до порушення принципу верховенства права.

У випадку встановленого договором фіксованого розміру гонорару сторона може доводити неспівмірність витрат у тому числі, але не виключно, без зазначення в детальному описі робіт (наданих послуг) відомостей про витрати часу на надання правничої допомоги. Зокрема, посилаючись на неспівмірність суми фіксованого гонорару

зі складністю справи, ціною позову, обсягом матеріалів у справі, кількістю підготовлених процесуальних документів, кількістю засідань, тривалістю розгляду справи судом тощо.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою
від 18 серпня 2022 року
у справі № 61-5124 ав 22

*Щодо можливості відшкодування витрат
на професійну правничу допомогу,
надану працівниками представників сторін у справі,
які не мають статусу адвоката*

Фабула справи: Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду прийняв постанову, згідно якої задоволена апеляційна скарга POWER CONSTRUCTION CORPORATION OF CHINA, LIMITED (ПАУЕР КОНСТРАКШН КОРПОРЕЙШН ОФ ЧАЙНА, ЛІМІТЕД) (далі – Підрядник) та POWERCHINA HUADONG ENGINEERING CORPORATION, LIMITED (ТОВ «СХІДНО-КИТАЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПРОЕКТУВАННЯ ТА РОЗВІДКИ КОРПОРАЦІЇ ПАУЕР ЧАЙНА») (далі – Постачальник, а разом з Підрядником далі – Апелянти) – скасована ухвала апеля-

ційного суду та ухвалене нове рішення, яким відмовлено у задоволенні заяви ТОВ «ФУРСИ ЕНЕРДЖИ ГРУПП» та FAS Energy LLC (Комерційної компанії «ФАС ЕНЕРГЕТИЧНА») (разом далі – Заявники) про вжиття заходів забезпечення позову ТОВ «ФУРСИ ЕНЕРДЖИ ГРУПП» та FAS Energy LLC (Комерційної компанії «ФАС ЕНЕРГЕТИЧНА») до POWER CONSTRUCTION CORPORATION OF CHINA, LIMITED (ПАУЕР КОНСТРАКШН КОРПОРЕЙШН ОФ ЧАЙНА, ЛІМІТЕД) та POWERCHINA HUADONG ENGINEERING CORPORATION, LIMITED (ТОВ «СХІДНО-КИТАЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПРОЕКТУВАННЯ ТА РОЗВІДКИ КОРПОРАЦІЇ ПАУЕР ЧАЙНА»), поданого до The Dubai International Arbitration Centre, DIAC (Дубайського міжнародного арбітражного центру).

Апелянти заявили до відшкодування їх судові витрати, пов'язані з розглядом їх апеляції, у тому числі на професійну правничу допомогу, у сумі 59 534,285 доларів США.

Оцінка суду: згідно із частинами першою та другою статті 137 ЦПК України за результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката (крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави) підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат:

розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;

розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Висновки: пункт 1 частини другої статті 137 ЦПК України до розміру витрат на правничу допомогу включає вартість послуг помічника адвоката.

З огляду на це, твердження Заявників щодо можливості відшкодування судових витрат виключно на правничу допомогу адвоката є безпідставними. Заявниками не доведено, що інші працівники Представників Апелянта, які не мають статусу адвоката, не надавали відповідні послуги, зазначені у Переліку правничої допомоги, а відсутність у них статусу адвоката сама по собі не є аргументом для неврахування вартості наданої ними правничої допомоги при вирішенні питання відшкодування Апелянтам заявлених ними витрат на прав-

ничу допомогу Представників Апелянтів. Те, що їх послуги включені Представниками Апелянтів у Перелік правничої допомоги з зазначенням їх посад відповідно до структури посадової ієрархії Представників Апелянтів є достатньою розумною підставою вважати, що вони є виконавцями відповідних послуг від імені Представників Апелянтів, принаймні доки протилежне не доведене Заявниками. А протилежне не доведене Заявниками.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою
від 18 серпня 2022 року
у справі № 61-5124 ав 22[2]

*Щодо невтручання суду у внутрішню організацію роботи
надавачів правничої допомоги*

Фабула справи: Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду прийняв постанову, згідно якої задоволена апеляційна скарга POWER CONSTRUCTION CORPORATION OF CHINA, LIMITED (ПАУЕР КОНСТРАКШН КОРПОРЕЙШН ОФ ЧАЙНА, ЛІМІТЕД) (далі – Підрядник) та POWERCHINA HUADONG ENGINEERING CORPORATION, LIMITED (ТОВ «СХІДНО-КИТАЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПРОЕКТУВАННЯ ТА РОЗВІДКИ КОРПОРАЦІЇ ПАУЕР ЧАЙНА») (далі – Постачальник,

а разом з Підрядником далі – Апелянти) – скасована ухвала апеляційного суду та ухвалене нове рішення, яким відмовлено у задоволенні заяви ТОВ «ФУРСИ ЕНЕРДЖИ ГРУПП» та FAS Energy LLC (Комерційної компанії «ФАС ЕНЕРГЕТИЧНА») (разом далі – Заявники) про вжиття заходів забезпечення позову ТОВ «ФУРСИ ЕНЕРДЖИ ГРУПП» та FAS Energy LLC (Комерційної компанії «ФАС ЕНЕРГЕТИЧНА») до POWER CONSTRUCTION CORPORATION OF CHINA, LIMITED (ПАУЕР КОНСТРАКШН КОРПОРЕЙШН ОФ ЧАЙНА, ЛІМІТЕД) та POWERCHINA HUADONG ENGINEERING CORPORATION, LIMITED (ТОВ «СХІДНО-КИТАЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПРОЕКТУВАННЯ ТА РОЗВІДКИ КОРПОРАЦІЇ ПАУЕР ЧАЙНА»), поданого до The Dubai International Arbitration Centre, DIAC (Дубайського міжнародного арбітражного центру) (далі – DIAC).

Апелянти заявили до відшкодування їх судові витрати, пов'язані з розглядом їх апеляції, у тому числі на професійну правничу допомогу, у сумі 59 534,285 доларів США.

Оцінка суду: суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності (частини перша та друга статті 89 ЦПК України).

Відшкодуванню підлягають лише ті витрати, які понесені на оплату правничої допомоги, наданої в ході розгляду цієї справи. Верховний Суд з розумінням ставиться до того, що в цій справі для підготовки апеляційної скарги, враховуючи деякі її аргументи, необхідно була комунікація Представників Апелянтів з Апелянтами та їх іноземними представниками, які володіють інформацією про арбітражний розгляд відповідного спору в Дубайському міжнародному центрі. Але, по-перше, комунікації з іноземними особами, їх координування та аналіз мають чітко бути розділені по питанням судового провадження в Україні та арбітражу в DIAC, по-друге, безпосередня підготовка апеляційної скарги має відділятися як послуга від її обговорення з колегами чи клієнтами, оскільки змішування цих комунікацій між собою та з іншими послугами з точки зору оплати послуг логічно веде до ускладнення оцінки їх співмірності на підставі критеріїв їх розумності, виправданості та релевантності. Представники Апелянтів не приділили цьому питанню належної уваги.

Попри те, що відповідно до Переліку правничої допомоги зазначені переклади готувала ОСОБА_10, а не ОСОБА_9, Верховний Суд приймає до уваги ці роботи та аналізує їх заявлену вартість, оскільки у ОСОБА_10 та ОСОБА_9 визначені однакові погодинні ставки за їх роботу в рамках правничої допомоги Апелянтам.

Однак, з урахуванням зазначеного, Верховний Суд не приймає до уваги послуги перекладу, визначені Представниками Апелянтів як витрати, пов'язані з наданням ними правничої допомоги по Договору про правову допомогу у цій справі.

Висновки: суд не втручається у внутрішню організацію роботи надавачів правничої допомоги.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.

Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду згідно з Додатковою
Постановою від 18 серпня 2022 року
у справі № 61-5124 ав 22[1]

*Щодо вимог до опису правничих послуг
у контексті вирішенні питання
про відшкодування судових витрат*

Фабула справи: Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду прийняв постанову, згідно якої задоволена апеляційна скарга POWER CONSTRUCTION CORPORATION OF CHINA, LIMITED (ПАУЕР КОНСТРАКШН КОРПОРЕЙШН ОФ ЧАЙНА, ЛІМІТЕД) (далі – Підрядник) та POWERCHINA HUADONG ENGINEERING CORPORATION, LIMITED (ТОВ «СХІДНО-КИТАЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПРОЕКТУВАННЯ ТА РОЗВІДКИ КОРПОРАЦІЇ ПАУЕР ЧАЙНА») (далі – Постачальник, а разом з Підрядником далі – Апелянти) – скасована ухвала апеляційного суду

та ухвалене нове рішення, яким відмовлено у задоволенні заяви ТОВ «ФУРСИ ЕНЕРДЖИ ГРУПП» та FAS Energy LLC (Комерційної компанії «ФАС ЕНЕРГЕТИЧНА») (разом далі – Заявники) про вжиття заходів забезпечення позову ТОВ «ФУРСИ ЕНЕРДЖИ ГРУПП» та FAS Energy LLC (Комерційної компанії «ФАС ЕНЕРГЕТИЧНА») до POWER CONSTRUCTION CORPORATION OF CHINA, LIMITED (ПАУЕР КОНСТРАКШН КОРПОРЕЙШН ОФ ЧАЙНА, ЛІМІТЕД) та POWERCHINA HUADONG ENGINEERING CORPORATION, LIMITED (ТОВ «СХІДНО-КИТАЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПРОЕКТУВАННЯ ТА РОЗВІДКИ КОРПОРАЦІЇ ПАУЕР ЧАЙНА»), поданого до The Dubai International Arbitration Centre, DIAC (Дубайського міжнародного арбітражного центру) (далі – DIAC).

Апелянти заявили до відшкодування їх судові витрати, пов'язані з розглядом їх апеляції, у тому числі на професійну правничу допомогу, у сумі 59 534,285 доларів США.

Оцінка суду: відповідно до частини третьої статті 141 ЦПК України при вирішенні питання про розподіл судових витрат суд, зокрема, враховує: чи пов'язані ці витрати з розглядом справи; чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін.

Відповідно до частини першої (пунктів 1, 2 та 6) статті 19 Закону про адвокатуру до вичерпного переліку видів адвокатської діяльності, крім іншого, відносять: 1) надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних осіб; 2) складання заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; 3) представництво інтересів юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного судочинства, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами.

Відшкодуванню підлягають лише ті витрати, які понесені на оплату правничої допомоги, наданої в ході розгляду цієї справи. Верховний Суд з розумінням ставиться до того, що в цій справі для підготовки апеляційної скарги, враховуючи деякі її аргументи, необхідною була комунікація Представників Апелянтів з Апелянтами та їх іноземними представниками, які володіють інформацією про арбітражний розгляд відповідного спору в Дубайському міжнародному центрі. Але, по-перше, комунікації з іноземними особами, їх координування та аналіз мають чітко бути розділені по питанням судового провадження в Україні та арбітражу в DIAC, по-друге, безпосередня підготовка апеляційної скарги має відділятися як послуга від її обговорення з колегами чи клієнтами, оскільки змішування цих комунікацій між собою та з іншими послугами з точки зору оплати послуг логічно веде до ускладнення оцінки їх співмірності на підставі критеріїв їх розумності, виправданості та релевантності. Представники Апелянтів не приділили цьому питанню належної уваги.

Висновки: підготовка перекладів додатків до апеляційної скарги для нотаріального засвідчення підпису їх перекладача не є роботою над самим проектом апеляційної скарги, в тому числі з точки зору узгодження її змісту з іноземними клієнтами. Професіонали, які надають правничу допомогу, в силу своїх професійних якостей мають вміти чітко та точно формулювати види своїх послуг та не зловживати занадто узагальненим описом таких послуг з метою ускладнення оцінки співмірності заявлених до відшкодування витрат на правничу допомогу з реальним змістом такої правничої допомоги.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду згідно з Постановою від 01 листопада 2022 року у справі № 757/24445/21-ц

*Щодо наслідків відсутності доказів оплати
вартості наданих адвокатом послуг*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2, у якому просив суд визнати його батьком малолітнього ОСОБА_5 та зобов'язати ОСОБА_2 звернутися до компетентних органів і здійснити всі необхідні дії для внесення змін до всіх документів дитини, які видані на території Сполучених Штатів Америки та України, направлені на зміну прізвища дитини та внесення відомостей про батька ОСОБА_1, громадянина Сполучених Штатів Америки, який народився на території України.

Рішенням суду першої інстанції позовні вимоги ОСОБА_1 задоволено.

Постановою апеляційного суду скасовано рішення суду першої інстанції та ухвалено у справі нове судове рішення про відмову у задоволенні позовних вимог ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про визнання батьківства та про внесення змін до запису про батька дитини.

Представник ОСОБА_9 – ОСОБА_11 звернулася до апеляційного суду із заявою про стягнення судових витрат, у якій просила стягнути з позивача на користь ОСОБА_9 понесені у цій справі судові витрати, які складаються із витрат по сплаті судового збору у розмірі 1 362,00 грн, витрат на професійну правничу допомогу в сумі 3 808,00 євро, що еквівалентно 141 369,71 грн, а також інших судових витрат, понесених при розгляді справи, в розмірі 981,21 євро, що еквівалентно 31 105,56 грн.

Додатковою постановою апеляційного суду заяву представника ОСОБА_9 – ОСОБА_11 про стягнення судових витрат задоволено частково. Стягнуто з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_9 судові витрати у вигляді сплаченого судового збору за подання апеляційної скарги у розмірі 1 362,00 грн, професійної правничої допомоги у розмірі 2 808,00 євро, що еквівалентно 104 245,36 грн. У задоволенні інших вимог заяви відмовлено.

Оцінка суду: у частинах першій, другій статті 134 ЦПК України визначено, що разом з першою заявою по суті спору кожна сторона подає до суду попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які вона понесла і які очікує понести в зв'язку із розглядом справи.

Відповідно до частин першої та другої статті 137 ЦПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Частиною восьмою статті 141 ЦПК України визначено, що розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом

справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Згідно з частиною третьою статті 137 ЦПК України для визначення розміру витрат на правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Склад витрат, пов'язаних з оплатою послуг з надання професійної правничої допомоги, входить до предмета доказування у справі, що свідчить про те, що такі витрати повинні бути обґрунтовані належними та допустимими доказами.

Висновки: відсутність доказів оплати вартості наданих адвокатом послуг не може виступати самостійною підставою для відмови у стягненні витрат на правничу допомогу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 липня 2022 року
у справі № 686/28627/18

*Щодо складу понесених стороною витрат
на професійну правову допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ТОВ «ТЦ «Прибузький» про заборону самочинного будівництва.

Рішенням суду першої інстанції, яке залишене без змін постановою апеляційного суду, в позові відмовлено.

Додатковим рішенням суду першої інстанції стягнуто з ОСОБА_1 на користь ТОВ «ТЦ «Прибузький» витрати на професійну правничу допомогу в розмірі 10 000, 00 грн.

Додатковою постановою апеляційного суду відмовлено в задоволенні заяві ТОВ «ТЦ «Прибузький» про ухвалення додаткового рішення.

Оцінка суду: згідно з частиною першою статті 137 ЦПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

Переглядаючи справу в апеляційному порядку, апеляційний суд дійшов помилкового висновку про відмову в задоволенні заяви про стягнення витрат на професійну правничу допомогу, виходячи з такого.

Відповідно до частини другої статті 137 ЦПК України за результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої

допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Згідно з частиною третьою статті 137 ЦПК України для визначення розміру витрат на правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Відповідно до пункту 1 частини другої статті 141 ЦПК України інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються у разі відмови в позові – на позивача.

Розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду (частина восьма статті 141 ЦПК України).

Висновки: до понесених стороною витрат на професійну правову допомогу відносяться як витрати, які оплачені стороною/третьою особою до моменту заявлення вимоги про їх відшкодування так і ті, які будуть оплачені нею в майбутньому, якщо це відповідає умовам договору.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду згідно з Додатковою
Постановою від 19 липня 2022 року
у справі № 910/6807/21

*Щодо доказів на підтвердження витрат
на правову допомогу*

Фабула справи: ТОВ «Підприємство «Тавріда Електрик Україна» звернулося до господарського суду з позовом до АТ «Комерційний банк «ПриватБанк» про стягнення 800 000 доларів США банківського вкладу, 2 023 836,97 грн – 3% річних з простроченої суми.

Рішенням господарського суду позов задоволено.

Постановою апеляційного господарського суду рішення суду першої інстанції було залишено без змін.

Верховний Суд ухвалив постанову, якою касаційну скаргу АТ «КБ «ПриватБанк» на рішення судів попередніх інстанцій задовольнив частково.

До Верховного Суду від ТОВ «Підприємство «Тавріда Електрик Україна» надійшла заява про розподіл витрат на професійну правничу допомогу, в якій останній просив ухвалити додаткову постанову та стягнути з АТ «КБ «ПриватБанк» 40 000,00 грн компенсації вартості витрат на правничу допомогу, понесених у зв'язку з касаційним розглядом справи № 910/6807/21.

Оцінка суду: частина восьма статті 129 Господарського процесуального кодексу України встановлює, що розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо).

Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву.

У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги (частина третя статті 126 Господарського процесуального кодексу України).

Висновки: суд касаційної інстанції відхиляє заперечення відповідача щодо відсутності акта приймання-передачі виконаних робіт, оскільки договором сторони погодили фіксований розмір вартості наданих послуг та крім того, подані позивачем документи дозволяють встановити зміст, обсяг та вартість наданих послуг.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 28 липня 2022 року
у справі № 903/781/21

*Щодо порядку встановлення ціни в договорі
про надання правової (правничої) допомоги*

Фабула справи: Адвокатське об'єднання «Гапоненко Роман і партнери» звернулося до господарського суду з позовом до Фермерського господарства «Західний Буг» про стягнення 1 153 512,44 грн за боргованості по оплаті послуг з правової (правничої) допомоги, наданих позивачем на виконання умов укладеного між сторонами договору про надання правової (правничої) допомоги та прийнятих відповідачем згідно з актом надання послуг.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в позові відмовив.

Оцінка суду: відповідно до статті 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та статті 28 Правил адвокатської етики гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

Чинне законодавство хоча і не містить визначення такого виду гонорару, як гонорар успіху, проте Верховний Суд враховує те, що Велика Палата Верховного Суду у постанові від 12 травня 2020 року у справі № 904/4507/18 фактично дійшла висновку про можливість існування «гонорару успіху» як форми оплати винагороди адвокату, визнала законність визначення між адвокатом та клієнтом у договорі про надання правової допомоги такого виду винагороди як «гонорар успіху», що відповідає принципу свободи договору та численній практиці Європейського суду з прав людини.

Погоджений сторонами у пункті договору про надання правової допомоги розмір гонорару загалом (як основний, так і додатковий), є за своєю суттю погодженою сторонами ціною договору в розумінні статей 632, 903 Цивільного кодексу України, статті 189 Господарського кодексу України, оскільки відповідно до вимог чинного законодавства гонорар безвідносно до його виду (основний, додатковий (гонорар успіху)) є формою винагороди адвоката за здійснення захисту,

представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту, тобто є платою за виконану роботу / надані послуги.

Висновки: ціна в договорі про надання правової допомоги встановлюється сторонами шляхом зазначення розміру та порядку обчислення адвокатського гонорару.

При цьому Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правила адвокатської етики надають визначення поняття «гонорар» без поділу цього поняття на види. Зокрема норми зазначених закону та Правил не передбачають такі різновиди винагороди (гонорару) як основний, додатковий чи «гонорар успіху», що свідчить про те, що поняття «гонорар», яке міститься у зазначених нормативно-правових актах, є загальним, під яким розуміється як основна, так і додаткова винагороди.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 28 липня 2022 року
у справі № 903/781/21[1]

Щодо форми адвокатського гонорару у разі визначення сторонами у договорі про надання правової (правничої) допомоги порядку обчислення гонорару у відсотковому відношенні до певної грошової суми

Фабула справи: Адвокатське об'єднання «Гапоненко Роман і партнери» звернулося до господарського суду з позовом до Фермерського господарства «Західний Буг» про стягнення 1 153 512,44 грн за боргованості по оплаті послуг з правової (правничої) допомоги, наданих позивачем на виконання умов укладеного між сторонами договору про надання правової (правничої) допомоги та прийнятих відповідачем згідно з актом надання послуг.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в позові відмовив.

Оцінка суду: відповідно до статті 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги.

Відповідно до вимог чинного законодавства адвокатський гонорар може існувати в двох формах – фіксований розмір та погодинна оплата. Вказані форми відрізняються порядком обчислення – при зазначенні фіксованого розміру для виплати адвокатського гонорару не обчислюється фактична кількість часу, витраченого адвокатом при наданні послуг клієнту, і навпаки, підставою для виплату гонорару, який зазначено як погодинну оплату, є кількість годин помножена на вартість такої години того чи іншого адвоката в залежності від його кваліфікації, досвіду, складності справи та інших критеріїв.

Висновки: визначення сторонами у договорі про надання правової допомоги порядку обчислення гонорару у відсотковому відношенні до певної грошової суми (у даному випадку – від розміру суми, на яку судом у справі буде зменшена заявлена до стягнення з відповідача сума заборгованості, тобто від розміру досягнутого адвокатом результату наданих послуг у справі з майновими вимогам) відповідає такій формі обчислення гонорару як фіксований розмір. При такому порядку обчислення гонорару фактична кількість витраченого адвокатом часу на надання послуг клієнту не має значення, а у підсумку визначається саме чітка фіксована грошова сума.

Обставина того, що обчислення гонорару успіху пов'язане з настанням певної події є обґрунтованою та логічною в силу самої суті гонорару успіху, можливість обчислення якого залежить виключно від певних подій – досягнутих адвокатом та обумовлених в договорі результатів при наданні послуг правової допомоги.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 08 червня 2022 року
у справі № 357/380/20

Щодо стягнення судових витрат на професійну правничу допомогу у випадку закриття апеляційного провадження

Фабула справи: ТОВ «Агрофірма «Матюші» звернулося з позовом до ОСОБА_1, ТДВ «Шамраївський цукровий завод», державного реєстратора Комунального підприємства «Агенція адміністративних

послуг» Євка В.В. про визнання недійсним договору про надання права користування земельною ділянкою (емфітевзис) і скасування запису про державну реєстрацію речового права на нерухоме майно.

Рішенням суду першої інстанції позов ТОВ «Агрофірма «Матюші» задоволено частково.

Ухвалою апеляційного суду апеляційне провадження у справі закрито у зв'язку з відмовою ТДВ «Шамраївський цукровий завод» від апеляційної скарги.

На адресу апеляційного суду надійшла заява представника ТОВ «Агрофірма «Матюші» про ухвалення додаткового рішення, у якій заявник просив стягнути з ТДВ «Шамраївський цукровий завод» понесені витрати на професійну правничу допомогу, надану Адвокатським об'єднанням «Еверлігал» на підставі договору про надання правової допомоги.

Ухвалою апеляційного суду в задоволенні цієї заяви представника ТОВ «Агрофірма «Матюші» відмовлено. Ухвала мотивована тим, що нормами ЦПК України не передбачено ухвалення додаткового рішення судом, що постановив ухвалу про закриття апеляційного провадження.

Велика Палата Верховного Суду ухвалу апеляційного суду скасувала і стягнула з відповідача витрати на професійну правову допомогу, понесені позивачем.

Оцінка суду: загальні норми ЦПК України спрямовані на відшкодування судових витрат стороні, яка виграла справу, тобто права якої були невизнані, оспорені або порушені іншою стороною та поновлені лише в результаті розгляду справи судом.

ЦПК України містить норми щодо розподілу судових витрат у разі ухвалення судового рішення (частина друга статті 141 ЦПК України) та у випадках, коли вимоги позивача судом по суті не розглядалися, але справа провадженням закінчується у зв'язку із закриттям такого чи залишенням справи без розгляду (стаття 142 ЦПК України).

Перегляд судових рішень (як рішень, постанов та ухвал) у апеляційному та касаційному порядкух унормовано спеціальними статтями ЦПК України. Доступ до апеляційного та касаційного переглядів є одним із принципів цивільного процесу і передбачений у пункті 8 частини третьої статті 2 та статті 17 ЦПК України.

Подача апеляційної скарги та відкриття апеляційного провадження вимагає від інших учасників справи вчинення дій на захист своїх інтересів та спонукає до здійснення певних дій, які б не були реалізовані за відсутності апеляційної скарги.

Тому і у випадку закриття апеляційного провадження мають бути враховані судові витрати, які понесли інші учасники справи у зв'язку зі зверненням з апеляційною скаргою та відкриттям апеляційного провадження.

Отже, у разі закриття апеляційного провадження у зв'язку з відмовою особи, яка подала апеляційну скаргу, від такої, унеможлиблюється повторне звернення цієї особи з апеляційною скаргою на оскарження судового рішення, однак інші учасники справи, які добросовісно реагували на відкриття апеляційного провадження поданням відзиву на апеляційну скаргу, понесли судові витрати, оскільки, у цьому випадку, звернулися за правничою допомогою до адвоката (стаття 15 ЦПК України), а відтак могли розраховувати на відшкодування вказаних витрат у випадку відмови у задоволенні апеляційної скарги. Однак такий же за своїми наслідками результат вони б отримали і у разі закриття апеляційного провадження, оскільки судові рішення, ухвалені судом першої інстанції по суті спору, залишається без змін.

Висновки: у випадку закриття апеляційного провадження відсутні будь-які обставини, які б унеможливлювали або нівелювали загальний принцип відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судові рішення (пункт 12 частини третьої статті 2 ЦПК України).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 10 лютого 2022 року
у справі № 904/1408/21

*Щодо стягнення витрат на професійну правову допомогу,
надану адвокатом, який є одним із засновників
юридичної особи – сторони у справі*

Фабула справи: до Касаційного господарського суду надійшла заява представника Колективного підприємства Фірма «Діоніс» (далі – КП фірма «Діоніс») з проханням ухвалити додаткове рішення щодо судових витрат на правничу допомогу з розгляду у суді касаційної інстанції справи за позовом Колективного підприємства Фірма «Діоніс» до міської ради, Департаменту по роботі з активами міської ради про визнання незаконним рішення Департаменту по роботі з активами міської ради про відмову у підготовці проекту рішення міської ради, викладеного у листі, та зобов'язання міської ради розглянути на найближчому пленарному засіданні (сесії) міської ради питання про затвердження технічної документації із землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж земельної ділянки в натурі.

Заява про необхідність ухвалення додаткового судового рішення мотивована тим, що у відзиві на касаційну скаргу позивач вказав, що попередній розрахунок судових витрат становить 20 000 грн. З метою надання правничої допомоги у Верховному Суді між КП фірма «Діоніс» та адвокатом укладено договір про надання правничої допомоги.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 1-3 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підго-

товку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат. Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Згідно з практикою ЄСПЛ заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (рішення ЄСПЛ у справі «East/West Alliance Limited» проти України»). У рішенні ЄСПЛ у справі «Лавентс проти Латвії» зазначено, що відшкодовуються лише витрати, які мають розумний розмір.

Висновки: Верховний Суд відхиляє доводи про недоведеність неминучості витрат на професійну правничу допомогу. Зазначені твердження мотивовані тим, що оскільки адвокат є одним із засновників підприємства, то представництво позивача відповідає його особистим інтересам. Однак вказане жодним чином не спростовує можливість представляти адвокатом інтереси позивача саме внаслідок укладення відповідного договору, як і не може свідчити про наявність обов'язку надавати безоплатну правову допомогу лише через належність адвоката до засновників підприємства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 08 лютого 2022 року
у справі № 910/20792/20

Щодо оцінки дій адвокатського об'єднання із залучення інших адвокатів для участі в судових засіданнях при стягненні на його користь витрат на правничу допомогу

Фабула справи: ТОВ «Агромонтажбуд» звернулося до господарського суду з позовом до Адвокатського об'єднання «Армадум Груп» про визнання недійсним договору про надання юридичних послуг, укладеного між ТОВ «Агромонтажбуд» та Адвокатським об'єднанням «Армадум Груп».

Рішенням господарського суду у задоволенні позову відмовлено.

Адвокатське об'єднання «Армадум Груп» звернулося до господарського суду із заявою про відшкодування судових витрат, в якій просило стягнути з ТОВ «Агромонтажбуд» 51 000,00 грн.

ТОВ «Агромонтажбуд» подало до господарського суду клопотання про зменшення витрат на оплату правової допомоги адвокату, в якому просило зменшити витрати відповідача на професійну правничу допомогу до 7 000,00 грн.

Додатковим рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, заяву Адвокатського об'єднання «Армадум Груп» про компенсацію витрат на правничу допомогу задоволено частково. Стягнуто з ТОВ «Агромонтажбуд» на користь Адвокатського об'єднання «Армадум Груп» 8 000,00 грн відшкодування витрат на професійну правничу допомогу. У відшкодуванні решти витрат Адвокатського об'єднання «Армадум Груп» на професійну правничу допомогу відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: Адвокатське об'єднання «Армадум Груп» зазначає, що суди необґрунтовано вказують, що адвокатському об'єднанню не потрібно залучати послуги сторонніх адвокатів, з огляду на професійний склад учасників такого об'єднання – адвокатів, оскільки у Адвокатського об'єднання «Армадум Груп» виникла практична необхідність у залученні сторонніх адвокатів. Також вважає, що суд першої інстанції не врахував положення п. 4 ч. 3 ст. 126 ГПК України, з огляду на те, що дана справа має особливе значення для Адвокатського об'єд-

нання «Армадум Груп», оскільки впливає на репутацію відповідача.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до висновку Верховного Суду, викладеного у постанові від 24.01.2022 у справі № 911/2737/17, метою стягнення витрат на правничу допомогу є не тільки компенсація стороні, на користь якої ухвалене рішення, понесених збитків, але й спонукання боржника утримуватися від вчинення дій, що в подальшому спричиняють необхідність поновлення порушених прав та інтересів позивача (подібний висновок викладений в постановках Верховного Суду від 04.10.2021 від № 640/8316/20, від 21.10.2021 у справі № 420/4820/19 тощо). Водночас стягнення витрат на професійну правничу допомогу з боржника не може бути способом надмірного збагачення сторони, на користь якої такі витрати стягуються і не може становити для неї по суті додатковий спосіб отримання доходу.

Як встановлено судом апеляційної інстанції, в усіх судових засіданнях, окрім адвокатів Золотарьова К. А. та Стоць Д. С., брали участь Зорін О. В. та Мережко О. О., які, згідно з відомостями з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань є засновниками Адвокатського об'єднання «Армадум Груп», а Мережко О. О. також є керівником Адвокатського об'єднання «Армадум Груп», а згідно з відомостями з Єдиного реєстру адвокатів – є адвокатами.

Відтак, як встановив суд апеляційної інстанції, Зорін О. В. та Мережко О. О. як адвокати мають необхідний обсяг знань для представництва інтересів Адвокатського об'єднання «Армадум Груп» в судових засіданнях.

Вказані обставини (участь у судових засіданнях Зоріна О. В. та Мережко О. О.) спростовують твердження скаржника про виникнення необхідності у залученні сторонніх адвокатів та, відповідно, свідчать про обґрунтованість висновків судів попередніх інстанцій про відсутність необхідності залучення інших адвокатів для участі в судових засіданнях у цій справі.

Висновки: такі дії Адвокатського об'єднання, як залучення інших адвокатів для участі в судових засіданнях при можливості самостійного представництва, можуть свідчити про намагання зловживання відповідачем правом на компенсацію правничої допомоги, та не слугують на користь тверджень скаржника про те, що справа має особливе значення для Адвокатського об'єднання та впливає на його репутацію.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 03 лютого 2022 року
у справі № 904/1169/17

*Щодо покладення понесених стороною спору,
який розглядався в межах справи про банкрутство,
витрат на професійну правничу допомогу на кредитора,
який не є стороною цього спору*

Фабула справи: до Верховного Суду надійшла заява надійшла заява ліквідатора ТОВ «ЛАН» арбітражного керуючого про ухвалення додаткового рішення про розподіл судових витрат та стягнення з ТОВ «Міжнародна юридична компанія «Гапоненко Роман і партнери» на користь ТОВ «ЛАН» 9 104,50 грн витрат на професійну правничу допомогу.

Верховний Суд відмовив у задоволенні заяви ліквідатора ТОВ «Лан» арбітражного керуючого, зазначивши, що за результатом розгляду касаційної скарги ТОВ «Міжнародна юридична компанія «Гапоненко Роман і партнери» касаційним судом прийнято постанову, якою, зокрема, скасовано частково постанову апеляційного господарського суду в частині розподілу судових витрат, а справу № 904/1169/17 в цій частині направлено на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, тому у Верховного Суду відсутні правові підстави для здійснення розподілу судових витрат.

Апеляційний господарський суд апеляційну скаргу ТОВ задовольнив частково; ухвалу господарського суду в частині розподілу судових витрат змінив, виклавши абз.абз. 5 та 6 її резолютивної частини у наступній редакції: «Стягнути з ОСОБА_1 на користь ТОВ «ЛАН» судовий збір за подання заяви про спростування майнових дій в сумі 1 921,00 грн». Стягнув з ТОВ «Міжнародна юридична компанія «Гапоненко Роман і партнери» на користь ТОВ «ЛАН» витрати на професійну правничу допомогу в суді касаційної інстанції в розмірі 4 500,00 грн.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Міжнародна юридична компанія «Гапоненко Роман і партнери» зазначає, що ТОВ «Міжнародна юридична компанія «Гапоненко Роман і партнери» не є стороною/

учасником спірних правовідносин, а тому стягнення з нього на користь боржника витрат на професійну правничу допомогу в суді касаційної інстанції в сумі 4 500,00 грн є незаконним, таким, що порушує приписи ст.ст. 45, 126, 129, 236 ГПК України.

Правова позиція Верховного Суду: до витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать, зокрема, витрати, зокрема, на професійну правничу допомогу (п. 1 ч. 3 ст. 123 ГПК України).

Ч.ч. 1, 2 ст. 126 ГПК України визначено, що витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави; за результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Правила розподілу судових витрат відповідно до ст. 129 ГПК України унормовано таким чином:

судовий збір покладається: 1) у спорах, що виникають при укладанні, зміні та розірванні договорів, – на сторону, яка безпідставно ухиляється від прийняття пропозицій іншої сторони, або на обидві сторони, якщо судом відхилено частину пропозицій кожної із сторін; 2) у спорах, що виникають при виконанні договорів та з інших підстав, – на сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог (ч. 1 цієї статті);

інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються: 1) у разі задоволення позову – на відповідача; 2) у разі відмови в позові – на позивача; 3) у разі часткового задоволення позову – на обидві сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог (ч. 4 цієї статті).

Судові витрати третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, стягуються на її користь зі сторони, визначеної відповідно до вимог цієї статті, залежно від того, чи заперечувала чи підтримувала така особа заявлені позовні вимоги (ч. 13 ст. 129 ГПК України).

Висновки: понесені стороною спору, який розглядається в відокремленому позовному провадженні в межах справи про банкрутство, витрати на професійну правничу допомогу не можуть покладатися на кредитора – особу, яка оскаржувала прийняті за результатом розгляду цього спору судові рішення та не є стороною такого спору.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 лютого 2022 року
у справі № 910/10935/20

*Щодо правових наслідків укладення договору
про надання юридичних послуг адвокатом
як фізичною особою – підприємцем*

Фабула справи: ТОВ «Волді» звернулося до господарського суду з позовом до державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (далі – Інститут) та ТОВ «BIBA» про дострокове часткове припинення дії свідоцтва України на знак стосовно товарів та послуг 30, 35 класів Міжнародної класифікації товарів і послуг та дострокове припинення повністю дії свідоцтва України на знак для товарів і послуг, а також просило зобов'язати Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (правонаступником якого є Інститут) внести відповідні зміни до Державного реєстру свідоцтв України на знаки для товарів і послуг та здійснити необхідну публікацію в офіційному бюлетені «Промислова власність».

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позовні вимоги задоволено повністю.

Додатковою постановою апеляційного господарського суду заяву ТОВ «Волді» щодо стягнення 54 600 грн витрат на професійну правничу допомогу задоволено частково: стягнуто з ТОВ «BIBA» на користь ТОВ «Волді» 44 600 грн витрат на професійну правничу допомогу; в іншій частині відмовлено.

Оцінка суду: відповідно до статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076) договір про надання правової допомоги – домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

За приписами частини першої статті 19 цього Закону видами адвокатської діяльності є, зокрема, надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру.

Відповідно до частини першої статті 26 Закону № 5076 документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути, зокрема, договір про надання правової допомоги та довіреність.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін.

Висновки: укладення договору про надання юридичних послуг як фізичною особою – підприємцем не позбавляє його статусу адвоката, а тому в розумінні приписів процесуального закону і не впливає на правильність розподілу судових витрат у справі.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 січня 2022 року
у справі № 921/221/21

*Щодо юридичного значення наявності дефектів чи недоліків
в оформленні документів про надання правничої допомоги
при відшкодуванні судових витрат*

Фабула справи: ОСОБА_1 в особі представника – адвоката звернулася до господарського суду із заявою про відшкодування з відповідно 30500,00 грн витрат, понесених на професійну правничу допомогу у справі за її позовом до ТОВ «Чародійка» про визнання недійсними протоколів загальних зборів засновників (учасників) ТОВ «Чародійка».

Господарський суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні заяви ОСОБА_1 відмовив. Однією з підстав для відмови в задоволенні зробленої позивачкою заяви про відшкодування витрат на оплату послуг, пов'язаних з правничою допомогою адвоката, судами було зазначено те, що додаткова угода від 25.03.2021 не може вважатися належним та достовірним доказом визначення вартості наданих послуг адвокатом, оскільки таку угоду укладено до моменту відкриття провадження у справі та присвоєння справі автоматизованою системою суду відповідного єдиного унікального номеру, тобто раніше 13.04.2021 (дата реєстрації позовної заяви).

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вважає помилковими висновки судів про нікчемний характер додаткової угоди до договору про надання професійної допомоги, оскільки, по-перше, вона не містить ознак нікчемності, згідно зі ст. 215 ЦК України, а по-друге, до суду була подана копія відповідної угоди, в якій сторони між собою узгодили, що зазначення дати укладення додаткової угоди 25.03.2021 є помилкою, адже дійсною датою її укладення є 25.04.2021. При цьому позивачка вказує, що певні дефекти чи недоліки в оформленні документів, які підтверджують надання правничої допомоги, не можуть спростовувати факт надання правничої допомоги та нівелювати процесуально встановлену можливість на відшкодування судових витрат.

Правова позиція Верховного Суду: при поданні доказів розміру витрат на професійну правничу допомогу, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, мають бути дотримані наступні дві умови:

докази повинні бути подані до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду;

до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила заяву про те, що такі докази будуть подані до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду. При цьому процесуальний закон не визначає конкретних вимог щодо змісту та форми такої заяви, зокрема не вказує на те, що вона повинна бути зроблена лише у письмовій формі, а також, що така заява має бути зроблена на певній процесуальній стадії. Закон лише встановлює граничний строк звернення із заявою – до закінчення судових дебатів.

У цій справі висновки суду апеляційної інстанції про те, що додаткова угода про внесення виправлень до додаткової угоди від 25.03.2021, укладена 05.08.2021, в якій правильною датою угоди узгоджено вважати 25.04.2021, є недостовірним доказом на підтвердження понесення позивачем витрат на правову допомогу, з огляду на те, що її укладено лише 05.08.2021, а подано позивачем до суду 09.08.2021, в той час як рішення суду у справі було прийнято 22.07.2021, тобто поза межами п'ятиденного строку на подання доказів витрат на послуги адвоката, на переконання суду касаційної інстанції були помилково покладені в обґрунтування відмови у задоволенні заяви про розподіл судових витрат. Так, вказана додаткова угода від 05.08.2021, за своєю суттю, є не новим доказом підтвердження понесення витрат на правову допомогу, а є підтвердженням позивачкою обставин дійсної дати укладення додаткової угоди з адвокатом через допущення технічної помилки в додатковій угоді від 25.04.2021 до договору про надання правової допомоги, яке (підтвердження) могло бути здійснено у будь-якій формі, зокрема й в усній, та яке не змінює суті відносин позивачки з її представником щодо умов наданих послуг з правової допомоги, та не може спростовувати факт понесення позивачкою таких витрат.

Висновки: в будь-якому випадку, певні дефекти чи недоліки в оформленні документів, які свідчать про надання правничої допомоги, не можуть спростовувати факт надання правничої допомоги та нівелювати процесуально встановлену можливість на відшкодування судових витрат.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 19 січня 2022 року
у справі № 910/789/21

*Щодо окремих положень договору про надання правничої
допомоги, які не підтверджують понесені витрати
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, відмовив у задоволенні позовних вимог ОСОБА_1 до Приватного підприємства «Чудсервіс», ТОВ «Риф-Транс Лтд» про визнання договорів недійсними та зобов'язання повернути майно.

Господарський суд додатковим рішенням стягнув з ОСОБА_1 на користь ПП «Чудсервіс» та ТОВ «Риф-Транс Лтд» витрати на професійну правничу допомогу адвоката у розмірі по 20 000 грн.

Апеляційний господарський суд додатково постановою стягнув з ОСОБА_1 на користь ПП «Чудсервіс» та ТОВ «Риф-Транс Лтд» витрати на професійну правничу допомогу адвоката у розмірі по 10 000 грн.

Верховний Суд постановою рішення судів попередніх інстанцій залишив без змін.

Оцінка суду: витрати на професійну правничу допомогу мають бути документально підтверджені та доведені. Відсутність документального підтвердження витрат на правничу допомогу, а також розрахунку таких витрат є підставою для відмови у задоволенні вимог про відшкодування таких витрат.

Витрати за надану професійну правничу допомогу у разі підтвердження обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості підлягають розподілу за результатами розгляду справи незалежно від того, чи їх уже фактично сплачено стороною/третьою особою, чи тільки має бути сплачено.

Ордер на надання правничої допомоги не є документом, який підтверджує понесені витрати на правничу допомогу, а є документом,

що підтверджує повноваження представника відповідно до статей 60, 61 ГПК та Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

У ст. 24 Правил адвокатської етики, затверджених Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року (зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 2019 року) зазначено, що у випадках, коли договір про надання правничої допомоги укладається з адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, рішення про призначення конкретного адвоката чи кількох адвокатів для виконання доручення або про заміну адвоката чи адвокатів (у випадках, коли це не суперечить закону) приймається адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням на свій розсуд, якщо в договорі не вказаний інший порядок заміни адвоката.

Висновки: вказівка у договорі про надання правничої допомоги конкретного адвоката із числа адвокатів, які є членами адвокатського об'єднання чи відсутність такої вказівки також не стосується підтвердження понесених витрат на правничу допомогу, а є питанням повноважень та входить до внутрішньої компетенції адвокатського об'єднання у його відносинах з клієнтом.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду згідно з Додатковою
Постановою від 19 січня 2022 року
у справі № 910/1344/19

*Щодо правових наслідків встановлення в договорі
про надання правової допомоги вартості послуг (гонорару)
з надання правової допомоги клієнту в межах касаційного
перегляду справи у фіксованому розмірі*

Фабула справи: постановою Верховного Суду:

закрито касаційне провадження у справі № 910/1344/19 за касаційною скаргою ТОВ «Олімп-Безпека Сервіс» на постанову апеляційного господарського суду та рішення господарського суду у частині підстави, передбаченої пунктом 1 частини 2 статті 287 ГПК;

постанову апеляційного господарського суду та рішення господарського суду залишено без змін.

ТОВ «Компанія «Імпорт» направило до Верховного Суду заяву про ухвалення додаткового рішення щодо відшкодування витрат на професійну правничу допомогу в суді касаційної інстанції.

Оцінка суду: у частині 2 статті 126 ГПК установлено, що за результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги (частина 3 статті 126 ГПК).

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

- 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
- 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
- 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
- 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи (частина 4 статті 126 ГПК).

Розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду (частина 8 статті 129 ГПК).

Висновки: оскільки в матеріалах справи наявні всі необхідні документи, які підтверджують витрати на правову допомогу, зокрема щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, то у цьому випадку встановлення сторонами в умовах договору про надання правової допомоги вартості послуг (гонорару) з надання правової допомоги клієнту в межах касаційного перегляду справи у фіксованому розмірі, виключає необхідність зазначення адвокатом відомостей щодо витраченого часу та вартості кожної дії виконаної ним на захист інтересів свого клієнта в суді касаційної інстанції.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 січня 2022 року
у справі № 911/2737/17[1]

*Щодо відшкодування витрат на правову допомогу
у разі знаходження адвоката
у трудових відносинах зі стороною*

Фабула справи: ТОВ «Ніко-Тайс» звернулось із заявою про покладення на Відділ ДВС витрат на професійну правничу допомогу, пов'язаних із розглядом скарги в розмірі 6 500,00 грн.

Господарський суд задовольнив заяву ТОВ «Ніко-Тайс» та стягнув з Відділу на користь ТОВ «Ніко-Тайс» 6500,00 грн витрат на професійну правничу допомогу.

Апеляційний господарський суд постановою залишив ухвалу господарського суду без змін.

Мотивація касаційної скарги: Відділ ДВС вказує, що адвокат Грищенко О.М. є працівником скаржника, він отримує заробітну платню за виконання своєї роботи; сума винагороди за правничу допомогу йому фактично не сплачувалася.

Правова позиція Верховного Суду: у своїх рішеннях (ухвали від 26.03.2018 у справі № 915/907/17, від 27.07.2018 у справі № 910/9224/17) Верховний Суд з посиланням на частини 1, 3 ст. 26 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», рішення Ради адвокатів України від 07.04.2017 № 54 «Про затвердження роз'яснення щодо деяких питань представництва адвокатом юридичної особи» дійшов висновку, що адвокат може представляти юридичну особу, з якою він перебуває у трудових відносинах, за умови укладання з такою юридичною особою договору про надання правової допомоги згідно із зазначеним Законом. У такому випадку представництво інтересів юридичної особи здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги та не вважається виконанням працівником обов'язків, передбачених трудовим договором. При цьому повноваження такого адвоката як представника повинні підтверджуватися в загальному порядку належним чином оформленими довіре-

ністю або ордером, виданими відповідно до Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Адвокат Грищенко О.М. на підтвердження у нього повноважень представляти інтереси ТОВ «Ніко-Тайс» надав копію договору про надання правової допомоги та відповідної довіреності. При цьому суди попередніх інстанцій не встановлювали того, що Грищенко О.М. перебуває з ТОВ «Ніко-Тайс» у трудових відносинах.

Верховний Суд також не бере до уваги доводи скаржника про те, що ненадання ТОВ «Ніко-Тайс» доказів того, що він фактично оплатив витрати на правову допомогу, яка надавалась йому адвокатом Грищенко О.М. у суді апеляційної інстанції є підставою для відмови у стягненні витрат на правову допомогу.

Так, ст.ст. 126, 129 ГПК передбачають можливість відшкодувати понесені стороною витрати на правову допомогу у разі ухвалення судового рішення на користь такої сторони. При цьому норми зазначених статей спрямовані саме на захист прав та інтересів саме сторони у справі, а не адвоката.

Висновки: встановлена на законодавчому рівні можливість позивачів отримати відшкодування понесених витрат на правничу допомогу сприяє нормальному розвитку галузі, дозволяє учасникам судових процесів залучати для захисту свої прав кваліфікованих адвокатів, даючи при цьому таким особам законне право сподіватись на повне або часткове відшкодування понесених витрат у разі доведення власної правової позиції. Тому відмова у здійсненні розподілу судових витрат на надання правової допомоги суперечить положенням ГПК України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою
від 18 січня 2022 року у справі № 916/3646/20

*Щодо розподілу судових витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: Громадська спілка «Коаліція аудіовізуальних і музичних прав» (далі – Спілка) звернулася до суду з позовом до Товариства, в якому просила вважати укладеним між Спілкою і Товариством договір про надання дозволу на кабельну ретрансляцію об'єктів авторського права і суміжних прав, крім прав організацій мовлення на програми організацій мовлення, у редакції позивача, що викладена у позовній заяві.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено частково.

Постановою Верховного Суду змінено рішення судів попередніх інстанцій.

На адресу Касаційного господарського суду Спілкою направлено заяву про ухвалення додаткового судового рішення у справі № 916/3646/20, в якій заявник просить стягнути з Товариства на користь Спілки судові витрати на професійну правничу (правову) допомогу у розмірі 5 000 грн.

Оцінка суду: норми ГПК України передбачають таке.

Частини перша-п'ята статті 126: витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на під-

ставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат. Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги. Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи. У разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами;

Частини п'ята та восьма статті 129: під час вирішення питання про розподіл судових витрат суд враховує:

чи пов'язані ці витрати з розглядом справи;

чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору, з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, у тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес;

поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для справи, безпідставне завищення позивачем позовних вимог тощо;

дії сторони щодо досудового вирішення спору та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялись;

розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі

неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду;

Висновки: для вирішення питання про розподіл судових витрат суд має враховувати: складність справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); час, витрачений адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); обсяг наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; пов'язаність цих витрат із розглядом справи; обґрунтованість витрат та їх пропорційність предмету спору; ціну позову, значення справи для сторін; вплив результату її вирішення на репутацію сторін, публічний інтерес справи; поведінку сторони під час розгляду справи (зловживання стороною чи її представником процесуальними правами тощо); дії сторони щодо досудового врегулювання справи та врегулювання спору мирним шляхом.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 січня 2022 року
у справі № 922/836/21

*Щодо відшкодування витрат на професійну
правничу допомогу, понесених третіми особами*

Фабула справи: ТОВ «Актив-В» звернулося з позовом до ТОВ «Інженерний центр «Енергомаш» та ТОВ «Тімсен», за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідачів: 1) ОСОБА_1, 2) Приватного нотаріуса,

3) ТОВ «Дельта – Сучасні Технології», про визнання недійсним договору купівлі-продажу нежитлових приміщень.

Ухвалою господарського суду позов залишено без розгляду на підставі п. 5 ч. 1 ст. 226 ГПК України. Відмовлено у задоволенні заяви ОСОБА_1 про розподіл судових витрат.

Постановою апеляційного господарського суду залишено без змін ухвалу господарського суду.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 наголошує, що у клопотанні про відшкодування судових витрат та у апеляційній скарзі переконливо доведено наявність всіх умов, при яких суди повинні були прийняти рішення про відшкодування судових витрат заявнику.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до положень ст. 123 ГПК України судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи. Розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом. До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати: 1) на професійну правничу допомогу; 2) пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи; 3) пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів; 4) пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду.

Ч. 2 ст. 126 ГПК України передбачено, що за результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Ч.ч. 3-5 ст. 130 ГПК України встановлено, що у разі відмови позивача від позову понесені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються з позивача. Однак якщо позивач не підтримує своїх вимог унаслідок задоволення їх відповідачем після пред'явлення позову, суд за заявою позивача присуджує стягнення понесених ним у справі витрат з відповідача. Якщо сторони під час укладення мирової угоди не передбачили порядку розподілу судових витрат, кожна сторона у справі несе повину судових витрат. У разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача.

Верховний Суд зазначає, що згідно з ч. 1 ст. 41 ГПК України у справах позовного провадження учасниками справи є сторони та треті особи.

Ч.ч. 1, 3, 4 ст. 45 ГПК України встановлено, що сторонами в судовому процесі - позивачами і відповідачами – можуть бути особи, зазначені у ст. 4 цього Кодексу. Позивачами є особи, які подали позов або в інтересах яких подано позов про захист порушеного, невизна-

ного чи оспорюваного права або охоронюваного законом інтересу. Відповідачами є особи, яким пред'явлено позовну вимогу.

Висновки: у разі відмови позивача від позову понесені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються з позивача. Тобто право на відшкодування судових витрат, в тому числі витрат на професійну правничу допомогу надано виключно позивачу та відповідачу. Вказана процесуальна норма є абсолютно визначеною та розширеного тлумачення не передбачає. Тому, відмовляючи у задоволенні заяви третьої особи про відшкодування понесених витрат на професійну правничу допомогу, господарськими судами правильно застосовано наведені положення ГПК України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 листопада 2021 року
у справі № 580/2610/19[2]

*Щодо видів діяльності адвоката, які не є професійною
правничою допомогою*

Фабула справи: ТОВ «Тотленд» звернулося до суду з позовом до Головного управління ДПС про визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення, згідно з яким Товариству у податковому обліку збільшено суму грошового зобов'язання з податку на прибуток.

Окружний адміністративний суд рішенням в задоволенні позову відмовив.

Постановою апеляційного адміністративного суду зазначене рішення суду першої інстанції скасовано, позов Товариства задоволено.

Додатковою постановою апеляційний адміністративний суд заяву ТОВ «Тотленд» про ухвалення додаткового рішення задовольнив частково: стягнув за рахунок бюджетних асигнувань ГУ ДПС на користь ТОВ «Тотленд» понесені ним судові витрати на сплату судового збору за подання адміністративного позову у сумі 19210,00 грн, за подання апеляційної скарги – 28815,00 грн та витрати на надання професійної правничої допомоги – 103630,61 грн; в іншій частині заяви про ухвалення додаткової постанови відмовив.

Оцінка суду: Статтею 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено такі види адвокатської діяльності, як надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами.

Відповідно до пунктів 6, 9 частини першої статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» інші види правової допомоги – види адвокатської діяльності з надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення.

Представництво – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні.

Згідно зі статтею 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару

враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Отже, з викладеного слідує, що до правової допомоги належать і консультації та роз'яснення з правових питань; складання заяв, скарг та інших документів правового характеру; представництво в судах тощо.

При визначенні суми компенсації витрат, понесених на професійну правничу допомогу, суд повинен керуватися критерієм реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерієм розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та суті виконаних послуг.

Висновки: заповнення ордеру на надання правової допомоги, виготовлення копій відзивів для відповідача, оформлення поштових відправлень на адресу відповідача та суду (заповнення описів, оформлення конвертів) не є професійною правничою допомогою і не потребує спеціальних юридичних знань у галузі права.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 січня 2021 року
у справі № 280/2635/20

*Щодо особливостей процедури відшкодування витрат
на професійну правову допомогу
в адміністративному судочинстві*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до окружного адміністративного суду з позовом до Головного управління Пенсійного фонду України, в якому просила:

визнати протиправним рішення Головного управління Пенсійного фонду України, що викладене в листі, про відмову у вжитті заходів з метою повернення позивачу помилково (надмірно) сплаченого збору на обов'язкове державне пенсійне страхування за придбання нерухомого майна у розмірі 1% від вартості об'єкта купівлі-продажу;

зобов'язати Головне управління Пенсійного фонду України сформувати та подати до управління державної Казначейської служби України подання про повернення позивачу суми помилково (надмірно) сплаченого збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з операції купівлі-продажу нерухомого майна;

стягнути у повному обсязі на користь ОСОБА_1 судові витрати, у тому числі витрати на професійну правничу допомогу, за рахунок бюджетних асигнувань Головного управління Пенсійного фонду України.

Рішенням окружного адміністративного суду позов задоволено частково. Зокрема, відшкодовано ОСОБА_1 сплачену суму судового збору за рахунок бюджетних асигнувань Головного управління Пенсійного фонду України. У клопотанні про відшкодування витрат на правничу допомогу – відмовлено.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення окружного адміністративного суду залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначає, що суди під час ухвалення оскаржуваних судових рішень не взяли до уваги правові висновки Верховного Суду, викладені у його постановках від 02.10.2019 у справі № 815/1479/18, від 26.09.2019 у справі № 813/481/18, від 12.02.2020 у справі № 648/1102/19, від 03.10.2019 у справі № 922/445/19, від 13.03.2019 у справі №283/2065/14-ц, а та-

кож у постанові Великої Палати Верховного Суду від 12.05.2020 у справі № 904/4507/18.

Правова позиція Верховного Суду: за приписами ч.ч. 3, 4 ст. 134 КАС України розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Ч. 7 ст. 139 КАС України встановлено, що розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. За відсутності відповідної заяви або неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

У постанові Верховного Суду від 26.06.2019 у справі № 813/481/18 зроблено такий висновок: «Зважаючи на положення частини сьомої статті 139 КАС України, суд касаційної інстанції констатує помилковість посилання суду апеляційної інстанції у якості аргументу для відмови в задоволенні заяви про ухвалення додаткового судового рішення на відсутність документа про оплату позивачем витрат на професійну правничу допомогу, адже у п. 2 вищенаведеного додатку від 11 лютого 2019 року до договору про надання правової допомоги від 11 лютого 2019 року № 01/2019-02 сторони узгодили, що клієнт (позивач) зобов'язаний сплатити гонорар протягом шести місяців після ухвалення судом апеляційної інстанції рішення по суті.»

Зазначені норми (ст.ст. 134, 139) були введені в КАС України з 15.12.2017, у тому числі, з метою унормування відносин між суб'єктами, які потребують юридичного супроводу, та адвокатами. Так, за існуючого правового регулювання у сторін з'явилася можливість відшкодувати понесені на правову допомогу витрати (у разі доведення

власної правоти у спорі із суб'єктом владних повноважень). При цьому, норми зазначених статей спрямовані саме на захист прав та інтересів позивачів-суб'єктів господарювання, а не адвокатів. Встановлена на законодавчому рівні можливість позивачів отримати відшкодування понесених витрат на правничу допомогу сприяє нормальному розвитку галузі, дозволяє учасникам судових процесів залучати для захисту свої прав кваліфікованих адвокатів, даючи при цьому таким особам законне право сподіватись на повне або часткове відшкодування понесених витрат у разі доведення власної правової позиції.

Висновки: КАС України у редакції, чинній з 15.12.2017, імплементавав нову процедуру відшкодування витрат на професійну правову допомогу, однією з особливостей якої є те, що відшкодуванню підлягають витрати, незалежно від того, чи їх уже фактично сплачено стороною/третьою особою чи тільки має бути сплачено.

У цій справі клопотання про відшкодування витрат на правничу допомогу було викладено у позовній заяві, докази (крім доказів оплати послуг адвоката) для вирішення цього клопотання були додані до позовної заяви. Також було надано докази щодо обсягу наданих послуг, а саме акти. Отже, висновки судів попередніх інстанцій про відмову у відшкодуванні витрат на правничу допомогу через відсутність доказів оплати вказаних послуг не узгоджується з нормами чинного процесуального законодавства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 02 грудня 2021 року
у справі № 280/5176/20

*Щодо документального підтвердження понесених витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Офісу Генерального прокурора, обласної прокуратури, в якому просив:

визнати протиправним та скасувати рішення сьомої кадрової комісії з атестації прокурорів Офісу Генерального прокурора про неуспішне проходження прокурором відділу процесуального керівництва при провадженні досудового розслідування територіальними органами поліції та підтримання державного обвинувачення управління нагляду у кримінальному провадженні прокуратури області ОСОБА_1 атестації за результатами проведення співбесіди з метою виявлення відповідності прокурора вимогам професійної компетентності, професійної етики та доброчесності і виконання практичного завдання для оцінки рівня володіння практичними вміннями та навичками прокурора;

зобов'язати обласну прокуратуру перевести ОСОБА_1 на посаду прокурора у обласній прокуратурі, рівнозначну його посаді прокурора відділу процесуального керівництва при провадженні досудового розслідування територіальними органами поліції та підтримання державного обвинувачення управління нагляду у кримінальному провадженні прокуратури Запорізької області.

Рішенням окружного адміністративного суду позовні вимоги задоволено. Стягнуто на користь позивача за рахунок бюджетних асигнувань Офісу Генерального прокурора судові витрати, у вигляді судового збору у сумі 840,80 грн та витрати на професійну правничу допомогу у сумі 14 000,00 грн.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення суду першої інстанції змінено. В іншій частині рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Оцінка суду: Компенсація витрат на професійну правничу допомогу здійснюється у порядку, передбаченому статтею 134 Кодексу адміністративного судочинства України. За змістом пункту 1 частини

третьої статті 134 Кодексу адміністративного судочинства України розмір витрат на правничу допомогу адвоката, серед іншого, складає гонорар адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, які визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або Третьою особою.

Згідно з ч. 5 ст. 134 Кодексу адміністративного судочинства України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 134 Кодексу адміністративного судочинства України розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Частиною 4 статті 134 Кодексу адміністративного судочинства України врегульовано, що для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Колегія суддів погоджується з висновками судів першої та апеляційної інстанцій та зазначає про необґрунтованість доводів касаційної скарги Офісу Генерального прокурора про необхідність перевірки документів про сплату адвокатських послуг вимогам ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», оскільки облік отриманих доходів адвокатом та в подальшому його оподаткування не є предметом спору, предметом спірних правовідносин є фактичне понесення витрат на правову допомогу та їх відшкодування відповідною стороною у справі, а не обов'язковість ведення адвокатом Книги обліку доходів та витрат, які ведуть фізичні особи – підприємці, крім осіб, що обрали спрощену систему оподаткування і фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність.

Висновки: законодавством України не встановлено відповідних вимог до розрахункового документа який повинен надати адвокат при сплаті клієнтом послуг, а також не встановлено форму такого документа. Враховуючи наведене та той факт, що відкриття власного рахунку не є обов'язком адвоката, адвокат може видати клієн-

ту на його вимогу складений в довільній формі документ (квитанція, довідка, тощо), який буде підтверджувати факт отримання коштів від клієнта.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Ухвалою
від 03 грудня 2021 року у справі № 927/237/20

*Щодо розподілу витрат на професійну правничу допомогу
при прийнятті ухвали про закриття касаційного провадження*

Фабула справи: До господарського суду звернулося ТОВ «Обрій» з позовом до селищної ради, СТОВ «Батьківщина», третя особ – Державний реєстратор селищної ради, в якому просило суд визнати незаконним та скасувати рішення селищної ради та визнати недійсними договори оренди землі.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено повністю.

Ухвалою Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду касаційне провадження за касаційною скаргою СТОВ «Батьківщина» на постанову апеляційного господарського і рішення господарського суду закрито на підставі п. 5 ч. 1 ст. 296 ГПК України.

ТОВ «Обрій» звернувся до Верховного Суду із заявою про прийняття додаткової ухвали про розподіл судових витрат на професійну правничу допомогу

Оцінка суду: Відповідно до ч. ч. 1, 2 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Згідно з ч. 8 ст. 129 ГПК України, розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо).

Відповідно до ч. 5 ст. 130 ГПК України у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача.

Висновки: для забезпечення принципу господарського судочинства щодо відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення, та забезпечення особі можливості ефективно захистити свої права в суді у разі подання до неї необґрунтованого позову (необґрунтованої касаційної скарги), витрати на професійну правничу допомогу при прийнятті ухвали про закриття касаційного провадження мають покладатися на сторону, яка допустила необґрунтоване подання касаційної скарги.

[Повний текст ухвали](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 червня 2021 року
у справі № 159/5837/19

*Щодо порядку розподілу витрат
за надану професійну правничу допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулась з позовом до ТОВ «Ковельська ОТБ», третя особа – районна рада, про припинення права постійного користування земельною ділянкою шляхом визнання недійсним державного акта на право постійного користування землею.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову ОСОБА_1 відмовлено.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Додатково постановою апеляційного суду задоволено частково заяву ТОВ «Ковельська ОТБ». Стягнуто з ОСОБА_1 на користь ТОВ «Ковельська ОТБ» 6 000,00 грн витрат на професійну правничу допомогу.

Оцінка суду: Відповідно до частин першої та другої статті 137 ЦПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Частиною восьмою статті 141 ЦПК України визначено, що розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Згідно з частиною третьою статті 137 ЦПК України для визначення розміру витрат на правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Водночас зі змісту частини четвертої статті 137 ЦПК України вбачається, що розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

У разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на правничу допомогу, які підлягають розподілу між сторонами (частина п'ята статті 137 ЦПК України).

Висновки: витрати за надану професійну правничу допомогу у разі підтвердження обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості підлягають розподілу за результатами розгляду справи незалежно від того, чи їх уже фактично сплачено стороною/третьою особою, чи тільки має бути сплачено (пункт 1 частини другої статті 137 ЦПК України).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 12 січня 2021 року
у справі № 908/730/19

*Щодо розподілу судових витрат за позовом прокурора,
поданим в інтересах держави в особі органу,
уповноваженого здійснювати функції держави*

Фабула справи: Прокурор в інтересах держави в особі Головного управління Держгеокадастру звернувся до господарського суду з позовом до Селянського (Фермерського) господарства «Корида» про витребування з незаконного володіння на користь держави в особі Головного управління Держгеокадастру земельної ділянки державної власності сільськогосподарського призначення, яка була надана у постійне користування ОСОБА_1 на підставі державного акта на право постійного користування землею.

Рішенням господарського суду позов задоволено.

Постановою апеляційного господарського суду рішення місцевого господарського суду скасовано та прийнято нове, яким у позові відмовлено. Судові витрати по сплаті судового збору за подання позову покладено на прокуратуру в особі місцевої прокуратури.

Оцінка суду: Згідно з ч. 1 та п. 2 ч. 4 ст.129 ГПК України судовий збір покладається: 1) у спорах, що виникають при укладанні, зміні та розірванні договорів, – на сторону, яка безпідставно ухиляється від прийняття пропозицій іншої сторони, або на обидві сторони, якщо судом відхилено частину пропозицій кожної із сторін; 2) у спорах, що виникають при виконанні договорів та з інших підстав, – на сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог. Інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються: у разі відмови в позові – на позивача.

Частинами 1, 3 ст. 4 ГПК України визначено, що право на звернення до господарського суду в установленому цим Кодексом порядку гарантується. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у господарському суді, до юрисдикції якого вона віднесена законом. До господарського суду у справах, віднесених законом до його юрисдикції, мають право звертатися також особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Відповідно до ст. 53 ГПК України у визначених законом випадках прокурор звертається до суду з позовною заявою, бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом іншої особи, до початку розгляду справи по суті, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.

Висновки: у разі відкриття провадження за позовною заявою, поданою прокурором в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, зазначений орган набуває статусу позивача. У разі відсутності такого органу або відсутності у нього повноважень щодо звернення до суду прокурор зазначає про це в позовній заяві і в такому разі набуває статусу позивача.

У даному спорі прокурор звернувся з позовом в інтересах держави в особі Головного управління Держгеокадастру, тобто позивачем є не прокурор, а тому і відповідний розподіл судових витрат, відповідно до положень ст. 129 ГПК України, повинен здійснюватися з урахуванням належного позивача/позивачів.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 03 лютого 2021 року
у справі № 554/2586/16-ц

Щодо правових підстав для обчислення гонорару адвокату

Фабула справи: Публічне акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк», правонаступником якого є Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк» (далі – АТ КБ «ПриватБанк»), звернулося до суду з позовом до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Рішенням суду першої інстанції відмовлено у задоволенні позову АТ КБ «Приват Банк» про стягнення заборгованості у зв'язку з пропуском строку звернення до суду.

Постановою апеляційного суду апеляційну скаргу представника ОСОБА_1 задоволено частково. Мотивувальну частину рішення суду першої інстанції щодо висновків про розподіл судових витрат (витрат на правничу допомогу) змінено. Відмовлено ОСОБА_1 у задоволенні вимог про стягнення на його користь понесених витрат на правничу допомогу за недоведеністю. В іншій частині рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Оцінка суду: Відповідно до статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» договір про надання правової допомоги – це домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час (стаття 30 зазначеного Закону).

Відповідно до частин першої та другої статті 137 ЦПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Зобов'язання, які склалися між адвокатом та клієнтом у випадку укладення ними договору, що передбачає сплату «гонорару успіху» не є обов'язковими для суду при вирішенні питання про розподіл судових витрат та покладення таких витрат на іншу сторону справи, оскільки в такому випадку суд застосовуючи відповідні положення процесуального законодавства, зокрема частин четвертої–п'ятої статті 137 ЦПК України, може оцінювати необхідність, розумність та інші критерії співмірності цих витрат.

Однак вищенаведене не означає, що такі зобов'язання між адвокатом та клієнтом не є обов'язковими для сторін договору про надання правової допомоги, у разі якщо такий договір є дійсним.

За умовами пункту 1.4 додатку до договору про надання правової допомоги така одноразова винагорода, за домовленістю сторін договору сплачується виконавцю від суми, у стягненні якої з ПАТ КБ «ПриватБанк» із замовника буде відмовлено судом (або ж від суми, право на стягнення якої банком із замовника буде втрачено), але лише за умови набрання законної сили позитивним для замовника судовим рішенням у справі і закінченням процесуальних строків на його апеляційне та/або касаційне оскарження, та/або перегляд касаційним судом і залишення цими судами відповідного судового рішення без змін.

Отже, оскільки станом на дату ухвалення судом першої інстанції рішення у зв'язку з його апеляційним оскарженням не набрало законної сили, то підстав для задоволення вимоги про стягнення одноразової допомоги згідно з пунктом 1.4 додатку до договору про надання правової допомоги на цю дату у суду не було.

Так само, оскільки на дату прийняття постанови апеляційного суду, не спливили строки на касаційне оскарження судового рішення,

то підстав для задоволення вимоги про стягнення одноразової допомоги згідно з пунктом 1.4 додатку до договору про надання правової допомоги на цю дату у суду не було.

Висновки: при обчисленні гонорару слід керуватися зокрема умовами укладеного між замовником і адвокатом договору про надання правової допомоги (частина друга статті 137 ЦПК України, частина друга статті 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 02 лютого 2021 року
у справі № 910/13804/18

*Щодо обставин, що беруться до уваги
при визначенні розумно необхідного розміру сум,
які підлягають сплаті за послуги адвоката*

Фабула справи: ТОВ «РУШ» звернулось з позовом до ПрАТ «Страхова компанія «Українська страхова група» про стягнення 2015971,84 грн.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позовні вимоги ТОВ «РУШ» задовольнив повністю; стягнув з ПрАТ «СК «Українська страхова група» на користь ТОВ «РУШ» 2015971,84 грн страхового відшкодування та судовий збір у розмірі 30239,58 грн.

Господарський суд додатковим рішенням, яке залишено без змін постановою апеляційного господарського суду, заяву ТОВ «РУШ» про розподіл судових витрат задовольнив частково; стягнув

з ПрАТ «СК «Українська страхова група» на користь ТОВ «РУШ» судові витрати, пов'язані із проведенням експертизи у сумі 70000 грн, та витрати на професійну правничу допомогу у сумі 126040,13 грн. У задоволенні іншої частини заяви відмовив.

Мотивація касаційної скарги: ПрАТ «СК «Українська страхова група» зазначило, що підставою касаційного оскарження судових рішень є п. 1 ч. 2 ст. 287 ГПК України, а саме неврахування судами попередніх інстанцій висновків Верховного Суду, викладених в постановках від 19.02.2020 у справі № 755/9215/15-ц, від 12.05.2020 у справі № 904/4507/18 та від 21.07.2020 у справі № 915/1654/19 щодо застосування статті 126 ГПК України.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 86 ГПК України суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємозв'язок доказів у їх сукупності. Суд надає оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), який міститься у справі, мотивує відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів).

За приписами ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат – фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом; адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

Згідно ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

За наявності заперечень іншої сторони суд не зобов'язаний присуджувати сторони, на користь якої відбулося рішення, всі його витрати на адвоката, якщо, керуючись принципами справедливості та верховенством права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, є завищеним щодо іншої сторони спору, зважаючи на складність справи, витрачений адвокатом час, та неспіврозмірним у порівнянні з ринковими цінами адвокатських послуг.

Згідно з ч. 4 ст. 126 ГПК України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити із критерію реальності понесення адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує Європейський суд з прав людини, присуджуючи судові витрати на підставі ст. 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Зокрема, згідно з практикою Європейського суду з прав людини заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (рішення у справі «East/West Alliance Limited» проти України). У рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Лавентс проти Латвії» зазначено, що відшкодовуються лише витрати, які мають розумний розмір.

Висновки: у визначенні розумно необхідного розміру сум, які підлягають сплаті за послуги адвоката, можуть братися до уваги, зокрема, але не виключно: встановлені нормативно-правовими актами норми видатків на службові відрядження (якщо їх установлено); вартість економних транспортних послуг; час, який міг би витратити на підготовку матеріалів кваліфікований фахівець; вартість оплати відповідних послуг адвокатів, яка склалася в країні або в регіоні; наявні відомості органів статистики або інших органів про ціни на ринку юридичних послуг; тривалість розгляду і складність справи тощо.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 22 лютого 2021 року
у справі № 922/3439/19

*Щодо справляння судового збору за подання
касаційної скарги на постанову апеляційного суду,
прийняту за результатами апеляційного перегляду
додаткового рішення місцевого суду
про розподіл витрат на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: прокурор в інтересах держави в особі міської ради звернулася до господарського суду з позовом до ТОВ «Хартехінвест» про стягнення безпідставно збережених коштів у розмірі орендної плати в сумі 59 759,11 грн.

Рішенням господарського суду у задоволенні позову відмовлено, судові витрати зі сплати судового збору у сумі 1 921,00 грн покладено на прокуратуру.

Додатковим рішенням господарського суду стягнуто з місцевої прокуратури на користь ТОВ «Хартехінвест» витрати на професійну правничу допомогу адвоката у сумі 11 000,00 грн.

Постановою апеляційного господарського суду додаткове рішення господарського суду у справі скасовано, у задоволенні заяви ТОВ «Хартехінвест» про стягнення з місцевої прокуратури судових витрат, пов'язаних з правничою допомогою адвоката, у сумі 20 000,00 грн відмовлено, стягнуто з ТОВ «Хартехінвест» на користь прокуратури області судовий збір за апеляційною скаргою у сумі 2 881,50 грн.

Оцінка суду: відповідно до пункту 5 частини 2 статті 3 Закону України «Про судовий збір» судовий збір не справляється за подання заяви про винесення додаткового судового рішення.

Верховний Суд у складі колегії суддів об'єднаної палати Касаційного адміністративного суду у постанові від 20.12.2019 у справі № 240/6150/18 дійшов висновку, що у наведеному у статті 3 Закону України «Про судовий збір» переліку прямо не визначено, що судовий збір не сплачується і за подання апеляційної чи касаційної скарги на додаткове судове рішення. Однак зазначено, що, аналізуючи вказані норми, суд дійшов висновку, що такий підхід законодавця обумовлений тим, що ухваленню судового рішення за позовною за-

явою або заявою процесуального характеру передую стадія відкриття відповідного провадження, на якій суд зобов'язаний перевірити повноту сплати судового збору відповідно до вимог закону залежно від обсягу та характеру вимог та/або ціни позову.

Висновки: касаційна скарга на постанову апеляційного суду, прийняту за результатами апеляційного перегляду додаткового рішення місцевого суду про розподіл витрат на професійну правничу допомогу, не є об'єктом справляння судового збору.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.

Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 23 лютого 2021 року
у справі № 910/18421/19

*Щодо розподілу судових витрат
у разі закриття касаційного провадження*

Фабула справи: ТОВ «Старт-Н» звернулося до господарського суду з позовом до Банку, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – ТОВ «Макс В», про визнання недійсним договору поруки.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено.

Оцінка суду: згідно з пунктом 5 частини першої, частина друга статті 296:

суд касаційної інстанції закриває касаційне провадження, зокрема якщо після відкриття касаційного провадження на підставі пункту 1 частини другої статті 287 цього Кодексу судом встановлено, що висновок щодо застосування норми права, який викладений у по-

станові Верховного Суду та на який посилався скаржник у касаційній скарзі, стосується правовідносин, які не є подібними;

про закриття касаційного провадження суд касаційної інстанції постановляє ухвалу.

Висновки: у зв'язку з тим, що касаційне провадження зі справи закривається, судові витрати у справі з урахуванням вимог статей 129, 130 ГПК України розподілу не підлягають. Адже за змістом зазначених норм покладення судових витрат на ту чи іншу сторону або компенсація таких витрат здійснюється у випадках розгляду справи по суті або у разі визнання позову, закриття провадження у справі чи залишення позову без розгляду (причому закриття провадження у справі є процесуальною дією, відмінною від закриття касаційного провадження).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 квітня 2021 року
у справі № 757/60277/18-ц

*Щодо належності доказу оплати послуг
за надану адвокатом правничу допомогу*

Фабула справи: ТОВ «Компанія з управління активами «Стокмастер» (далі – ТОВ «КУА «Стокмастер»), що діє за рахунок та в інтересах Венчурного пайового інвестиційного фонду «Київщина-Житло» звернулось до суду з позовом до ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 про визнання недійсним свідоцтва про право власності.

Рішенням суду першої інстанції у задоволенні позову ТОВ «КУА «Стокмастер» відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні клопотання про стягнення витрат на правничу допомогу, суд першої інстанції обґрунтовував свої висновки тим, що виписка про зарахування коштів не є безумовною підставою оплати гонорару адвоката та може свідчити лише про зарахування таких коштів.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано в частині стягнення витрат на правничу допомогу та ухвалено в цій частині нове судове рішення. Стягнуто з ТОВ «КУА «Стокмастер» на користь ОСОБА_2 витрати на правничу допомогу у розмірі 20 000 грн. В іншій частині рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Оцінка суду: частиною восьмою статті 141 ЦПК України визначено, що розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву.

Склад та розмір витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги, входить до предмета доказування у справі. На підтвердження цих обставин суду повинні бути надані договір про надання правової допомоги (договір доручення, договір про надання юридичних послуг та інше), документи, що свідчать про оплату гонорару та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлені у вста-

новленому законом порядку (квитанція до прибуткового касового ордера, платіжне доручення з відміткою банку або інший банківський документ, касові чеки, посвідчення про відрядження).

Отже, якщо стороною буде документально доведено, що нею понесено витрати на правову допомогу, а саме: надано договір на правову допомогу, акт приймання-передачі наданих послуг, платіжні документи про оплату таких послуг, розрахунок таких витрат, то у суду відсутні підстави для відмови у стягненні цих витрат стороною, на користь якої ухвалено судове рішення.

Відповідно до положень статті 14 Податкового кодексу України адвокати здійснюють незалежну професійну діяльність. У свою чергу, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не наводить форму та вимоги до документа, що підтверджує оплату гонорару (винагороди) адвокату.

Разом з тим, відповідно до пункту 5.6 Положення про організацію операційної діяльності в банках України, затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 18 червня 2003 року № 254 (у редакції, чинній на час звернення до суду з позовною заявою), виписки з особових рахунків клієнтів є підтвердженням виконаних за день операцій і призначаються для видачі або відсилення клієнту.

Аналогічна за змістом норма закріплена у пункті 62 Положення про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України, затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 04 липня 2018 року № 75 (в редакції, чинній на час вирішення справи судами першої, апеляційної та касаційної інстанцій).

Висновки: виписка з карткового рахунку адвоката є належним доказом оплати послуг за надану правничу допомогу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 квітня 2021 року
у справі № 922/1742/20[1]

*Щодо врахування класифікатора спеціалізацій суддів
та категорій справ при визначенні розміру витрат
на оплату послуг адвоката*

Фабула справи: ТОВ «Діатом» подало позовну заяву про стягнення з ТОВ «Харківське фармацевтичне підприємство «Здоров'я народу» 4 951 321 грн 59 коп. шкоди з покладенням на відповідача судових витрат.

Господарський суд прийняв рішення, залишене без змін постановою апеляційного господарського суду, про відмову в позові, з покладенням на позивача 30 000 грн 00 коп. витрат відповідача на правничу допомогу.

Апеляційний господарський суд додатково постановою від частково задовольнив заяву Відповідача про відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу у цій справі та стягнення з позивача на користь позивача 34 000 грн 00 коп. витрат на професійну правничу допомогу.

Верховний Суд постановою касаційну скаргу позивача залишив без задоволення, а постанову апеляційного господарського суду, додаткову постанову апеляційного господарського суду та рішення господарського суду – без змін.

Відповідач звернувся до Верховного Суду із заявою про винесення додаткової постанови у справі № 922/1742/20, якою розподілити судові витрати, пов'язані з розглядом справи, а саме стягнути з позивача на користь відповідача судові витрати в сумі 149 103 грн 73 коп., що є витратами на професійну правничу допомогу в касаційному суді, з посиланням на положення – ГПК України.

Оцінка суду: наказом Державної судової адміністрації від 21.12.2018 № 622 затверджено «Загальний класифікатор спеціалізацій суддів та категорій справ».

Зазначений класифікатор з визначенням коефіцієнтів складності справ за категоріями, коефіцієнти складності окремих процесуальних питань, що є початковими показниками, розрахованими відповідно

до дослідження, проведеного за сприяння проекту USAID «Справедливе правосуддя» та має рекомендаційний характер до застосування за рішенням Ради суддів України від 22.06.2016 № 46, застосовується для визначення спеціалізації кожного судді задля подальшого забезпечення визначення складу суду (судді, судді-доповідача у разі колегіального розгляду справи) відповідно до вимог закону, зокрема статті 32 ГПК України з урахуванням спеціалізації та рівномірного навантаження для кожного судді.

Висновки: класифікатор спеціалізацій суддів та категорій справ, не може враховуватись для визначення складності справи та виконаних адвокатом робіт при здійсненні судом оцінки розміру витрат на оплату адвоката у розумінні частини четвертої статті 126 та статті 129 ГПК України.

Натомість для визначення складності справи у розумінні частини четвертої статті 126 та статті 129 ГПК України, судам належить виходити не тільки з категорії справи – предмету спору, а й з конкретних обставин справи, ціни позову, значення справи для сторін, значення для сторін, їх поведінки під час розгляду справи тощо.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 квітня 2021 року
у справі № 199/9188/16–ц

*Щодо відшкодування судових витрат
у разі закриття провадження у справі*

Фабула справи: ОСОБА_6 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2, третя особа – державна нотаріальна контора, про визнання права власності у порядку спадкування за законом.

Ухвалою суду першої інстанції заяви ОСОБА_2 та ОСОБА_6 задоволено, провадження у справі закрито на підставі пункту 2 частини першої статті 255 ЦПК України. Скасовано заходи забезпечення позову та стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_6 судові витрати у розмірі 6 890,00 грн.

Постановою апеляційного суду ухвалу суду першої інстанції залишено без змін.

Оцінка суду: статтею 255 ЦПК України визначені підстави закриття провадження у справі, зокрема суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо:

відсутній предмет спору (пункту 2 частини першої);

позивач відмовився від позову і відмова прийнята судом (пункт 4 частини першої).

Згідно з частиною другою статті 255 ЦПК України, про закриття провадження у справі суд постановляє ухвалу, а також вирішує питання про розподіл між сторонами судових витрат, повернення судового збору з державного бюджету.

Частина третя статті 142 ЦПК України визначає, що у разі відмови позивача від позову понесені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються з позивача. Однак якщо позивач не підтримує своїх вимог унаслідок задоволення їх відповідачем після пред'явлення позову, суд за заявою позивача присуджує стягнення понесених ним у справі витрат з відповідача.

Правовий аналіз зазначеної норми дає підстави для висновку, що у разі відмови позивача від позову, понесені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються з позивача, за виключенням, якщо позивач не підтримує

свої вимоги унаслідок задоволення їх відповідачем після пред'явлення позову.

Висновки: позивачка звернулася до суду із заявою про закриття провадження у зв'язку з відсутністю предмета спору, оскільки відповідачка віддала їй документи на квартиру, а тому вона не має наміру підтримувати заявлені позовні вимоги про визнання права власності на спадкове майно. Фактичний зміст зазначеної заяви свідчить про відмову позивачки від позову. Проте правовою підставою закриття провадження у справі вона вказала відсутність предмета спору.

Вирішуючи питання про розподіл судових витрат, суди попередніх інстанцій дійшли помилкового висновку, що закриття провадження у справі через відсутність предмета спору (п. 2 ч. 1 ст. 255 ЦПК України) відповідно до ч. 3 ст. 142 ЦПК України є підставою для стягнення з відповідачки на користь позивачки понесених нею судових витрат. Ч. 3 зазначеної статті застосовується як підстава для відшкодування судових витрат лише в разі, коли позивач не підтримує своїх вимог унаслідок задоволення їх відповідачем.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ

РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ

Унікальна можливість відібрати з мільйонів рішень лише ті, що містять правову позицію

РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ, ВІД ЯКИХ БУЛО ВІДСТУПЛЕНО

Попередження про неактуальність правової позиції, якщо Верховний Суд змінив установлену практику та можливість перейти на більш актуальну правову позицію за допомогою зв'язків

РІШЕННЯ, ЯКИМИ ВС ВІДСТУПИВ ВІД ІНШИХ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ

Позначення рішення Верховного Суду, яким було змінено попередню судову практику

ЛІЧИЛЬНИК ПОСИЛАНЬ НА СПРАВУ

Лічильник підкаже, як часто в інших справах посилаються на правову позицію, викладену у цій справі. Можливість сортування за посиланнями дозволить знайти найзастосованіший правовий висновок за певним запитом

1358

КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ВС

Можливість відібрати правові позиції Верховного Суду за матеріальними та процесуальними ознаками

ПОШУК РІШЕНЬ ЗА НОРМАМИ ПРАВА

Перехід з норми законодавства (стаття) на судові рішення, в яких застосовувалась така норма, та можливість зворотного переходу з тексту судового рішення на статтю

МОНІТОРИНГ СУДОВИХ СПРАВ ТА ПОШУКОВИХ ЗАПИТІВ

Повідомлення про нові рішення та засідання у судовій справі, появу нових правових позицій та судових рішень за певним запитом, надходять на телефон, імейл та в особистий кабінет

АВТОМАТИЧНЕ ІНФОРМУВАННЯ ПРО ПОЯВУ НОВИХ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВС

Автоматичне інформування про появу в системі нових правових позицій Верховного Суду по встановленій на моніторинг категорії

222

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 травня 2021 року
у справі № 910/7586/19

*Щодо компенсації часу, який адвокат витрачає
на дорогу для участі у судовому засіданні*

Фабула справи: ТОВ «ФК «Арбо Фінанс» звернулось до господарського суду з позовом до ПрАТ «Оболонь» та ТОВ «Бюро Ейнштейн», треті особи: ПАТ «Українська інноваційна компанія» та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, про солідарне стягнення 111465096,13 грн.

Господарський суд ухвалою прийняв до розгляду з первісним позовом у справі №910/7586/19 зустрічну позовну заяву ПрАТ «Оболонь» до ПАТ «Українська інноваційна компанія» та ТОВ «ФК «Арбо Фінанс» про визнання недійсним договору про відступлення права вимоги, укладеного між ПАТ «Українська інноваційна компанія» та ТОВ «ФК «Арбо Фінанс».

Господарський суд ухвалою прийняв відмову ПрАТ «Оболонь» від зустрічних позовних вимог та зактив провадження у справі № 910/7586/19 за зустрічним позовом.

В подальшому, господарський суд ухвалою прийняв відмову ТОВ «ФК «Арбо Фінанс» від позову до ПрАТ «Оболонь» та ТОВ «Бюро Ейнштейн» про солідарне стягнення 111465096,13 грн; зактив провадження у справі № 910/7586/19.

Додатковим рішенням господарського суду у справі № 910/7586/19, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, заяву ПАТ «Оболонь» про стягнення витрат на професійну правничу допомогу задоволено; стягнуто з ТОВ «ФК «Арбо Фінанс» на користь ПрАТ «Оболонь» витрати на професійну правничу допомогу в сумі 103620,46 грн.

Оцінка суду: у частині першій статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що іншими видами правової допомоги – є види адвокатської діяльності з надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечен-

ня реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення.

Представництво – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні.

Таким чином, беручи на себе обов'язок щодо здійснення представництва інтересів клієнта в суді, адвокат бере на себе відповідальність не лише за якусь одну дію, наприклад написання процесуального документа чи виступ у суді, а бере на себе обов'язок по вчиненню комплексу дій, метою яких є забезпечення реалізації та захисту прав і обов'язків клієнта.

Отже, участь у судовому засіданні являє собою не формальну присутність на ньому, а підготовку адвоката до цього засідання, витрачений час на дорогу до судового засідання та у зворотному напрямку, його очікування та безпосередня участь у судовому засіданні.

Такі стадії представництва інтересів у суді, як прибуття на судові засідання та очікування цього засідання є невідворотними та не залежать від волі чи бажання адвоката. При цьому паралельно, вчиняти якісь інші дії на шляху до суду чи під залом судового засідання адвокат не може та витрачає на це свій робочий час.

З огляду на що колегія суддів вважає, що такі стадії, як прибуття до суду чи іншої установ та очікування є складовими правничої допомоги, які в комплексі з іншими видами правничої допомоги сприяють забезпеченню захисту прав та інтересів клієнта.

Висновки: час, який адвокат витрачає на дорогу для участі у судовому засіданні, є складовою правничої допомоги і підлягає компенсації нарівні з іншими витратами.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 08 червня 2021 року
у справі № 550/936/18[1]

*Щодо підстав для зменшення розміру витрат
на правничу допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2, ОСОБА_3, Фермерського господарства «Восход» (далі – ФГ «Восход»), приватного нотаріуса районного нотаріального округу, третя особа – районна державна адміністрація, в якому просив визнати недійсним правочин – рішення засновника (голови) ФГ «Восход» про внесення змін до Статуту ФГ «Восход» і скасувати його державну реєстрацію.

Ухвалою суду першої інстанції прийнято відмову позивача ОСОБА_1 від позову в частині вимог до приватного нотаріуса районного нотаріального округу. Провадження у справі в частині позовних вимог ОСОБА_1 до приватного нотаріуса районного нотаріального округу закрито. Стягнуто з ОСОБА_1 на користь приватного нотаріуса районного нотаріального округу судові витрати з надання професійної правничої допомоги в сумі 8 500 грн.

Постановою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_1 задоволено частково. Ухвалу суду першої інстанції змінено в частині суми стягнення з ОСОБА_1 на користь приватного нотаріуса районного нотаріального округу витрат на професійну правничу допомогу та зменшено розмір витрат на правничу допомогу з 8 500 до 1 000 грн. Вирішено питання про розподіл судових витрат.

Оцінка суду: відповідно до частин п'ятої та шостої статті 137 ЦПК України саме на іншу сторону покладено обов'язок обґрунтування наявності підстав для зменшення розміру витрат на правничу допомогу, які підлягають розподілу між сторонами, а також обов'язок доведення їх неспівмірності, тому при вирішенні питання про стягнення витрат на професійну правничу допомогу слід надавати оцінку виключно тим обставинам, щодо яких інша сторона має заперечення.

Отже, при вирішенні питання про розподіл судових витрат суд має враховувати конкретні обставини справи, загальні засади цивільного законодавства та критерії відшкодування витрат на професійну правничу допомогу.

Висновки: задовольняючи частково апеляційну скаргу позивача та зменшуючи розмір витрат на професійну правничу допомогу, суд апеляційної інстанції виходив з принципів співмірності, розумності та справедливості, пославшись на те, що рівень складності справи не вимагав значного обсягу правничої допомоги.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з таким висновком суду апеляційної інстанції з огляду на те, що приватний нотаріус усвідомлювала, що вона в цій справі є неналежним відповідачем, оскільки не здійснювала реєстрації змін до спірного статуту на підставі оспорюваного рішення, а посвідчення нею підписів учасників фермерського господарства є правомірним. Вказане свідчить про те, що рівень складності справи не вимагав значного обсягу правничої допомоги, в тому числі такого обсягу часу, який зазначений адвокатом в акті виконаних робіт як витрачений на виконання відповідних робіт (на дання послуг).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 10 червня 2021 року
у справі № 820/479/18

Щодо визначення розміру витрат на правничу допомогу

Фабула справи: ТОВ «Поліпласт+» звернулось до окружного адміністративного суду із позовом до Головного управління ДФС, в якому просило скасувати податкові повідомлення-рішення, вимогу про сплату боргу, рішення про застосування штрафних санкцій.

Рішенням окружного адміністративного суду залишено без задоволення адміністративний позов товариства.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення окружного адміністративного суду скасовано в частині залишення без задоволення адміністративного позову товариства до податкового органу про скасування податкових повідомлень-рішень. Прийнято в цій частині постанову, якою адміністративний позов товариства задоволено частково. В іншій частині рішення окружного адміністративного суду залишено без змін.

Додатковою постановою апеляційного адміністративного суду стягнуто за рахунок бюджетних асигнувань суб'єкта владних повноважень – Головного управління ДФС на користь ТОВ «Поліпласт+» судові витрати щодо сплати судового збору у загальному розмірі 39991,74 грн та пов'язані з розглядом справи на професійну правничу допомогу у загальному розмірі 16568 грн.

Оцінка суду: розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним з: складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Тобто, суд під час вирішення питання щодо розподілу судових витрат зобов'язаний оцінити обґрунтованість рівня витрат на правничу допомогу у кожному конкретному випадку за критеріями співмірності необхідних і достатніх витрат.

За приписами статті 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги.

При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

У свою чергу, в підтвердження здійсненої правової допомоги, необхідно долучати й розрахунок погодинної вартості правової допомоги, наданої у справі, який має бути передбачений договором про надання правової допомоги, та може міститися у акті приймання-передачі послуг за договором.

Розрахунок платної правової допомоги повинен відображати вартість години за певний вид послуги та час витрачений на: участь

у судових засіданнях; вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням; ознайомлення з матеріалами справи в суді тощо.

При цьому, необхідно враховувати, що склад та розмір витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги, входить до предмета доказування у справі. На підтвердження цих обставин суду повинні бути надані договір про надання правової допомоги (договір доручення, договір про надання юридичних послуг та ін.), документи, що свідчать про оплату гонорару та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлені у встановленому законом порядку (квитанція до прибуткового касового ордера, платіжне доручення з відміткою банку або інший банківський документ, касові чеки, посвідчення про відрядження). Зазначені витрати мають бути документально підтверджені та доведені. Відсутність документального підтвердження витрат на правову допомогу, а також розрахунку таких витрат є підставою для відмови у задоволенні вимог про відшкодування таких витрат.

Колегія суддів не приймає посилання скаргника на те, що гонорар включає всі необхідні податки, збори та обов'язкові платежі та всі необхідні витрати для здійснення своєї професійної діяльності (оренда офісу, оплата ліцензій за використання інформаційно-правових систем, мобільний зв'язок, інтернет, канцелярські товари, обслуговування офісної техніки, професійна література, семінари з підвищення кваліфікації, тощо) оскільки в силу приписів статті 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Висновки: законодавець пов'язує визначення розміру витрат на правничу допомогу з детальним описом робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги у кожному конкретному випадку, а не з податками, зборами та обов'язковими платежами і всіма необхідними витратами для здійснення своєї професійної діяльності.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою
від 07 липня 2021 року у справі № 910/12876/19[1]

*Щодо порядку та критеріїв визначення розміру витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: у справі за позовом ПАТ «БК «Укрнафтобуріння» до ТОВ «Інновер Україна» про стягнення 4 346 226,28 грн постановою Великої Палати Верховного Суду рішення судів попередніх інстанцій скасовано в частині задоволених позовних вимог, прийнято в цій частині нове рішення. Стягнуто з ТОВ «Інновер Україна» на користь ПАТ «БК «Укрнафтобуріння» 120 318 (сто двадцять тисяч триста вісімнадцять) гривень 59 коп. пені та 534 749 (п'ятсот тридцять чотири тисячі сімсот сорок дев'ять) гривень 28 коп. – 20 % штрафу. У решті позовних вимог щодо стягнення пені та штрафу відмовлено. В іншій частині рішення та постанову залишено без змін. Стягнуто з ПАТ «БК «Укрнафтобуріння» на користь ТОВ «Інновер Україна» 24 561 (двадцять чотири тисячі п'ятсот шістьдесят одну) гривню 02 копійки судового збору. Повернуто ТОВ «Інновер Україна» з Державного бюджету України надмірно сплачений судовий збір у розмірі 65 815 (шістдесят п'ять тисяч вісімсот п'ятнадцять) гривень 80 копійок.

До Верховного Суду надійшла заява ТОВ «Інновер Україна» про ухвалення додаткової постанови, у якій відповідач просив стягнути на свою користь з позивача 140 134,50 грн судових витрат, а саме витрат на професійну правничу допомогу відповідно до вимог статей 123, 126, 244 ГПК України.

Оцінка суду: гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок його обчислення, зміни та умови повернення визначаються у договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховується складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час (стаття 30 Закону № 5076–VI).

Частина друга та третя статті 126 ГПК України передбачає, що за результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат. Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, з огляду на конкретні обставини справи та фінансовий стан обох сторін. Ті самі критерії застосовує ЄСПЛ, присуджуючи судові витрати на підставі статті 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Так, у справі «Схід/Захід Альянс Лімітед» проти України» (заява № 19336/04) зазначено, що заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (пункт 268).

Частина четверта статті 126 ГПК України передбачає, що розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтєресом до справи.

Висновки: розмір гонорару визначається лише за погодженням адвоката з клієнтом, а суд не вправі втручатися в ці правовідносини. Разом з тим чинне процесуальне законодавство визначило критерії, які слід застосовувати при визначенні розміру витрат на правничу допомогу: як їх дійсність, обґрунтованість, розумність і співмірність

відповідно до ціни позову, з урахуванням складності та значення справи для сторін.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою від 19 липня 2021 року
у справі № 910/16803/19

*Щодо умови втручання суду у договірні відносини
між адвокатом та його клієнтом у частині
визначення розміру гонорару або зменшення розміру
стягнення такого гонорару*

Фабула справи: громадська спілка «Українська ліга авторських та суміжних прав» звернулась до господарського суду з позовом до – ТОВ «Массмарт» про стягнення 187 785,00 грн паушальної суми.

Рішенням господарського суду у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано та прийнято нове рішення, яким позовні вимоги задоволено. Суд стягнув з відповідача на користь позивача 187 758, 00 грн паушальної суми та судовий збір.

Постановою Верховного Суду судові рішення судів попередніх інстанцій залишено без змін; стягнуто з громадської спілки «Українська ліга авторських та суміжних прав» (далі – Спілка, позивач, заявник) на користь ТОВ «Массмарт» 5 633,55 грн судового збору за розгляд касаційної скарги.

Судді-доповідачу передано заяву ТОВ «Массмарт», направлену на адресу Суду, про ухвалення додаткового рішення, щодо відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, в якій заявник просить стягнути з позивача на свою користь витрати за надану правову допомогу у справі у розмірі 85 500,00 грн.

Оцінка суду: згідно з висновком, зазначеним у постанові Об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 03.10.2019 зі справи № 922/445/19. В абзацах другому та третьому пункту 6.5 цієї постанови зазначено, що згідно зі змістом пункту 1 частини другої статті 126, частини восьмої статті 129 ГПК України розмір витрат на оплату професійної правничої допомоги адвоката встановлюється і розподіляється судом згідно з умовами договору про надання правничої допомоги при наданні відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, як уже сплаченої, так і тієї, що лише підлягає сплаті (буде сплачена) відповідною стороною або третьою особою. Витрати на надану професійну правничу допомогу у разі підтвердження обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості підлягають розподілу за результатами розгляду справи незалежно від того, чи їх уже фактично сплачено стороною/ третьою особою чи тільки має бути сплачено (пункт 1 частини другої статті 126 цього Кодексу).

Згідно з частиною четвертою статті 126 ГПК України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

У постановах Об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 03.10.2019 зі справи № 922/445/19 та від 22.11.2019 зі справи № 910/906/18 викладено правову позицію відповідно до якої положення частини п'ятої статті 126 ГПК України свідчить про те, що зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу, які підлягають розподілу, можливе виключно на підставі клопотання іншої сторони щодо неспівмірності заявлених іншою стороною витрат із складністю відповідної роботи, її обсягом та часом, витраченим ним на виконання робіт. Суд з огляду на принципи диспозитивності та змагальності не може вирішувати питання про зменшення суми судових витрат на професійну правову допомогу, що підлягають розподілу, з власної ініціативи.

Висновки: втручання суду у договірні відносини між адвокатом та його клієнтом у частині визначення розміру гонорару або зменшення розміру стягнення такого гонорару з відповідної сторони

на підставі положень частини четвертої статті 126 ГПК України можливе лише за умови обґрунтованості та наявності доказів на підтвердження невідповідності таких витрат фактично наданим послугам. В іншому випадку, таке втручання суперечитиме принципу свободи договору, закріпленому в положеннях статті 627 Цивільного кодексу України, принципу pacta sunt servanda та принципу захисту права працівника або іншої особи на оплату та своєчасність оплати за виконану працю, закріпленому у статті 43 Конституції України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 липня 2021 року
у справі № 904/1169/17

*Щодо застосування судом критерію співмірності
витрат на оплату послуг адвоката*

Фабула справи: у справі про банкрутство ТОВ «Лан» ухвалою апеляційного господарського суду відмовлено ТОВ «МЮК «Галоненко Роман і партнери» у прийнятті додаткової постанови про стягнення з ТОВ «Лан» та ОСОБА_1 на користь ТОВ «МЮК «Галоненко Роман і партнери» витрат на професійну правову (правничу) допомогу в сумі 30 000,00 грн.

Ухвала суду апеляційної інстанції вмотивована відсутністю підстав для прийняття додаткової постанови щодо стягнення судових витрат за апеляційним переглядом справи, що зумовлено відсутністю відповідних доказів та необґрунтованістю вказаної заяви.

Оцінка суду: за змістом частин четвертої–шостої статті 126 ГПК України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи. У разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

У розумінні положень частини п'ятої статті 126 ГПК України зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягають розподілу, можливе виключно на підставі клопотання іншої сторони у разі, на її думку, недотримання вимог стосовно співмірності витрат із складністю відповідної роботи, її обсягом та часом, витраченим ним на виконання робіт. Суд, ураховуючи принципи диспозитивності та змагальності, не має права вирішувати питання про зменшення суми судових витрат на професійну правову допомогу, що підлягають розподілу, з власної ініціативи.

Відповідно до частини 5 статті 129 ГПК України під час вирішення питання про розподіл судових витрат суд враховує: 1) чи пов'язані ці витрати з розглядом справи; 2) чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору, з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, у тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес; 3) поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для справи, безпідставне завищення позивачем позовних вимог тощо; 4) дії сторони щодо досудового вирішення спору та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялись.

При цьому, на предмет відповідності зазначеним критеріям суд має оцінювати поведінку/дії/бездіяльність обох сторін при вирішенні питання про розподіл судових витрат.

Випадки, за яких суд може відступити від загального правила розподілу судових витрат, унормованого частиною 4 статті 129 ГПК України, визначені також положеннями частин 6, 7, 9 статті 129 цього Кодексу.

Таким чином, зважаючи на наведені положення законодавства, у разі недотримання вимог частини 4 статті 126 ГПК України суду надано право зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, лише за клопотанням іншої сторони.

При цьому, обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, що підлягають розподілу між сторонами (частини 5-6 статті 126 ГПК України).

Водночас під час вирішення питання про розподіл судових витрат господарський суд за наявності заперечення сторони проти розподілу витрат на адвоката або з власної ініціативи, керуючись критеріями, що визначені частинами 5-7, 9 статті 129 ГПК України, може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, всі її витрати на професійну правову допомогу.

У такому випадку суд, керуючись частинами 5-7, 9 статті 129 зазначеного Кодексу, відмовляє стороні, на користь якої ухвалено рішення, у відшкодуванні понесених нею на правову допомогу повністю або частково, та відповідно не покладає такі витрати повністю або частково на сторону, не на користь якої ухвалено рішення. При цьому, в судовому рішенні суд повинен конкретно вказати, які саме витрати на правову допомогу не підлягають відшкодуванню повністю або частково, навести мотивацію такого рішення та правові підстави для його ухвалення. Зокрема, вирішуючи питання розподілу судових витрат, господарський суд має враховувати, що розмір відшкодування судових витрат, не пов'язаних зі сплатою судового збору, не повинен бути непропорційним до предмета спору. У зв'язку з наведеним суд з урахуванням конкретних обставин, зокрема ціни позову, може обмежити такий розмір з огляду на розумну необхідність судових витрат для конкретної справи.

Висновки: у застосуванні критерію співмірності витрат на оплату послуг адвоката суд користується досить широким розсудом, який, тим не менш, повинен ґрунтуватися на критеріях, визначених у частині четвертій статті 126 ГПК України. Ці критерії суд застосовує за наявності наданих стороною, – яка вказує на неспівмірність витрат, – доказів та обґрунтування невідповідності заявлених витрат цим критеріям.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Ухвалою від 23 липня 2021 року
у справі № 910/13025/19

*Щодо компенсації витрат відповідача у разі
закриття провадження у справі*

Фабула справи: громадська спілка «Українська ліга авторських та суміжних прав» (далі – Спілка) звернулась до господарського суду з позовом до ТОВ «УАРЕСТ», треті особи: ТОВ «ІНДОРМЕДІА»; компанія Expert Music Sp.z.o.o (Експерт Мюзик ТОВ), про стягнення паушальної суми (збитків) у розмірі 250 380,00 грн, яку в подальшому було зменшено до 187 785,00 грн.

Рішенням господарського суду міста, яке залишено без змін постановою апеляційного господарського суду, позовні вимоги задоволено.

Додатковим рішенням господарського суду стягнуто з відповідача на користь позивача витрати на професійну правничу допомогу у розмірі 30 000,00 грн.

Постановою апеляційного господарського суду додаткове рішення господарського суду змінено. Суд зменшив суму витрат позивача на професійну правничу допомогу до 15 000,00 грн.

Також додатковою постановою апеляційного господарського суду стягнуто з відповідача на користь позивача витрати на професійну правничу допомогу у розмірі 15 000,00 грн.

Ухвалою Верховного Суду: заяву Спілки про відмову від позову задоволено; прийнято відмову від позову до ТОВ «УАРЕСТ»; визнано нечинними рішення господарського суду, постанови апеляційного господарського суду та додаткову постанову апеляційного господарського суду; провадження у справі закрито.

Судді-доповідачу передано заяви Експерт Мюзик ТОВ та ТОВ «ІНДОРМЕДІА» про ухвалення додаткового рішення щодо відшкодування витрат на професійну правничу допомогу у справі.

Оцінка суду: відповідно до частини третьої статті 130 ГПК України у разі відмови позивача від позову понесені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються з позивача. Однак, якщо позивач не підтримує своїх вимог унаслідок задоволення їх відповідачем після пред'явлення по-

зову, суд за заявою позивача присуджує стягнення понесених ним у справі витрат з відповідача

Частиною п'ятою статті 130 ГПК України встановлено, що у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача.

Відповідно до частини тринадцятої статті 129 ГПК України судові витрати третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, стягуються на її користь із сторони, визначеної відповідно до вимог цієї статті, залежно від того заперечувала чи підтримувала така особа заявлені позовні вимоги.

Аналіз статей 129, 130 ГПК України дає підстави для висновку, що у разі закриття провадження у справі суд зобов'язаний виходити з положень частини п'ятої статті 130 ГПК України, оскільки вказана норма є спеціальною.

Висновки: стягнення з позивача компенсації понесених відповідачем витрат, зокрема витрат на правничу допомогу у разі закриття провадження у справі, можливе лише у випадку встановлення необґрунтованості дій позивача. ГПК України не містить норм, які б встановлювали критерії визначення необґрунтованості дій позивача, однак очевидно, що під такими діями не можна розуміти реалізацію позивачем своїх процесуальних прав.

Отже, відповідачу слід було довести, які саме необґрунтовані дії позивача були ним здійснені в ході розгляду справи та в чому вони полягали, зокрема, але не виключно: чи діяв позивач недобросовісно та пред'явив необґрунтований позов; чи систематично протидівав правильному та швидкому вирішенню спору; чи недобросовісний позивач мав на меті протиправну мету – ущемлення прав та інтересів відповідача; чи були дії позивача умисні та який ступінь його вини й чим це підтверджується тощо.

[Повний текст ухвали](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 липня 2021 року
у справі № 671/1957/20

*Щодо неналежних доказів на підтвердження понесених
витрат на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2, третя особа – ОСОБА_3, про зобов'язання не чинити перешкод у користуванні квартирою.

Рішенням суду першої інстанції у задоволенні позову ОСОБА_1 відмовлено.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції в частині стягнення витрат на правничу допомогу скасовано. В решті рішення залишено без змін.

Оцінка суду: частиною восьмою статті 141 ЦПК України визначено, що розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву.

Таким чином, склад та розмір витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги, входить до предмета доказування у справі. На підтвердження цих обставин суду повинні бути надані договір про надання правової допомоги (договір доручення, договір про надання юридичних послуг та інше), документи, що свідчать про оплату гонорару та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлені у встановленому законом порядку (квитанція до прибуткового касового ордера, платіжне доручення з відміткою банку або інший банківський документ, касові чеки, посвідчення про відрядження), а також документи, що свідчать про фактичне надання таких послуг.

Отже, якщо стороною буде документально доведено, що нею понесено витрати на правову допомогу, а саме: надано договір на правову допомогу, акт приймання-передачі наданих послуг, платіжні документи про оплату таких послуг, розрахунок таких витрат, то у суду відсутні підстави для відмови у стягненні цих витрат стороні, на користь якої ухвалено судові рішення.

Висновки: акти виконаних робіт, акти приймання-передачі наданих послугу матеріалів справи відсутні, що унеможливує визначення розміру витрат на правничу допомогу судом з метою розподілу. При цьому наведений в договорі про надання правничої допомоги перелік послуг і квитанція до прибуткового касового ордеру не є доказом щодо обсягу фактично наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 29 липня 2021 року
у справі № 922/2017/17

*Щодо стягнення витрат на правничу допомогу
у разі закриття провадження у справі*

Фабула справи: ухвалою господарського суду провадження у справі було закрито у зв'язку із відмовою позивача – ТОВ «ФМ Хладпром» від свого позову, про що останнім зроблено письмову заяву. Також цією ухвалою прийнято відмову ПАТ «Львівський холодокомбінат» від зустрічного позову.

ПАТ «Львівський холодокомбінат» подано до суду заяву про розподіл та стягнення судових витрат, в якій воно просить суд здійснити розподіл понесених відповідачем за первісним позовом витрат на правничу допомогу в розмірі 92 000,00 грн та витрат, пов'язаних з проведенням у справі судової експертизи, в розмірі 35 000,00 грн.

Додатковою ухвалою господарського суду заяву ПАТ «Львівський холодокомбінат» задоволено.

Постановою апеляційного господарського суду додаткову ухвалу господарського суду скасовано в частині задоволення заяви ПАТ «Львівський холодокомбінат» про стягнення судових витрат на правничу допомогу в розмірі 92 000,00 грн. Прийнято в цій частині нове рішення, яким у задоволенні заяви ПАТ «Львівський холодокомбінат» про стягнення судових витрат на правничу допомогу в розмірі 92 000,00 грн відмовлено. В решті додаткову ухвалу господарського суду залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Львівський холодокомбінат» у касаційній скарзі посилається на порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права.

Правова позиція Верховного Суду: сукупний аналіз норм процесуального кодексу, якими врегульовано питання розподілу судових витрат: ст.129 ГПК України (розподіл судових витрат) та ст. 130 ГПК України (розподіл судових витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду) дає підстави для висновку, що у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду суд зобов'язаний виходити з положень ч. 5 ст. 130 ГПК України.

У разі закриття провадження у справі відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача. Отже, відповідач повинен обґрунтовано заявити про наявність витрат, які виникли у зв'язку із поданням позову до нього і у подальшому – із закриттям провадження у справі.

Тобто стягнення з позивача компенсації понесених відповідачем витрат, зокрема витрат на правничу допомогу, у разі закриття провадження у справі можливе лише у випадку встановлення необґрунтованості дій позивача.

Висновки: ГПК України не містить норм, які б встановлювали критерії визначення необґрунтованості дій позивача, однак очевидно, що під такими діями можна розуміти таку реалізацію позивачем своїх процесуальних прав, внаслідок якої виникають підстави для закриття провадження або залишення позову без розгляду.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 серпня 2021 року
у справі № 520/5311/2020

*Щодо застосування принципу співмірності розміру
витрат на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: ТОВ «БК» Форт-Пост» звернулось до суду з позовом, в якому просило визнати протиправними та скасувати податковий повідомлення-рішення Головного управління ДПС.

Рішенням окружного адміністративного суду позов задоволено.

Додатковим рішенням окружного адміністративного суду заяву про вирішення питання про розподіл судових витрат по справі задоволено частково: стягнуто за рахунок бюджетних асигнувань Головного управління ДПС витрати на професійну правничу допомогу по справі у розмірі 10000 грн 00 коп. на користь ТОВ «БК» Форт-Пост», в задоволенні решти заяви відмовлено.

Постановою апеляційного адміністративного суду додаткове рішення окружного адміністративного суду залишено без змін.

Оцінка суду: із запровадженням з 15 грудня 2017 року змін до КАС України законодавцем принципово по новому визначено роль суду при вирішенні питання розподілу судових витрат, а саме: як арбітра, що надає оцінку тим доказам та доводам, що наводяться сторонами, та не може діяти на користь будь-якої із сторін.

Велика Палата Верховного Суду у постанові від 19 лютого 2020 року у справі № 755/9215/15-ц вказала про виключення ініціативи суду з приводу відшкодування витрат на професійну правничу допомогу одній із сторін без відповідних дій з боку такої сторони.

У вказаній постанові Велика Палата Верховного Суду при вирішенні питання про стягнення витрат на професійну правничу допомогу застосувала відповідний підхід надавши оцінку виключно тим обставинам, щодо яких інша сторона мала заперечення.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Висновки: принцип співмірності розміру витрат на професійну правничу допомогу повинен застосовуватися відповідно до вимог ча-

стини шостої статті 134 КАС України за наявності клопотання іншої сторони.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою
від 02 вересня 2021 року
у справі № 910/21300/17

*Щодо обставин, які не впливають
на належність поданих доказів на підтвердження
надання адвокатом правничої допомоги*

Фабула справи: постановою Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від закрито касаційне провадження за касаційною скаргою ПрАТ «Львівський холодокомбінат» в частині підстав, передбачених п.п. 1, 3 ч. 2 ст. 287 ГПК України у справі за позовом ПрАТ «Львівський холодокомбінат» до Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Україпатент) про визнання свідоцтва України на знак для товарів і послуг частково недійсним.

ТОВ «Хладопром» звернулося до суду касаційної інстанції із заявою про ухвалення додаткового рішення щодо розподілу судових витрат у справі № 910/21300/17, у якій просить стягнути з ПрАТ «Львівський холодокомбінат» на користь ТОВ «Хладопром» витрати останнього на правничу допомогу в суді касаційної інстанції у розмірі 10 000,00 грн.

Правова позиція Верховного Суду: за доводами ПрАТ «Львівський холодокомбінат», надані ТОВ «Хладопром» в підтвердження понесених витрат докази є неналежними, оскільки ТОВ «Хладопром» мало укласти договір про надання правової (правничої) допомоги з адвокатським об'єднанням (адвокат Лузан О. С. здійснює адвокатську діяльність у формі адвокатського об'єднання «Адвокатська фірма «Мороз і партнери»), а не з ним особисто (останній не здійснює адвокатську діяльність індивідуально). У підтвердження наведеного ПрАТ «Львівський холодокомбінат» посилялося на Єдиний державний реєстр адвокатів України та внесену до нього інформацію стосовно адвоката Лузана О. С.

Відповідно до ч. 3 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат може здійснювати адвокатську діяльність індивідуально або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання (організаційні форми адвокатської діяльності).

Згідно з ч.ч. 1 та 2 ст. 17 названого Закону Рада адвокатів України забезпечує ведення Єдиного реєстру адвокатів України з метою збирання, зберігання, обліку та надання достовірної інформації про чисельність і персональний склад адвокатів України, адвокатів іноземних держав, які відповідно до цього Закону набули права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, про обрані адвокатами організаційні форми адвокатської діяльності. Внесення відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України здійснюється радами адвокатів регіонів та Радою адвокатів України.

До Єдиного реєстру адвокатів України вносяться такі відомості: прізвище, ім'я та по батькові адвоката; номер і дата видачі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, номер і дата прийняття рішення про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю (номер і дата прийняття рішення про включення адвоката іноземної держави до Єдиного реєстру адвокатів України); найменування і місцезнаходження організаційної форми адвокатської діяльності, номери засобів зв'язку; адреса робочого місця адвоката, номери засобів зв'язку; інформація про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю; інші відомості, передбачені цим Законом.

Верховний Суд зазначає, що формалізм у процесі є позитивним й необхідним явищем, оскільки забезпечує чітке дотримання судами процесу, проте надмірний формалізм заважає практичному та ефективному доступу до суду, не сприяє правовій визначеності, належному здійсненню правосуддя та є порушенням ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (рішення ЄСПЛ «Перед де Рада Каваніллес проти Іспанії», «Мірагаль Есколано та інші проти Іспанії»).

Висновки: здійснення адвокатської діяльності адвокатом у іншій організаційній формі, ніж тій, що безпосередньо зазначена у Єдиному реєстрі адвокатів України, не впливає на належність поданих доказів у підтвердження надання правничої допомоги.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 08 вересня 2021 року
у справі № 279/5943/18

*Щодо відшкодування понесених позивачем судових
витрат у разі закриття провадження у справі*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2 про усунення перешкод у користуванні майном, шляхом визнання ОСОБА_2 такою, що втратила право користування квартирою, та зняття її з реєстрації.

ОСОБА_2 звернулася до суду із зустрічним позовом до ОСОБА_1, в якому просила усунути їй перешкоди у користуванні 1/2 частиною житлового будинку з надвірними будівлями.

Ухвалою суду першої інстанції прийнято відмову ОСОБА_1 від позову. Провадження у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про усунення перешкод у користуванні житловим приміщенням, шляхом визнання особи такою, що втратила право користування житлом, та зняття з реєстрації, закрито.

Ухвалою суду першої інстанції, залишеною без змін постановою апеляційного суду, закрито провадження у справі за зустрічним позо-

вом ОСОБА_2 до ОСОБА_1 про усунення перешкод у користуванні житловим приміщенням.

У задоволенні вимог про стягнення судового збору та витрат на професійну правничу допомогу відмовлено за безпідставністю.

Оцінка суду: розподіл витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду регламентується статтею 142 ЦПК України.

Аналіз зазначеної норми права свідчить про те, що загальне правило щодо компенсації судових витрат у разі закриття провадження передбачає, що у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача.

Висновки: у результаті закриття провадження процесуальний закон не передбачає відшкодування судових витрат, понесених позивачем.

Враховуючи те, що ОСОБА_2 не оскаржена ухвала суду про закриття провадження у справі, а стаття 142 ЦПК України не містить положення про відшкодування позивачу витрат на правову допомогу в разі закриття провадження у справі на підставі пункту 2 частини першої статті 255 ЦПК України (за відсутністю предмета спору), суд першої інстанції, з висновком якого погодився суд апеляційної інстанції, дійшов правильного висновку про відсутність правових підстав для задоволення заяви про стягнення судових витрат.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Ухвалою від 09 вересня 2021 року
у справі № 910/7304/20

*Щодо доказів на підтвердження витрат
на правову допомогу*

Фабула справи: у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСББ «Будинок Ахматової» про визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів ухвалою Верховного Суду закрито касаційне провадження за касаційною скаргою ОСОБА_1 на постанову апеляційного господарського суду та рішення господарського суду.

Під час касаційного провадження на електронну адресу Верховного Суду від ОСББ «Будинок Ахматової» надійшло клопотання про розподіл витрат на професійну правничу допомогу адвоката, у якій заявник просить здійснити розподіл судових витрат в частині витрат на професійну правничу допомогу адвоката на загальну суму 3 500,00 грн.

Оцінка суду: згідно з ч. 2 ст. 126 ГПК України за результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним

витрат, необхідних для надання правничої допомоги (ч. 3 ст. 126 ГПК України).

У постанові від 16.05.2019 у справі № 823/2638/18 Верховний суд зазначив про те, що необґрунтованою є вимога акта виконаних робіт (послуг) за умови, що надані документи дозволяють встановити зміст наданих послуг та їх вартість.

На підтвердження понесених витрат на послуги адвоката в суді касаційної інстанції ОСББ «Будинок Ахматової» надано:

копію договору абонентського обслуговування з надання правової (правничої) допомоги;

звіт «щодо правової/правничої допомоги по справі № 910/7304/20 надано/надається адвокатом на стадії касаційного розгляду справи», який містить: вид наданої правничої допомоги та її вартість (складання та відправка відзиву на касаційну скаргу ОСОБА_1 постанову північного апеляційного господарського суду та рішення господарського суду у справі № 910/7304/20 – вартість 2000, 00 грн; участь в судовому засіданні у Верховному Суді в справі № 910/7304/20 – вартість 1500 грн); загальну вартість послуг – 3500 грн;

копію платіжного доручення про оплату ОСББ «Будинок Ахматової» 3500, 00 грн за договором у справі № 910/7304/20.

В матеріалах справи наявні всі необхідні документи, які підтверджують витрати відповідача на правову допомогу, зокрема щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, яка була сплачена відповідачем.

Висновки: доводи позивача про те, що звіт адвоката не є актом наданих послуг, а отже не підтверджує факт їх надання, відхиляються судом касаційної інстанції, оскільки зі змісту наявної в матеріалах справи копії звіту вбачається, що даний звіт має силу акта приймання-передачі наданої правової допомоги.

[Повний текст ухвали](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 09 вересня 2021 року
у справі № 5015/7368/11

Щодо стягнення витрат на професійну правничу допомогу, надану адвокатським об'єднанням

Фабула справи: ухвалою господарського суду у справі № 5015/7368/11 введено процедуру санації боржника – ТОВ «Львівська гарнізонна база».

Ухвалою господарського суду, зокрема, достроково припинено процедуру санації та повноваження керуючого санацією арбітражного керуючого, у зв'язку з відновленням платоспроможності боржника; припинено дію мораторію на задоволення вимог кредиторів.

Цією ж ухвалою клопотання ОСОБА_1 про затвердження розміру понесених судових витрат у справі № 5015/7368/11 у розмірі 1 176 474,00 грн. задоволено частково. Стягнуто з ТОВ «Львівська гарнізонна база» на користь ОСОБА_1 298 000,00 грн. судових витрат. В решті вимог відмовлено.

Постановою апеляційного господарського суду ухвалу господарського суду скасовано в частині відмови у стягненні 278 874,00 грн. як «гонорару успіху» із суми плати за надання правової допомоги. У цій частині прийнято нове рішення, яким стягнуто з ТОВ «Львівська гарнізонна база» суму 278 874,00 грн витрат на надання правничої допомоги як гонорар успіху. В решті частини ухвалу суду залишено без змін.

Оцінка суду: за змістом ч. ч. 1 та 2 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допо-

моги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Щодо доводів скаржника ТОВ «Львівська гарнізонна база» про відсутність в матеріалах справи доказів, які підтверджують, що адвокати, які брали участь у справі були залучені Адвокатським об'єднанням «Адвокатська колегія «Феміда» на виконання договору про надання правової допомоги, то судом апеляційної інстанції встановлено, що згідно Додаткової угоди № 2 до вказаного договору, сторони домовилися викласти п. 5 угоди у такій редакції: «Адвокатська колегія надає послуги за угодою за участі адвокатів – членів Адвокатської колегії, на яких випикується ордер, а також за рахунок залучених адвокатів та інших фахівців у галузі права, у тому числі помічників на підставі окремих угод. За дії таких осіб Адвокатська колегія несе повну відповідальність перед клієнтом при наданні послуг за угодою.

Аналогічне право адвокатському об'єднанню на залучення до виконання укладених об'єднанням договорів про надання правової допомоги інших адвокатів на договірних засадах передбачено ч. 6 ст. 15 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Висновки: умовами укладеного договору про надання правової допомоги та нормами Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено право адвокатського об'єднання залучати до виконання укладених об'єднанням договорів про надання правової допомоги інших адвокатів.

В даному випадку визначальним для подальшого стягнення понесених витрат на професійну правничу допомогу є їх оплата клієнтом на користь адвокатського об'єднання, з яким у нього укладений договір на правову допомогу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 вересня 2021 року
у справі № 440/4206/19

*Щодо розрахункового документа,
який повинен надати адвокат
при сплаті клієнтом послуг*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом районної у місті ради, треті особи: Обслуговуючий кооператив автогаражного колективу «Ізумруд-07», ТОВ «Сіті Естейт Девелопмент», міська рада, про визнання протиправним та скасування рішення районної у місті ради «Про розгляд заяви гр. ОСОБА_1» та зобов'язання районної у місті ради прийняти рішення про надання дозволу на розробку проекту землеустрою за заявою ОСОБА_1.

Рішенням окружного адміністративного суду позов задоволено частково.

Додатковим рішенням окружного адміністративного суду у задоволенні заяви ОСОБА_1 відмовлено.

Апеляційний адміністративний суд постановою додаткове рішення суду першої інстанції скасував та ухвалив постанову, якою постановив стягнути за рахунок бюджетних асигнувань районної у місті ради на користь ОСОБА_1 судові витрати на правничу допомогу у сумі 2280,00 грн. В іншій частині заяву ОСОБА_1 про стягнення витрат на правничу допомогу залишив без задоволення.

Оцінка суду: відповідно до положень статті 14 Податкового кодексу України адвокати здійснюють незалежну професійну діяльність.

У свою чергу, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не наводить форми та вимоги до документа, що підтверджує оплату гонорару (винагороди) адвокату.

Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» визначає правові засади застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг. Дія його поширюється на усіх суб'єктів господарювання, їх господарські оди-

ниці та представників (уповноважених осіб) суб'єктів господарювання, які здійснюють розрахункові операції у готівковій та/або безготівковій формі.

Відповідно до пункту 1 Розділу 1 Положення «Про форму та зміст розрахункових документів», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 21 січня 2016 року № 13 положення розроблено відповідно до Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг». Цим Положенням визначено форми і зміст розрахункових документів, які повинні видаватися при здійсненні розрахунків суб'єктами господарювання для підтвердження факту продажу (повернення) товарів, надання послуг, отримання (повернення) коштів у сфері торгівлі, ресторанного господарства та послуг, а також комерційними агентами банків та небанківськими фінансовими установами при прийманні готівки для подальшого її переказу з використанням програмно-технічних комплексів самообслуговування (далі – ПТКС), за винятком ПТКС, що дають змогу користувачеві здійснювати виключно операції з отримання коштів, та розрахунків при здійсненні операцій з купівлі-продажу іноземної валюти.

Порядок ведення касових операцій у національній валюті України юридичними особами (крім банків) та їх відокремленими підрозділами незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, органами державної влади та органами місцевого самоврядування під час здійснення ними діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів чи іншої господарської діяльності, фізичними особами, які здійснюють підприємницьку діяльність, фізичними особами визначає Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління Національного банку України від 29 грудня 2017 року № 148.

Враховуючи викладене, предметом дослідження в цьому випадку є обсяг фактично виконаних адвокатом послуг і виконаних робіт та їх вартості, вказаних у розрахунку суми гонорару за надану правову допомогу, а не облік отриманого адвокатом доходу та його оподаткування.

Висновки: аналіз спеціального законодавства щодо діяльності адвоката дає підстави дійти висновку про те, що законодавством України не встановлено відповідних вимог до розрахункового документа, який повинен надати адвокат при сплаті клієнтом послуг, а також не встановлено форми такого документа.

З огляду на викладене, а також те, що відкриття власного рахунку не є обов'язком адвоката, адвокат може видати клієнту на його вимогу складений в довільній формі документ (квитанція, довідка, тощо), який буде підтверджувати факт отримання коштів від клієнта.

Крім того, КАС України не визначено конкретної форми документа, що надається до суду для підтвердження здійснення оплати витрат на оплату послуг адвоката.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 вересня 2021 року
у справі № 440/4206/19[1]

*Щодо визначення розміру компенсації витрат
на правову допомогу, яка здійснюється
суб'єктом владних повноважень*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом районної у місті ради, треті особи: Обслуговуючий кооператив автогаражного колективу «Ізумруд-07», ТОВ «Сіті Естейт Девелопмент», міська рада, про визнання протиправним та скасування рішення районної у місті ради «Про розгляд заяви гр. ОСОБА_1» та зобов'язання районної у місті ради прийняти рішення про надання дозволу на розробку проекту землеустрою за заявою ОСОБА_1.

Рішенням окружного адміністративного суду позов задоволено частково.

Додатковим рішенням окружного адміністративного суду у задоволенні заяви ОСОБА_1 відмовлено.

Апеляційний адміністративний суд постановою додаткове рішення суду першої інстанції скасував та ухвалив постанову, якою постановив стягнути за рахунок бюджетних асигнувань районної у місті ради на користь ОСОБА_1 судові витрати на правничу допомогу

у сумі 2280,00 грн. В іншій частині заяву ОСОБА_1 про стягнення витрат на правничу допомогу залишив без задоволення.

Оцінка суду: відповідно до частини третьої статті 139 КАС при частковому задоволенні позову судові витрати покладаються на обидві сторони пропорційно до розміру задоволених позовних вимог. При цьому суд не включає до складу судових витрат, які підлягають розподілу між сторонами, витрати суб'єкта владних повноважень на правничу допомогу адвоката та сплату судового збору.

За правилами статті 1 Закону України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» (у редакції чинній на час вчинення адвокатом процесуальної дії) розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних справах, в яких така компенсація виплачується стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, іншою стороною, а в адміністративних справах – суб'єктом владних повноважень, не може перевищувати 40 відсотків прожиткового мінімуму для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року, за годину участі особи, яка надавала правову допомогу, у судовому засіданні, під час вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням та під час ознайомлення з матеріалами справи в суді, що визначається у відповідному судовому рішенні.

Висновки: Законом України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» не обмежено вартість послуг за надану правову допомогу, яка може бути встановлена на підставі двостороннього договору, проте встановлено граничний розмір компенсації таких витрат, яка здійснюється стороною – суб'єктом владних повноважень, не на користь якої постановлене рішення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 вересня 2021 року
у справі № 357/316/20

*Щодо правових наслідків відсутності мокрої печатки
банку на платіжному дорученні при вирішенні
питання про відшкодування витрат на правову допомогу*

Фабула справи: у справі за позовом ТОВ Агрофірма «Матюші» до ОСОБА_1, ТДВ «Шамраївський цукровий завод», державного реєстратора Комунального підприємства «Агенція адміністративних послуг», про визнання недійсним договору про надання права користування земельною ділянкою (емфітевзис) та скасування запису про державну реєстрацію речового права на нерухоме майно, до апеляційного суду надійшла заява ТОВ Агрофірма «Матюші» про ухвалення додаткового рішення, у якій заявник просив стягнути з ТДВ «Шамраївський цукровий завод» на свою користь понесені ним витрати на професійну правничу (правову) допомогу, надану Адвокатським об'єднанням «Еверлігал» на підставі договору про надання правової допомоги, додатку до нього, викладеного у додатковій угоді до вказаного договору, у розмірі 19 956,24 грн.

Ухвалою апеляційного суду заяву ТОВ Агрофірма «Матюші» залишено без задоволення.

Оцінка суду: відповідно до частини першої статті 134 ЦПК України разом з першою заявою по суті спору кожна сторона подає до суду попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які вона понесла і які очікує понести в зв'язку із розглядом справи.

Згідно з частиною третьою статті 137 ЦПК України для визначення розміру витрат на правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Відповідно до частини восьмої статті 141 ЦПК України розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі

сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Висновки: відсутність мокрої печатки банку на платіжному дорученні не свідчить про неможливість вирішення питання щодо відшкодування стороні понесених нею витрат на правову допомогу, адже такі витрати відшкодовуються незалежно від того, чи їх фактично сплачено стороною на момент вирішення судом питання про розподіл судових витрат, чи тільки має бути сплачено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду згідно з Постановою від 15 вересня 2021 року у справі № 357/316/20[1]

*Щодо належного розрахунку вартості витрат
на правову допомогу*

Фабула справи: у справі за позовом ТОВ Агрофірма «Матюші» до ОСОБА_1, ТДВ «Шамраївський цукровий завод», державного реєстратора Комунального підприємства «Агенція адміністративних послуг», про визнання недійсним договору про надання права користування земельною ділянкою (емфітевзис) та скасування запису про державну реєстрацію речового права на нерухоме майно, до апеляційного суду надійшла заява ТОВ Агрофірма «Матюші» про ухвалення додаткового рішення, у якій заявник просив стягнути з ТДВ «Шамраївський цукровий завод» на свою користь понесені ним витрати на професійну правничу (правову) допомогу, надану Адвокатським об'єднанням «Еверлігал» на підставі договору про надання

правової допомоги, додатку до нього, викладеного у додатковій угоді до вказаного договору, у розмірі 19 956,24 грн.

Ухвалою апеляційного суду заяву ТОВ Агрофірма «Матюші» залишено без задоволення.

Оцінка суду: відповідно до частини першої статті 134 ЦПК України разом з першою заявою по суті спору кожна сторона подає до суду попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які вона понесла і які очікує понести в зв'язку із розглядом справи.

Згідно з частиною третьою статті 137 ЦПК України для визначення розміру витрат на правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Відповідно до частини восьмої статті 141 ЦПК України розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Висновки: оскільки сторони договору визначили як обсяг послуг, необхідних для надання правничої допомоги під час розгляду справи в суді апеляційної інстанції, так і їх вартість, а саме: еквівалент євро, тому відмова суду апеляційної інстанції у відшкодуванні таких витрат зтих підстав, що детальний опис та акт виконаних робіт не містить фактично витраченого часу щодо надання правової допомоги та належного розрахунку суми є необґрунтованими.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 23 вересня 2021 року
у справі № 904/1907/15[2]

*Щодо правової природи витрат на професійну
правничу допомогу, які виникли у покупця
за результатами розгляду вимоги про застосування
наслідків недійсності договору, укладеного
за результатами аукціону з продажу майна банкрута*

Фабула справи: до господарського суду надійшла заява Приватного підприємства «Комін Фінанс» (далі – ПП «Комін Фінанс») про визнання кредиторських вимог до ФОП, у якій заявник просить визнати та включити до другої черги задоволення вимог кредиторів грошові вимоги до боржника: 44 351,89 грн – кошти, сплачені за придбане на аукціоні майно банкрута, та 4 204,00 грн – судовий збір, сплачений за включення цих вимог до другої черги задоволення вимог кредиторів, та 40 000,00 грн – понесені ПП «Комін Фінанс» витрати на професійну правничу допомогу.

Господарський суд грошові вимоги ПП «Комін Фінанс» відхилив.

Апеляційний господарський суд ухвалу господарського суду залишив без змін.

Мотивація касаційної скарги: ПП «Комін Фінанс» зазначає, зокрема, таке: суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний господарський суд, необґрунтовано відмовив у задоволенні заяви ПП «Комін Фінанс» про збільшення грошових вимог на суму 40 000,00 грн витрат, понесених скаржником на професійну правничу допомогу, залишивши поза увагою, що відповідна заява була подана з дотриманням вимог КУЗПБ.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 1 ст. 16 ГПК України учасники справи мають право користуватися правничою допомогою. Представництво у суді, як вид правничої допомоги, здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом.

Згідно із ч. 1 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

Ч. 1 ст. 123 ГПК України визначено, що судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи.

До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать, зокрема, витрати на професійну правничу допомогу (п. 1 ч. 3 ст. 123 ГПК України).

Відповідно до ч. 1 ст. 64 КУЗПБ кошти, одержані від продажу майна банкрута, спрямовуються на задоволення вимог кредиторів у порядку, встановленому цим Кодексом. При цьому в першу чергу задовольняються витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство в господарському суді (п. 1 ч. 1 цієї статті Кодексу).

Згідно із ч. 2 ст. 133 КУЗПБ витрати, пов'язані з провадженням у справі про неплатоспроможність (витрати на оплату судового збору, сплату винагороди і відшкодування витрат арбітражного керуючого, пов'язаних з виконанням ним своїх повноважень, оплату послуг спеціалістів для проведення оцінки майнових об'єктів, що підлягають продажу, а також витрати на проведення аукціону), відшкодовуються у повному обсязі до задоволення вимог кредиторів.

Висновки: витрати на професійну правничу допомогу за результатами розгляду вимоги про застосування наслідків недійсності договору, укладеного за результатами аукціону, не охоплюються реституційними наслідками, а належать до витрат, пов'язаних з провадженням у справі про банкрутство (неплатоспроможність) в господарському суді, які мають загальний порядок розподілу та відшкодування, передбачений нормами ГПК України. Такі витрати не є поточними вимогами у справі про банкрутство (неплатоспроможність) та відносяться: 1) у справі про банкрутство – до вимог першої черги (ч. 1 ст. 64 КУЗПБ); 2) у справі про неплатоспроможність – до витрат, що відшкодовуються в повному обсязі до задоволення вимог кредиторів (ч. 2 ст. 133 КУЗПБ).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою
від 02 грудня 2021 року
у справі № 922/3649/20

*Щодо стягнення витрат на професійну правничу
допомогу у разі відсутності детального
опису робіт (надання послуг)*

Фабула справи: ГС «Коаліція аудіовізуальних і музичних прав» звернулася до суду з позовом до ТОВ «Побутрадіотехніка-Телекомпанія Орбіта-ТВ», в якому просила вважати укладеним між ГС «Коаліція аудіовізуальних і музичних прав» і ТОВ «Побутрадіотехніка – Телекомпанія Орбіта-ТВ» договір про надання дозволу на кабельну ретрансляцію об'єктів авторського права і суміжних прав, крім прав організацій мовлення на програми організацій мовлення, в редакції позивача.

Рішенням господарського суду у задоволенні позову відмовлено повністю.

Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано; ухвалено нове рішення, яким позовні вимоги ГС «Коаліція аудіовізуальних і музичних прав» до ТОВ «Побутрадіотехніка – Телекомпанія Орбіта-ТВ» задоволено.

Додатковою постановою апеляційного господарського суду заяву Спілки про ухвалення додаткового судового рішення задоволено частково; стягнуто з ТОВ «Побутрадіотехніка-Телекомпанія Орбіта-ТВ» на користь Спілки судові витрати на професійну правничу допомогу адвоката у розмірі 11 000,00 грн, понесені позивачем під час розгляду справи у суді першої інстанції, та судові витрати на професійну правничу допомогу адвоката у розмірі 10 000,00 грн, понесені позивачем під час розгляду справи у суді апеляційної інстанції; в іншій частині заяви про ухвалення додаткового судового рішення у справі № 922/3649/20 відмовлено.

Оцінка суду: відповідно до частин першої та другої статті 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сто-

ронами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат:

розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;

розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги (частина третя статті 126 ГПК України).

За змістом пункту 1 частини другої статті 126, частини восьмої статті 129 ГПК України розмір витрат на оплату професійної правничої допомоги адвоката встановлюється і розподіляється судом згідно з умовами договору про надання правничої допомоги при наданні відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, як уже сплаченої, так і тієї, що лише підлягає сплаті (буде сплачена) відповідною стороною або третьою особою.

Отже, витрати на надану професійну правничу допомогу у разі підтвердження обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості підлягають розподілу за результатами розгляду справи незалежно від того, чи їх вартість уже фактично сплачено стороною/третьою особою чи тільки має бути сплачено (пункт 1 частини другої статті 126 цього Кодексу).

Висновки: оскільки надано всі необхідні документи для стягнення витрат на професійну правничу допомогу, які підтверджують перелік, обсяг та вартість наданих адвокатом послуг із зазначенням здійснених ним витрат часу по кожному із видів робіт, з огляду на що відсутність лише детального опису робіт (надання послуг) не може свідчити про відсутність підстав для здійснення розподілу витрат на професійну правничу допомогу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Ухвалою від 03 грудня 2021 року
у справі № 927/237/20

*Щодо розподілу витрат на професійну правничу
допомогу при прийнятті ухвали
про закриття касаційного провадження*

Фабула справи: до господарського суду звернулося ТОВ «Обрій» з позовом до селищної ради, СТОВ «Батьківщина», третя особа – Державний реєстратор селищної ради, в якому просило суд визнати незаконним та скасувати рішення селищної ради та визнати недійсними договори оренди землі.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено повністю.

Ухвалою Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду касаційне провадження за касаційною скаргою СТОВ «Батьківщина» на постанову апеляційного господарського і рішення господарського суду закрито на підставі п. 5 ч. 1 ст. 296 ГПК України.

ТОВ «Обрій» звернувся до Верховного Суду із заявою про прийняття додаткової ухвали про розподіл судових витрат на професійну правничу допомогу

Оцінка суду: відповідно до ч. ч. 1, 2 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Згідно з ч. 8 ст. 129 ГПК України, розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо).

Відповідно до ч. 5 ст. 130 ГПК України у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача.

Висновки: для забезпечення принципу господарського судочинства щодо відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення, та забезпечення особі можливості ефективно захистити свої права в суді у разі подання до неї необґрунтованого позову (необґрунтованої касаційної скарги), витрати на професійну правничу допомогу при прийнятті ухвали про закриття касаційного провадження мають покладатися на сторону, яка допустила необґрунтоване подання касаційної скарги.

[Повний текст ухвали](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 жовтня 2021 року
у справі № 620/2936/20[1]

*Щодо встановлення правил подання до закінчення
судових дебатів у справі доказів на підтвердження
понесених сторонами судових витрат*

Фабула справи: ФОП ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до Управління праці та соціального захисту населення, в якому просила: визнати протиправним і скасувати рішення Управління праці та соціального захисту населення, оформлене повідомленням про відмову ФОП ОСОБА_1 в призначенні допомоги на дітей фізичним особам-підприємцям, які обрали спрощену систему оподаткування і належать до першої та другої групи платників єдиного податку; зобов'язати Управління праці та соціального захисту населення призначити позивачці виплату допомоги на дітей фізичним особам-підприємцям, які обрали спрощену систему оподаткування і належать до першої та другої групи платників єдиного податку, починаючи з місяця звернення.

Рішенням окружного адміністративного суду позов задоволено.

Ухвалою окружного адміністративного суду заяву позивачки про відшкодування судових витрат залишено без розгляду.

Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано рішення окружного адміністративного суду і прийнято нове про відмову у задоволенні позову.

Одночасно іншою постановою апеляційного адміністративного суду скасовано ухвалу окружного адміністративного суду і ухвалено нове рішення про відмову у задоволенні заяви позивачки про відшкодування судових витрат.

Оцінка суду: відповідно до положень статті 132 КАС України судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи.

До витрат, пов'язаних з розглядом справи, зокрема належать витрати на професійну правничу допомогу.

Порядок розподілу судових витрат регламентований статтею 139 КАС України.

Згідно із частиною сьомою цієї статті, розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо).

Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву.

За відсутності відповідної заяви або неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Висновки: правила подання до закінчення судових дебатів у справі доказів на підтвердження понесених сторонами судових витрат встановлюються у випадку коли справа слухається у відкритому судовому випадку. В іншому випадку, коли справа призначається до розгляду в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення (виклику) сторін для вирішення судом питання розподілу судових витрат у справі достатнім буде зазначити про ці докази у прохальній частині позовної заяви або ж надати їх протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду (за умови попередження про це до прийняття рішення по суті).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 11 листопада 2021 року
у справі № 873/137/21

Щодо відмежування «гонорару успіху» від гонорару адвоката

Фабула справи: ТОВ «Нор-Ест Агро» звернулось до Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків з позовом до ТОВ «Верхньодніпровське сільськогосподарське підприємство «Агрофірма Промінь» про стягнення заборгованості.

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків у третейській справі позов задоволено у повному обсязі.

Ухвалою апеляційного господарського суду заяву ТОВ «Нор-Ест Агро» про відшкодування судових витрат на правничу допомогу у справі № 873/137/21 задоволено частково. Стягнуто з ТОВ «Верхньодніпровське сільськогосподарське підприємство «Агрофірма Промінь» на користь ТОВ «Нор-Ест Агро» 1 000 грн витрат на професійну правничу допомогу у зв'язку з розглядом справи.

Оцінка суду: статтею 16 ГПК України передбачено, що учасники справи мають право користуватися правничою допомогою. Представництво у суді, як вид правничої допомоги, здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом.

Однією з основних засад (принципів) господарського судочинства є відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалені судові рішення (пункт 12 частини третьої статті 2 ГПК України).

Метою впровадження цього принципу є забезпечення особі можливості; ефективно захистити свої права в суді, ефективно захиститись у разі подання до неї необґрунтованого позову, а також стимулювання сторін до досудового вирішення спору.

Практична реалізація згаданого принципу в частині відшкодування витрат на професійну правничу допомогу відбувається в такі етапи:

попереднє визначення суми судових витрат на професійну правничу допомогу (стаття 124 ГПК України);

визначення розміру судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягають розподілу між сторонами (стаття 126 ГПК України): подання (1) заяви (клопотання) про відшкодування судо-

вих витрат на професійну правничу допомогу разом з (2) детальним описом робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, і здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги, та (3) доказами, що підтверджують здійснення робіт (наданих послуг) і розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи; зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягають розподілу;

розподіл судових витрат (стаття 129 ГПК України).

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує Європейський суд з прав людини, присуджуючи судові витрати на підставі статті 41 Конвенції. Зокрема, згідно з його практикою заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (рішення у справі «East/West Alliance Limited» проти України», заява № 19336/04).

Висновки: щодо «гонорару успіху» суд першої інстанції справедливо вказав, що позивачем у попередньому орієнтованому розрахунку судових витрат не зазначалось про будь-які домовленості між клієнтом та адвокатом щодо можливості сплати додаткового гонорару за прийняття позитивного рішення на користь клієнта, розмір такого гонорару. Умовами Договору сторонами не визначено такого виду гонорару як «гонорару успіху», при цьому, у пункті Договору вказано, що в акті приймання-передачі виконаної правової допомоги розмір гонорару визначається в залежності від обсягу та складності правової допомоги, тривалості часу, необхідного для її виконання, строків, тощо, у той час як «гонорар успіху» від вказаних критеріїв не залежить, а залежить від результатів вирішення відповідного спору – тобто є умовною угодою та не може визначатися в акті приймання-передачі виконаної правової допомоги.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 11 листопада 2021 року
у справі № 910/7520/20

*Щодо підстав для зменшення витрат
на оплату професійної правничої допомоги*

Фабула справи: ТОВ «Магрест» звернулося із заявою про ухвалення додаткового рішення у справі за заявою ТОВ «Магрест» про видачу судового наказу, у якій просило стягнути з відділу ДВС 19 168,00 грн витрат на правничу допомогу адвоката понесених заявником в процесі подання скарги на дії ВДВС та 3 300,00 грн витрат на правничу допомогу адвоката, понесених за складання заяви про ухвалення додаткового рішення.

Ухвалою господарського суду стягнуто з відділу ДВС на користь ТОВ «Магрест» витрати на професійну правничу допомогу у сумі 2 000,00 грн.

Апеляційний господарський суд ухвалив постанову, якою ухвалу суду першої інстанції змінив, виклавши резолютивну частину в новій редакції, а саме: заяву ТОВ «Магрест» про ухвалення додаткового рішення (ухвали) задовольнив, стягнув з відділу ДВС судові витрати на професійну правничу допомогу в розмірі 22 468,00 грн та судові витрати на професійну правничу допомогу в суді апеляційної інстанції в розмірі 7 000,00 грн.

Оцінка суду: під час вирішення питання про розподіл судових витрат господарський суд за наявності заперечення сторони проти розподілу витрат на адвоката або з власної ініціативи, керуючись критеріями, що визначені частинами п'ятою-сьомою, дев'ятою статті 129 ГПК України, може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, всі її витрати на професійну правову допомогу.

У такому випадку суд, керуючись частинами п'ятою-сьомою, дев'ятою статті 129 Господарського процесуального кодексу України, відмовляє стороні, на користь якої ухвалено рішення, у відшкодуванні понесених нею витрат на правову допомогу повністю або частково, та відповідно не покладає такі витрати повністю або частково на сторону, не на користь якої ухвалено рішення. При цьому, в судовому рішенні суд повинен конкретно вказати, які саме витра-

ти на правову допомогу не підлягають відшкодуванню повністю або частково, навести мотивацію такого рішення та правові підстави для його ухвалення. Зокрема, вирішуючи питання розподілу судових витрат, господарський суд має враховувати, що розмір відшкодування судових витрат, не пов'язаних зі сплатою судового збору, не повинен бути непропорційним до предмета спору. У зв'язку з наведеним суд з урахуванням конкретних обставин, зокрема ціни позову, може обмежити такий розмір з огляду на розумну необхідність судових витрат для конкретної справи.

У пункті 4.16 постанови від 30.11.2020 у справі № 922/2869/19 Верховний Суд вказав, що висновки «суд має право зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, за клопотанням іншої сторони» та «суд має право зменшити суму судових витрат, встановивши їх неспіврозмірність, незалежно від того, чи подавалося відповідачами відповідне клопотання» не є тотожними за своєю суттю, і фактично другий висновок відповідає викладеному в пункті 6.1 постанови об'єднаної палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 03.10.2019 у справі № 922/445/19, що «під час вирішення питання про розподіл судових витрат господарський суд за наявності заперечення сторони проти розподілу витрат на адвоката або з власної ініціативи, керуючись критеріями, що визначені частинами 5-7, 9 статті 129 Господарського процесуального кодексу України, може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, всі її витрати на професійну правову допомогу. Суд має враховувати, що розмір відшкодування судових витрат, не пов'язаних зі сплатою судового збору, не повинен бути непропорційним до предмета спору. У зв'язку з наведеним суд з урахуванням конкретних обставин, зокрема ціни позову, може обмежити такий розмір з огляду на розумну необхідність судових витрат для конкретної справи». За таких обставин, колегія суддів у справі № 922/2869/19 вказала, що висновки судів про часткову відмову стороні, на користь якої ухвалено рішення, у відшкодуванні витрат на професійну правничу допомогу адвоката з підстав пов'язаності, необґрунтованості та непропорційності до предмета спору не свідчать про порушення норм процесуального законодавства, навіть, якщо відсутнє клопотання про зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. У такому разі, суди мають таке право відповідно до частини 5 статті 129 Господарського процесуального кодексу України та висновків об'єднаної палати про те, як саме повинна застосовуватися відповідна норма права.

Висновки: доводи суду апеляційної інстанції, що зменшення витрат на оплату професійної правничої допомоги безпосередньо пов'язане з наявністю клопотання, є неправильними, оскільки перш

за все суд має визначити, чи є обґрунтованим визначений розмір і чи є підстави для відмови стороні, на користь якої ухвалено рішення, у відшкодуванні понесених нею витрат на правову допомогу повністю або частково, керуючись критеріями, що визначені частинами 5-7, 9 ст. 129 Господарського процесуального кодексу України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 грудня 2021 року
у справі № 910/14598/20

*Щодо визначення розміру суми, яка підлягає сплаті
в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною*

Фабула справи: АТ «Київметробуд» звернулося з позовом до ПАТ «Комерційний банк «Хрещатик», ПрАТ «Діпробудмашина», Приватного нотаріуса Мельника Р. П. та Приватного нотаріуса Малаховської І. В., за участі третьої особи ПрАТ «Метробуд», Фонду гарантування вкладів фізичних осіб про визнання правочинів недійсними, скасування рішення, визнання недійсними результатів торгів та витребування майна.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено повністю.

Мотивація касаційної скарги: АТ «Київметробуд» посилається на неврахування господарським судом апеляційної інстанції висновків Верховного Суду про застосування норм ст. 30 Закону Украї-

ни «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», ст. 124 ГПК України, викладених в постановках від 14.02.2019 у справі № 916/24/18, від 06.03.2019 у справі №922/1163/18.

Правова позиція Верховного Суду: системний аналіз норм чинного законодавства дозволяє зробити наступні висновки:

договір про надання правової допомоги є підставою для надання адвокатських послуг та, зазвичай, укладається в письмовій формі (виключення щодо останнього наведені в ч. 2 ст. 27 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність»;

за своєю правовою природою договір про надання правової допомоги є договором про надання послуг, крім того, на такий договір поширюється дія загальних норм та принципів договірного права, включаючи, але не обмежуючись визначені главою 52 ЦК України;

як будь-який договір про надання послуг, договір про надання правової допомоги може бути оплатним або безоплатним. Ціна в договорі про надання правової допомоги встановлюється сторонами шляхом зазначення розміру та порядку обчислення адвокатського гонорару;

адвокатський гонорар може існувати в двох формах – фіксований розмір та погодинна оплата. Указані форми відрізняються порядком обчислення: при зазначенні фіксованого розміру для виплати адвокатського гонорару не обчислюється фактична кількість часу, витраченого адвокатом при наданні послуг клієнту, і навпаки, підставою для виплати гонорару, який зазначено як погодинну оплату, є кількість годин помножена на вартість години того чи іншого адвоката в залежності від його кваліфікації, досвіду, складності справи та інших критеріїв;

адвокатський гонорар (ціна договору про надання правової допомоги) зазначається сторонами як одна із умов договору при його укладенні. Указане передбачено як положеннями цивільного права, так і нормами Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»;

відсутність в договорі про надання правової допомоги розміру та/або порядку обчислення адвокатського гонорару (як погодинної оплати або фіксованого розміру) не дає як суду, так і іншій стороні спору, можливості пересвідчитись у дійсній домовленості сторін щодо розміру адвокатського гонорару.

Висновки: визначаючи розмір суми, яка підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною, суди мають виходити з встановленого у самому договорі розміру та/або порядку обчислення таких витрат, що узгоджується з нормами ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

У разі відсутності у тексті договору таких умов (пунктів) щодо порядку обчислення, форми та ціни послуг, що надаються адвокатом, суди, в залежності від конкретних обставин справи, інших доказів,

наданих адвокатом, використовуючи свої дискреційні повноваження, мають право відмовити у задоволенні заяви про компенсацію судових витрат, задовольнити її повністю або частково.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 березня 2019 року
у справі № 283/2065/14-ц

*Щодо доказів, що підтверджують витрати
на правову допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2, ОСОБА_5 про стягнення матеріальної шкоди.

Позовна заява мотивована тим, що ОСОБА_2, керуючи автомобілем марки Volvo-S80, власником якого є ОСОБА_3, здійснив наїзд на автомобіль марки «ЗА3-Sens», належний ОСОБА_1, під керуванням ОСОБА_6. Внаслідок зіткнення автомобілі отримали механічні пошкодження, розмір шкоди становить 55 312 грн.

Постановою суду першої інстанції ОСОБА_2 визнано винним у вчиненні даної дорожньо-транспортної пригоди (далі – ДТП).

ОСОБА_1 звернулася до суду із заявою про заміну належного відповідача, ОСОБА_5 на ОСОБА_3. Посилаючись на те, що недбалість власника автомобіля ОСОБА_3 сприяла ОСОБА_2 у заволодінні даним автомобілем, ОСОБА_1, з урахуванням уточнених позовних вимог, просила суд стягнути солідарно з відповідачів на свою користь матеріальну шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки, у розмірі 55 312 грн.

Рішенням суду першої інстанції позов ОСОБА_1 задоволено частково. Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 завдану матеріальну шкоду в розмірі 55 312 грн. Вирішено питання про розподіл судових витрат. У задоволенні позову ОСОБА_1 до ОСОБА_3 відмовлено.

Додатковим рішенням суду першої інстанції відмовлено у стягненні з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_3 витрат на правову допомогу у розмірі 10 000 грн. Додаткове рішення мотивоване тим, що відповідно до умов договору про надання правової допомоги ОСОБА_3 надав повноваження адвокату саме як своєму представнику, а не особі, яка надає правову допомогу. Отже, витрати ОСОБА_3 у розмірі 10 000 грн не є витратами на правову допомогу.

Ухвалою апеляційного суду додаткове рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_3 вказує, що адвокат відповідно до ст.ст. 38, 40 ЦПК України (у редакції, чинній на момент розгляду справи судом першої інстанції) брав участь у справі в статусі представника ОСОБА_3, що підтверджується наявними в матеріалах справи належним чином засвідченими копіями договору про надання правової допомоги, свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та ордером. Тому мотиви судів першої та апеляційної інстанцій про те, що правова допомога надається лише учасником цивільного процесу, який визначений ст. 56 ЦПК України (у редакції, чинній на момент розгляду справи судом першої інстанції), є такими, що не відповідають чинному законодавству.

Правова позиція Верховного Суду: ч.ч. 1-4 ст. 137 ЦПК України передбачено, що витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 141 ЦПК України інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються у разі відмови в позові – на позивача.

Згідно з п.п. 1, 2 ч. 3 ст. 141 ЦПК України при вирішенні питання про розподіл судових витрат суд враховує: чи пов'язані ці витрати з розглядом справи; чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, у тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес.

Ч. 8 ст. 141 ЦПК України визначено, що розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Висновки: договір про надання правової допомоги, акт здачі-приймання наданих послуг та копія квитанції до прибуткового касового ордера про сплату адвокату винагороди є належними та допустими доказами понесення витрат на надання правової допомоги.

Належними доказами, які підтверджують та обґрунтовують реальний розмір витрат на правничу допомогу, крім тих, які подані заявником, є докази, які доводять відображення адвокатом доходів, отриманих від незалежної професійної діяльності, як самозайнятої особи, у Книзі обліку доходів та витрат.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 червня 2020 року
у справі № 910/12945/19

*Щодо відшкодування витрат, пов'язаних
з оплатою правової допомоги адвоката*

Фабула справи: ТОВ «СКС» звернулося з позовом до Офісу великих платників податків Державної податкової служби (далі – Офіс ВПП ДФС) і Державної казначейської служби України про стягнення з Державного бюджету України 94 167,00 грн шкоди (збитків), завданої внаслідок неправомірних дій Офісу ВПП ДФС.

Позовні вимоги обґрунтовані документальним підтвердженням витрат ТОВ «СКС» на оплату послуг Адвокатського об'єднання «Правова та економічна безпека» (згідно з договором про надання правової допомоги), пов'язаних із наданням правової допомоги щодо оскарження в судовому порядку рішення комісії Офісу ВПП ДФС, що становить 94 167,00 грн, про стягнення яких заявлено цей позов.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «СКС» акцентує, що воно заявляє вимоги про відшкодування не сум витрат на оплату правової допомоги, стягнення якої відбувається в межах процесуального кодексу за результатами розгляду справи, а саме реальних збитків, понесених ним, пов'язаних із наданням правової допомоги щодо оскарження в судовому порядку рішень комісії Офісу ВПП ДФС, які визнані протиправними та скасовані згідно з рішенням окружного адміністративного суду в адміністративній справі № 640/20808/18.

Правова позиція Верховного Суду: за змістом позовної заяви позивач ототожнює розмір майнової шкоди із витратами на оплату правової допомоги за договором про надання правової допомоги, укладеним між позивачем та Адвокатським об'єднанням «Правова та економічна безпека», перелік послуг за яким зазначено в акті та відповідно до якого позивач перерахував плату за консультаційні послуги.

Згідно з процесуальним законодавством встановлено види судових витрат, порядок їх розподілу тощо.

Відповідно до ч.ч. 1, 3 ст. 132 КАС України судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних із розглядом справи.

До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати, зокрема, на професійну правову допомогу.

Отже, плата за юридичні послуги належить до судових витрат пов'язаних із розглядом справи.

Згідно зі ст. 143 КАС України питання щодо судових витрат вирішується адміністративним судом у рішенні, постанові або ухвалі. Якщо сторона з поважних причин не може до закінчення судових дебатів у справі подати докази, що підтверджують розмір понесених нею судових витрат, суд за заявою такої сторони, поданою до закінчення судових дебатів у справі, може вирішити питання про судові витрати після ухвалення рішення по суті позовних вимог.

За змістом зазначених норм за своєю правовою природою витрати на правову допомогу, що ґрунтуються на договірних відносинах, можуть бути відшкодовані виключно у спосіб, передбачений процесуальним законодавством.

Висновки: витрати, зокрема, пов'язані з оплатою правової допомоги адвоката, є такими, що понесені особою у зв'язку з реалізацією своїх процесуальних прав при розгляді певної справи в суді. Такі витрати процесуальним законом віднесено до судових витрат, вони відшкодовуються в порядку, передбаченому відповідним процесуальним законом; їх не можна визнати збитками чи шкодою в розумінні положень цивільного законодавства України й вони не можуть бути стягнуті за позовною вимогою в іншому провадженні.

Аналогічну правову позицію закріплено в постановках Верховного Суду України від 20.05.2009 у справі № 6-3261св08, від 27.01.2010 у справі № 6-11633св09, від 03.02.2010 у справі № 6-15773св09.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 лютого 2019 року
у справі № 756/2114/17

*Щодо розміру витрат на правову допомогу,
понесених у зв'язку з переглядом справи
в суді касаційної інстанції*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернулася до суду ТОВ «Дніпровська Рив'єра» з позовом, в якому просила суд зобов'язати надати їй доступну, детальну та повну інформацію у вигляді письмових пояснень про розрахунок витрат за кожною окремою послугою відповідно до договору про участь у витратах на утримання території котеджного комплексу «Італійський квартал», укладеного між ОСОБА_2 та ТОВ «Дніпровська Рив'єра», а також інформацію шляхом вистеребування від ТОВ «Дніпровська Рив'єра» документів.

Рішенням районного суду в задоволенні позову відмовлено.

Постановою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_2 задоволено частково. Рішення районного суду скасовано. Зобов'язано ТОВ «Дніпровська Рив'єра» надати ОСОБА_2 доступну, детальну та повну інформацію у вигляді письмових пояснень про розрахунок витрат за кожною окремою послугою відповідно до договору про участь у витратах на утримання території котеджного комплексу «Італійський квартал».

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Дніпровська Рив'єра» вказує, що суд апеляційної інстанції неправильно застосував положення ст.ст. 4, 21 Закону України «Про захист прав споживачів» та ст. 20 Закону України «Про житлово-комунальні послуги», оскільки законодавством не передбачено обов'язку надавати інформацію, яка міститься в його первинно-облікових документах.

ТОВ «Дніпровська Рив'єра» подано заяву про розподіл судових витрат, пов'язаних з переглядом справи в суді касаційної інстанції, відповідно до якої відповідач просив витрати на правничу допомогу в розмірі 97 080,00 грн покласти на ОСОБА_2.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 133 ЦПК України до витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати на професійну правничу допомогу.

Згідно з ч.ч. 1-6 ст. 137 ЦПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання

правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує ЄСПЛ, присуджуючи судові витрати на підставі ст. 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

У рішеннях від 12 жовтня 2006 року у справі «Двойних проти України», від 10 грудня 2009 року у справі «Гімайдулїна і інші проти України», від 23 січня 2014 року у справі «East/West Alliance Limited» проти України», від 26 лютого 2015 року у справі «Баришевський проти України» зазначено, що заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим.

У рішенні ЄСПЛ від 28 листопада 2002 року у справі «Лавентс проти Латвії» зазначено, що відшкодовуються лише витрати, які мають розумний розмір.

Висновки: правова позиція позивача в судах апеляційної та касаційної інстанцій не змінювалась, тому не підтверджується існування об'єктивної та нагальної необхідності для адвокатів, які надавали правову допомогу відповідачу в суді апеляційної інстанції, вивчати додаткові джерела права, оскільки останній не міг бути необізнаним про позицію позивача, законодавство, яким регулюється спір у справі, документи та доводи, якими позивач обґрунтовував свої вимоги та інші обставини, тобто підготовка цієї справи в суді касаційної інстанції не вимагала великого обсягу юридичної і технічної роботи.

Тому, виходячи із загальних засад цивільного законодавства щодо справедливості, добросовісності та розумності, принципу співмірності та розумності судових витрат, на компенсацію яких має право сторона, враховуючи всі аспекти та складність справи необхідно зменшити розмір судових витрат, понесених у зв'язку з переглядом справи у суді касаційної інстанції.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 21 липня 2020 року
у справі № 915/1654/19

*Щодо зменшення розміру витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ФОП Федорчук І. О., та ОСОБА_3 про визнання недійсним договору оренди нежитлового приміщення, укладеного між ФОП Федорчук І. О. та ОСОБА_4.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено, визнано недійсним договір оренди нежитлового приміщення.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано, у задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою Верховного Суду закрито касаційне провадження за касаційною скаргою ОСОБА_1 на постанову апеляційного суду на підставі п. 5 ч. 1 ст. 296 ГПК України.

До постановлення Верховним Судом ухвали ФОП Федорчук І. О. звернувся із заявою про відшкодування витрат на правничу допомогу у справі у суді касаційної інстанції, зазначивши розрахунок витрат в сумі 26 500,00 грн.

Правова позиція Верховного Суду: обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу, які підлягають розподілу, можливе виключно на підставі клопотання іншої сторони щодо неспівмірності заявлених іншою стороною витрат із складністю відповідної роботи, її обсягом та часом, витраченим ним на виконання робіт. Суд з огляду на принципи диспозитивності та змагальності не може вирішувати питання про зменшення суми судових витрат на професійну правову допомогу, що підлягають розподілу, з власної ініціативи. Вказане узгоджується з правовою позицією, викладеною у постановках об'єднаної палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 03.10.2019 у справі № 922/445/19 та від 22.11.2019 у справі № 910/906/18.

При цьому Касаційний господарський суд враховує позицію Європейського суду з прав людини, відповідно до якої заявник має право на відшкодування судових та інших витрат лише у разі, якщо доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їх розмір обґрунтованим (справа «Гімайдуліна і інші проти України» від 10.12.2009, справа «Баришевський проти України» від 26.02.2015). А також висновки ЄСПЛ, викладені у справах: «East/West Alliance Limited» проти України» від 02.06.2014, за змістом яких заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим; «Лавентс проти Латвії» від 28.11.2002, за результатом розгляду якої ЄСПЛ вирішив, що відшкодовуються лише витрати, які мають розумний розмір.

08.07.2020 до Касаційного господарського суду надійшло заперечення від ОСОБА_1 проти задоволення заяви про відшкодування витрат на правничу допомогу у справі № 915/1654/19 та їх зменшення до 3 000 грн.

Обґрунтовуючи клопотання про зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу, позивач зазначає, що відповідачем сума витрат на професійну правничу допомогу значно завищена, перелік послуг, наданих адвокатом Оськіним М. Д., не відповідає дійсності та суперечить матеріалам справи. При цьому позивач вказує, що на момент звернення із вказаною заявою, всупереч вимогам ч.ч. 1, 2 ст. 124 ГПК України та ч. 3 ст. 126 ГПК України, відповідачем: не подано попередній (орієнтовний) розрахунок суми судового збору; не виконано вимогу процесуального законодавства, за якою передбачено подачу детального опису робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснення ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги. Серед іншого матеріали справи не містять, а заявником не додано доказів, які б свідчили про доцільність та неминучість витрат на професійну правничу допомогу. Відзив, поданий відповідачем на касаційну скаргу, не містить ґрунтовного аналізу норм матеріального та процесуального права, значною мірою (текстуально й по суті) відтворює доводи, викладені заявником в апеляційній скаргі на рішення господарського суду Миколаївської області від 02.10.2019, та його виготовлення не вимагало значного обсягу технічних робіт. Крім того, враховуючи незначну тривалість судового засідання 02.07.2020 у справі № 915/1654/19, заявлені витрати на професійну правничу допомогу за участь у судових засіданнях в суді касаційної інстанції не відповідають принципу співрозмірності відносно затраченого часу проведення вказаних судових засідань. Тому обсяг наданих послуг адвокатом в суді касаційної інстанції не відповідає критерію реальності таких витрат.

Крім того, 14.07.2020 до Касаційного господарського суду надійшов відзив на заяву про стягнення судових витрат від ОСОБА_1,

за змістом якого позивач, підтримуючи вище викладену позицію у своєму запереченні від 08.07.2020, просить зменшити розмір судових витрат, які підлягають стягненню з нього на користь ФОП Федорчука І. О., до 3 000 грн. При цьому ОСОБА_1 зазначає, що підстави для задоволення заяви відповідача про відшкодування витрат на правничу допомогу у справі в суді касаційної інстанції відсутні, за обставин неподання відповідачем до суду попереднього (орієнтовного) розрахунку суми судових витрат разом з першою заявою по суті спору, що є порушенням вимог ч. 1 ст. 124 ГПК України, наслідком чого є застосування вимог ч. 2 ст. 124 ГПК України, тобто відмова суду у відшкодуванні відповідних судових витрат.

Колегія суддів відхиляє доводи позивача, викладені у відзиві на заяву про стягнення судових витрат, стосовно застосування до відповідача наслідків, передбачених ч. 2 ст. 124 ГПК України, зважаючи на обставини відсутності у представника відповідача – адвоката Оськіна М. Д. повноважень на здійснення представництва свого клієнта в період розгляду справи місцевим господарським судом, а, отже, виключення можливості звернення вказаної особи з відповідним попереднім (орієнтовним) розрахунком суми судових витрат разом з першою заявою по суті спору. З цих же підстав відхиляються посилення позивача на позицію Верховного Суду, викладену в постанові від 09.07.2019 № 923/726/18 та в постанові Великої Палати Верховного Суду від 12.11.2019 у справі № 904/4494/18. При цьому колегія суддів зазначає, що зміст положень ч. 2 ст. 124 ГПК України перебуває в межах дискреційних повноважень суду, й, зважаючи на обставини вступу в справу вказаного представника відповідача лише на стадії апеляційного розгляду, відсутні підстави для застосування наслідків пропуску процесуальних строків, передбачених ст. 118 ГПК України.

Касаційний господарський суд, оцінюючи обґрунтованість заяви відповідача, заперечення та відзиву позивача в контексті положення п. 4 ч. 4 ст. 126 ГПК України, тобто щодо співмірності витрат на оплату послуг адвоката із складністю справи та обсягом виконаних адвокатом робіт, а також часом, витраченим на їх виконання, з огляду на визначені практикою ЄСПЛ критерії, вважає, що заявлена відповідачем сума є необґрунтованою. При цьому колегія суддів погоджується з доводами позивача про необґрунтованість та неспівмірність заявленої до стягнення суми витрат на професійну правову допомогу відповідача з реальним обсягом такої допомоги в суді касаційної інстанції, часом, витраченим на надання таких послуг (незначний обсяг юридичної та технічної роботи щодо підготовки справи до розгляду в Касаційному господарському суді та тривалість судових засідань), критерію реальності таких витрат.

Висновки: розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката в суді касаційної інстанції, який підлягає відшкодуванню

за рахунок позивача, є завищеним та неспівмірним з обсягом наданих послуг адвоката, колегія суддів дійшла висновку, що розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката в суді касаційної інстанції, який підлягає відшкодуванню за рахунок позивача, з огляду на заперечення останнього, підлягає зменшенню та відшкодуванню в сумі 3 000 грн.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 січня 2019 року
у справі № 910/15944/17

*Щодо підстав зменшення суми відшкодування витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: військовий прокурор в інтересах держави в особі: 1) Кабінету Міністрів України, 2) Міністерства оборони України, 3) квартирно – експлуатаційного відділу міста, звернувся до суду з позовом до ПАТ «Недиверсифікований закритий венчурний корпоративний інвестиційний фонд «Інноваційні стратегії», за участю третьої особи без самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача: ТОВ «Компанія по управлінню активами «ДАН», про визнання договорів недійсними.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовити повністю.

Апеляційний суд апеляційну скаргу прокурора залишив без задоволення. Рішення суду першої інстанції залишив без змін.

Постановою Верховного Суду касаційну скаргу Міністерства оборони України залишено без задоволення, а рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду – без змін.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Недиверсифікований за-критий венчурний корпоративний інвестиційний фонд «Інноваційні стратегії» звернулося із заявою про розподіл судових витрат на професійну правничу допомогу за розгляд справи в суді касаційної інстанції. У цій заяві відповідач просив солідарно стягнути з позивачів на його користь 65 000,00 грн таких витрат. Заявник посилається на складність цієї справи, а також те, що адвокатом було виконано великий обсяг робіт. Зокрема, проведено наради з клієнтом щодо погодження тактики захисту та заходів, які вживатимуться ним для захисту інтересів клієнта в суді касаційної інстанції; здійснено вивчення та аналіз касаційної скарги позивача в цій справі (5 000,00 грн); складено і подано відзив на касаційну скаргу позивача, обсягом більше десяти сторінок (без урахування додатків та реквізитів сторін) (20 000,00 грн); участь адвоката в судовому засіданні у Верховному Суді, де касаційна скарга позивача була залишена без задоволення, а оскаржувані судові рішення без змін (20 000,00 грн); гонорар адвоката (20 000,00 грн). Посилається на те, що такі витрати і їх розмір були погоджені сторонами у додатковій угоді № 4 до договору.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 123 ГПК України (у редакції, чинній з 15.12.2017) встановлено, що судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи.

До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать, зокрема, витрати на професійну правничу допомогу.

Відповідно до ч.ч. 3, 4 ст. 126 ГПК України для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

- 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
- 2) часом, затраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
- 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
- 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує Європейський суд з прав людини, присуджуючи судові витрати на підставі ст. 41 Конвенції. Зокрема, згідно

з його практикою заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (рішення у справі «East/West Alliance Limited» проти України», заява № 19336/04).

У рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Лавентс проти Латвії» зазначено, що відшкодовуються лише витрати, які мають розумний розмір.

Ч. 5 ст. 126 ГПК України встановлено, що у разі недотримання вимог ч. 4 ст. 126 ГПК України суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами (ч. 6 ст. 126 ГПК України).

Висновки: з огляду на те, що витрати в сумі 65 000,00 грн є не співмірними із складністю цієї справи, наданим адвокатом обсягом послуг у суді касаційної інстанції, затраченим ним часом на надання таких послуг (підготовка цієї справи до розгляду в суді касаційної інстанції не вимагала значного обсягу юридичної і технічної роботи, адже, адвокат був обізнаним про позицію позивача; нормативно-правове регулювання спірних правовідносин не змінювалося), не відповідають критерію реальності таких витрат, розумності їхнього розміру, а також те, що їх стягнення з Міністерства оборони України становить надмірний тягар для позивача, що суперечить принципу розподілу таких витрат, Верховний Суд дійшов висновку про стягнення з Міністерства оборони України на користь відповідача 32 500,00 грн витрат на професійну правничу допомогу в суді касаційної інстанції.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 26 березня 2019 року
у справі № 904/1798/18

Щодо співмірності витрат на правничу допомогу

Фабула справи: ФОП звернулася до суду з позовною заявою до АТ КБ «Приватбанк» про визнання таким, що не підлягає виконанню в повному обсязі, виконавчий напис, вчинений 22.12.2017 приватним нотаріусом про стягнення з ФОП невиконаних в строк відповідно до умов кредитного договору від 11.03.2011 грошових коштів в сумі 99 538,34 грн. Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, позовні вимоги задоволено. Стягнув з АТ КБ «Приватбанк» на користь ФОП 9 000,00 грн витрат на правничу допомогу.

Мотивація касаційної скарги: є завищенням час надання правової допомоги адвоката поза судовим засіданням у вигляді складення позовної заяви та вивчення юридичної практики з даної категорії справ, а саме 8 годин, оскільки з врахуванням досвіду адвоката та зайняття ним адвокатською діяльністю з 2012 року, останній мав мати необхідний базовий рівень знань чинного законодавства та судової практики по даній категорії справ, а не витрачати час на їх здобуття за рахунок клієнта.

Правова позиція Верховного Суду: обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Ч. 5 ст. 129 ГПК встановлено, що під час вирішення питання про розподіл судових витрат суд враховує: 1) чи пов'язані ці витрати з розглядом справи; 2) чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору, з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, у тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес; 3) поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для спра-

ви, безпідставне завищення позивачем позовних вимог тощо; 4) дії сторони щодо досудового вирішення спору та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялись.

Згідно зі ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час. Судами попередніх інстанцій встановлено дотримання порядку звернення з відповідною заявою, доведення розміру судових витрат, документально обґрунтовано та є таким, що відповідає критерію розумної необхідності таких витрат.

Висновки: задовольняючи вимоги ФОП в частині стягнення правничої допомоги, місцевий господарський суд виходив із співрозмірності таких витрат, врахував всі аспекти та складність справи, час, який міг би витратити адвокат на надання відповідних послуг.

Погоджуючись із висновком суду першої інстанції, апеляційний господарський суд в частині витрат на правову допомогу зазначив, що місцевим господарським судом обґрунтовано та правомірно було оцінено витрати позивача з урахуванням всіх аспектів і складності цієї справи, а також час, який міг би витратити адвокат на надання відповідних послуг. У зв'язку з чим визнав обґрунтованим висновок, за яким стягнення з відповідача 9 000,00 грн витрат на правничу допомогу є справедливим та співрозмірним.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 травня 2019 року
у справі № 823/2638/18

*Щодо доказів на підтвердження витрат
на правову допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до сільської ради, в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення про відмову у наданні позивачу дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність.

Рішенням окружного адміністративного суду в задоволенні позову відмовлено. Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано рішення окружного адміністративного суду, позовні вимоги задоволено.

Додатковою постановою стягнуто з сільської ради на користь ОСОБА_1 судовий збір, сплачений за подачу позовної заяви та апеляційної скарги.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 просить скасувати додаткову постанову та направити справу на новий розгляд для ухвалення додаткового рішення про стягнення витрат на правову допомогу. ОСОБА_1 вважає, що договір про надання правової допомоги, опис виконаних робіт у формі рахунку та квитанція є достатніми доказами, що підтверджують розмір витрат на правову допомогу.

Правова позиція Верховного Суду: ОСОБА_1 зазначив, що зазнав витрат на правову допомогу в сумі 2 000 грн, яку йому надавав адвокат. Вартість правової допомоги підтверджується:

- договором про надання правової допомоги;
- рахунком за надані послуги з описом наданих послуг та вартості кожної з них окремо, а також кількість годин, витрачену на кожну з цих послуг;
- квитанцією.

Апеляційний суд зробив висновок, що оскільки позивачем не надано прайс-лист вартості послуг правової допомоги, акт здачі-прийняття наданих послуг, розрахунок погодинної вартості правової допомоги за певний вид такої допомоги, відсутні підстави для стягнення цих витрат.

За змістом п. 1 ч. 3 ст. 134 КАС України розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою.

Відповідно до ч. 4 ст. 134 КАС України для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Від учасника справи вимагається надання доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою, але не доказів обґрунтування часу, витраченого фахівцем у галузі права, як зазначив суд попередньої інстанції. Що стосується часу, витраченого фахівцем у галузі права, то достатнім є підтвердження лише кількості такого часу, але не обґрунтування, яка саме кількість часу витрачена на відповідні дії (постанова Верховного Суду від 13.12.2018 у справі № 816/2096/17).

Висновки: на підтвердження витрат на правову допомогу позивачем надано договір про надання правової допомоги, рахунок за надані послуги з описом наданих послуг та вартості кожної з них окремо, а також кількість годин, витрачену на кожну з цих послуг, квитанцію на суму 2 000 грн.

Суд апеляційної інстанції не зазначив, чому ці документи не можуть бути підтвердженням оплати витрат на правову допомогу. Що стосується акта виконаних робіт, то його складання не передбачено умовами договору, а виставлення рахунку клієнту та його оплата свідчать про їх прийняття.

Таким чином, необґрунтованою є вимога щодо прайс-листа та акта виконаних робіт (послуг) за умови, що надані документи дозволяють встановити зміст наданих послуг та їх вартість.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 11 жовтня 2019 року
у справі № 912/975/18

*Щодо визначення суми відшкодування витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: Комунальне підприємство «Теплоенергетик» (далі – КП «Теплоенергетик») звернулося до суду апеляційної інстанції із заявою до ПАТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» (далі – ПАТ «НАК «Нафтогаз України»), за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача: міської ради, в якій заявник просив стягнути з ПАТ «НАК «Нафтогаз України» на користь КП «Теплоенергетик» витрати на професійну правничу допомогу адвоката в суді апеляційної інстанції.

Постановою апеляційного суду заяву КП «Теплоенергетик» задоволено.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «НАК «Нафтогаз України» зазначає, що позивачем до відзиву на заяву було подано клопотання про зменшення розміру витрат на правову допомогу на 90 %, оскільки на думку останнього наявні підстави для застосування ч. 5 ст. 126 ГПК України.

Правова позиція Верховного Суду: у разі недотримання вимог ч. 4 ст. 126 ГПК України суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами (ч. 5 ст. 126 ГПК України).

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами (ч. 6 ст. 126 ГПК України).

З огляду на встановлені судом апеляційної інстанції обставини дійсності та необхідності відшкодування витрат на професійну правничу допомогу та належним чином досліджені докази на підтвердження понесених витрат, колегія суддів Касаційного господарського суду погоджується з висновком суду апеляційної інстанції про те, що виконані адвокатом відповідача роботи є співмірними, а розмір

заявлених витрат на правову допомогу в розмірі 18 000 грн знаходяться в межах розумності.

Водночас у даній справі судом апеляційної інстанції, з яким погоджується суд касаційної інстанції, заявлену суму витрат визнано співмірною з виконаними адвокатом відповідача послугами, а розмір заявлених витрат на правову допомогу знаходиться в межах розумності, проте скаржником не доведено наявності підстав для застосування ч. 5 ст. 126 ГПК України.

Висновки: при визначенні суми відшкодування розміру витрат на професійну правничу допомогу суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру (аналогічної позиції дотримується Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду в додаткових постановках від 20.05.2019 у справі № 916/2102/17, від 25.06.2019 у справі № 9009/371/18 та постанові від 05.06.2019 у справі № 922/928/18).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 липня 2018 року
у справі № 755/526/17

*Щодо підстав для виконання грошового зобов'язання
за надані юридичні послуги*

Фабула справи: ТОВ звернулося з позовом до ОСОБА_4 про зобов'язання виконання договірних обов'язків в натурі, шляхом перерахування грошових коштів. Позовна заява мотивована тим, що між ТОВ та ОСОБА_4 було укладено договір про надання

юридичних послуг, вартість яких була збільшена додатковою угодою № 1. Відповідно до обсягу виконаних робіт, ТОВ було складено акт наданих послуг, від підписання якого відповідач відмовився. ТОВ направлено лист-претензію з вимогою сплатити борг за надані юридичні послуги, яка відповідачем залишена без задоволення. Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ вказує, що ним було надано суду беззаперечні докази на підтвердження існування між сторонами правовідносин за договором про надання юридичних послуг та додатковою угодою № 1 до нього, й, відповідно, обов'язку їх виконання. Судами не вирішено питання щодо виконання відповідачем умов договору в частині оплати наданих послуг, навіть без врахування визначеної додатковою угодою винагороди.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» договір про надання правової допомоги – домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору. Частинами 1, 2 ст. 30 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги.

Висновки: при вирішенні спорів, пов'язаних з виконанням грошового зобов'язання за надані юридичні послуги, судам слід належним чином перевіряти умови договору щодо визначення розміру вартості юридичних послуг (гонорару) за позитивне вирішення спору. Судами не з'ясовано, які саме послуги надавались позивачем відповідачу, чи відповідає визначений позивачем розмір вартості послуг встановленим обставинам справи, чи сплачувались відповідачем позивачеві грошові кошти на виконання договору про надання юридичних послуг.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 грудня 2018 року
у справі № 910/4881/18

*Щодо відшкодування витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: Компанія звернулася з позовом до Товариства та Міністерства економічного розвитку і торгівлі України про визнання недійсними патентів на корисні моделі, власником яких є Товариство; зобов'язання Міністерства опублікувати в офіційному бюлетені «Промислова власність» інформацію про визнання недійсними вказаних патентів України на корисні моделі. Рішенням суду позов задоволено повністю. Постановою апеляційного господарського суду рішення місцевого господарського суду залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: при ухваленні додаткового рішення, яким з Товариства на користь Компанії стягнуто витрати на професійну правничу допомогу, витрати на проведення експертиз, судовий збір, місцевий господарський суд залишив поза увагою неспіврозмірність рівня адвокатських витрат з часом, витраченим адвокатом на надання послуг.

Правова позиція Верховного суду: згідно з приписами ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, не суть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунків держави. За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, у тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надан-

ня правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

У разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Місцевим господарським судом було встановлено, що Компанією понесені витрати на професійну правничу допомогу у розмірі 337 665,08 грн (витрати на професійну правничу допомогу адвоката, а також вартість послуг помічника адвоката, які пов'язані зі справою та підготовкою до її розгляду). При цьому клопотань про зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу, які підлягають розподілу між сторонами, від Товариства не надходило.

Висновки: обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 жовтня 2018 року
у справі № 569/17904/17

*Щодо змісту рахунку
з надання правової допомоги*

Фабула справи: ухвалою суду першої інстанції позовну заяву Виконавчого комітету міської ради, подану у справі за позовом Виконавчого комітету міської ради до Державного реєстратора Управління забезпечення надання адміністративних послуг міської ради, Управління забезпечення надання адміністративних послуг міської ради, треті особи: ОСОБА_3, ОСОБА_4, про визнання протиправними та скасування рішень, залишено без розгляду у зв'язку з пропуском позивачем строку позовної давності та відсутністю підстав для його поновлення.

Треті особи звернулися до суду із заявою, в якій просили провести розподіл судових витрат, пов'язаних із отриманням правничої допомоги адвоката, щодо супроводу даної справи.

Ухвалою суду першої інстанції, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, присуджено на користь ОСОБА_4 за рахунок бюджетних асигнувань Виконавчого комітету міської ради судові витрати з надання правничої допомоги.

Мотивація касаційної скарги: Виконавчий комітет міської ради зазначає, що під час розгляду справи третіми особами не надавалися підтверджуючі документи про понесення витрат на правову допомогу. Крім того, позовну заяву залишено без розгляду, тому витрати третім особам відшкодуванню не підлягають.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 134 КАС України, витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами, за винятком витрат суб'єкта владних повноважень на правничу допомогу адвоката.

Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорар адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Відповідно до ч. 10, 11 ст. 139 КАС України у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду внаслідок необґрунтованих дій позивача відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи. Судові витрати третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, стягуються на її користь зі сторони, визначеної відповідно до вимог цієї статті, залежно від того, заперечувала чи підтримувала така особа заявлені позовні вимоги.

У даному випадку предметом спору за своєю суттю виступало майнове право третіх осіб на житло (будинки), оскільки позивачем оскаржувалось рішення про державну реєстрацію права власності третіх осіб на житловий будинок, який є єдиним житлом для сім'ї третіх осіб, тому, звісно, позовні вимоги треті особи не підтримували.

Висновки: на підтвердження здійснення правової допомоги необхідно долучати розрахунок погодинної вартості правової допомоги, наданої у справі, який має бути передбачений договором про надання правової допомоги, та може міститися в акті приймання-передачі послуг за договором. Розрахунок платної правової допомоги повинен відображати вартість години за певний вид послуги

та час, витрачений на: участь у судових засіданнях; вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням; ознайомлення з матеріалами справи в суді тощо.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 03 жовтня 2019 року
у справі № 922/445/19

*Щодо порядку розподілу витрат за надану професійну
правничу допомогу у господарській справі*

Фабула справи: ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод» звернулося до господарського суду з позовом про стягнення з АТ «Українська залізниця» в особі філії «Панютинський вагоноремонтний завод» АТ «Українська залізниця» (далі – АТ Українська залізниця) в особі філії «Панютинський вагоноремонтний завод») 3 876 000,00 грн боргу за договором поставки, а також 168 207,60 грн пені, 145 131,70 грн інфляційних втрат, 28 034,16 грн – 3 % річних, 35 000,00 грн витрат на адвоката і 63 710,60 грн судового збору.

Позов обґрунтовано неналежним виконанням відповідачем зобов'язань за договором поставки від у частині повної та своєчасної оплати отриманого товару.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у позові відмовлено частково. Стягнуто з АТ «Українська залізниця» в особі філії «Панютинський вагоноремонтний завод» на користь ПАТ «Кременчуцький стале-

ливарний завод» 168 207,60 грн пені, 145 131,70 грн інфляційних втрат, 28 034,16 грн – 3 % річних, 19 500,00 грн витрат на професійну правову допомогу та 63 260,60 грн витрат зі сплати судового збору. Закрито провадження у справі в частині позовних вимог про стягнення 3 876 000,00 грн основної заборгованості.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод» вважає неправильне застосування норм матеріального і процесуального права, а саме положень глави 8 «Судові витрати» ГПК України; зазначає, що умовами укладеної між позивачем та адвокатом угоди про надання професійної правничої допомоги, з урахуванням додаткової угоди, визначено вартість послуг з правничої допомоги у сумі 35 000,00 грн; такі послуги клієнт (позивач) прийняв за актом приймання-передачі наданих послуг, який містить детальний опис наданих послуг та їх вартість, і частково оплатив. За твердженням ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод», суди попередніх інстанцій під час вирішення питання про відшкодування витрат на професійну правничу допомогу залишили поза увагою надані позивачем докази та положення п. 1 ч. 2 ст. 126 ГПК України, не врахували, що відшкодуванню підлягають не лише фактичні витрати, а й ті, які будуть понесені, що передбачено наведеною нормою.

Правова позиція Верховного Суду: однією з основних засад (принципів) господарського судочинства є відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення (п. 12 ч. 3 ст. 2 ГПК України).

Метою впровадження цього принципу є забезпечення особі можливості; ефективно захистити свої права в суді, ефективно захиститись у разі подання до неї необґрунтованого позову, а також стимулювання сторін до досудового вирішення спору.

Практична реалізація згаданого принципу в частині відшкодування витрат на професійну правничу допомогу відбувається в такі етапи:

1. попереднє визначення суми судових витрат на професійну правничу допомогу (ст. 124 ГПК України);
2. визначення розміру судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягають розподілу між сторонами (ст. 126 ГПК України): – подання (1) заяви (клопотання) про відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу разом з (2) детальним описом робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, і здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги, та (3) доказами, що підтверджують здійснення робіт (наданих послуг) і розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи; – зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягають розподілу.
3. розподіл судових витрат (ст. 129 ГПК України).

Відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Разом з тим розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду (ч. 8 ст. 129 ГПК України).

Вирішуючи питання щодо стягнення з відповідача зазначених витрат на професійну правничу допомогу, місцевий господарський суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, дослідив зазначені докази і доводи сторін, надав оцінку співмірності суми витрат зі складністю справи, відповідності цієї суми критеріям реальності, розумності розміру витрат, однак визнав правомірним стягнення з відповідача на користь позивача витрат на професійну правничу допомогу лише в сумі 19 500,00 грн, оскільки саме таку суму, за висновком судів, фактично витратила/понесла (сплатила) сторона, що підтверджується документально (платіжні доручення на суму 16 300,00 грн та 3 200,00 грн). При цьому факт надання професійної правничої допомоги адвокатом (обсяг наданих послуг і виконаних робіт, їх вартість) на спірну суму (35 000 грн) судами не спростовано.

Об'єднана палата Верховного Суду не погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про наявність підстав для часткового стягнення спірних витрат на професійну правничу допомогу, і вва-

жає, що ухвалюючи рішення і постанову у справі в оскарженій частині (щодо стягнення витрат на професійну правничу допомогу), суди допустили неправильне застосування норм процесуального права, зокрема ст. 126 ГПК України, що призвело до прийняття судами попередніх інстанцій незаконних судових рішень у відповідній частині.

Так, господарські суди першої та апеляційної інстанцій не звернули уваги на те, що за змістом п. 1 ч. 2 ст. 126, ч. 8 ст. 129 ГПК України розмір витрат на оплату професійної правничої допомоги адвоката встановлюється і розподіляється судом згідно з умовами договору про надання правничої допомоги при наданні відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, як уже сплаченої, так і тієї, що лише підлягає сплаті (буде сплачена) відповідною стороною або третьою особою.

Висновки: витрати на надану професійну правничу допомогу у разі підтвердження обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості підлягають розподілу за результатами розгляду справи незалежно від того, чи їх уже фактично сплачено стороною/третьою особою, чи тільки має бути сплачено (п. 1 ч. 2 ст. 126 ГПК України).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 23 квітня 2019 року
у справі № 826/9047/16

*Щодо розподілу між сторонами витрат
на правничу допомогу*

Фабула справи: Підприємство «Джіометрі Глобал Україна» звернулося до суду апеляційної інстанції із заявою про прийняття додаткового рішення, в якій просить стягнути за рахунок бюджетних асигнувань Головного управління ДФС на користь Підприємства «Джіометрі Глобал Україна» судові витрати у сумі 48 710 грн.

Апеляційний адміністративний суд додатковою постановою заяву задовольнив частково. Стягнув за рахунок бюджетних асигнувань Головного управління ДФС на користь Підприємства «Джіометрі Глобал Україна» судові витрати на професійну правничу допомогу в сумі 41 941 грн. У задоволенні іншої частини заяви відмовив.

Мотивація касаційної скарги: Головне управління ДФС вказує на ненадання позивачем документів щодо прийняття позивачем наданих адвокатом послуг, а також на відсутність доказів щодо обсягу наданих послуг та виконаних робіт.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 2 ст. 134 КАС України за результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами, за винятком витрат суб'єкта владних повноважень на правничу допомогу адвоката.

Документально підтверджені судові витрати на правничу допомогу адвоката підлягають компенсації стороні, яка не є суб'єктом владних повноважень та на користь якої ухвалене рішення, за рахунок бюджетних асигнувань суб'єкта владних повноважень.

При цьому суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої ухвалене судове рішення, всі понесені нею витрати на професійну правничу допомогу, якщо, керуючись принципами справедливості та верховенством права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, є завищеним щодо іншої сторони спору, враховуючи такі критерії, як складність справи, витрачений адвокатом час, значення спору для сторони тощо.

При визначенні суми компенсації витрат, понесених на правничу допомогу, необхідно досліджувати на підставі належних та допустимих доказів обсяг фактично наданих адвокатом послуг і виконаних робіт, кількість витраченого часу, розмір гонорару, співмірність послуг категоріям складності справи, витраченого адвокатом часу, об'єму наданих послуг, ціни позову та (або) значенню справи.

Відповідно до практики Європейського суду з прав людини, про що, зокрема, зазначено у рішеннях від 26.02.2015 у справі «Барішевський проти України», від 10.12.2009 у справі «Гімайдуліна і інших проти України», від 12.10.2006 у справі «Двойних проти України», від 30.03.2004 у справі «Меріт проти України», заявник має право на відшкодування судових та інших витрат лише в разі, якщо доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їх розмір обґрунтованим.

За результатами оцінки звіту про роботу адвокатів суд апеляційної інстанції дійшов висновку про підтвердження факту надання правничої допомоги позивачу в обсязі, зазначеному в такому звіті. Утім, судом апеляційної інстанції залишено поза увагою дослідження обставин про те, як узгоджується дата складення звіту про роботу адвокатів із датою здійснення оплати за зазначені у такому звіті послуги згідно з пред'явленим платіжним дорученням, а також з датою їх фактичного виконання представниками адвокатського об'єднання.

Суд апеляційної інстанції, постановляючи спірне судове рішення, обмежився дослідженням факту відповідності критеріям співмірності лише однієї послуги – щодо підготовки клопотання про винесення окремої ухвали, утім не перевірів інші послуги згідно зі звітом на предмет такої відповідності.

Висновки: первинні документи щодо погодження з клієнтом переліку послуг правничої професійної допомоги не можуть вважатися достовірним та достатнім доказом факту прийняття їх (послуг) виконання таким клієнтом. При визначенні суми відшкодування суд повинен керуватися критерієм реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерієм розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та суті виконаних послуг.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 червня 2018 року
у справі № 826/1216/16

*Щодо порядку відшкодування витрат
на правову допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернувся з позовом до Департаменту земельних ресурсів виконавчого органу міської ради про визнання неправомірними дій, які полягають у недотриманні встановлених Регламентом виконавчого органу міської ради строків опрацювання його клопотання та підготовки проекту рішення з питання надання дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення у власність земельної ділянки.

Окружний адміністративний суд відмовив у задоволенні позову.

Апеляційний адміністративний суд скасував постанову суду першої інстанції та задовольнив позов і стягнув за рахунок бюджетних асигнувань суб'єкта владних повноважень – Департаменту земельних ресурсів Виконавчого органу міської ради на користь позивача судові витрати по сплаті судового збору. Разом з цим суд апеляційної інстанції відмовив ОСОБА_3 у частині відшкодування витрат на правову допомогу.

Не погодившись з таким рішенням суду апеляційної інстанції в частині відмови у відшкодуванні витрат на правову допомогу, ОСОБА_3 подав до касаційного суду касаційну скаргу про зміну постанови апеляційного суду і стягнення відповідних витрат на його користь.

Вищий адміністративний суд України ухвалою відхилив касаційну скаргу ОСОБА_3 та залишив постанову апеляційного суду без змін, оскільки ОСОБА_3 не надав документальних підтверджень здійснення витрат на правову допомогу, пов'язаних з участю особи, яка надавала правову допомогу в судовому засіданні, під час вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням або ж під час ознайомлення з матеріалами справи в суді, оскільки документальні підтвердження витрат позивача на правову допомогу, що полягали в складанні процесуальних документів, не містять вимог щодо відшкодування таких витрат.

Мотивація заяви про перегляд: ОСОБА_3 зазначив на необхідність скасування ухвали касаційного суду на підставі неоднакового

застосування судами норм матеріального права, посиляючись на ухвалу Вищого адміністративного суду України у справі № 17/135/15-а, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у справах № 654/2765/15-ц; № 335/6590/15-ц.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 59 Конституції України гарантує кожному право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

За ч. 2 ст. 16 КАС України (у редакції, чинній на час звернення із заявою до суду) встановлено, що для надання правової допомоги при вирішенні справ у судах в Україні діє адвокатура. У випадках, встановлених законом, правова допомога може надаватися й іншими фахівцями в галузі права. Порядок і умови надання правової допомоги, права й обов'язки адвокатів та інших фахівців у галузі права, які беруть участь в адміністративному процесі і надають правову допомогу, визначаються цим Кодексом та іншими законами.

Згідно з ч. 1 ст. 90 КАС України витрати, пов'язані з оплатою допомоги адвоката або іншого фахівця в галузі права, які надають правову допомогу за договором, несуть сторони, крім випадків надання безоплатної правової допомоги, передбачених законом.

У рішенні Конституційного Суду України № 23-рп/2009 (у п. 3.2 рішення) передбачено, що правова допомога є багатоаспектною, різною за змістом, обсягом та формами і може включати консультації, роз'яснення, складення позовів і звернень, довідок, заяв, скарг, здійснення представництва, зокрема в судах та інших державних органах тощо. Вибір форми та суб'єкта надання такої допомоги залежить від волі особи, яка бажає її отримати. Право на правову допомогу – це гарантована державою можливість кожної особи отримати таку допомогу в обсязі та формах, визначених нею, незалежно від характеру правовідносин особи з іншими суб'єктами права.

Отже, з викладеного слідує, що до правової допомоги належать і консультації та роз'яснення з правових питань; складання заяв, скарг та інших документів правового характеру; представництво в судах тощо.

Конституційний Суд України зазначив і про те, що гарантування кожному права на правову допомогу в контексті ч. 2 ст. 3, ст. 59 Конституції України покладає на державу відповідні обов'язки щодо забезпечення особи правовою допомогою належного рівня. Такі обов'язки обумовлюють необхідність визначення в законах України, інших правових актах порядку, умов і способів надання цієї допомоги. Проте не всі галузеві закони України, зокрема процесуальні кодекси, містять приписи, спрямовані на реалізацію такого права, що може призвести до обмеження чи звуження змісту та обсягу права кожного на правову допомогу.

Водночас, КАС України (у редакції, чинній на момент звернення із заявою) не передбачав, що види правової допомоги, які підлягають компенсації, можуть встановлюватися або обмежуватися іншими законами.

За приписами ч. 3 ст. 90 КАС України законом установлюється граничний розмір компенсації таких витрат.

Зокрема, ст. 1 Закону № 4191-VI «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» (далі – Закон № 4191-VI) визначено, що розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних справах, в яких така компенсація виплачується стороною, на користь якої ухвалено судове рішення, іншою стороною, а в адміністративних справах – суб'єктом владних повноважень, не може перевищувати 40 відсотків прожиткового мінімуму для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 01 січня календарного року, за годину участі особи, яка надавала правову допомогу, у судовому засіданні, під час вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням та під час ознайомлення з матеріалами справи в суді, що визначається у відповідному судовому рішенні.

Велика Палата Верховного Суду наголошує на тому, що зазначений закон визначає не види правової допомоги, а виключно граничний розмір їх компенсації.

У силу вимог ч. 7 ст. 9 КАС України, відповідно до якої в разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини, суд застосовує закон, що регулює подібні правовідносини (аналогія закону), а за відсутності такого закону суд виходить із конституційних принципів і загальних засад права (аналогія права), суд вважає за можливе застосувати аналогію закону, застосувавши норми ст. 1 Закону № 4191-VI до вказаних правовідносин в частині розповсюдження встановленого граничного розміру компенсації на види правової допомоги, наданої позивачу.

Висновки: склад та розмір витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги, входить до предмета доказування у справі. Напідтвердження цих обставин суду повинні бути надані договір про надання правової допомоги (договір доручення, договір про надання юридичних послуг та ін.), документи, що свідчать про оплату гонорару та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлені у встановленому законом порядку (квитанція до прибуткового касового ордера, платіжне доручення з відміткою банку або інший банківський документ, касові чеки, посвідчення про відрядження). Зазначені витрати мають бути документально підтверджені та доведені. Відсутність документального підтвердження витрат на правову допомогу, а також розрахунку таких витрат є підставою для відмови у задоволенні вимог про відшкодування таких витрат. Крім того, Закон України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову до-

помогу у цивільних та адміністративних справах» визначає не види правової допомоги, а виключно граничний розмір їх компенсації.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 09 квітня 2019 року
у справі № 826/2689/15

*Щодо обов'язку сторони, яка заявляє клопотання
про відшкодування витрат на правничу допомогу,
дowodити обґрунтованість їх ринкової вартості*

Фабула справи: Дочірнє підприємство «Таркетт УА» звернулося до суду з позовом до Державної податкової інспекції Головного управління Міндоходів (правонаступник – Державна податкова інспекція Головного управління ДФС), треті особи: ТОВ «Епіцентр К», Офіс великих платників податків ДФС, в якому просив визнати протиправним та скасувати податкове повідомлення-рішення, видане Державною податковою інспекцією Головного управління Міндоходів.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного суду, позов Дочірнього підприємства «Таркетт УА» задоволено, визнано протиправним та скасовано податкове повідомлення-рішення податкового органу.

Додатковою постановою апеляційного адміністративного суду заяву представника Дочірнього підприємства «Таркетт УА» про розподіл судових витрат, понесених у зв'язку з переглядом справи в суді апеляційної інстанції, в розмірі 30 000 грн задоволено.

Мотивація касаційної скарги: податковий орган вказує на те, що позивачем не надано документів на обґрунтування ринкової вартості юридичних послуг.

Правова позиція Верховного Суду: компенсація витрат на професійну правничу допомогу здійснюється в порядку, передбаченому ст. 134 КАС України, яка не обмежує розмір таких витрат.

За змістом п. 1 ч. 3 ст. 134 КАС України розмір витрат на правничу допомогу адвоката, серед іншого, складає гонорар адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, які визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою. Для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Відповідно до ч. 3 ст. 134 КАС України розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Висновки: чинним процесуальним законодавством не передбачено обов'язку сторони, яка заявляє клопотання про відшкодування витрат на правничу допомогу, доводити обґрунтованість їх ринкової вартості. Натомість саме на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, покладено обов'язок доведення неспівмірності витрат з наданням відповідних доказів, що відповідачем не здійснено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою
від 02 квітня 2019 року у справі № 910/12842/17

*Щодо достатності доказів на підтвердження
розміру витрат на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: ДП «НЕК «Укренерго» звернулось із заявою про стягнення з ПрАТ «Айбокс Банк» витрат на професійну правничу допомогу в суді касаційної інстанції, посилаючись на положення ст.ст. 125, 126, 129 ГПК України.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч.ч. 1-3 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Згідно з п. 2 ч. 4 ст. 129 ГПК України інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються у разі відмови в позові – на позивача.

Згідно з ч. 4 ст. 126 ГПК України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складності справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити із критерію реальності понесення адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру,

виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує Європейський суд з прав людини, присуджуючи судові витрати на підставі ст. 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Зокрема, згідно з практикою Європейського суду з прав людини заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (рішення у справі «East/West Alliance Limited» проти України»).

Ч. 8 ст. 129 ГПК України передбачено, що розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Висновки: надані копії договору про надання правової допомоги, додаткової угоди до нього, акта приймання-передачі наданих послуг, рахунку-фактури, квитанції про реєстрацію податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних і платіжного доручення в їх сукупності є достатніми доказами на підтвердження наявності підстав для відшкодування судом витрат на професійну правничу допомогу в зазначеному розмірі, оскільки цей розмір судових витрат доведений, документально обґрунтований та відповідає критерію розумної необхідності таких витрат, а відповідна усна заява про покладення на відповідача витрат на професійну правничу допомогу в суді касаційної інстанції зафіксована у технічному записі судового засідання, який є додатком до протоколу судового засідання.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою
від 06 березня 2019 року у справі № 922/1163/18

*Щодо підтвердження розміру витрат
на професійну правову допомогу*

Фабула справи: ТОВ «Олімп» звернулось із заявою про відшкодування витрат на професійну правничу допомогу в суді касаційної інстанції, зазначивши попередній (орієнтовний) розрахунок суми витрат.

ТОВ «Олімп» зазначило, що відповідач досяг домовленості у належній письмовій формі з адвокатським бюро щодо гонорару адвоката шляхом укладення декількох документів: 1) договору про надання правової допомоги та 2) акта приймання-передачі виконаних робіт/послуг із надання правничої/правової допомоги із детальним описом робіт/послуг, виконаних адвокатом, із зазначенням розрахунку вартості професійної допомоги.

Правова позиція Верховного Суду: згідно зі ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

За ч.ч. 1, 2 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою,

включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;

2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Відсутність в договорі про надання правової допомоги розміру та/або порядку обчислення адвокатського гонорару (як погодинної оплати або фіксованого розміру) не дає як суду, так і іншій стороні спору можливості пересвідчитись у дійсній домовленості сторін щодо розміру адвокатського гонорару.

Висновки: визначаючи розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною, суди мають виходити із встановленого в самому договорі розміру та/або порядку обчислення таких витрат, що узгоджується з приписами ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». У разі відсутності в тексті договору таких умов (пунктів) щодо порядку обчислення, форми та ціни послуг, що надаються адвокатом, суди, в залежності від конкретних обставин справи, інших доказів, наданих адвокатом, використовуючи свої дискреційні повноваження, мають право відмовити в задоволенні заяви про компенсацію судових витрат, задовольнити її повністю або частково.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 листопада 2018 року
у справі № 910/23210/17

*Щодо обставин, що повинні враховуватись судом
під час вирішення питання про зменшення розміру витрат
на професійну правничу допомогу адвоката,
які підлягають розподілу між сторонами*

Фабула справи: ТОВ «ТК «Бі Енд Пі Груп» звернулося до господарського суду з позовом до ТОВ «Хостпро» про захист права інтелектуальної власності.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено.

Водночас у відзиві на позовну заяву ТОВ «Хостпро» подало суду попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат на правову допомогу, які воно очікує понести у зв'язку з розглядом спору, та просило покласти всі судові витрати на ТОВ «ТК «Бі Енд Пі Груп». У судовому засіданні представником ТОВ «Хостпро» заявлено усне клопотання про подання доказів понесення судових витрат протягом 5 днів після прийняття судового рішення. ТОВ «Хостпро» звернулося до місцевого господарського суду із заявою про стягнення з ТОВ «ТК «Бі Енд Пі Груп» понесених ним судових витрат на правову допомогу в розмірі 36 173,12 грн, до якої долучило докази в обґрунтування розміру судових витрат.

Додатковим рішенням господарського суду стягнуто з ТОВ «ТК «Бі Енд Пі Груп» на користь ТОВ «Хостпро» витрати на правову допомогу в розмірі 34 383,74 грн та витрати, пов'язані із вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду, в розмірі 1 789,38 грн з підстав їх доведеності та обґрунтованості.

Постановою апеляційного господарського суду зазначене додаткове рішення місцевого господарського суду зі справи скасовано та прийнято нове додаткове рішення, яким стягнуто з ТОВ «ТК «Бі Енд Пі Груп» на користь ТОВ «Хостпро» судові витрати на професійну правничу допомогу у розмірі 12 000 грн.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Хостпро» посилається на порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального пра-

ва внаслідок надання ним неправильної оцінки окремим доказам у справі. За твердженнями скаржника, ним належними та допустимими доказами доведено розмір витрат ТОВ «Хостпро» на правову допомогу, що є підставою для здійснення компенсації таких витрат судом у заявленому розмірі. На думку скаржника, зменшення судом суми компенсації витрат на правову допомогу порушує його права на отримання такої допомоги.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 3 ст. 126 ГПК України для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи (ч. 4 ст. 126).

За приписами ч.ч. 5 і 6 ст. 126 ГПК України в разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Відповідно до ч. 8 ст. 129 ГПК України розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, щодо, закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати

витрачений адвокатом час (ст. 30 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Розмір гонорару визначається за погодженням адвоката з клієнтом і може бути змінений лише за їх взаємною домовленістю. Суд не має права його змінювати і втручатися у правовідносини адвоката та його клієнта.

Висновки: для включення всієї суми гонорару у відшкодування за рахунок позивача має бути встановлено, що його позов не підлягає задоволенню, а в разі наявності заперечень позивача щодо співрозмірності заявленої суми компенсації також має бути встановлено, що за цих обставин справи такі витрати відповідача були необхідними, а їх розмір є розумний та виправданий. Тобто суд зобов'язаний оцінити рівень адвокатських витрат, що мають бути присуджені з урахуванням того, чи були такі витрати понесені фактично та чи була їх сума обґрунтованою.

За наявності заперечень іншої сторони суд не зобов'язаний присуджувати сторони, на користь якої відбулося рішення, всі його витрати на адвоката, якщо, керуючись принципами справедливості та верховенства права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, є завищеним щодо іншої сторони спору, зважаючи на складність справи, витрачений адвокатом час, та неспіврозмірним у порівнянні з ринковими цінами адвокатських послуг.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує ЄСПЛ, присуджуючи судові витрати на підставі ст. 41 Конвенції. Зокрема, заявник має право на компенсацію судових та інших витрат лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (рішення у справі «East/West Alliance Limited» проти України, заява № 19336/04, п. 269).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 серпня 2019 року
у справі № 915/237/18

*Щодо визначення розміру витрат
на професійну правничу допомогу адвоката,
які підлягають відшкодуванню*

Фабула справи: ТОВ «Альтер групп» звернулося до господарського суду з позовом до дочірнього підприємства «Миколаївський обласний бат» (далі – Підприємство) про стягнення заборгованості у зв'язку з неналежним виконанням відповідачем зобов'язання з оплати отриманого товару за договором поставки. Також ТОВ «Альтер групп» просило стягнути з Підприємства судовий збір, витрати, пов'язані з наданням професійної правничої допомоги та витрати, пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено частково.

ТОВ «Альтер групп» звернулося до місцевого господарського суду з клопотанням про стягнення з Підприємства судових витрат, понесених ТОВ «Альтер групп» при розгляді справи на стадії розгляду заяви про відстрочку виконання рішення суду, а саме, про стягнення з Підприємства 13 600,00 грн витрат на професійну правничу допомогу, 247,08 грн витрат, пов'язаних з вчиненням процесуальних дій.

Ухвалою господарського суду, яка залишена без змін постановою апеляційного господарського суду клопотання ТОВ «Альтер групп» про стягнення з Підприємства судових витрат задоволено частково: стягнуто з Підприємства на користь ТОВ «Альтер групп» 3 900,00 грн витрат на професійну правничу допомогу, 222,24 грн витрат, пов'язаних з вчиненням процесуальних дій.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Альтер групп» вважає, що судами безпідставно відмовлено у задоволенні клопотання ТОВ «Альтер групп» про стягнення з Підприємства судових витрат у заявленому розмірі, висновки судів у відповідній частині є повністю необґрунтованими.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 3 ст. 123 ГПК України до витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать, зо-

крема, витрати на професійну правничу допомогу адвоката, витрати, пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду.

У визначенні розумно необхідного розміру сум, які підлягають сплаті за послуги адвоката, можуть братися до уваги, зокрема, але не виключно: встановлені нормативно-правовими актами норми видатків на службові відрядження (якщо їх установлено); вартість економних транспортних послуг; час, який міг би витратити на підготовку матеріалів кваліфікований фахівець; вартість оплати відповідних послуг адвокатів, яка склалася в країні або в регіоні; наявні відомості органів статистики або інших органів про ціни на ринку юридичних послуг; тривалість розгляду і складність справи тощо.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами (ч. 6 ст. 126 ГПК України).

Гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час (ст. 30 Закону України № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Розмір гонорару визначається за погодженням адвоката з клієнтом, і може бути змінений лише за їх взаємною домовленістю. Суд не має права його змінювати і втручатися у правовідносини адвоката та його клієнта.

Суд зобов'язаний оцінити рівень адвокатських витрат (у даному випадку, за наявності заперечень учасника справи), що мають бути присуджені з урахуванням того, чи були такі витрати понесені фактично та чи була їх сума обґрунтованою.

Отже, суди попередніх інстанцій, надавши повну та всебічну оцінку обґрунтованості доводів ТОВ «Альтер груп» щодо розподілу судових витрат, з дотриманням норм процесуального права, навівши в судових рішеннях зі справи необхідне мотивування, дійшли висновку про стягнення з Підприємства на користь ТОВ «Альтер груп» 3 900,00 грн витрат на професійну правничу допомогу та 222,24 грн витрат, пов'язаних із вчиненням інших процесуальних дій.

Висновки: суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої відбулося рішення, всі його витрати на адвоката, якщо, керуючись принципами справедливості та верховенства права, встано-

вить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, є завищеним щодо іншої сторони спору, зважаючи на складність справи, витрачений адвокатом час, та неспіврозмірним у порівнянні з ринковими цінами адвокатських послуг.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує Європейський суд з прав людини, присуджуючи судові витрати на підставі статті 41 Конвенції (рішення Європейського суду з прав людини у справі «East/West Alliance Limited» проти України, заява № 19336/04, п. 269; у справі «Лавентс проти Латвії» від 28.11.2002).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: цивільна

(Від якої pp відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

**Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 лютого 2018 року
у справі № 344/7069/15-ц**

*Щодо підстав для відмови у задоволенні вимоги
про відшкодування витрат на правову допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2, ТДВ «СК «Кредо» про відшкодування майнової та моральної шкоди.

Позовна заява мотивована тим, що ОСОБА_2, керуючи автомобілем, не вибрав безпечної швидкості руху та дистанції, не врахував

дорожню обстановку, у результаті чого допустив зіткнення з автомобілями марки «Шкода», що належить позивачці, під керуванням ОСОБА_5, та марки «Пежо», що спричинило пошкодження всіх транспортних засобів. ОСОБА_2 визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення та притягнуто до адміністративної відповідальності. Цивільна відповідальність водія транспортного засобу «Део Нексія» була застрахована в ТДВ «СК Кредо». Ліміт відповідальності за шкоду заподіяну майну, згідно з полісом становить 50 000 грн, франшиза – 500 грн. Згідно зі звітом про проведення незалежної оцінки вартість відновлювального ремонту, який замовлено ТДВ «СК «Кредо», становить 31 152 грн 23 коп., однак позивачу було виплачено тільки 25 460 грн 20 коп. страхового відшкодування, без врахування податку на додану вартість та за мінусом 500 грн франшизи. Згідно з актом виконаних робіт, наданого ТзОВ «ІФКАР», та квитанцією про оплату ремонту вартість ремонту автомобіля позивача становить 39 211 грн 88 коп.

Просила стягнути з відповідача ТДВ «СК Кредо» 6 940 грн 68 коп. штрафних санкцій, оскільки суму недоплаченого страхового відшкодування відповідачем сплачено 21 березня 2016 року, з відповідача ОСОБА_2 8 559 грн 65 коп. різниці між фактичним розміром шкоди та страховою виплатою та 10 000 грн моральної шкоди.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково. Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 500 грн франшизи. Стягнуто з ТДВ «СК «Кредо» на користь ОСОБА_1 пеню в розмірі 3 452 грн 07 коп., 3 % річних в розмірі 311 грн 09 коп., інфляційні втрати 3 177 грн 52 коп., а всього – 6 940 грн 68 коп. штрафних санкцій за невиконання грошового зобов'язання. Стягнуто з ОСОБА_2 та ТДВ «СК «Кредо» на користь ОСОБА_1 по 650 грн витрат, понесених на правову допомогу з кожного. У задоволенні решти вимог позову відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ТДВ «СК «Кредо» вказує, що стягуючи витрати на правову допомогу, суди не застосували норми Закону України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» від 11 січня 2012 року; п. 11 Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» від 12 червня 2009 року № 2 та ст.ст. 12, 56, 84 ЦПК України.

Правова позиція Верховного Суду: ч.ч. 1, 2 ст. 84 ЦПК України (у редакції, чинній на час розгляду справи) встановлено, що витрати, пов'язані з оплатою правової допомоги адвоката або іншого фахівця в галузі права, несуть сторони, крім випадків надання безоплатної

правової допомоги. Граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється законом.

Згідно зі ст. 56 ЦПК України (в редакції, чинній на час розгляду справи) правову допомогу може надавати особа, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги. Така особа має право знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії долучених до справи документів, бути присутніми в судовому засіданні. Особа, яка має право на надання правової допомоги, допускається ухвалою суду за заявою особи, яка бере участь у справі.

ОСОБА_7 брала участь у справі як представник позивача. Суд не постановляв ухвалу про допуск до участі у справі ОСОБА_7 як особи, яка надає правову допомогу, що вимагає ст. 56 ЦПК України (у редакції, чинній на час розгляду справи). Повноваження представника визначаються ст. 44 ЦПК України (у редакції, чинній на час розгляду справи), у той час, коли особа, яка надає правову допомогу, керується ч. 2 ст. 56 ЦПК України (у редакції, чинній на час розгляду справи).

П. 11 Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 2 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» встановлено, що особа, яка надає правову допомогу, не є особою, яка бере участь у справі, а належить до інших учасників цивільного процесу, тому вона не може замінювати в процесі особу, якій надає правову допомогу, та бути її представником і в ході розгляду справи має лише ті права, які зазначені в ч. 2 ст. 56 ЦПК України.

Висновки: витрати на правову допомогу не підлягають стягненню в разі, якщо особу залучено до участі у справі як представника в порядку ст. 44 ЦПК України 2004 року, а не як особу, яка надає правову допомогу в порядку ст. 56 ЦПК України 2004 року.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

(Відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 березня 2019 року
у справі № 161/11180/13-ц

*Щодо підстав для відмови у задоволенні вимоги
про відшкодування витрат на правову допомогу*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернувся з позовом до ОСОБА_3 про виселення з квартири. Свої вимоги позивач мотивував тим, що між ним та ОСОБА_4 укладено договір купівлі-продажу. Позивач стверджував, що після укладення договору купівлі-продажу у квартирі залишилась проживати відповідач ОСОБА_3 з двома дітьми. У зв'язку із невиконанням ОСОБА_3 письмових вимог позивача про виселення з належної йому квартири відповідачем завдано йому збитків. Розмір збитків позивач обґрунтовував неможливістю виконання укладеного між ним та ОСОБА_6 договору найму квартири.

Рішенням міськрайонного суду в задоволенні позову відмовлено. Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_3 у рахунок компенсації витрат на правову допомогу. Рішення суду першої інстанції мотивовано тим, що позивачем не доведено обставин на які він посилався на обґрунтування своїх вимог.

Рішенням апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_2 задоволено частково. Рішення міськрайонного суду в частині стягнення з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_3 у рахунок компенсації здійснених судових витрат на правову допомогу скасовано. Суд апеляційної інстанції, скасовуючи рішення суду першої інстанції в частині вирішення питання про стягнення витрат на правову допомогу, виходив із того, що адвокат, який представляв інтереси відповідача у вказаній справі, не був допущений до участі у справі ухвалою суду як особа, яка надає правову допомогу.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_3 вказує на те, що представництво клієнта в суді адвокатом віднесено до одного з видів правової допомоги, витрати на яку підлягають відшкодуванню згідно з нормами ЦПК України.

Правова позиція Верховного Суду: згідно зі ст. 56 ЦПК України 2004 року правову допомогу може надавати особа, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги. Така особа має право знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії долучених до справи документів, бути

(Відступлено)

присутніми у судовому засіданні. Особа, яка має право на надання правової допомоги, допускається ухвалою суду за заявою особи, яка бере участь у справі.

Адвокат представляв інтереси ОСОБА_3 на підставі договору про надання правової допомоги, до якого додано свідоцтво про право заняття адвокатською діяльністю.

П. 11 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» встановлено, що особа, яка надає правову допомогу, не є особою, яка бере участь у справі, а належить до інших учасників цивільного процесу, тому вона не може замінювати в процесі особу, якій надає правову допомогу, та бути її представником і в ході розгляду справи має лише ті права, які зазначені в ч. 2 ст. 56 ЦПК України 2004 року.

З урахуванням викладеного, суд першої інстанції, дійшов обґрунтованого висновку про стягнення зазначених витрат. При цьому, розмір витрат на правову допомогу, місцевий суд визначив згідно з вимогами ч. 1 ст. 88 ЦПК України 2004 року, врахувавши участь адвоката в судових засіданнях, складання процесуальних документів, представництво в інших органах щодо збору доказів у справі та граничний розмір їх компенсації.

Висновок: не є підставою для відмови у стягненні витрат на правову допомогу відсутність ухвали суду про допуск особи, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги у відповідності до ч. 2 ст. 56 ЦПК України 2004 року. Відмова у стягненні витрат, понесених стороною на правову допомогу, з посиланням на те, що судом не постановлено ухвалу про залучення особи, яка надає правову допомогу, до участі у справі, безпідставні, оскільки визначена ст. 56 ЦПК 2004 року особа має інші процесуальні повноваження, ніж та, яка зазначена в ст. 38, 40, 44, ЦПК України 2004 року, і вона відноситься до інших учасників цивільного процесу, а не до осіб, які беруть участь у справі. Крім того, непостановлення судом такої ухвали не може бути підставою для відмови у стягненні судових витрат, які стороною у справі фактично та реально понесено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 травня 2019 року
у справі № 904/64/18

*Щодо доведення неспівмірності витрат
на оплату професійної правничої допомоги*

Фабула справи: ПАТ «Прикарпаттяобленерго» звернулося до господарського суду з клопотанням про відшкодування судових витрат у справі, в якому просило стягнути з ПАТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» (далі – ПАТ «Нафтогаз України») на користь ПАТ «Прикарпаттяобленерго» понесені судові витрати на професійну правничу допомогу при представленні інтересів ПАТ «Прикарпаттяобленерго» в апеляційному господарському суді.

Апеляційний господарський суд частково задовольнив клопотання ПАТ «Прикарпаттяобленерго».

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Нафтогаз України» посиляється на неправильне застосування судом апеляційної інстанції норм матеріального права, зокрема положень ст. 30 Закону № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність в Україні», та порушення норм процесуального права, зокрема ст.ст. 126, 129 ГПК України. За твердженням скажника, суд апеляційної інстанції, задовольняючи клопотання ПАТ «Прикарпаттяобленерго» про відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, порушив зазначені норми матеріального та процесуального права, не надав оцінку всім обставинам справи, а саме: не дослідив питання складності справи, кваліфікації і досвіду адвоката в цій справі, не з'ясував чи є співрозмірними послуги, які були надані адвокатом у відповідності до умов договору, з тими послугами, які фактично надавались.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат

учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

У разі недотримання вимог ч.4 ст. 126 ГПК суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Висновки: обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 28 грудня 2019 року
у справі № 924/122/19

*Щодо обґрунтованості витрат на професійну
правничу допомогу в суді касаційної інстанції*

Фабула справи: ОСОБА_1 подала клопотання про відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, надану у справі за позовом ОСОБА_2 про визнання недійсним договору купівлі-продажу нежитлового приміщення, продавцем якого є ТОВ «Всесвіт преса», покупцем – ОСОБА_1.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 2 ст. 126 ГПК України за результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги (ч. 3 ст. 126 ГПК України).

Ч. 8 ст. 129 ГПК України передбачено, що розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи,

встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

У цій господарській справі за змістом п. 1.2 договору про надання правової допомоги клієнт (ОСОБА_1) уповноважив адвокатське об'єднання підготувати та надати для підпису клієнту касаційну скаргу на постанову апеляційного господарського суду, а також представити його інтереси як відповідача (та особу, яка подала касаційну скаргу) у Верховному Суді. Згідно з п. 1.3 вказаного договору надання правової допомоги покладається на адвоката.

Висновки: суд касаційної інстанції відхиляє доводи ОСОБА_2, викладені в запереченнях на клопотання про стягнення витрат на правову (правничу) допомогу, щодо обґрунтованості витрат на правову допомогу, зокрема з посиланням на те, що касаційна скарга підписана не адвокатом, а ОСОБА_1 особисто, оскільки підписання ОСОБА_1 касаційної скарги не спростовує обставин надання адвокатом правової допомоги щодо її підготовки. При цьому обов'язок підготувати та надати саме для підпису клієнту касаційну скаргу на постанову апеляційного господарського суду встановлений у договорі про надання правової (правничої) допомоги.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 жовтня 2019 року
у справі № 905/1795/18

*Щодо розміру відшкодування сторони,
на користь якої відбулося рішення,
витрат на професійну правову допомогу*

Фабула справи: ТОВ «ВАЛДПРО» звернулося до суду з позовом до ПАТ «Енергомашспецсталь» про стягнення заборгованості за договором поставки, саме суми основного боргу, пені, інфляційні втрати та 3 % річних.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного суду, позов задоволено частково.

Додатково постановою апеляційного суду частково задоволено заяву ТОВ «ВАЛДПРО» про відшкодування судових витрат в порядку ч. 8 ст. 129 ГПК України. Стягнуто з ПАТ «Енергомашспецсталь» на користь ТОВ «ВАЛДПРО» витрати на оплату професійної правничої допомоги.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Енергомашспецсталь» зазначає, що сума судових витрат не є співмірною та розумною. При подачі заяви про розподіл судових витрат порушено ч. 4 ст. 126 ГПК України;

Правова позиція Верховного Суду: при визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи.

Однак апеляційний суд за наявності заперечень іншої сторони щодо розміру витрат на професійну правничу допомогу дійшов помилкового висновку, що розумним розміром витрат на послуги адвоката в даному випадку є сума 97 128,00 грн, адже зазначена сума витрат на професійну правничу допомогу є неспівмірною з огляду на розумну необхідність витрат для цієї справи, зважаючи на складність справи, обсяг наданих адвокатських послуг з урахуванням часу здійснення представництва в суді (участь у 2 судових засіданнях, з них – 1 у режимі відеоконференції, та подання відзиву на апеляційну скаргу, який за своїм змістом подібний відзиву поданому, під час розгляду справи в суді першої інстанції, тощо).

Крім того, оцінка дій, що полягали у вивченні апеляційної скарги, юридичному аналізі підстав скасування рішення суду першої інстанції, підготовці до судового засідання, відзиву на апеляційну скаргу, клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, заяви про розподіл судових витрат, не відповідає критеріям обґрунтованості та пропорційності до предмета спору з урахуванням ціни позову в розумінні приписів ч. 5 ст. 129 ГПК України з огляду на вимоги, які ставляться до адвоката, а саме, наявності у такої особи повної вищої юридичної освіти, стажу роботи в галузі права, у зв'язку з чим такі дії не вимагали значного обсягу юридичної і технічної роботи.

Зважаючи на викладене вище та приймаючи до уваги те, що стягнення з відповідача за первісним позовом витрат у заявленій сумі буде суперечити принципу розподілу таких витрат, Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду дійшов висновку про необхідність скасування додаткової постанови суду апеляційної інстанції та прийняття рішення про відмову Товариству з обмеженою відповідальністю «ВАЛДПРО» у відшкодуванні понесених нею на професійну правничу допомогу витрат частково в розмірі 67 128,00 грн та, відповідно, не покладання таких витрат у відповідній частині на Публічне акціонерне товариство «Енергомашспецсталь» з покладанням на останнє обов'язку по відшкодуванні 30 000,00 грн витрат на професійну правничу допомогу.

Висновки: суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої відбулося рішення, всі його витрати на адвоката, якщо, керуючись принципами справедливості, пропорційності та верховенства права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, є завищеним щодо іншої сторони спору, зважаючи на складність справи, витрачений адвокатом час, та неспіврозмірними, у порівнянні з ринковими, цінами адвокатських послуг.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 лютого 2019 року
у справі № 826/7806/17

Щодо доказування факту надання правової допомоги

Фабула справи: ОСОБА_2 звернулася до суду з позовом до міської ради, в якому просила визнати протиправним та нечинним рішення міської ради «Про передачу ТОВ «СІА» земельних ділянок».

Постановою адміністративного суду, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позовних вимог ОСОБА_2 було відмовлено. Ухвалою апеляційного адміністративного суду ТОВ «СІА» було відмовлено в задоволенні заяви про ухвалення додаткового судового рішення щодо розподілу судових витрат.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «СІА» посилається на ст. 134 КАС України, згідно з якою витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами, за винятком витрат суб'єкта владних повноважень на правничу допомогу адвоката. Оскільки ТОВ «СІА» заперечувало проти апеляційної скарги ОСОБА_2, то витрати остаточної на правничу допомогу підлягають стягненню саме з апелянта – ОСОБА_2.

Правова позиція Верховного Суду: як вбачається з матеріалів справи, між ТОВ «СІА» (клієнт) та Адвокатським бюро «Розпутенка» (адвокатське бюро) укладено договір про надання правової допомоги. Відповідно до п. 1.2 договору адвокатське бюро зобов'язується надати клієнту такі види юридичних послуг: здійснити підготовку, оформлення та подачу письмових заперечень на апеляційну скаргу ОСОБА_2 в адміністративній справі; забезпечити участь та представництво адвокатами адвокатського бюро інтересів клієнта під час розгляду адміністративної справи, а також вчинення всіх необхідних процесуальних дій під час вирішення справи для належного захисту інтересів клієнта та отримання рішення (постанови) суду щодо вирішення спору по суті.

Відповідно до п. 2 додаткової угоди до договору про надання правової допомоги сторони погодили вартість послуг адвокатського бюро.

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт;
2. часом, затраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи (ч. 5 ст. 134 КАС України).

На підтвердження понесених судових витрат на правову допомогу ТОВ «СІА» надано договір про надання правової допомоги та додаткову угоду до договору про надання правової допомоги, якими встановлено винагорода і порядок її оплати за надання консультативних послуг.

З наданого ТОВ «СІА» акта надання правової допомоги укладеного між ТОВ «СІА», та Адвокатським бюро «Розпутенка» вбачається, що всі послуги, які надавалися клієнту, є доцільними та потребують спеціальних професійних навиків.

Твердження суду апеляційної інстанції про те, що заявлений розмір витрат на оплату правових послуг, не підтверджений будь-яким доказами є передчасним, оскільки ТОВ «СІА» надано суду документально підтверджені судові витрати про надання правової допомоги.

Висновки: склад та розмір витрат на професійну правничу допомогу підлягає доказуванню в судовому процесі – сторона, яка хоче компенсувати судові витрати, повинна довести та підтвердити розмір заявлених судових витрат, а інша сторона може подати заперечення щодо неспівмірності розміру таких витрат. При цьому такі надані послуги повинні бути обґрунтованими, тобто доцільність надання такої послуги та її вплив на кінцевий результат розгляду справи, якого прагне сторона, повинно бути доведено стороною в процесі.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 травня 2019 року
у справі № 817/1356/18

*Щодо обов'язку сторони,
яка заявляє клопотання про зменшення витрат
на оплату правничої допомоги адвоката,
доводити неспівмірність таких витрат*

Фабула справи: Приватне підприємство – фірма «Торгбуд-Сервіс» звернулося з позовом до Головного управління Державної фіскальної служби (далі – ГУ ДФС) про визнання протиправними та скасування рішень комісії ГУ ДФС, яка приймає рішення про реєстрацію податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних або відмову в такій реєстрації.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позовні вимоги задоволено в повному обсязі.

Мотивація касаційної скарги: ГУ ДФС посиляючись на неналежну оцінку судом апеляційної інстанції норм ч.ч. 3-5 ст. 134 КАС України, вказує, що розмір витрат на правову допомогу є необґрунтованим, а договір про надання правової допомоги містить лише загальний перелік послуг. У зв'язку з наведеним податковий орган просить скасувати оскаржувану додаткову постанову суду апеляційної інстанції та прийняти нове рішення про відмову в задоволенні заяви про розподіл судових витрат.

Правова позиція Верховного Суду: компенсація витрат на професійну правничу допомогу здійснюється в порядку, передбаченому ст. 134 КАС України, яка не обмежує розмір таких витрат.

За змістом п. 1 ч. 3 ст. 134 КАС України розмір витрат на правничу допомогу адвоката, серед іншого, складає гонорар адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, які визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою. Для визначення розміру витрат

на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Відповідно до ч. 3 ст. 134 КАС України розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Висновки: чинним процесуальним законодавством не передбачено обов'язку сторони, яка заявляє клопотання про відшкодування витрат на правничу допомогу, доводити обґрунтованість їх ринкової вартості. Натомість саме на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, покладено обов'язок доведення неспівмірності витрат з наданням відповідних доказів, що відповідачем не здійснено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 листопада 2019 року
у справі № 910/10801/18

*Щодо відсутності підстав для звільнення,
зменшення чи покладення на іншу сторону витрат
на професійну правничу допомогу у господарській справі*

Фабула справи: ТОВ «Опора – БКБ» звернулося із заявою про розподіл судових витрат, пов'язаних з переглядом судом касаційної інстанції справи за позовом Міністерства аграрної політики та продовольства України до ТОВ «Опора-БКБ», Державного підприємства «Львівський виробничо-технічний центр стандартизації, метрології та сертифікації», Державної інспекції сільського господарства України, про визнання недійсним рішення Державної інспекції сільського господарства України, інвестиційного договору та зобов'язання вчинити певні дії.

Зазначена заява об'ґрунтована тим, що представником ТОВ «Опора – БКБ» понесено судові витрати на суму 5 000,00 грн, а саме по 2 000,00 грн за участь у двох судових засіданнях та по 500,00 грн за надсилання до суду касаційної інстанції заяви про неможливість подання відзиву та про проведення судового засідання в режимі відеоконференції.

Правова позиція Верховного Суду: у постанові Верховного Суду від 03.10.2019 у справі № 922/445/19, прийнятій об'єднаною палатою Касаційного господарського суду, викладено такий правовий висновок:

«У розумінні положень ч. 5 ст. 126 ГПК України зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягають розподілу, можливе виключно на підставі клопотання іншої сторони у разі, на її думку, недотримання вимог стосовно співмірності витрат із складністю відповідної роботи, її обсягом та часом, витраченим на виконання робіт. Суд, враховуючи принципи диспозитивності та змагальності, не має права вирішувати питання про зменшення суми судових витрат на професійну правову допомогу, що підлягають розподілу, з власної ініціативи.

Загальне правило розподілу судових витрат визначене в ч. 4 ст. 129 ГПК України. Разом із тим, у ч. 5 наведеної норми цього Ко-

дексу визначено критерії, керуючись якими суд (за клопотанням сторони або з власної ініціативи) може відступити від вказаного загального правила при вирішенні питання про розподіл витрат на правову допомогу та не розподіляти такі витрати повністю або частково на сторону, не на користь якої ухвалено рішення, а натомість покласти їх на сторону, на користь якої ухвалено рішення.

Зокрема, відповідно до ч. 5 ст. 129 ГПК України під час вирішення питання про розподіл судових витрат суд враховує:

1. чи пов'язані ці витрати з розглядом справи;
2. чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору, з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, у тому числі чи миг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес;
3. поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для справи, безпідставне завищення позивачем позовних вимог тощо;
4. дії сторони щодо досудового вирішення спору та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялись.

При цьому на предмет відповідності зазначеним критеріям суд має оцінювати поведінку/дії/бездіяльність обох сторін при вирішенні питання про розподіл судових витрат.

Випадки, за яких суд може відступити від загального правила розподілу судових витрат, унормованого ч. 4 ст. 129 ГПК України, визначені також положеннями ч.ч. 6, 7, 9 ст. 129 цього Кодексу.

Таким чином, зважаючи на наведені положення законодавства, у разі недотримання вимог ч. 4 ст. 126 ГПК України суду надано право зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, лише за клопотанням іншої сторони.

При цьому, обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, що підлягають розподілу між сторонами (ч.ч. 5-6 ст. 126 ГПК України).

Водночас під час вирішення питання про розподіл судових витрат господарський суд за наявності заперечення сторони проти розподілу витрат на адвоката або з власної ініціативи, керуючись критеріями, що визначені ч.ч. 5-7, 9 ст. 129 ГПК України, може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, всі її витрати на професійну правову допомогу.

У такому випадку суд, керуючись ч.ч. 5-7, 9 ст. 129 зазначеного Кодексу, відмовляє стороні, на користь якої ухвалено рішення, у відшкодуванні понесених нею на правову допомогу повністю або частково, та відповідно не покладає такі витрати повністю або частково на сторону, не на користь якої ухвалено рішення. При цьому в судовому рішенні суд повинен конкретно вказати, які саме витрати на правову допомогу не підлягають відшкодуванню повністю або частково, навести мотивацію такого рішення та правові підстави для його ухвалення. Зокрема, вирішуючи питання розподілу судових витрат, господарський суд має враховувати, що розмір відшкодування судових витрат, не пов'язаних зі сплатою судового збору, не повинен бути непропорційним до предмета спору. У зв'язку з наведеним суд з урахуванням конкретних обставин, зокрема ціни позову, може обмежити такий розмір з огляду на розумну необхідність судових витрат для конкретної справи».

Висновки: у цій господарській справі клопотання саме про зменшення витрат на професійну правничу допомогу з підстав їх неспівмірності від позивача до суду не надходило. У судовому засіданні представник позивача усно заперечила проти заявленого клопотання з тих підстав, що позивач в даному випадку не був суб'єктом, що подавав касаційну скаргу, а також з тих підстав, що позивач на даний момент перебуває в стані припинення і відсутні бюджетні кошти під відшкодування таких витрат. Однак ст.ст. 126, 129 ГПК України наведені обставини не визначені в якості підстав звільнення, зменшення чи покладення на іншу сторону заявлених витрат.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

ЧОМУ ОБИРАЮТЬ НАШУ СИСТЕМУ?

Як заглянути

в історію справи та побачити всі її етапи та ключові рішення?

Як не пропустити

появу нових судових рішень та засідань у справах?

Яким чином

миттєво відокремити найголовніше з судового рішення?

Як швидко додати

майбутні засідання у свій робочий календар?

Як швидко знайти

найчастіше застосовувану правову позицію по кожному запиту і бути впевненим, що від неї не було відступлення?

Як відслідковувати

появу правових висновків за певною категорією справ?

Відповіді на ці та багато інших питань вже давно знайшли для себе користувачі системи пошуку, аналізу та моніторингу судової практики **ZakonOnline**

ТАРИФИ

Тисніть, щоб дізнатися про актуальну вартість доступу та акційні пропозиції

[Click here](#)

КОНТАКТИ

ТОВ Інформаційно-правові системи

✉ info@zakononline.com.ua

📞 044-300-20-36,
067-739-51-14

🌐 www.zakononline.com.ua

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

- **Судові рішення**
Повна база судових рішень із зрозумілою системою пошуку
- **Правові позиції ВС**
21 000 коротких стандартизованих правових позицій ВС з ознаками відступлень
- **Правові позиції ЄСПЛ**
1700 правових висновків ЄСПЛ
- **Судові засідання**
Вся інформація про майбутні засідання. Можливість інтеграції з іншими календарями
- **Нормативні акти**
Повна база законодавства

ОСНОВНИЙ ФУНКЦІОНАЛ

- **Пошук правових позицій**
Можливість відібрати рішення з правовою позицією за допомогою спеціального фільтру
- **Аналітика відступлень від правових висновків**
Ознаки відступлень дозволяють уникнути застосування застарілої практики. Можливість швидко перейти до правової позиції, в якій сталось відступлення
- **Аналітика застосувань правових позицій**
Унікальний лічильник посилань дозволяє визначити, що в справі є правова позиція. Можливо побачити кількість посилань на висновок в цій справі, а також перейти на рішення, що посилаються на справу. Сортування за кількістю посилань знайде найпопулярнішу справу за запитом.
- **Добірки правових позицій**
В системі міститься ~400 тематичних добірок правових позицій за різною тематикою
- **Моніторинг справ**
Можливість відслідковувати появу нових документів та засідань у справах, а також появу нових прецедентів в системі за певною категорією
- **Моніторинг запитів** ^{NEW}
Можливість відстежувати появу нових документів за будь-яким запитом та фільтрами, слідувати за надходженнями рішень та засідань за назвою юрособи, ЄДРПОУ, за кадастровим номером земельної ділянки, за адресою, прізвищем судді тощо

КОРИСТУВАЧІ

GRAMATSKIY & PARTNERS
ATTORNEYS AT LAW
EST. 1998

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 жовтня 2018 року
у справі № 125/1663/14-ц

*Щодо документального підтвердження витрат
на правову допомогу у спорах
про відшкодування таких витрат*

Фабула справи: ОСОБА_4 звернувся до ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7 з позовом, в якому просив визнати дійсним договір купівлі-продажу гаража з підвалом, що укладений між ним та ОСОБА_5 і ОСОБА_6; визнати за ним право власності на цей гараж з підвалом, визнати недійсним договір дарування гаража, укладений між ОСОБА_5 та ОСОБА_7.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову ОСОБА_4 відмовлено.

Додатковим рішенням районного суду задоволено заяву ОСОБА_5, ОСОБА_6 і ОСОБА_7 та стягнуто з ОСОБА_4 на користь ОСОБА_5 1 000 грн витрат на правову допомогу; на користь ОСОБА_6 – 800 грн витрат на правову допомогу; на користь ОСОБА_7 – 2 700 грн витрат на правову допомогу.

Рішенням апеляційного суду скасовано додаткове рішення районного суду. У задоволенні заяви ОСОБА_5, ОСОБА_6 і ОСОБА_7 про стягнення витрат на правову допомогу відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_7 вказує, що розмір витрат на правову допомогу, надану адвокатами, доведений належними доказами, у тому числі договорами про надання правової допомоги, квитанціями до прибуткового ордера, розрахунком, тобто документально підтверджений.

Правова позиція Верховного Суду: за змістом ч.ч. 1, 2 ст. 84 ЦПК України в редакції Кодексу, чинній на час розгляду справи в судах першої та апеляційної інстанцій, витрати, пов'язані з оплатою правової допомоги адвоката або іншого фахівця в галузі права, несуть сторони, крім випадків надання безоплатної правової допомоги. Граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється законом.

При стягненні витрат на правову допомогу необхідно враховувати, що особа, яка таку допомогу надавала, має бути адвокатом (ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») або ін-

шим фахівцем у галузі права незалежно від того, чи така особа брала участь у справі на підставі довіреності, чи відповідного договору (ст.ст. 12, 46, 56 ЦПК України у тій же редакції Кодексу).

Згідно з практикою Європейського суду з прав людини заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (рішення від 6 липня 2015 року у справі «Заїченко проти України»).

Відсутність документального підтвердження витрат на правову допомогу та розрахунку таких витрат може бути підставою для відмови у задоволенні вимог про відшкодування таких витрат.

Висновки: витрати на правову допомогу мають бути документально підтверджені та доведені.

На підтвердження таких обставин суду повинні бути надані договір про надання правової допомоги (договір доручення, договір про надання юридичних послуг та ін.), розрахунок наданих послуг, документи, що свідчать про оплату гонорару та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлені у встановленому законом порядку (квитанція до прибуткового касового ордера, платіжне доручення з відміткою банку або інший банківський документ, касові чеки, посвідчення про відрядження).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 05 червня 2019 року
у справі № 478/2586/16-ц

*Щодо вирішення питання про стягнення витрат
на правову допомогу під час розгляду кримінальної справи*

Фабула справи: ОСОБА_10 звернувся з позовом до ОСОБА_11, в якому просив стягнути з відповідача на свою користь відшкодування майнової шкоди, відшкодування моральної шкоди та витрат на правову допомогу, понесених під час розгляду кримінальної та цієї справи.

Рішенням суду першої інстанції позов ОСОБА_10 задоволено частково. Стягнуто з ОСОБА_11 на користь ОСОБА_10 відшкодування моральної шкоди та відшкодування майнової шкоди. У задоволенні іншої частини позовних вимог відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду скарги ОСОБА_11 та представника ОСОБА_10 – ОСОБА_12 задоволено частково: рішення суду першої інстанції в частині вирішення позовних вимог про стягнення витрат на правову допомогу під час розгляду кримінальної справи скасовано та в цій частині провадження у справі закрито.

Мотивація касаційної скарги: представник ОСОБА_10 – ОСОБА_12 зазначає, що апеляційний суд дійшов помилкового висновку про те, що вирішення питання про стягнення з відповідача на користь позивача понесених ним витрат на правову допомогу у кримінальній справі не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства. Вказано, що понесені позивачем витрати на оплату послуг адвоката в кримінальному процесі в розумінні ст. 22 ЦК України фактично є збитками, які він поніс для відновлення свого порушеного права (реальні збитки). Крім того, ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 листопада 2016 року в кримінальному провадженні скасовано вирок районного суду в частині стягнення витрат на правову допомогу та вирішення цивільного позову з призначенням нового розгляду справи в порядку цивільного судочинства, тому суд апеляційної інстанції під час розгляду цієї справи в цивільному провадженні не мав приймати рішення про те, що позовні вимоги про відшкодування витрат на правову допомогу, понесені ним у кримінальному провадженні, не підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 118 КПК України процесуальні витрати складаються із витрат на правову допомогу.

Ч. 2 ст. 120 КПК України передбачено, що витрати, пов'язані з оплатою допомоги представника потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача та юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які надають правову допомогу за договором, несе відповідно потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, юридична особа, щодо якої здійснюється провадження.

У разі ухвалення обвинувального вироку суд стягує з обвинуваченого на користь потерпілого всі здійснені ним документально підтверджені процесуальні витрати (ч. 1 ст. 124 КПК України).

Згідно з п. 13 ч. 1 ст. 368 КПК України, ухвалюючи вирок, суд повинен вирішити питання: на кого мають бути покладені процесуальні витрати і в якому розмірі.

У резолютивній частині вироку зазначаються у разі визнання особи винуватою, зокрема, рішення про відшкодування процесуальних витрат (п. 2 ч. 4 ст. 374 КПК України).

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 442 КПК України ухвала суду касаційної інстанції складається з резолютивної частини із зазначенням, зокрема, розподілу процесуальних витрат.

Висновки: вирішення питання про стягнення витрат на правову допомогу в порядку кримінального провадження вирішується під час ухвалення вироку.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 лютого 2019 року
у справі № 592/4428/16-ц

Щодо розподілу витрат на правову допомогу

Фабула справи: ОСОБА_4 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_6 про поділ нерухомого майна.

Відповідач ОСОБА_6 на даний час користується частиною жилого будинку та земельних ділянок у розмірі, який значно перевищує розмір її частки в спільній частковій власності, добровільно змінити порядок користування спірною нерухомістю та встановити такий, що найбільше відповідає розміру їх часток у спільній частковій власності, відмовляється.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково.

Постановою апеляційного суду апеляційні скарги представника ОСОБА_4 – ОСОБА_5 та ОСОБА_6 задоволено частково. Рішення суду першої інстанції змінено.

Змінюючи рішення суду першої інстанції в частині розподілу судових витрат, апеляційний суд виходив з того, що відповідач є інвалідом другої групи і в силу вимог п. 9 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір» звільняється від сплати судового збору, а тому компенсація сплачених позивачем сум судового збору як до суду першої інстанції та й до суду апеляційної інстанції має бути здійснена за рахунок держави. При цьому стягнув з ОСОБА_6 на користь ОСОБА_4 витрати, пов'язані з проведенням судових експертиз та з наданням правової допомоги.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_6 посилається, зокрема, на те, що апеляційний суд необґрунтовано поклав на відповідача фактично всі судові витрати як по оплаті проведення двох експертиз, так і на правничу допомогу адвоката, безпідставно пославшись на те, що відповідач ухилялася від добровільного вирішення спору в позасудовому порядку, що змусило позивача звернутися до суду за захистом свого порушеного права, та не врахувавши, що в силу вимог закону такі витрати мають бути не тільки співмірними, так і доведеними відповідними доказами.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п.п. 1, 2 ч. 3 ст. 141 ЦПК України при вирішенні питання про розподіл судових

витрат суд враховує: чи пов'язані ці витрати з розглядом справи; чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, у тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес.

Ч. 8 ст. 141 ЦПК України визначено, що розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

Висновки: відповідно до ч. 1 ст. 88 ЦПК України стороні, на користь якої ухвалено рішення, суд присуджує з другої сторони понесені нею і документально підтверджені судові витрати. Якщо позов задоволено частково, судові витрати присуджуються позивачеві пропорційно до розміру задоволених позовних вимог, а відповідачеві – пропорційно до тієї частини позовних вимог, у задоволенні яких позивачеві відмовлено.

Згідно з правилами п. 3 ч. 2 ст. 141 ЦПК України інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються у разі часткового задоволення позову – на обидві сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 03 липня 2019 року
у справі № 757/20995/15-ц

Щодо винагороди адвоката за позитивне судове рішення

Фабула справи: ОСОБА_4 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2 в особі опікуна ОСОБА_3, третя особа – орган опіки та піклування державної адміністрації, про стягнення винагороди адвоката.

На обґрунтування позовних вимог зазначав, що між ним та ОСОБА_2 було укладено договір про надання правової допомоги у цивільній справі за позовом ОСОБА_5 до ОСОБА_2 про розірвання шлюбу, поділ майна подружжя, яку залишено без розгляду ухвалою районного суду.

Додатковою угодою договір про надання правової допомоги доповнено пунктами 3.3, 3.4 відповідно до яких замовник сплачує адвокату гонорар: за ознайомлення із справою – 200 грн; за участь адвоката в судовому засіданні – 500 грн, виконання чи оскарження рішення суду сторони обумовлюють окремою угодою; після присудження судом на користь замовника судового рішення у справі (повністю або частково, у тому числі у випадку укладення мирової угоди), ОСОБА_2 виплачує адвокату гонорар у розмірі одного відсотка від вартості присудженого, але не менше 3 000,00 доларів США, що в перерахунку на гривні становить на дату підписання договору 24 900,00 грн; за ведення і консультування щодо справи про спадкування ОСОБА_2 після смерті ОСОБА_5 замовник виплачує адвокату гонорар у розмірі одного відсотка від вартості спадкового майна, але не менше 4 000,00 доларів США, що еквівалентно на дату укладення договору 33 200,00 грн.

Посилаючись на те, що згідно із заочним рішенням районного суду, за наслідками вирішення спору про визнання недійсним договору купівлі-продажу, у власності ОСОБА_2 залишилася квартира, а також на надання ним ОСОБА_2 правової допомоги щодо спадкування після померлого ОСОБА_5, яка нею не була оплачена, позивач з урахуванням уточнених позовних вимог просив стягнути з відповідача винагороду адвоката в розмірі 182 139,73 грн.

Рішенням районного суду позов залишено без задоволення.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу відхилено, рішення районного суду залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_4 зазначає, що відмовляючи у задоволенні його позовних вимог суди попередніх інстанцій не врахували наданих ним послуг на виконання пункту 3.4. договору про надання правової допомоги за ведення і консультування ОСОБА_2 щодо спадкування після померлого ОСОБА_5, підтверджених належними та допустимими доказами. Посилання апеляційного суду на вимоги ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо розумності гонорару та витраченого ним часу є безпідставними, оскільки в рішенні не зазначено, у чому конкретно полягає нерозумність розміру гонорару, та не наведено мотивів спростовання доводів позивача про витрачання ним часу на ведення і консультування ним ОСОБА_2 у справі щодо спадкування.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 627 ЦК України закріплює принцип свободи договору, відповідно до якого сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору, з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

Аналіз зазначеної норми дає підстави для висновку, що свобода договору не є абсолютною, вона обмежується законом та суттю договірних правовідносин.

Якщо договором передбачено надання послуг за плату, замовник зобов'язаний оплатити надану йому послугу в розмірі, строки та в порядку, що встановлені договором (ч. 1 ст. 903 ЦК України).

За змістом ст.ст. 632, 903 ЦК України ціна в договорі встановлюється за домовленістю сторін, оплата наданих послуг здійснюється в розмірі, строки та в порядку, що встановлені договором.

Відповідно до п. 4 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» договір про надання правової допомоги – домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Вимоги до форми та змісту договору про надання правової допомоги закріплено ст. 27 зазначеного Закону.

Відповідно до положень ст. 901 ЦК України за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором. Положення глави 63 «Послуги. Загальні положення» підрозділу 1 розділу III Книги п'ятої цього Кодексу можуть застосовуватися до всіх договорів про надання послуг, якщо це не суперечить суті зобов'язання.

В аспекті цивільно-правових зобов'язань виконавця предметом договору про надання юридичних послуг є вчинення певної дії або здійснення певної діяльності в інтересах другої сторони (клієнта).

Формою винагороди адвоката за здійснення представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту є гонорар (плата за договором), порядок обчислення якого (фіксований розмір чи погодинна оплата), підстави для зміни його розміру, порядок сплати, умови повернення тощо відповідно до статті 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначаються в договорі про надання правової допомоги.

При встановленні розміру гонорару відповідно до ч. 3 ст. 30 зазначеного Закону врахуванню підлягають складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, витрачений ним час, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини.

Висновки: положення пункту 3.3. договору про надання правової допомоги, яким доповнено зазначений договір, згідно з додатковою угодою до нього, за своїм змістом і правовою природою, у розумінні ст.ст. 632, 903 ЦК України та ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», не є ціною договору (платою за надані послуги), а є платою за сам результат (позитивне рішення), досягнення якого відповідно до умов укладеного сторонами договору не ставиться в залежність від фактично наданих послуг.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 05 липня 2019 року
у справі № 815/2954/17

*Щодо встановлення різного розміру
гонорару адвоката в залежності
від результату судового розгляду (гонорару успіху)*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з адміністративним позовом до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – ВКДКА), в якому просив: визнати протиправним та скасувати рішення відповідача про притягнення його до дисциплінарної відповідальності та застосування дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк шість місяців. Позивач вказує, що відповідач при прийнятті оспорюваного рішення не врахував відсутність провини позивача як умови для цивільно-правової відповідальності. Відповідач порушив присічний строк притягнення позивача до відповідальності, а також протиправно та необґрунтовано застосував такий вид стягнення як зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю. Окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 посилається на порушення судом першої інстанції норм ч.ч. 1,2 ст. 124 Конституції України, ч. 1 ст. 1, ч. 1 ст. 16 ЦК України, ч. 2 ст. 31, ч. ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ч. 3 ст. 2, ст.ст. 6, 159 КАС України, п. 53 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затверджене рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 № 120 (далі – Положення № 120).

Правова позиція Верховного Суду: ч. 2 ст. 28 Правил адвокатської етики встановлено, що порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата тощо), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги.

Відповідно до п. 4 ст. 18 Правил адвокатської етики адвокат повинен повідомити клієнта про можливий результат виконання доручен-

ня на підставі закону та практики його застосування. При цьому забороняється давати клієнту запевнення і гарантії стосовно реального результату виконання доручення, прямо або опосередковано сприяти формуванню у нього необґрунтованих надій, а також уявлення, що адвокат може вплинути на результат іншими засобами, окрім сумлінного виконання своїх професійних обов'язків.

Висновки: суди обґрунтовано врахували обставини встановлення відповідачем факту порушення позивачем п. 4 ст. 18 Правил адвокатської етики при оцінці умов договору, які встановлювали різний розмір гонорару адвоката в залежності від результату судового розгляду. Крім того, суди відхилили аргументи позивача про порушення відповідачем строку притягнення до дисциплінарної відповідальності, встановленого ч. 2 ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», з огляду на триваючий характер дисциплінарного проступку – неповернення частини гонорару.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 19 листопада 2019 року
у справі № 5023/5587/12

*Щодо визначення розміру суми,
яка підлягає сплаті в порядку компенсації
гонорару адвоката іншою стороною*

Фабула справи: прокурор з нагляду за додержанням законів у транспортній сфері звернувся з позовом в інтересах держави в особі Державного підприємства «Південна Залізниця» до Приватного виробничо-комерційного підприємства «Політехком», ФОП про визнання не-

дійсним договору купівлі-продажу, укладеного між ФОП та Приватним виробничо-комерційним підприємством «Політехком».

Постановою Верховного Суду касаційні скарги прокурора та Публічного акціонерного товариства «Українська залізниця» в особі регіональної філії «Південна залізниця» залишено без задоволення.

Мотивація заяви: ФОП звернувся із заявою про вирішення питання про судові витрати в суді касаційної інстанції, а саме на професійну правничу допомогу, надану відповідачу адвокатом відповідно до укладеного договору про надання правової допомоги в розмірі 16 250,00 грн.

АТ «Українська залізниця» в особі регіональної філії «Південна залізниця» подало клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з положеннями ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги (ч. 3 ст. 126 ГПК України).

У відповідності до ч. 4 ст. 126 ГПК України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);

2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Тобто, визначаючи розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною, суди мають виходити з встановленого у договорі розміру та/або порядку обчислення таких витрат, що узгоджується з приписами ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Висновки: визначаючи розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною, суди мають виходити з встановленого в самому договорі розміру та/або порядку обчислення таких витрат, що узгоджується з приписами ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

У разі відсутності в тексті договору таких умов (пунктів) щодо порядку обчислення, форми та ціни послуг, що надаються адвокатом, суди, в залежності від конкретних обставин справи, інших доказів, наданих адвокатом, використовуючи свої дискреційні повноваження, мають право відмовити у задоволенні заяви про компенсацію судових витрат, задовольнити її повністю або частково.

Аналогічна правова позиція викладена у постанові Верховного Суду від 06.03.2019 у справі № 922/1163/18.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 жовтня 2019 року
у справі № 520/10392/18

*Щодо встановлення пріоритету первинного документа
при визначенні гонорару*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Головного управління Національної поліції, третя особа: відділ поліції Головного управління Національної поліції, в якому просив:

1. визнати протиправними та нечинними акти індивідуальної дії: висновок службового розслідування за фактом отримання тілесних ушкоджень старшим оперуповноваженим ВКП відділу поліції Головного управління поліції майором поліції ОСОБА_1, акт відділу поліції Головного управління Національної поліції №5/18 про нещасний випадок невинуваченого характеру (форма НТ*), акт відділу поліції Головного управління Національної поліції розслідування нещасного випадку;
2. зобов'язати Головне управління Національної поліції призначити додаткове розслідування нещасного випадку, що стався зі старшим оперуповноваженим ВКП відділу поліції Головного управління поліції майором поліції ОСОБА_1 та за результатами розслідування скласти та затвердити акти за формою Н-5* та за формою Н-1* з урахуванням висновків суду.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково.

Мотивація касаційної скарги: головне управління Національної поліції зазначає, що саме керівник підрозділу затверджує склад комісії, проводить розслідування нещасного випадку та складає відповідні акти. Звертає увагу, що жодним нормативним актом не передбачено проведення повторного службового розслідування, яке суд зобов'язав провести. Водночас акти за формами Н-1, Н-5 повинні складатись комісією Слобідського ВП ГУНП в Харківській області.

Разом з відзивом на касаційну скаргу до суду подано заяву про судові витрати ОСОБА_1 в касаційному провадженні у справі № 520/10392/18, в якій він просить при прийнятті рішення щодо роз-

поділу судових витрат врахувати понесені ним витрати, що пов'язані з правничою допомогою адвоката в сумі 3 000 грн

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч.ч. 1 та 2 ст. 134 КАС України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами, за винятком витрат суб'єкта владних повноважень на правничу допомогу адвоката.

П. 1 ч. 3 ст. 134 КАС України передбачено, що розмір витрат на правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною.

Висновки: квитанція як первинний документ відповідає вимогам, встановленим ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», містить всі необхідні реквізити, в ній вказано призначення платежу з посиланням на відповідний договір. Однак сума платежу, що вказана у квитанції, не відповідає сумі, вказаній в акті виконаних робіт, та становить 2 000 грн.

Тому дані матеріали доводять факт понесення позивачем витрат на правничу допомогу саме в адміністративній справі № 520/10392/18 у касаційному провадженні К/9901/21818/19 на загальну суму 2 000 грн, що підлягають стягненню з відповідача на користь позивача.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 березня 2019 року
у справі № 914/359/18

*Щодо визначення розміру суми,
що підлягає сплаті в порядку компенсації
гонорару адвоката іншою стороною*

Фабула справи: ПАТ «НАК «Нафтогаз України» звернулося з позовом до Міського державного КП «Миколаївтеплокомуненерго» про стягнення 456 541,35 грн, у тому числі: 31 923,50 грн – 3 % річних та 424 617,85 грн – інфляційних втрат.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: КП «Миколаївтеплокомуненерго» на підставі ч. 8 ст. 129 ГПК України просить суд стягнути на його користь витрати на професійну правову допомогу в розмірі 25 000 грн.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч.ч. 1-3 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави; за результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Відповідно до ч.ч.4-6 ст.126 ГПК України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

У разі недотримання вимог ч. 4 цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Висновки: визначаючи розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною, суди мають виходити з встановленого у самому договорі розміру та/або порядку обчислення таких витрат, що узгоджується з приписами ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

У разі відсутності в тексті договору таких умов (пунктів) щодо порядку обчислення, форми та ціни послуг, що надаються адвокатом, суди, в залежності від конкретних обставин справи, інших доказів, наданих адвокатом, використовуючи свої дискреційні повноваження, мають право відмовити у задоволенні заяви про компенсацію судових витрат, задовольнити її повністю або частково.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 12 червня 2018 року
у справі № 462/9002/14-ц

*Щодо включення в умови договору про надання
юридичних послуг пункту про винагороду адвокату
за досягнення позитивного рішення суду*

Фабула справи: ОСОБА_4 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_5 про стягнення коштів за договором про надання правової допомоги. В обґрунтування своїх вимог вказувала, що ОСОБА_5 уклала з нею договір про надання юридичних послуг у цивільній справі, відповідно до умов якого вона зобов'язалася надати юридичні послуги та представляти інтереси матері відповідача – ОСОБА_6 у суді в цивільній справі за її позовом до ОСОБА_7 про визнання заповіту недійсним, визнання частково недійсним свідоцтва про право на спадщину за законом, визнання права власності на 2/3 частини квартири, а відповідач зобов'язалась оплатити її послуги як адвоката рівними частинами по 4 000 грн на місяць в сумі 32 500 грн, а також за досягнення позитивного рішення в зазначеній цивільній справі (визнання права власності на частину квартири, укладення мирової угоди на умовах, що прийняті позивачем) винагороду в розмірі 10 % від суми, що становить експертну вартість частини квартири – предмета судового розгляду.

Зазначала, що свої зобов'язання за договором вона виконала, районним судом ухвалено рішення про задоволення позову ОСОБА_6, однак відповідач не виконала свої зобов'язання щодо сплати її винагороди у розмірі 10 % експертної вартості квартири.

ОСОБА_5 звернулась до суду із зустрічним позовом до ОСОБА_4 про визнання недійсним договору про надання юридичних послуг у частині додаткової винагороди. В обґрунтування позову посилялася на те, що позивач під час укладення договору ввела її в оману щодо істотних умов договору, а саме порядку визначення розміру та сплати вартості юридичних послуг і моменту настання позитивного результату.

Рішенням районного суду позов ОСОБА_4 задоволено.

Рішенням апеляційного суду рішення суду першої інстанції в частині стягнення із ОСОБА_5 пені змінено, на підставі ст. 551 ЦК

України зменшено її розмір до 10 000 грн. У решті рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_5 зазначає, що суд першої інстанції не дослідив фактичні обставини у справі, не перевірів належність поданих доказів, не визначився, чи відповідає визначений у договорі гонорар адвоката обсягу, строкам, складності справи, фінансового стану особи, яка уклала договір, а апеляційний суд не перевірів заперечення, викладені в апеляційних скаргах відповідача та третьої особи.

Правова позиція Верховного Суду: за договором про надання послуг виконавець зобов'язаний надати послугу, а замовник – оплатити її. За змістом ст.ст. 632, 903 ЦК України ціна договору (плата за договором) – форма грошового визначення вартості наданих послуг. Оплата виконавцю послуги здійснюється за виконання ним договірних зобов'язань з її надання.

Згідно з положеннями п. 4 ст. 1, ч. 3 ст. 27 Закону договір про надання правової допомоги – домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору. До договору про надання правової допомоги застосовуються загальні вирази договірних умов.

Відповідно до положень ст. 901 ЦК України за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором. Положення глави 63 «Послуги. Загальні положення» підрозділу 1 розділу III Книги п'ятої цього Кодексу можуть застосовуватися до всіх договорів про надання послуг, якщо це не суперечить суті зобов'язання.

З огляду на предмет договору про надання юридичних послуг у цивільній справі (представництво інтересів матері клієнта як позивача у цивільній справі, що розглядається в суді) об'єктом оплати за договором є надані адвокатом юридичні послуги у зв'язку з вирішенням спору в суді.

Формою винагороди адвоката за здійснення представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту є гонорар (плата за договором), порядок обчислення якого (фіксований розмір чи погодинна оплата), підстави для зміни його розміру, порядок сплати, умови повернення тощо відповідно до статті 30 Закону визначаються в договорі про надання правової допомоги.

При встановленні розміру гонорару відповідно до ч. 3 ст. 30 Закону врахуванню підлягають складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, витрачений ним час, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини.

Відповідно до положень ч. 1 ст. 638 ЦК України, за класифікаційною ознакою предмет договору є складовою його істотної умови.

З урахуванням положень ч.ч. 1, 2 ст. 202, ч. 1 ст. 203, ч. 1 ст. 628 ЦК України зміст двостороннього договору як правочину становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства. Ці умови не можуть суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам.

В аспекті цивільно-правових зобов'язань виконавця предметом договору про надання юридичних послуг є вчинення певної дії або здійснення певної діяльності в інтересах другої сторони (клієнта).

За змістом положень ч. 2 ст. 6, п. 14 ч. 1 ст. 92, ч. 1 ст. 124 Конституції України органи судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України, судочинство визначається виключно законами України, правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Зазначені норми виключають, як таку, можливість належності діяльності органів судової влади до сфери приватноправового регулювання, а відтак – і до предмета цивільно-правових договорів.

Відповідно до положень ст.ст. 6, 627 ЦК України в їх системному зв'язку сторони є вільними у визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, вимог розумності і справедливості й можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд; сторони в договорі не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це («заборонено законом») або якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає з їх змісту чи суті відносин між сторонами.

Отже, свобода договору не є абсолютною, вона обмежується законом і суттю договірних правовідносин, якою за договором про надання юридичних послуг у формі представництва у суді є забезпечення балансу приватних і публічних інтересів – права особи на кваліфіковану юридичну допомогу при розгляді її справи в суді (приватний інтерес) і незалежність та безсторонність судової влади при розгляді цивільних справ (публічний інтерес). Реалізуючи принцип свободи договору, сторони не вправі змінювати імперативну вимогу закону щодо предмета договору про надання юридичних послуг шляхом визначення в безпосередній чи завуальованій формі резуль-

тат розгляду справи судом як складову предмета договору про надання юридичних послуг.

Висновки: судові рішення не належить до об'єктів цивільних прав (ч. 1 ст. 177 ЦК України), а його ухвалення в конкретній справі не є результатом наданих адвокатами сторін послуг, а тому не може бути предметом договору (ч. 1 ст. 638 цього Кодексу).

Включення в умови договору про надання юридичних послуг пункту про винагороду адвокату за досягнення позитивного рішення суду суперечить основним засадам здійснення правосуддя в Україні, актам цивільного законодавства, у зв'язку з чим та в силу положень ч. 1 ст. 203, ч. 1 ст. 215 ЦК України підлягає визнанню недійсним за пред'явленням стороною договору позовом.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати..
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 грудня 2019 року
у справі № 309/2787/15-ц

*Щодо стягнення на користь адвоката
компенсації за відрив від звичайних занять*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Публічного акціонерного товариства Комерційний банк «Приватбанк» (далі – ПАТ КБ «Приватбанк»), приватного нотаріуса міського нотаріального округу (далі – приватний нотаріус), третя особа – відділ державної виконавчої служби районного управління юстиції, в якому просив:

1. визнати таким, що не підлягає виконанню, виконавчий напис приватного нотаріуса про стягнення з ОСОБА_1, як з боржника, на користь стягувача – ПАТ КБ «Приватбанк» 181 799,41 грн;

2. визнати протиправними дії банку при зверненні до приватного нотаріуса та поданні їй заяви про стягнення заборгованості з ОСОБА_1 та інших офіційних документів банку для вчинення нею виконавчого напису;
3. визнати протиправними дії приватного нотаріуса при вчиненні нею виконавчого напису про стягнення з ОСОБА_1 на користь банку заборгованості в сумі 181 799,41 грн.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено.

Апеляційним судом рішення суду першої інстанції в частині стягнення судових витрат скасовано, ухвалено в цій частині нове рішення. Стягнуто з ПАТ КБ «Приватбанк» та приватного нотаріуса на користь ОСОБА_1 по 124,30 грн витрат по оплаті судового збору та по 20 000,00 грн понесених витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги, з кожного. Стягнуто з ПАТ КБ «Приватбанк» та приватного нотаріуса на користь представника позивача ОСОБА_2 по 3 042,19 грн витрат, пов'язаних з переїздом до іншого населеного пункту, по 2 692 грн добових та по 322,50 грн у зв'язку із найманням житла, з кожного. У решті рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ КБ «Приватбанк» вважає безпідставним стягнення з банку на користь позивача та його представника судових витрат, оскільки ухвалу про допуск до участі у справі представника позивача ОСОБА_4 суд першої інстанції не постановляв та відсутні докази оплати його послуг позивачем.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до положень ч.ч. 1 та 2 ст. 84 ЦПК України 2004 року витрати, пов'язані з оплатою правової допомоги адвоката або іншого фахівця в галузі права, несуть сторони, крім випадків надання безоплатної правової допомоги. Граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється законом.

Згідно зі ст. 85 ЦПК України 2004 року витрати, пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту сторін та їх представників, а також найманням житла, несуть сторони. Стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, та її представникові сплачуються іншою стороною добові (у разі переїзду до іншого населеного пункту), а також компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять. Компенсація за втрачений заробіток обчислюється пропорційно від розміру середньомісячного заробітку, а компенсація за відрив від звичайних занять – пропорційно від розміру мінімальної заробітної плати. Граничний розмір компенсації за судовим рішенням витрат сторін та їх представників, що пов'язані з явкою до суду, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Згідно з ч. 1 ст. 88 ЦПК України 2004 року стороні, на користь якої ухвалено рішення, суд присуджує з другої сторони понесені нею і документально підтверджені судові витрати.

Склад та розмір витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги, входить до предмета доказування у справі. На підтвердження цих обставин суду повинні бути надані договір про надання правової допомоги (договір доручення, договір про надання юридичних послуг та ін.), документи, що свідчать про оплату гонорару та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлені у встановленому законом порядку (квитанція до прибуткового касового ордера, платіжне доручення з відміткою банку або інший банківський документ, касові чеки, посвідчення про відрядження).

Висновки: обґрунтованою є відмова апеляційного суду в стягненні на користь представника позивача – адвоката заявленої ним компенсації за відрив від звичайних занять, з огляду на те, що надання правової допомоги адвокатом не є відривом від звичайних занять, а є його професійною діяльністю.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.

Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 31 січня 2019 року
у справі № 19/64/2012/5003

*Щодо відшкодування судових витрат
на оплату послуг адвоката*

Фабула справи: ТОВ «Компанія «Нотапс» звернулось до апеляційного господарського суду із заявою про відшкодування судових витрат на оплату послуг адвоката у справі за скаргою ТОВ «Компанія «Нотапс» на дії та бездіяльність міськрайонного відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції в області (далі – відділ ДВС).

Додатковою постановою апеляційного господарського суду задоволено заяву ТОВ «Компанія «Нотапс» про відшкодування судових витрат на оплату послуг адвоката; стягнуто з відділу ДВС на користь ТОВ «Компанія «Нотапс» 1 720 грн витрат на професійну правничу допомогу; доручено господарському суду видати наказ на виконання цієї додаткової постанови.

Мотивація касаційної скарги: відділ ДВС зазначає, що суд апеляційної інстанції при прийнятті додаткової постанови порушив норми процесуального права, не взявши до уваги клопотання відділу ДВС про зменшення розміру витрат скаржника.

Правова позиція Верховного Суду: ч. 5 ст. 129 ГПК України передбачено, що під час вирішення питання про розподіл судових витрат суд враховує:

1. чи пов'язані ці витрати з розглядом справи;
2. чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору, з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, у тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес;
3. поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для справи, безпідставне завищення позивачем позовних вимог тощо;
4. її сторони щодо досудового вирішення спору та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялись.

Відповідно до ч. 8 ст. 129 ГПК України розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо).

Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву.

У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду.

У цій справі, як встановлено судом апеляційної інстанції, в обґрунтування заявленого розміру витрат на правову допомогу, представником відповідача подано укладений між адвокатом та ТОВ «Компанія «Нотапс» договір про надання правової допомоги.

Згідно з п. 1.2. договору правова допомога за цим договором вважається наданою та виконаною з моменту підписання уповноваже-

ними представниками сторін акта здачі-приймання виконаних робіт щодо надання правової допомоги.

Між адвокатом та ТОВ «Компанія «Нотапс» підписано акт здачі-прийняття виконаних робіт щодо надання адвокатських послуг на загальну суму 1 720 грн.

Факт наданих послуг підтверджується відзивом на апеляційну скаргу та участю адвоката у судових засіданнях.

На підтвердження понесених відповідачем витрат на професійну правничу допомогу адвоката до заяви долучено квитанцію про оплату ТОВ «Компанія «Нотапс» послуг адвоката в розмірі 1 720 грн.

Висновки: суд апеляційної інстанції, врахувавши те, що відповідачем підтверджено правовий статус адвоката, наявність доказів фактичного перерахування йому коштів на підставі договору, а також співмірність розміру витрат з наданими послугами, правомірно виніс додаткову постанову, якою задовольнив заяву ТОВ про відшкодування судових витрат на оплату послуг адвоката, стягнувши з відділу державної виконавчої служби на користь ТОВ витрати на професійну правничу допомогу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою
від 05 вересня 2019 року у справі № 826/841/17

*Щодо підтвердження судових витрат
на надання професійної правничої допомоги
у конкретній адміністративній справі*

Фабула справи: представник позивача ОСОБА_1 – адвокат звернувся із заявою про ухвалення додаткового судового рішення щодо розподілу судових витрат, пов'язаних з розглядом справи за позовом ОСОБА_1 до міської ради про визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити дії у суді касаційної інстанції.

Зазначена заява мотивована тим, що представником позивача було підготовлено відзив на касаційну скаргу відповідача. Отже, позивачем були понесені додаткові судові витрати, які позивач поніс за надання йому фахової правничої допомоги адвокатом. При цьому позивачем були надані суду належні та допустимі докази понесених судових витрат на правову (правничу) допомогу згідно визначеними ставками гонорару адвоката.

Правова позиція Верховного Суду: до правової (правничої) допомоги належать, зокрема, надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру тощо.

За змістом п. 1 ч. 3 ст. 134 КАС України розмір витрат на правничу допомогу адвоката, серед іншого, складає гонорар адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, які визначаються згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою.

Ч. 4 ст. 134 КАС України встановлено, що для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Згідно з ч. 5 ст. 134 КАС України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Зобов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правової допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами (ч. 7 ст. 134 КАС України).

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація та досвід адвоката, фінансовий стан клієнта й інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним і враховувати витрачений адвокатом час.

Розмір гонорару визначається за погодженням адвоката з клієнтом і може бути змінений лише за їх взаємною домовленістю. Суд не має права його змінювати і втручатися у правовідносини адвоката та його клієнта.

Суд зобов'язаний оцінити рівень адвокатських витрат (у даному випадку, за наявності заперечень учасника справи), що мають бути присуджені з урахуванням того, чи були такі витрати понесені фактично та чи була їх сума обґрунтованою.

Суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої відбулося рішення, всі його витрати на адвоката, якщо, керуючись принципом справедливості як одного з основних елементів принципу верховенства права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, зважаючи на складність справи, якості підготовленого документа, витрачений адвокатом час тощо, є неспівмірним у порівнянні з ринковими цінами адвокатських послуг.

Висновки: досліджуючи надані представником позивача документи, суд встановив, що договором передбачено надання правової допомоги саме у справі за позовом ОСОБА_1 до міської ради про визнання протиправними дій, зобов'язання вчинити дії. Акт та рахунок обумовлює вартість юридичних послуг та порядок розрахунків за пра-

вову (правничу) допомогу в суді касаційної інстанції в цьому адміністративному провадженні. Рахунок та платіжне доручення, як первинні документи, відповідають вимогам, встановленим ст. 9 Закону України № 996-14 «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», містять всі необхідні реквізити, в них вказано призначення платежу з посиланням на відповідний договір та номер адміністративного провадження в суді касаційної інстанції. Враховуючи складність справи, обсяг та якість виконаних адвокатом робіт, витрачений час, значення цієї справи для особи, яка є іншою стороною у справі, суд вважає обґрунтованими, співмірними та підтвердженими належними доказами понесені позивачем витрати на правничу допомогу.

На підставі цього надані суду касаційної інстанції матеріали доводять факт понесення позивачем витрат за складання та подання відзиву до Верховного Суду саме в адміністративній справі за позовом ОСОБА_1 до міської ради про визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити дії в цьому касаційному провадженні на заявлену загальну суму.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 вересня 2019 року
у справі № 810/3806/18

*Щодо обставин, що досліджуються
при обґрунтуванні суми судових витрат,
пов'язаних із наданням правової допомоги*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ГУ ДФС про визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення. Адміністративний суд позов задовольнив. Додатковим рішенням заяву ОСОБА_1 про стягнення витрат, пов'язаних із наданням правничої допомоги, задоволено частково: стягнуто за рахунок бюджетних асигнувань ГУ ДФС на користь ОСОБА_1 понесені ним витрати, пов'язані з наданням йому професійної правничої допомоги адвоката.

Апеляційний адміністративний суд додаткове рішення скасував у частині стягнення на користь ОСОБА_1 понесені ним витрати витрати, пов'язані з наданням йому професійної правничої допомоги адвоката в розмірі 25 000 грн та ухвалив у цій частині нову постанову. Стягнув витрати в розмірі 2 500 грн.

Мотивація касаційної скарги: ГУ ДФС просило відмовити в задоволенні заяви ОСОБА_1 про стягнення судових витрат у повному обсязі. Зокрема, відповідач зазначив, що в матеріалах справи не міститься доказу, який реально підтверджує перерахування коштів за правову допомогу адвоката, асума судових витрат на правову допомогу є безпідставно завищеною та необґрунтованою.

Правова позиція Верховного Суду: для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:
1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2) часом, затраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому

числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

За змістом ч.ч. 7, 9 ст. 139 КАС України розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо).

Документально підтверджені судові витрати на професійну правничу допомогу адвоката, пов'язані з розглядом справи, підлягають компенсації стороні, яка не є суб'єктом владних повноважень та на користь якої ухвалене рішення, за рахунок бюджетних асигнувань суб'єкта владних повноважень.

На підтвердження витрат, понесених на професійну правничу допомогу, мають бути надані договір про надання правової допомоги (договір доручення, договір про надання юридичних послуг та ін.), документи, що свідчать про оплату гонорару та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлені у встановленому законом порядку (квитанція до прибуткового касового ордера, платіжне доручення з відміткою банку або інший банківський документ, касові чеки, посвідчення про відрядження). Зазначені витрати мають бути документально підтверджені та доведені. Відсутність документального підтвердження витрат на правову допомогу, а також розрахунку таких витрат є підставою для відмови у задоволенні вимог про відшкодування таких витрат.

Судом апеляційної інстанції встановлено, що розгляд справи здійснено в порядку письмового провадження за правилами спрощеного позовного провадження. Адвокат позивача не брав участі у судовому розгляді справи, оскільки подав до суду заяву про розгляд справи без його участі.

З наданого позивачем акта приймання-передачі наданих послуг вбачається, що послуги надавались загальною тривалістю 7 годин, однак з позовної заяви вбачається, що вона викладена всього на трьох сторінках, до суду подано незначну кількість копій документів, що також свідчить про те, що заявлені до відшкодування витрати на професійну правничу допомогу загальною тривалістю 30 годин є неспівмірними зі складністю справи та обсягом наданих адвокатом послуг позивачу, часом, затраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (послуг), та ціною позову.

Крім того, зазначена тривалість наданих послуг (5 годин) є безпідставною з огляду на предмет спору у справі незначної складності.

Висновки: суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої ухвалене судове рішення, всі понесені нею витрати на професій-

ну правничу допомогу, якщо, керуючись принципами справедливості та верховенства права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, є завищеним щодо іншої сторони спору, враховуючи такі критерії, як складність справи, витрачений адвокатом час, значення спору для сторони тощо.

При визначенні суми компенсації витрат, понесених на професійну правничу допомогу, необхідно досліджувати на підставі належних та допустимих доказів обсяг фактично наданих адвокатом послуг і виконаних робіт, кількість витраченого часу, розмір гонорару, співмірність послуг категоріям складності справи, витраченому адвокатом часу, об'єму наданих послуг, ціні позову та (або) значенню справи.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду згідно з Постановою від 18 грудня 2019 року у справі № 522/17845/15-ц

*Щодо стягнення винагороди адвоката
за надані послуги (гонорар)*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2, ОСОБА_3 про стягнення грошових коштів за договором про надання правової допомоги. Позивач як адвокат умови договору виконала в повному обсязі, однак ОСОБА_2 умови договору не виконала, не оплатила суму гонорару та суму додаткових витрат за надання позивачем правової допомоги.

Рішенням районного суду, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, позов задоволено частково. Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 гонорар в розмірі 68 650,00 грн, судовий збір у розмірі 686,50 грн.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_2 зазначає, що не уклала з позивачем договір про надання правової допомоги, не визначала розмір гонорару.

Відповідач сплачувала адвокату грошові кошти за надані послуги та виконану роботу, тому в неї відсутня заборгованість перед позивачем.

Вимоги ОСОБА_1 є необґрунтованими та не підтверджені належними доказами, судові рішення є необ'єктивними, необґрунтованими та ухвалені з неправильним застосуванням норм матеріального права та порушенням норм процесуального права.

Правова позиція Верховного Суду: договір про надання правової допомоги, як і будь-який договір про надання послуг, може бути оплатним або безоплатним.

Згідно зі ст. 30 Закону, ст. 28 Правил адвокатської етики (у редакції 2012 року) гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Верховний Суд зауважує, що адвокатський гонорар є однією з умов, яка визначається сторонами договору про надання правової допомоги, тому відсутність у договорі розміру та/або порядку обчислення адвокатського гонорару (погодинної оплати або фіксованого розміру) не дає підстав вважати, що сторони при укладенні договору про надання правової допомоги погодили розмір адвокатського гонорару.

Суд апеляційної інстанції, посилаючись на те, що відповідно до Правил адвокатської етики гонорар є єдиною допустимою формою отримання адвокатом винагороди за подання правової допомоги клієнту (ст. 33), а в угоді про надання правової допомоги, яка має укладатися в письмовій формі, містяться дані щодо розміру гонорару, визначаються порядок його обчислення (фіксована сума чи погодинна оплата) і внесення (авансування, оплата за результатом тощо); розмір, порядок обчислення і внесення фактичних видатків, пов'язаних з виконанням доручення (ст. 17), помилково застосував Правила в редакції 1999 року, яка на час виникнення спірних правовідносин втратила чинність.

Верховний Суд зауважує, що на час виникнення спірних правовідносин чинними були Правила адвокатської етики у редакції від 2012 року (далі – Правила).

Відповідно до ст. 14 Правил адвокат надає правову допомогу відповідно до законодавства України про адвокатуру та адвокатську діяльність на підставі договору про надання правової допомоги.

Верховний Суд зазначає, що визнанням міжнародним стандартом здійснення адвокатської діяльності є принципи чесності та добропорядної репутації адвоката, який відображений в етичних кодексах поведінки адвокатів та який розповсюджується на всі напрями професійної діяльності адвоката. Договір про надання правової допомоги має відповідати вимогам Закону та Правилам, а також визнанням міжнародним та національним стандартам надання правової допомоги.

Висновки: правові підстави для стягнення винагороди адвоката за надані послуги (гонорар) мають підтверджуватися належними та допустимими доказами, а саме договором про надання правової допомоги, письмовими документами про проведені розрахунки між сторонами договору.

У цій справі такі докази позивач суду не надала, не надала будь-якого розрахунку на підтвердження обсягу виконаної нею роботи (фіксований розмір, погодинна оплата). Тому суди дійшли помилкового висновку про задоволення позову.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 05 лютого 2019 року
у справі № 906/194/18

*Щодо розподілу судових витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: ТОВ «Малинський спецкар'єр» звернулось до суду з позовом до АТ з електропостачання про визнання недійсним розрахунку обсягу та вартості електричної енергії, не облікованої внаслідок порушення споживачами правил користування електричною енергією. Позивачем подано заяву про залишення позову без розгляду та повернення сплаченого судового збору. Ухвалою господарського суду заяву ТОВ «Малинський спецкар'єр» про залишення позову без розгляду та повернення судового збору задоволено частково; залишено позов ТОВ «Малинський спецкар'єр» без розгляду; у задоволенні заяви ТОВ «Малинський спецкар'єр» у частині повернення судового збору відмовлено; призначено судові засідання для вирішення питання про компенсацію заявлених представником відповідача витрат, пов'язаних з розглядом справи. Додатковим рішенням господарського суду відмовлено АТ у відшкодуванні витрат, пов'язаних з розглядом справи. Постановою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу АТ задоволено; додаткове рішення господарського суду скасовано; прийнято нове рішення, яким стягнуто з ТОВ «Малинський спецкар'єр» на користь АТ судові витрати, а також судовий збір за подання апеляційної скарги. Постанова суду апеляційної інстанції мотивована тим, що понесені відповідачем витрати на професійну правничу допомогу підтверджені матеріалами справи та є співрозмірними до проведеної роботи із захисту інтересів відповідача.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Малинський спецкар'єр» зазначає, що судові витрати за участь адвоката в розгляді справи підлягають оплаті лише в тому випадку, якщо вони сплачені адвокату стороною, котрій такі послуги надавалися, а їх сплата підтверджується відповідними фінансовими документами. Суд апеляційної інстанції не дав оцінки детальному опису та розрахунку наданих послуг за договором про надання правничої допомоги. Згаданий розрахунок не підтверджується ніякими доказами.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 123 Господарського Кодексу України судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи. Розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом. До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати, зокрема, на професійну правничу допомогу.

Відповідно до ст.30 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час. Витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: 1) розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою; 2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги. Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним зі: складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи (ч. 1-4 ст. 126 ГКУ).

Висновки: необхідною умовою для вирішення питання про розподіл судових витрат на професійну правничу допомогу є наявність доказів, які підтверджують фактичне здійснення таких витрат учасником справи. Приймаючи додаткове рішення, місцевий господарський суд, оцінивши надані відповідачем докази понесених ним витрат на правову допомогу, встановив, що останнім не надано суду видаткових касових ордерів або платіжних доручень про передачу коштів адвокату. Тобто судом першої інстанції встановлено, що доказів фактичного понесення витрат на правову допомогу (їх оплати) суду надано не було.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 19 лютого 2019 року
у справі № 917/1071/18

*Щодо розподілу судових витрат
на професійну правничу допомогу*

Фабула справи: ФОП Сердюков Ю. О. звернувся до господарського суду з позовом до ТОВ «Малі Будівельні Технології» і ФОП Юр'єва І. В. про визнання недійсним (фіктивним) договору відповідального зберігання з правом користування та реалізації, укладеного між ТОВ «Малі Будівельні Технології» і ФОП Юр'євою І. В.

Ухвалою господарського суду відмовлено у відкритті провадження у справі. Апеляційним господарським судом зазначену ухвалу гос-

подарського суду скасовано та направлено справу на розгляд суду першої інстанції.

Додатковою постановою апеляційного господарського суду заяву представника ФОП Юр'євої І. В. про відшкодування судових витрат в порядку ч. 8 ст. 129 ГПК України задоволено частково: затверджено витрати ФОП Юр'євої І. В. на професійну правничу допомогу з розгляду апеляційної скарги ФОП Сердюкова Ю. О. на ухвалу господарського суду зі справи в сумі 10 000 грн; у задоволенні іншої частини вимог відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ФОП Сердюков Ю. О. вважає, що апеляційний господарський суд порушив вимоги процесуального законодавства, якими регулюються визначення та розподіл судових витрат, понесених стороною у зв'язку з розглядом судового спору.

Правова позиція Верховного Суду: згідно зі ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Відповідно до ст. 123 ГПК України судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи. Розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом. До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати на професійну правничу допомогу.

Ч.ч. 1-3 ст. 126 ГПК України передбачено, що витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави. За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, вста-

новлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги;

Згідно з ч. 8 ст. 129 ГПК України розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. У разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку така заява залишається без розгляду;

Висновки: необхідною умовою для вирішення питання про розподіл судових витрат на професійну правничу допомогу є наявність доказів, які підтверджують фактичне здійснення таких витрат учасником справи. На підставі цього суд касаційної інстанції не вбачає можливим компенсацію відповідачу судових витрат на правничу допомогу в зазначеному розмірі, враховуючи відсутність в матеріалах справи доказів фактичного понесення таких витрат (їх оплати).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 22 грудня 2018 року
у справі № 826/856/18

*Щодо визначення розміру судових витрат,
пов'язаних із правовою допомогою,
що підлягають компенсації*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернулася до суду з позовом до ДФС, в якому просила: визнати протиправним та скасувати податкове повідомлення – рішення ДФС про збільшення суми грошового зобов'язання з податку на доходи фізичних осіб та застосування штрафних (фінансових) санкцій; стягнути за рахунок асигнувань ДФС судові витрати.

Окружний адміністративний суд у задоволенні позову відмовив.

Апеляційний суд апеляційну скаргу ОСОБА_2 задовольнив частково: рішення суду першої інстанції скасував; позов ОСОБА_2 задовольнив частково: визнав протиправним та скасував податкове повідомлення – рішення ДФС; присудив на користь ОСОБА_2 за рахунок бюджетних асигнувань ДФС витрати щодо сплати судового збору за подання позовної заяви та апеляційної скарги в сумі 1 762,00 грн та витрати на професійну правничу допомогу в сумі 2 500,00 грн.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_2 просить скасувати постанову суду апеляційної інстанції в частині відмови у відшкодуванні витрат на правничу допомогу, надану їй в суді першої інстанції, та зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу у суді апеляційної інстанції, а справу в цій частині направити на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Скаржник посилається на те, що постанова суду апеляційної інстанції за результати розгляду апеляційної скарги в частині вимог у відшкодуванні витрат на правничу допомогу прийнята з порушенням норм процесуального права, а саме ст. 132, 134, 139 КАС України та положень ст. 131-1, 131-2 та пп. 11 п. 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України. Також позивач просить відшкодувати витрати на правничу допомогу під час підготовки касаційної скарги.

Правова позиція Верховного Суду: принцип співмірності витрат на оплату послуг адвоката запроваджено у ч. 5 ст. 134 КАС Украї-

ни. Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи (ч. 5 ст. 134 КАС України).

При цьому розмір витрат на правничу допомогу встановлюється судом на підставі оцінки доказів щодо детального опису робіт, здійснених адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Правова допомога є багатоаспектною, різною за змістом, обсягом та формами і може включати консультації, роз'яснення, складення позовів і звернень, довідок, заяв, скарг, здійснення представництва, зокрема в судах та інших державних органах, захист від обвинувачення тощо, а договір про надання правової допомоги укладається на такі види адвокатської діяльності як захист, представництво та інші види адвокатської діяльності.

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Висновки: з наданого позивачем розрахунку вбачається, що ряд послуг, як-то: зробити копії необхідних документів чи друк квитанцій, які надавалися позивачу, дублюють одна одну, не мали впливу на хід розгляду справи та не потребують спеціальних професійних навиків. Акт виконаних робіт по договору про надання правничої допомоги містить вид послуг (збирання необхідних доказів), що не були передбачені договором. А клопотання щодо доручення до матеріалів справи рішення у справі № 754/17177/17, як доказ на підтвердження обставин щодо збирання адвокатом необхідних доказів, не містить детальний опис робіт, виконаних адвокатом, та здійсненим ним витрат, необхідних для їх збирання. Наведене спростовує доводи позивача, наведені у касаційній скарзі, на обґрунтування вимог щодо

безпідставності зменшення судом апеляційної інстанції розміру витрат, понесених позивачем на професійну правничу допомогу в суді апеляційної інстанції.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Додатковою Постановою
від 24 квітня 2019 року у справі № 903/685/18

*Щодо належного підтвердження судових витрат
на надання професійної правничої допомоги*

Фабула справи: Обласна спілка споживчих товариств звернулася із заявою про розподіл судових витрат у справі в суді касаційної інстанції, зокрема на надання професійної правничої допомоги, зазначивши попередній (орієнтовний) розрахунок суми витрат.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 126 ГПК визначено, що витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також

вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;

2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

- 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
- 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
- 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
- 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

У разі недотримання вимог ч. 4 цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Висновки: обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. Верховний Суд вважає, що заявлена сума витрат на професійну правничу допомогу є такою, що підтверджена наданими доказами, у зв'язку з чим заява про відшкодування таких витрат підлягає задоволенню.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 22 листопада 2019 року
у справі № 902/347/18

*Щодо підстави зменшення судових витрат
на професійну правничу допомогу, що підлягає розподілу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до господарського суду з позовом до ПрАТ «Барський птахокомбінат» про стягнення 1 253 588,70 грн вартості цінних паперів, 376 076,61 грн штрафу та 30 000 грн вартості витрат на правничу допомогу.

Господарський суд позов задовольнив. Апеляційний господарський суд рішення господарського суду залишив без змін. Стягнув з Приватного акціонерного товариства «Барський птахокомбінат» на користь ОСОБА_1 3 000 грн витрат на правову допомогу.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що від відповідача не надходило клопотання про зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, у зв'язку з чим суд апеляційної інстанції порушив п. 1 ч. 3 ст. 2, ст.ст. 7, 11, ч. 5 ст. 126 ГПК України та протизаконно зменшив з власної ініціативи витрати на оплату правничої допомоги адвоката.

Правова позиція Верховного Суду: за змістом ч. 4 ст. 126 ГПК України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

У разі недотримання вимог ч. 4 цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правни-

чої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами (ч. 5 ст. 126 ГПК України).

У розумінні положень ч. 5 ст. 126 ГПК України зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягають розподілу, можливе виключно на підставі клопотання іншої сторони в разі, на її думку, недотримання вимог стосовно співмірності витрат із складністю відповідної роботи, її обсягом та часом, витраченим ним на виконання робіт. Суд, враховуючи принципи диспозитивності та змагальності, не має права вирішувати питання про зменшення суми судових витрат на професійну правову допомогу, що підлягають розподілу, з власної ініціативи.

Висновки: у разі недотримання вимог ч. 4 ст. 126 ГПК України суду надано право зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, лише за клопотанням іншої сторони.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 листопада 2019 року
у справі № 908/2404/17

*Щодо врахування попередньої судової практики
у справах з аналогічними сторонами і подібним предметом
спору при стягненні судових витрат на правничу допомогу*

Фабула справи: Сільськогосподарський виробничий кооператив «Агрофірма Україна» звернувшись з позовом до Головного управління Держгеокадастру, просив визнати поновленим договір оренди земельної ділянки.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено.

Постановою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу Сільськогосподарського виробничого кооперативу «Агрофірма «Україна» задоволено. Позов задоволено.

Постановою Верховного Суду в складі колегії суддів Касаційного господарського суду касаційну скаргу Головного управління Держгеокадастру залишено без задоволення, а постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

До апеляційного господарського суду надійшла заява позивача, в якій він просив апеляційний суд прийняти додаткову постанову про стягнення з Головного управління Держгеокадастру на свою користь витрати на професійну правничу допомогу адвоката в розмірі 7 200 грн у зв'язку з розглядом справи у господарському суді. Додатковою постановою апеляційного господарського суду, яка оскаржена у касаційному порядку, вищевказану заяву позивача задоволено. Стягнуто з відповідача на користь позивача витрати на професійну правничу допомогу адвоката в розмірі 7 200 грн.

Мотивація касаційної скарги: управління Держгеокадастру зазначає, що апеляційним судом було порушено норми процесуального права. Так, не було взято до уваги неспівмірність та непропорційність заявлених до стягнення витрат позивача на правничу допомогу, що підтверджується судовою практикою в інших справах.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги.

Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Згідно з приписами ст. 30 наведеного Закону гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту (ч. 1). Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги (ч. 2). При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

За приписами ч. 1 ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат (ч. 2 ст. 126 Кодексу).

У ч. 3 ст. 126 цього Кодексу передбачено, що для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи (ч. 4 ст. 126 Кодексу).

У разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. (ч. 5 ст. 126 Кодексу)

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. (ч. 6 ст. 126 Кодексу).

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрати (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує Європейський суд з прав людини, присуджуючи судові витрати на підставі статті 41 Конвенції. Зокрема, згідно

з його практикою заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (рішення у справі «East/West Alliance Limited» проти України», заява № 19336/04).

У рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Лавентс проти Латвії» зазначено, що відшкодовуються лише витрати, які мають розумний розмір.

Висновки: ухвалення рішення про стягнення судових витрат на правничу допомогу у справі з аналогічними сторонами і подібним предметом спору не є обов'язковим критерієм для визнання обґрунтованим чи необґрунтованим розміру витрат у даній справі. У кожній окремій справі суд виходить з конкретних особливих обставин, з доказів, поданих заявником клопотання про розподіл судових витрат, які можуть свідчити про підставність різних сум коштів, що потрачені заявником на правничу допомогу. Кожна справа може мати різну кількість судових засідань, як і різну кількість розглянутих клопотань, а отже і відмінну кількість виконаного адвокатом обсягу робіт з огляду на кількість вчинених процесуальних дій.

Таким чином, розглянуті справи з аналогічними сторонами і подібним предметом спору не можуть бути обов'язковим критерієм для визнання обґрунтованим чи необґрунтованим розміру витрат в іншій справі.

Суд у кожному конкретному випадку, оцінюючи подані докази, з урахуванням положень ст. 126 ГПК України вирішує питання про відшкодування заявнику його витрат на правничу допомогу у відповідному розмірі, а посилання відповідача на справу № 908/536/19 в розумінні ч. 5 ст. 126 ГПК України не є тією обставиною, що свідчить про неспівмірність заявлених до стягнення витрат позивача на правничу допомогу зі складністю справи, часом на виконання робіт, обсягом наданих послуг. При цьому обов'язок доведення такої неспівмірності поряд із відповідною заявою для виникнення повноважень у суду для зменшення заявлених до стягнення витрат на правничу допомогу покладено на відповідача.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 26 червня 2019 року
у справі № 904/66/18

*Щодо наслідків порушення порядку розгляду апеляційним судом
заяви про розподіл судових витрат*

Фабула справи: ПАТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» (далі – ПАТ «НАК «Нафтогаз України»)) звернулося до суду з позовом до ПАТ «Акцент-Банк» та ПрАТ «Прикарпаттяобленерго» про стягнення солідарно 441 540,86 грн, з яких: 147 287,67 грн – 6 % річних та 294 253,19 грн інфляційних втрат за простим векселем.

Рішенням суду першої інстанції у позові відмовлено.

Постановою апеляційного господарського суду рішення суду першої інстанції залишено без змін. Судовий збір за перегляд рішення в апеляційному порядку покладено на скаржника ПАТ «НАК «Нафтогаз України».

Додатковою постановою апеляційного господарського суду за яву ПАТ «Прикарпаттяобленерго» про компенсацію ПАТ «НАК «Нафтогаз України» витрат на професійну правничу допомогу в розмірі 10 800,00 грн задоволено.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «НАК «Нафтогаз України» зазначає, що судом апеляційної інстанції порушено ст.ст. 126, 129 ГПК України та положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність в Україні»; суд апеляційної інстанції, повністю задовольняючи клопотання ПАТ «Прикарпаттяобленерго» щодо відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, не надав оцінку всім обставинам справи, а саме не дослідив питання складності справи, кваліфікації і досвіду адвоката в даній справі, чи співрозмірні послуги, які були надані адвокатом у відповідності до умов договору, з тими послугами, які фактично надавалися; додаткова постанова виносилась судом без виклику представників сторін лише за наявними доказами, які надавалися ПАТ «Прикарпаттяобленерго» до клопотання про відшкодування витрат на правничу допомогу.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 4 ст. 126 ГПК України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмір-

ним із: 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Положеннями ч.ч. 5, 6 ст. 126 ГПК України передбачено, що у разі недотримання вимог ч. 4 цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

За змістом ст. 244 ГПК України суд, що ухвалив рішення, може за заявою учасників справи чи з власної ініціативи ухвалити додаткове рішення, якщо, зокрема, судом не вирішено питання про судові витрати. Суд, що ухвалив рішення, ухвалює додаткове судове рішення в тому самому складі протягом десяти днів з дня надходження відповідної заяви. Додаткове судове рішення ухвалюється в тому самому порядку, що й судове рішення. У разі необхідності суд може викликати сторони або інших учасників справи в судове засідання. Неприбуття в судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час та місце судового засідання, не перешкоджає розгляду заяви. Додаткове рішення або ухвала про відмову в прийнятті додаткового рішення можуть бути оскаржені.

Висновки: Суд звертає увагу, що постановою за наслідками розгляду апеляційної скарги у даній справі була прийнята у відкритому судовому засіданні, проте розгляд заяви про розподіл судових витрат апеляційним господарським судом в порушення положень ч. 3 ст. 244 ГПК України було здійснено без призначення судового засідання та без повідомлення учасників справи.

Вказане, як наслідок, позбавило позивача можливості заявити клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 березня 2019 року
у справі № 760/6220/16-ч

*Щодо нового розподілу судових витрат
у випадку скасування або зміни судового рішення
апеляційним судом*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_5 про стягнення безпідставно отриманих коштів.

На обґрунтування позовних вимог зазначав, що на виконання неукладеного договору підряду передчасно передав відповідачу 200 тис. дол. США, які останній має повернути, як безпідставно отримані, у гривневому еквіваленті за комерційним курсом на дату вирішення спору.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково. Стягнуто з ОСОБА_5 на користь ОСОБА_3 200 тис. грн на відшкодування вартості невиконаних робіт по облаштуванню прибудинкової території. Вирішено питання про судові витрати.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції в частині стягнення з ОСОБА_5 на користь ОСОБА_3 коштів у розмірі 200 тис. грн скасовано та ухвалено в цій частині нове рішення про відмову у задоволенні вказаного позову. Стягнуто з ОСОБА_3 на користь ОСОБА_5 3 тис. грн у рахунок відшкодування судових витрат.

Представником ОСОБА_5 – ОСОБА_6 подано до суду апеляційної інстанції заяву про ухвалення додаткового рішення у справі про стягнення з ОСОБА_3 на користь ОСОБА_5 8 800 грн у рахунок відшкодування витрат на професійну правничу допомогу (послуги адвоката).

Ухвалою апеляційного суду в задоволенні заяви ОСОБА_6 в інтересах ОСОБА_5 про ухвалення додаткового рішення відмовлено. Ухвала апеляційного суду мотивована тим, що про відшкодування витрат на правову допомогу відповідач в апеляційній скарзі не заявляв.

Мотивація касаційної скарги: представник ОСОБА_5 – ОСОБА_6 вказує, що апеляційний суд необґрунтовано відмовив в ухваленні додаткового рішення й не вирішив питання про відшкодування відповідачу витрат на професійну правничу допомогу (послуги адвоката), не прийняв до уваги надані відповідачем докази на підтвердження таких витрат.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до положень ч. 1, п.п. 1, 4 ч. 3 ст. 133 ЦПК України судові витрати складаються

із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи. До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати: на професійну правничу допомогу; пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду.

Згідно з положеннями ч.ч. 1-4 ст. 137 ЦПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

Згідно з правилами п. 2 ч. 2 ст. 141 ЦПК України інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються у разі відмови в позові – на позивача.

Для визначення розміру витрат на правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

За загальним правилом, передбаченим ст. 270 ЦПК України, суд, що ухвалив рішення, може за заявою учасників справи чи з власної ініціативи ухвалити додаткове рішення, зокрема, якщо судом не вирішено питання про судові витрати.

Як вбачається з матеріалів справи, представником відповідача ОСОБА_6 було подано до суду першої інстанції клопотання про залучення до матеріалів справи копій документів, що підтверджують розмір понесених відповідачем витрат на правову допомогу, для подальшого їх розподілу під час ухвалення рішення.

Відповідно до п. «б» ч. 4 ст. 382 ЦПК України постанова суду апеляційної інстанції складається, зокрема з нового розподілу судових витрат, понесених у зв'язку з розглядом справи в суді першої інстанції, – у випадку скасування або зміни судового рішення.

Мотивувальна частина постанови апеляційного суду, якою скасовано рішення суду першої інстанції, не містить нового розподілу судових витрат, а саме не вирішено питання про відшкодування відповідачу витрат на професійну правничу допомогу.

Висновки: новий розподіл судових витрат, понесених у зв'язку з розглядом справи в суді першої інстанції, – у випадку скасування або зміни судового рішення, є обов'язком апеляційного суду. Додаткової заяви щодо відшкодування витрат на правову допомогу з наданням відповідних доказів, адресованої саме апеляційному суду, не вимагається.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Витрати на правову допомогу.
Гонорар адвоката. Судові витрати.
Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 07 вересня 2020 року
у справі № 910/4201/19

*Щодо визначення розміру суми, що підлягає сплаті
в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною*

Аналогічна правова позиція висловлена Касаційним господарським судом у складі Верховного Суду в постанові від 06.03.2019 у справі № 922/1163/18

Фабула справи: ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, заяву АТ «Житомиробленерго» про стягнення витрат на правничу допомогу залишено без розгляду.

Мотивація касаційної скарги: АТ «Житомиробленерго» посиляється на порушення судами попередніх інстанцій вимог ст.ст. 2, 7, 11, 123, 126, 129, 236, 244 ГПК України.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: договір про надання правової допомоги; довіреність; ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Положеннями ч. 1 ст. 1 зазначеного Закону унормовано, що договір про надання правової допомоги визначено як домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

За приписами ч. 3 ст. 27 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» до договору про надання правової допомоги застосовуються загальні вимоги договірного права.

Договір про надання правової допомоги за своєю правовою природою є договором про надання послуг, який в свою чергу, врегулю-

вано Главою 63 ЦК України. Зокрема, ст. 903 ЦК України передбачає, що якщо договором передбачено надання послуг за плату, замовник зобов'язаний оплатити надану йому послугу в розмірі, у строки та в порядку, що встановлені договором.

Глава 52 ЦК України регулює загальні поняття та принципи будь-якого цивільного договору, включаючи договір про надання послуг. Ст. 632 ЦК України регулює поняття ціни договору; за приписами вказаної статті ціна в договорі встановлюється за домовленістю сторін, зміна ціни після укладення договору допускається лише у випадках і на умовах, встановлених договором або законом, а якщо ціна у договорі не встановлена і не може бути визначена виходячи з його умов, вона визначається виходячи із звичайних цін, що склалися на аналогічні товари, роботи або послуги на момент укладення договору.

Згідно з приписами ст. 30 наведеного Закону гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Ст. 123 ГПК України встановлено, що судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи. До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать, зокрема, витрати на професійну правничу допомогу.

Згідно з вимогами ст. 126 ГПК України витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Для цілей розподілу судових витрат:

1. розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;
2. розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, вста-

новлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат.

Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

1. складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
2. часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
3. обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
4. ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

У разі недотримання вимог ч. 4 цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Таким чином, системний аналіз наведених вище норм законодавства дозволяє зробити наступні висновки:

1. договір про надання правової допомоги є підставою для надання адвокатських послуг та, зазвичай, укладається в письмовій формі (виключення щодо останнього наведені в ч. 2 ст. 27 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність»);
2. за своєю правовою природою договір про надання правової допомоги є договором про надання послуг, крім цього, на такий договір поширюються загальні норми та принципи договірного права, включаючи, але не обмежуючись главою 52 ЦК України;
3. як будь-який договір про надання послуг, договір про надання правової допомоги може бути оплатним або безоплатним. Ціна в договорі про надання правової допомоги встановлюється сторонами шляхом зазначення розміру та порядку обчислення адвокатського гонорару;
4. адвокатський гонорар може існувати в двох формах – фіксований розмір та погодинна оплата. Вказані форми відрізняються порядком обчислення – при зазначенні фіксованого розміру для виплати адвокатського гонорару не обчислюється фактична кількість часу, витраченого адвокатом при наданні послуг клієнту, і навпаки, підставою для виплату гонорару, який зазначено як погодинну оплату, є кількість годин помножена на вар-

- тість такої години того чи іншого адвоката в залежності від його кваліфікації, досвіду, складності справи та інших критеріїв;
5. адвокатський гонорар (ціна договору про надання правової допомоги) зазначається сторонами як одна із умов договору при його укладенні. Вказане передбачено як приписами цивільного права, так і Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»;
 6. відсутність в договорі про надання правової допомоги розміру та/або порядку обчислення адвокатського гонорару (як погодинної оплати або фіксованого розміру) не дає як суду, так і іншій стороні спору, можливості пересвідчитись у дійсній домовленості сторін щодо розміру адвокатського гонорару.

Висновки: визначаючи розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною, суди мають виходити з встановленого у самому договорі розміру та/або порядку обчислення таких витрат, що узгоджується з приписами ст. 30 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

У разі відсутності у тексті договору таких умов (пунктів) щодо порядку обчислення, форми та ціни послуг, що надаються адвокатом, суди, в залежності від конкретних обставин справи, інших доказів, наданих адвокатом, використовуючи свої дискреційні повноваження, мають право відмовити у задоволенні заяви про компенсацію судових витрат, задовольнити її повністю або частково.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 26 січня 2023 року
у справі № 420/5597/19

*Щодо визначення критеріїв «грубого» порушення
Правил адвокатської етики*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, третя особа – ОСОБА_2, у якому просив визнати протиправним та скасувати рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про притягнення ОСОБА_1 до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на десять місяців за грубе одноразове порушення Присяги адвоката України, Правил адвокатської етики невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків, порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що спірне рішення КДКА Одеської області, на думку позивача, винесено з порушенням визначеної законодавством процедури його прийняття, а викладені у оскаржуваному рішенні висновки про допущені ним порушення вимог Правил адвокатської етики, приписів Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є безпідставними та не узгоджуються з фактичними обставинами справи.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, відмовлено в задоволенні позову.

Оцінка суду: за змістом статті 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон №5076-VI) під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний, зокрема, дотримуватись присяги адвоката України та правил адвокатської етики, виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством та договором про надання правової допомоги.

За правилами частини першої статті 33 Закону №5076-VI адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у по-

рядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом.

При цьому, відповідно до частин 1 та 2 статті 34 Закону №5076-VI, підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку.

Дисциплінарним проступком адвоката є: 1) порушення вимог не-сумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом.

Положенням статті 36 вказаного Закону визначає, що право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки.

Частиною першою статті 41 Закону №5076-VI передбачено, що за результатами розгляду дисциплінарної справи дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури приймає рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку і застосування до нього дисциплінарного стягнення або про закриття дисциплінарної справи. Рішення дисциплінарної палати приймається більшістю голосів від її загального складу, крім рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю, яке приймається двома третинами голосів від її загального складу.

Відповідно до ч. 1 ст. 7 Правил адвокатської етики, затверджених Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року від 09.06.2017 року, у своїй професійній діяльності адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язаний використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів клієнта, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності.

У цій справі, дослідивши доданий заявницею до скарги аудіозапис, дисциплінарна палата вказала, що він хоч і не містить підтвердження спотворення адвокатом фактичних обставин справи, як це зазначено у скарзі, однак, містить неетичні та недопустимі висловлювання адвоката на адресу опонента у справі, характер та тон розмови адвоката з малолітньою дитиною є неприйнятним.

За цих обставин відповідач дійшов до висновку, що поведінка адвоката кваліфікується відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» як грубе одноразове порушення Правил адвокатської етики та є підставою для застосуван-

ня дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю.

Таким чином, наведені у скарзі ОСОБА_2 доводи щодо порушення адвокатом ОСОБА_1 присяги адвоката України, Правил адвокатської етики, невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків, передбачених законом, частково знайшли своє підтвердження за результатами перевірки.

Також суди дослідили наявні в матеріалах справи докази і висловили, що дисциплінарна палата КДКА дійшла обґрунтованого висновку, що адвокат ОСОБА_1 порушив вимоги ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ст. ст. 45, 51 Правил адвокатської етики, що відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» стало підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності та застосування дисциплінарного стягнення.

Висновки: критерії «грубого» порушення Правил адвокатської етики не визначені на нормативно-правовому рівні, а тому визначення «грубості» дисциплінарного правопорушення, а також обрання суворості дисциплінарного стягнення належить до дискреційних повноважень кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 23 лютого 2023 року
у справі № 160/1150/21

*Щодо повноважень Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії
адвокатури здійснювати повторний розгляд справи у разі
скасування попереднього її рішення у судовому порядку*

Фабула справи: ОСОБА_1 подав позов до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі також – «КДКА»), у якому просив суд визнати протиправним і скасувати рішення КДКА.

Рішенням окружного адміністративного суду адміністративний позов задоволено.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення адміністративного суду скасовано і прийнято нове судове рішення, яким у задоволенні позовних вимог адвоката ОСОБА_1 відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 покликається на відсутність висновку Верховного Суду щодо правозастосування ст. 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і п. 18 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затверджене рішенням Ради адвокатів України 30 серпня 2014 року №120, у подібних правовідносинах.

Правова позиція Верховного Суду: ч. 5 ст. 49 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачені повноваження КДКА, зокрема, щодо здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвоката.

Указаний Закон чітко визначає стадії дисциплінарного провадження, а саме:

проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката;

порушення дисциплінарної справи;

розгляд дисциплінарної справи;

прийняття рішення у дисциплінарній справі (ч. 1 ст. 37 Закону).

Відповідно до ч. 1 ст. 41 Закону за результатами розгляду дисциплінарної справи дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури приймає рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку і застосування до нього дисциплінарного стягнення або про закриття дисциплінарної справи. Рішення дисциплінарної палати приймається більшістю голосів від її загального складу, крім рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю, яке приймається двома третинами голосів від її загального складу.

Тобто, дисциплінарне провадження завершується прийняттям одного з двох можливих рішень КДКА, а саме: про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності або про закриття дисциплінарної справи.

Законом передбачена процесуальна можливість оскарження адвокатом та/або особою, яка подала дисциплінарну скаргу рішення регіональної КДКА як до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі також – «ВКДКА»), так і до суду.

Так, ч. 8 ст. 50 Закону визначено, що рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

Більше того, право сторони, яка не згодна з рішенням КДКА, не обмежене процедурою його оскарження спочатку до ВКДКА, а вже потім до суду. Тож суб'єкт вправі обирати орган оскарження на власний розсуд.

У випадку оскарження рішення КДКА до ВКДА Закон передбачає види процесуальних рішень, які вона вправі ухвалити. А саме, ч. 5 ст. 52 указанного Закону визначено, що Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури має право:

залишити скаргу без задоволення, а рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без змін;

змінити рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури;

скасувати рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та ухвалити нове рішення;

направити справу для нового розгляду до відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та зобов'язати кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури вчинити певні дії.

Висновки: Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» пов'язує процесуальну можливість направлення дисциплінарної справи на новий розгляд із рішенням ВКДКА, тобто у разі оскарження рішення КДКА саме до цього органу адвокатського самоврядування.

Тож, з огляду на те, що законодавець не визначив повноважень КДКА здійснювати повторний розгляд справи у разі скасування попереднього її рішення у судовому порядку, Верховний Суд погоджується із доводом скаржника щодо безпідставного проведення КДКА нового розгляду дисциплінарного справи стосовно нього і ухвалення у ній рішення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 02 вересня 2022 року
у справі № 640/16646/21

*Щодо відсутності ознак зловживання
процесуальними правами у діях представника
сторони у справі – адвоката*

Фабула справи: до суду звернулись судові експерти Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України ОСОБА_3, ОСОБА_2, ОСОБА_1 з позовом до Міністерства юстиції України, Дисциплінарної палати Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України, третя особа на стороні відповідачів, яка не заявляє самостійні вимоги на предмет спору – ТОВ «Миколаївський глиноземний завод», в якому просили визнати протиправними і скасувати рішення Дисциплінарної палати Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України про притягнення позивачів до дисциплінарної відповідальності.

Рішенням окружного адміністративного суду адміністративний позов задоволено.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення окружного адміністративного суду скасовано та ухвалено постанову, якою в задоволенні адміністративного позову відмовлено повністю.

Апеляційним адміністративним судом було постановлено окрему ухвалу стосовно адвокати, яка діє в інтересах ОСОБА_1 та ОСОБА_2 щодо виявлених порушень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яку доведено до відома Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури області для вжиття відповідних заходів реагування щодо усунення причин та умов, що сприяли порушенню закону.

Постановою Верховного Суду ухвалу апеляційного адміністративного суду скасовано в частині визнання зловживанням процесуальними правами та такими, що перешкоджають судочинству, дії представника ОСОБА_2 та ОСОБА_1 – адвокати, вчинені під час судового розгляду справи №640/16646/21, та накладення на адвоката штраф.

Оцінка суду: відповідно до пункту 1 частини другої статті 45 КАС України з урахуванням конкретних обставин справи суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню адміністративного судочинства, зокрема, подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана), подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, які спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення;

Під зловживанням процесуальними правами розуміється форма умисних, несумлінних дій учасників процесу, що знаходить своє вираження, зокрема, у вчиненні дій, неспівмірних із наслідками, до яких вони можуть призвести, використанні наданих прав всупереч їх призначенню з метою обмеження можливості реалізації чи обмеження прав інших учасників провадження, перешкоджання діяльності суду з правильного та своєчасного розгляду і вирішення справ, необґрунтованого перевантаження роботи суду.

Ознакою зловживання процесуальними правами є не просто конкретні дії, а дії, спрямовані на затягування розгляду справи, створення перешкод іншим учасникам процесу.

Слід враховувати, що наведений у частині другій статті 45 КАС України перелік дій, що можуть бути визнані судом зловживанням процесуальними правами, не є вичерпним, суд може визнати таким зловживанням також інші дії, які мають відповідну спрямованість і характер.

Одночасно, вирішення питання про наявність чи відсутність факту зловживання віднесене на розсуд суду, що розглядає справу.

Згідно з частиною другою статті 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокату забороняється: використовувати свої права всупереч правам, свободам та законним інтересам клієнта; без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб; займати у справі позицію всупереч волі клієнта, крім випадків, якщо адвокат впевнений у самообмові клієнта; відмовлятися від надання правової допомоги, крім випадків, установлених законом.

Висновки: фактичні обставини справи свідчать про те, що адвокатка дійсно уклала договір про надання правової допомоги з позивачами у переддень судового засідання. Одразу після укладення цього договору, скаржниця звернулась до апеляційного суду із клопотанням про ознайомлення з матеріалами справи, тобто одразу сповістила суд про вступ у справу як представниця позивачів і скористалась своїм процесуальним правом на подання відповідного клопотання про ознайомлення з матеріалами справи. Факт неприбуття скаржниці для реалізації свого процесуального права на ознайомлення з матеріалами справи зранку перед судовим засіданням, хибно розцінено судом як невикористання такого права, адже організувати роботу у запропонований співробітником суду спосіб було б об'єктивно ускладнено. До того ж, навіть за умови прибуття скаржниці до початку судового засідання для ознайомлення з матеріалами справи, використати ефективно це право вона б не змогла, адже справа складається з 9 томів, для вивчення яких необхідний час. Логічною вбачається поведінка адвокатки, спрямована на відкладення розгляду справи й надання судом їй можливості її вивчити, та кваліфіковано надати правничу допомогу своїм клієнтам.

Отже, Верховний Суд не вбачає порушень у діях адвокатки, спрямованих на відкладення розгляду справи, а розцінює таку поведінку як намагання скаржниці надати кваліфіковану юридичну допомогу позивачам. Затягування розгляду справи є зловживанням процесуальними правами, а адміністративна справа має бути розглянута в межах визначених КАС України процесуальних строків, проте з огляду на дату укладення договору про надання правничих послуг, таке зловживання з боку адвокатки відсутнє.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 вересня 2021 року
у справі № 305/1149/17

*Щодо можливості апеляційного оскарження
ухвали суду першої інстанції
про порушення питання перед
Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури
про притягнення до дисциплінарної
відповідальності адвоката*

Фабула справи: ухвалою суду першої інстанції порушено питання перед Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури про притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката ОСОБА_1 у кримінальному провадженні.

Апеляційний суд ухвалою відмовив у поновленні строку на апеляційне оскарження ухвали суду першої інстанції та повернув апеляційну скаргу особи, яка її подала.

Оцінка суду: відповідно до ч. 1 ст. 392 КПК в апеляційному порядку можуть бути оскаржені судові рішення, які були ухвалені судами першої інстанції і не набрали законної сили, а саме: вироки, крім випадків, передбачених ст. 394 цього Кодексу; ухвали про застосування чи відмову у застосуванні примусових заходів медичного або виховного характеру; інші ухвали у випадках, передбачених цим Кодексом. Згідно з ч. 2 цієї статті ухвали, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судових рішень, передбачених ч. 1 вказаної вище статті, окремому оскарженню не підлягають, крім випадків, визначених цим Кодексом. Заперечення проти таких ухвал можуть бути включені до апеляційної скарги на судові рішення, передбачене ч. 1 цієї статті.

За наявності відповідних підстав суди мають процесуальні повноваження для постановлення ухвал, які не вирішують справи по суті, однак звертають увагу уповноважених органів на встановлені у кримінальному провадженні факти порушення закону, що потребують вжиття належних заходів реагування. Постановлення таких ухвал спрямовано на забезпечення ефективності здійснення правосуддя

у конкретному кримінальному провадженні та конституційного права на судовий захист, гарантований ст. 55 Конституції України.

Висновки: суд апеляційної інстанції безпідставно виходив із того, що ухвала суду першої інстанції про порушення питання перед Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури про притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката підлягає окремому оскарженню в апеляційному порядку. Така ухвала суду є процесуальним рішенням з організації і забезпечення належного порядку та процедури здійснення судового провадження і не створює таких правових наслідків, які дають підстави, з огляду на загальні засади КПК (статті 7, 9, 24), для її оскарження в апеляційному порядку. Вирішення питання про відкриття дисциплінарного провадження, його здійснення та результати такого провадження належать до дискреційних повноважень Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 лютого 2019 року
у справі № 822/570/17

*Щодо змісту «відкриття дисциплінарної справи»
як стадії дисциплінарного провадження щодо адвоката*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з адміністративним позовом в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА) у складі дисциплінарної палати про порушення стосовно адвоката ОСОБА_1 дисциплінарної справи.

Окружний адміністративний суд у задоволенні позову відмовив.

Апеляційний адміністративний суд залишив постанову суду першої інстанції без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що розгляд скарги на нього (як адвоката) та вирішення питання про відкриття дисциплінарної справи відбулося з порушенням вимог п. 24, п. п. 30-31 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність.

Правова позиція Верховного Суду: за ст. 37 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дисциплінарне провадження складається з таких стадій:

1. проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката;
2. порушення дисциплінарної справи;
3. розгляд дисциплінарної справи;
4. прийняття рішення в дисциплінарній справі.

На етапі вирішення питання про відкриття дисциплінарної справи КДКА не дає правової оцінки діям адвоката, з приводу яких надійшла скарга. На цій стадії КДКА з'ясовує наявність ознак складу дисциплінарного проступку як підстави для відкриття дисциплінарної справи, тоді як під час розгляду дисциплінарної справи КДКА вже надаватиме правову кваліфікацію того, що адвокату поставлено за провину.

З огляду на мету дисциплінарного провадження та правовий статус КДКА в цих правовідносинах, з'ясувати чи дійсно є підстави

для притягнення адвоката до відповідальності є обов'язком останньої, адже йдеться як про професійну діяльність адвоката, яка є публічною, так і про особу, яка звернулася зі скаргою і має підстави вважати, що її права були порушені у зв'язку (чи під час) надання правової допомоги таким адвокатом.

Висновки: факт відкриття дисциплінарної справи не вказує, що адвокат вчинив дисциплінарний проступок; для такого висновку (чи для спростування того, що адвокат вчинив дисциплінарний проступок) Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури повинна з'ясувати усі обставини, що на етапі відкриття дисциплінарної справи вона зробити не може.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.

Оскарження актів, дій чи бездіяльності

Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 грудня 2019 року
у справі № 807/291/18

Щодо повноваження Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури порушувати дисциплінарну справу стосовно адвоката

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з адміністративним позовом до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – ВКДКА), де третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні позивача – Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі – КДКА) та третя особа, яка не заяв-

ляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача – ОСОБА_2, про визнання протиправним та скасування рішення ВКДКА.

Позов мотивовано тим, що до повноважень відповідача не належить прийняття рішення про порушення дисциплінарної справи відносно адвоката. Одночасно вказує на порушення процедури розгляду скарги, що полягала, зокрема, у тому, що скаржник ОСОБА_2 в порушення вимог п. 36.5 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката не додала копію скарги та доданих письмових матеріалів для вручення іншій стороні, що призвело до позбавлення права позивача на подання заперечення проти такої. Відповідач, у свою чергу, повинен був повернути таку скаржникові, натомість прийняв її до розгляду, що суперечить вищезазначеному Положенню. Крім того, зазначає, що члени комісії не втручали із суду технічний запис судового засідання та, відповідно, не досліджували його. Вказує на те, що в оскаржуваному рішенні не вказано які саме дії позивача відповідач вважає такими, що мають ознаки проступку, не зазначено які саме дії чи висловлювання принизили честь і гідність скаржника.

Окружний адміністративний суд адміністративний позов задовольнив частково: визнав протиправним та скасував п. 3 рішення ВКДКА в частині порушення дисциплінарної справи відносно адвоката ОСОБА_1; визнав протиправним та скасував п. 4 рішення ВКДКА в частині направлення матеріалів дисциплінарної справи до КДКА на стадію розгляду дисциплінарної справи; зобов'язав ВКДКА повторно розглянути скаргу ОСОБА_2 на рішення дисциплінарної палати КДКА в порядку, передбаченому діючим законодавством та Регламентом ВКДКА, затвердженим рішенням Ради адвокатів України 4-5 липня 2014 року № 78. У задоволенні решти позовних вимог відмовив.

Апеляційний адміністративний суд постановою рішення суду першої інстанції скасував та прийняв нове, яким у задоволенні позову відмовив.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що суд апеляційної інстанції безпідставно встановив повноваження відповідача порушувати дисциплінарну справу щодо нього.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 5 ст. 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» ВКДКА за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність КДКА має право:

1. залишити скаргу без задоволення, а рішення КДКА без змін;
2. змінити рішення КДКА;
3. скасувати рішення КДКА та ухвалити нове рішення;
4. направити справу для нового розгляду до відповідної КДКА та зобов'язати КДКА вчинити певні дії.

Згідно з абз. 2 п. 2 розділу 6 Положення про ВКДКА (яке є її установчим документом), затвердженого рішенням звітно-виборного з'їз-

ду адвокатів України від 09.06.2017 (далі – «Положення»), ухвалення нового рішення ВКДКА передбачає прийняття ВКДКА рішень, які має право відповідно до законодавства приймати КДКА регіону з урахуванням стадії дисциплінарного провадження.

Повноваження ВКДКА на скасування рішення регіональної КДКА і прийняття нового рішення направлено на виправлення помилок, які могла припуститися регіональна КДКА під час прийняття рішення, на яке подано скаргу. Обмеження повноважень ВКДКА як органу вищої інстанції лише скасуванням такого рішення суперечить меті, з якою таке повноваження надано законодавцем.

З комплексного аналізу вказаної норми Положення, а також ст. 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» випливає, що ВКДКА, ухвалюючи нове рішення за наслідками розгляду скарги на рішення регіональної КДКА, має право приймати ті ж рішення, що й регіональна КДКА з урахуванням стадії дисциплінарного провадження.

Висновки: Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури наділена повноваженнями скасовувати рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та ухвалювати нове з урахуванням стадії дисциплінарного провадження, зокрема, й рішення про порушення дисциплінарної справи.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 23 травня 2018 року
у справі № 804/8840/15

*Щодо оскарження адвокатом дій прокуратури
стосовно ініціювання питання про притягнення його
до дисциплінарної відповідальності*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернувся до окружного адміністративного суду до прокуратури області, третя особа – прокурор прокуратури області, з позовом, в якому просив визнати протиправними дії прокуратури області, встановити порушення гарантій адвокатської діяльності та зобов'язати прокуратуру області порушити дисциплінарне провадження відносно старшого прокурора відділу захисту прав та свобод дітей прокуратури області у зв'язку з неправомірним ініціюванням питання притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката ОСОБА_3.

Ухвалою окружного адміністративного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, закрито провадження в цій справі, оскільки справа не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_3 вважає, що ця справа відноситься до юрисдикції адміністративних судів.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 1 ст. 36 Закону України № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки.

Прокуратура області реалізувала своє право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатів, подавши скаргу стосовно адвоката ОСОБА_3, який, на її думку, вчинив дисциплінарний проступок. При цьому вказана заява не спричиняє виникнення будь-яких прав і обов'язків у позивача, а тому викладені в ній обставини не можуть бути окремим предметом спору.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що поняття «спір, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства»

слід тлумачити в більш ширшому значенні, тобто як поняття, що стосується тих спорів, які не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, і тих, які взагалі не підлягають судовому розгляду.

Висновки: Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що прокуратура реалізувала своє право на звернення до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатів, подавши скаргу стосовно адвоката ОСОБА_3, який, на її думку, вчинив дисциплінарний проступок. При цьому вказана заява не спричиняє виникнення будь-яких прав і обов'язків у позивача, а тому викладені в ній обставини не можуть бути окремим предметом спору.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновками судів попередніх інстанцій, що лише за наслідками розгляду вказаної заяви компетентним органом для позивача можуть виникнути певні юридичні наслідки, та у разі незгоди з відповідним рішенням останній не позбавлений права оскаржити його в судовому порядку.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.

Оскарження актів, дій чи бездіяльності

Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 квітня 2020 року
у справі № 2540/3034/18

*Щодо притягнення адвоката до дисциплінарної
відповідальності за несплату щорічних внесків
чи прострочення їхньої сплати*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), Ради адвокатів, в якому просив визнати протиправним і скасувати рішення

КДКА про притягнення позивача до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на шість місяців. Позовні вимоги обґрунтовано тим, що відповідачем протиправно притягнуто його до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, оскільки Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року № 5076-VI (далі – Закон № 5076-VI) не передбачено можливості притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за несплату щорічних внесків чи прострочення їхньої сплати.

Рішенням окружного адміністративного суду адміністративний позов задоволено.

Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано рішення суду першої інстанції та ухвалено нову постанову, якою в задоволенні адміністративного позову ОСОБА_1 до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Ради адвокатів про визнання протиправним і скасування рішення відмовлено. Скасовуючи рішення суду першої інстанції, апеляційний суд зазначив, що порушення порядку та строків сплати щорічних внесків на забезпечення реалізації рішення адвокатського самоврядування є невиконанням рішення органу адвокатського самоврядування, що є дисциплінарним проступком, за вчинення якого може застосовуватися дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 посилається на неправильне застосування судом апеляційної інстанції норм матеріального права, а саме ст.ст. 8, 92 Конституції України, ст.ст. 31, 33, 35 Закону № 5076-VI. Позивач вказує, що він раніше не притягувався до дисциплінарної відповідальності, тобто відсутня повторність вчинення дисциплінарного проступку. Також позивач зазначає, що несплата щорічних внесків чи прострочення їхньої сплати не є грубим одноразовим порушенням правил адвокатської етики.

Правова позиція Верховного Суду: ч. 2 ст. 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року № 5076-VI (далі – Закон № 5076-VI) містить вичерпний перелік підстав для накладення на позивача дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, проте відповідачем не зазначено в оскаржуваному рішенні за якою саме із підстав прийнято оскаржуване рішення.

При цьому Верховний суд виходить також із того, що п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону № 5076-VI містить норму, яка відсилає до Правил адвокатської етики, приписи абз. 2 ст. 12 та абз. 1 ст. 65 яких встановлюють обов'язок адвоката виконувати законні рішення органів адвокатського самоврядування.

Оскільки Положенням про внески, яке затверджено рішенням Ради адвокатів України, як органом адвокатського самоврядування,

визначено порядок і строки виконання адвокатами обов'язку по сплаті щорічного внеску на реалізацію повноважень органів адвокатського самоврядування, то невиконання такого обов'язку є порушенням Правил адвокатської етики і може підпадати під дію п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону № 5076-VI.

Відсилюючи характер п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону № 5076-VI та безпосереднє відображення змісту та/або елементів конкретного дисциплінарного проступку в Правилах адвокатської етики та/або в рішеннях органів місцевого самоврядування не позбавляє кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури обов'язку вказувати в конкретному рішенні про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності підставу, визначену саме в нормах Закону № 5076-VI.

Висновки: приписами ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року № 5076-VI лише кваліфіковано які саме дії адвоката є дисциплінарним проступком та наведено перелік дисциплінарних проступків адвоката. Виключні підстави для накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю врегульовано іншою нормою зазначеного Закону, а саме ч. 2 ст. 31 Закону № 5076-VI, наявність яких відповідачем в оскаржуваному рішенні не наведено та не обґрунтовано.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 травня 2019 року
у справі № 826/8584/18

*Щодо підстав прийняття рішення
про порушення дисциплінарної справи
стосовно адвоката*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), за участю третьої особи без самостійних вимог на предмет спору на стороні відповідача ОСОБА_3, про визнання протиправним та скасування рішення КДКА, яким притягнуто адвоката ОСОБА_2 до дисциплінарної відповідальності та накладено дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк 3 (три) місяці.

Рішенням адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено повністю.

Мотивація касаційної скарги: КДКА посилається на неповне з'ясування судами обставин, що мають значення для справи, невідповідність висновків судів обставинам справи, порушення норм матеріального та процесуального права, просить рішення судів першої та апеляційної інстанцій скасувати, ухвалити нове рішення, яким відмовити позивачу у задоволенні позову.

Правова позиція Верховного Суду: положеннями ст. 37 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) визначено, що дисциплінарне провадження складається з таких стадій:

1. проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката;
2. порушення дисциплінарної справи;
3. розгляд дисциплінарної справи;
4. прийняття рішення у дисциплінарній справі.

Відповідно до абз. ч. 1 ст. 41 Закону №5076-VI рішення у дисциплінарній справі має бути вмотивованим. Під час обрання виду дисциплінарного стягнення враховуються обставини вчинення проступку, його наслідки, особа адвоката та інші обставини.

Висновки: скасовуючи рішення дисциплінарної палати КДКА про порушення дисциплінарної справи відносно ОСОБА_2, суд першої інстанції виходив з того, що відповідачем не вчинено обов'язкових дій для встановлення відомостей та фактів, зазначених у скарзі ОСОБА_3. Членом палати не вчинено дій, спрямованих на перевірку наявності дозволу у ОСОБА_2 на використання інформації, щодо поширення якої подано скаргу, не перевірено законності отримання такої інформації в межах кримінального провадження, її подальшого огляду та визнання речовими доказами. Судом було встановлено, що перевірка фактично не проводилася, матеріали перевірки відсутні, а відповідно джерела встановлення ознак дисциплінарного проступку відсутні. З огляду на викладене, суд дійшов висновку, що оскаржуване позивачем рішення про порушення дисциплінарної справи прийнято за відсутності підстав для його прийняття.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 червня 2019 року
у справі № 641/463/16-а

*Щодо виключної компетенції органів
адвокатського самоврядування при притягненні адвоката
до дисциплінарної відповідальності*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – ВКДКА)

третя особа – ОСОБА_2, в якому просила: визнати дії адвоката ОСОБА_2 протиправними; скасувати рішення ВКДКА; скасувати рішення КДКА про відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката ОСОБА_2; зобов'язати КДКА порушити та розглянути дисциплінарну справу стосовно адвоката ОСОБА_2.

Окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду у задоволенні позову відмовив.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вважає, що тих доказів, які вона надавала до КДКА та ВКДКА, було більше ніж достатньо для відкриття дисциплінарного провадження за її скаргою на дії адвоката ОСОБА_2. Таким чином, суди першої та апеляційної інстанцій не дослідили належним чином процедуру прийняття та розгляду скарг органами самоврядування адвокатури, не дослідили факт невідповідності обставин, зафіксованих у рішеннях відповідачів, дійсним обставинам справи, у зв'язку з чим дійшли помилкового висновку про відповідність оскаржуваних рішень відповідачів нормам чинного законодавства України.

Правова позиція Верховного Суду: дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України.

Відповідно до ст. 37 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) дисциплінарне провадження складається з таких стадій:

1. проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката;
2. порушення дисциплінарної справи;
3. розгляд дисциплінарної справи;
4. прийняття рішення у дисциплінарній справі.

Ст. 38 Закону № 5076-VI передбачено, що заява (скарга) щодо поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, реєструється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури та не пізніше трьох днів з дня її надходження передається до дисциплінарної палати.

Член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за дорученням голови палати проводить перевірку відомостей, викладених у заяві (скарзі), та звертається до адвоката для отримання письмового пояснення по суті порушених питань.

За результатами перевірки відомостей членом дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури складається довідка, яка має містити викладення обставин, виявлених під час перевірки, висновки та пропозиції щодо наявності підстав для порушення дисциплінарної справи.

Заява (скарга) про дисциплінарний проступок адвоката, довідка та всі матеріали перевірки подаються на розгляд дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Згідно з ч. 1 ст. 39 Закону № 5076-VI за результатами розгляду заяви (скарги) про дисциплінарний проступок адвоката, довідки та матеріалів перевірки дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури більшістю голосів членів палати, які беруть участь в її засіданні, вирішує питання про порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката.

Висновки: вирішення питання про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності належить до виключної компетенції дисциплінарних органів, а саме КДКА та ВКДКА, і суд не вправі зобов'язувати відповідачів приймати те чи інше рішення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 червня 2019 року
у справі № 818/1691/17

*Щодо визнання протиправною бездіяльності КДКА
по непроведенню кваліфікаційного іспиту
стосовно претендента на отримання свідоцтва
про право на зайняття адвокатською діяльністю*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору – Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі – Вища КДКА), в якій просить суд: визнати протиправною бездіяльність КДКА по не застосуванню організаційних заходів і не проведення кваліфікаційного іспиту стосовно претендента на отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю ОСОБА_1 відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Порядку допуску до складання кваліфікаційного іспиту, порядку складання кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання результатів кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, затвердженого в новій редакції зі змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 13 вересня 2016 року № 195, у тому числі на виконання рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури від 27 вересня 2017 року № IX-003/2017.

На обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що рішенням Вищої КДКА від 27 вересня 2017 року № IX-003/2017 відповідача зобов'язано вжити організаційних заходів для забезпечення участі ОСОБА_1 у найближчому кваліфікаційному оцінюванні для отримання свідоцтва про право зайняття адвокатською діяльністю. Проте відповідач від виконання покладених на нього зобов'язань ухилився, чим створив позивачу перешкоди в реалізації його суб'єктивного права.

Окружний адміністративний суд постановою в задоволенні адміністративного позову відмовив. Апеляційний адміністративний суд постанову окружного адміністративного суду скасував і прийняв нове рішення про задоволення позовних вимог.

Мотивація касаційної скарги: КДКА стверджує, що суд апеляційної інстанції не врахував, що Кваліфікаційна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури є колегіальним органом, формою роботи якого є засідання, дати яких визначаються заздалегідь, що у свою чергу виключає можливість прийняття комісією рішень, постановлених як за межами засідань, так і в дні, коли такі засідання планово роботи комісії не передбачені.

Правова позиція Верховного Суду: протиправна бездіяльність у спірних правовідносинах могла мати місце у випадку, коли відповідач як суб'єкт владних повноважень зобов'язаний був вчинити визначені в законі дії, направлені на реалізацію суб'єктивних прав особи, проте з підстав та за обставин, що були в межах його волі та контролювались ним, протиправно ухилявся від вчинення таких дій.

Визначене в рішенні Вищої КДКА зобов'язання «провести повторний письмовий кваліфікаційний іспит ОСОБА_1 у найближчий час проведення такого іспиту» потрібно розуміти так, що відповідач, отримавши вказане рішення Вищої КДКА, мав до настання дати чергового кваліфікаційного іспиту прийняти рішення про включення позивача до списку осіб, допущених до його складання.

Рішення Вищої КДКА разом з матеріалами особової справи КДКА отримала 30 жовтня, тоді як черговий кваліфікаційний іспит (письмовий та усний) був запланований на 10 листопада.

Отож призначення відповідачем дати кваліфікаційного іспиту позивача на 24 листопада не може свідчити про своєчасне виконання рішення Вищої КДКА, яким організаційні заходи щодо проведення кваліфікаційного іспиту позивача КДКА було зобов'язано вчинити невідкладно.

Висновки: рішенням Вищої КДКА відповідача було зобов'язано провести кваліфікаційне оцінювання позивача у найближчий час такого оцінювання. Датою найближчого кваліфікаційного іспиту в спірних правовідносинах було 10 листопада, тоді як кваліфікаційний іспит позивача був призначений на 24 листопада, що свідчить про протиправну бездіяльність КДКА, яка полягала у зволіканні з призначенням і проведенням кваліфікаційного іспиту відносно позивача.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 22 жовтня 2019 року
у справі № 820/4709/18

Щодо оскарження рішення
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури
про притягнення адвоката
до дисциплінарної відповідальності

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), третя особа: ОСОБА_2 про визнання протиправним та скасування рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

ОСОБА_1 зазначив, що оскаржуване рішення є незаконним, необґрунтованим, протиправним та таким, що підлягає скасуванню, оскільки прийняте з численними порушеннями, що допущені КДКА як прав позивача, так і встановленого порядку розгляду скарг. Так, оскаржуваним рішенням КДКА притягнуто адвоката ОСОБА_1 до дисциплінарної відповідальності та застосовано до адвоката ОСОБА_1 дисциплінарне стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, оскільки КДКА дійшла висновку про те, що позивачем жодних дій, спрямованих на захист ОСОБА_3, вчинено не було, ОСОБА_1 не звертався до слідчого та не повідомляв останнього, що він уклав договір з ОСОБА_3 та є його захисником, крім того адвокат ОСОБА_1 не повернув сплачений за його послуги аванс.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказав, що суди дійшли хибного висновку про невчинення ним дій щодо захисту ОСОБА_3, не надали належної оцінки його доводам про порушення відповідачем в межах дисциплінарного провадження принципу змагальності, оскільки останній протягом тривалого часу не забезпечував його право на ознайомлення з матеріалами дисциплінарного провадження та не вчинив дій по витребуванню доказів для об'єктивного розгляду

справи. Також вважав, що суди помилково визнали правомірним притягнення його до дисциплінарної відповідальності поза межами встановленого для цього строку.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п 1 ч. 1 ст. 17 Правил адвокатської етики, приймаючи доручення на надання правової допомоги, адвокат повинен зважити на свої можливості щодо його виконання і зобов'язаний відмовитись від прийняття доручення, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що стосовно доручення, норми цих Правил, в яких втілений принцип компетентності, не можуть бути дотримані адвокатом.

Ст. 36 Правил адвокатської етики визначено, що при розірванні договору (незалежно від причин) адвокат зобов'язаний: повернути клієнту отримані від нього документи, а також документи, видані адвокату для клієнта іншими особами в ході виконання доручення, майно, передане клієнтом на зберігання адвокату, та невитрачені кошти, що призначалися для погашення видатків, пов'язаних з виконанням доручення; поінформувати клієнта щодо здійсненої адвокатом роботи і передати клієнту копії процесуальних документів, складених адвокатом при виконанні доручення.

Відповідно до ст. 33 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом.

Ст.ст. 38-42 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Положенням про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затвердженого рішенням Ради адвокатів України № 120 (далі – Положення № 120), встановлено порядок розгляду КДКА заяв (скарг) щодо поведінки адвоката.

Як передбачено п. 9 Положення № 120, право на звернення до КДКА із заявою (скарою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що предметом цього спору є правомірність та обґрунтованість рішення відповідача про притягнення позивача як адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Насамперед Верховний Суд враховує, що судами було встановлено та підтверджено наявними в матеріалах справи належними та допустимими доказами те, що позивачем умови договору про правову допомогу в частині, що стосується порядку повернення коштів у випадку невиконання умов договору частково виконано 02 червня 2017 року.

Отже, Верховний Суд вважає правильними висновки судів попередніх інстанцій про те, що цей договір діяв до зазначеної дати.

При цьому твердження позивача про те, що договір припинив свою дію 28 березня 2017 року, є безпідставними, необґрунтованими та спростовуються наявними в матеріалах справи доказами.

Щодо підстави застосування до позивача спірного дисциплінарного стягнення Верховний Суд бере до уваги, що згідно з листом старшого слідчого СУ ГУНП позивачем в рамках відповідного кримінального провадження не було вчинено жодних офіційних дій, спрямованих на захист ОСОБА_3, зокрема адвокат ОСОБА_1 у кримінальному провадженні в якості захисника підозрюваного ОСОБА_3 не залучався, участі у слідчих діях та судових засіданнях не приймав, із заявами, клопотаннями та скаргами не звертався, статус захисника ОСОБА_3 ОСОБА_1 не має.

Також судами попередніх інстанцій було встановлено на підставі матеріалів дисциплінарної справи, що позивач звертався до відповідача засобами електронного зв'язку із заявами про надання справи для ознайомлення. Ці заяви містять резолюції про надання справи, проте позивач з матеріалами дисциплінарного провадження ознайомився тільки 14.05.2018 року, про що свідчить підпис останнього. Доказів відмови позивачу у наданні дисциплінарної справи для ознайомлення матеріали справи не містять.

Вказане спростовує твердження позивача про порушення його права на ознайомлення з матеріалами дисциплінарного провадження.

За таких обставин, Верховний Суд дійшов висновку, що оскаржувані рішення судів у цій справі є законним та обґрунтованим і не підлягають скасуванню, оскільки суди, всебічно перевіривши обставини справи, вирішили спір у відповідності з нормами матеріального права та при дотриманні норм процесуального права, у судових рішеннях повно надано оцінку всім аргументам учасників справи в тій мірі, в якій це необхідно для правильного розуміння ухваленого судами рішення.

При наданні оцінки обґрунтованості застосування відповідачем дисциплінарного стягнення у виді позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України Верховний Суд враховує те, що позивач неодноразово притягався до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», тобто такі порушення допускаються позивачем систематично.

Отже, матеріалами справи підтверджено правомірність спірного рішення відповідача, тому Верховний Суд погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про те, що позовні вимоги є необґрунтованими та такими, що не підлягають задоволенню.

Висновки: доводи адвоката про те, що він не мав можливості вчиняти дії по захисту особи в процесуальному порядку, оскільки клієнта було оголошено в розшук та досудове розслідування мало бути зупи-

нене, є безпідставними з огляду на те, що, по-перше, навіть за умови зупинення досудового розслідування адвокат не був позбавлений можливості подавати в межах цього кримінального провадження з метою виконання умов договору про надання правової допомоги заяви, клопотання щодо участі його в якості захисника підозрюваного, ознайомлення з матеріалами кримінального провадження; по-друге, адвокат навіть не вчинив дій для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження з метою встановлення питання про зупинення досудового розслідування. Вказана обставина є додатковим свідченням невиконання адвокатом своїх професійних обов'язків. З огляду на зазначене, Верховний Суд вважає правильним висновок суду першої інстанції, що адвокатом допущено невиконання своїх професійних обов'язків щодо захисту особи в кримінальному провадженні.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Юрисдикція: адміністративна

(Від якої pp відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 30 травня 2018 року
у справі № 816/1190/16

*Щодо повноважень Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії
адвокатури вирішувати питання про порушення
або відмову у порушенні дисциплінарної справи
стосовно адвоката*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, треті особи: кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, ОСОБА_2, про визнання нечинним та скасування рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

В обґрунтування позовних вимог позивач посилався на те, що оскаржуване рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури прийняте всупереч положенням Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI (далі – Закон №5076-VI). Вважає, що відповідач не наділений правом здійснювати дисциплінарне провадження стосовно нього, оскільки таке право надане виключно кваліфікаційно-дисциплінарним комісіям адвокатури за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України. Зазначає, що відповідачем залишено поза увагою ту обставину, що в скаргі містяться посилання на дії та бездіяльність що мали місце в 2013 році, водночас відповідно до ст. 35 Закону № 5076-VI адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку.

Постановою окружного адміністративного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково. Визнано протиправним і скасовано рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури стосовно порушення дисциплінарної справи відносно адвоката ОСОБА_1. В частині позовних вимог про визнання нечинним рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури зазначає, що рішення прийняте відповідно до норм чинного законодавства. На думку скаржника, висновок судів першої та апеляційної інстанцій щодо виключних повноважень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Полтавської області на прийняття рішення про порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката ОСОБА_1, яке ухвалювалося за результатами розгляду скарги ОСОБА_2, є неправильним та таким, що прямо суперечить Закону № 5076-VI.

Правова позиція Верховного Суду: згідно зі ст. 37 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дисциплінарне провадження складається з таких стадій:

проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката;

1. порушення дисциплінарної справи;
2. розгляд дисциплінарної справи;
3. прийняття рішення у дисциплінарній справі.

Процедуру здійснення дисциплінарного провадження на кожній із вказаних вище стадій врегульовано ст.ст. 38, 39, 40 і 41 Закону № 5076-VI.

Відповідно до ст. 38 Закону № 5076-VI (перевірка відомостей про дисциплінарний проступок адвоката) член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за дорученням голови палати проводить перевірку відомостей, викладених у заяві (скарзі), та звертається до адвоката для отримання письмового пояснення по суті порушених питань. Під час проведення перевірки член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури має право опитувати осіб, яким відомі обставини вчинення діяння, що має ознаки дисциплінарного проступку, отримувати за письмовим запитом від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, керівників підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань, фізичних осіб необхідну для проведення перевірки інформацію, крім інформації з обмеженим доступом. За результатами перевірки відомостей членом дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури складається довідка, яка має містити викладення обставин, виявлених під час перевірки, висновки та пропозиції щодо наявності підстав для порушення дисциплінарної справи. Заява (скарга) про дисциплінарний проступок адвоката, довідка та всі матеріали перевірки подаються на розгляд дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Відповідно до ст. 39 Закону № 5076-VI (порушення дисциплінарної справи) за результатами розгляду заяви (скарги) про дисциплінарний проступок адвоката, довідки та матеріалів перевірки дисци-

плінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури більшістю голосів членів палати, які беруть участь в її засіданні, вирішує питання про порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката. Рішення про порушення дисциплінарної справи з визначенням місця, дня і часу її розгляду чи про відмову в порушенні дисциплінарної справи надсилається або вручається під розписку адвокату та особі, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, протягом трьох днів з дня прийняття такого рішення. До рішення про порушення дисциплінарної справи, яке надсилається або вручається адвокату, додається довідка члена дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, складена за результатами перевірки. Рішення про порушення дисциплінарної справи або про відмову в порушенні дисциплінарної справи може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

Висновки: лише дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури вирішує питання щодо порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката. Таке рішення КДКА приймається за результатами розгляду заяви (скарги) про дисциплінарний проступок адвоката, довідки та матеріалів перевірки.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

(Відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 грудня 2019 року
у справі № 0740/807/18

Щодо повноважень
Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної
комісії адвокатури

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – ВКДКА), третя особа – Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі – КДКА), в якому просив визнати протиправним і скасувати рішення відповідача. Оскаржуваним рішенням скасовано рішення дисциплінарної палати КДКА про відмову у відкритті дисциплінарної справи щодо позивача й ухвалено нове рішення про порушення дисциплінарної справи стосовно адвоката ОСОБА_1.

Суд першої інстанції позовну заяву задовольнив. Апеляційний адміністративний суд рішення суду першої інстанції скасував і в задоволенні позову відмовив.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що до повноважень відповідача не належить прийняття рішення про порушення дисциплінарної справи. До того ж ВКДКА не лише скасувала рішення КДКА та ухвалила нове, а й направила справу до останньої для розгляду дисциплінарної справи. ОСОБА_1 вважає, що норми ч. 5 ст. 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) не передбачають одночасного поєднання повноважень відповідача, перелік яких визначений цією статтею.

Правова позиція Верховного Суду: повноваження ВКДКА на скасування рішення регіональної КДКА і прийняття нового рішення спрямовано на виправлення помилок, яких могла припуститися регіональна КДКА під час прийняття рішення, на яке подано скаргу. Обмеження повноважень ВКДКА як органу вищої інстанції лише скасуванням такого рішення суперечить меті, з якою таке повноваження надано законодавцем.

З норм Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, а також ст. 52 Закону випливає, що ВКДКА, ухвалюючи нове рішення за наслідками розгляду скарги на рішення регіональної КДКА, має право приймати такі ж рішення, що й регіональна КДКА з урахуванням стадії дисциплінарного провадження.

Закон містить чітку норму, зокрема п. 3 ч. 5 ст. 52, яка прямо передбачає повноваження ВКДКА разом зі скасуванням рішення регіональної КДКА приймати нове рішення. Також норми абзацу 2 п. 2 розділу 6 Положення, прийнятого на виконання Закону, також прямо передбачають право ВКДКА приймати такі рішення, які відповідно до чинного законодавства має право приймати регіональна КДКА. Інше застосування вказаної норми суперечило б її меті. До того ж указана мета підтверджується нормами п. 2 розділу 6 Положення.

Крім того, Верховний Суд вважає необґрунтованими доводи скажника про перевищення ВКДКА своїх повноважень через одночасне поєднання декількох повноважень, що визначені в ч. 5 ст. 52 Закону.

Так, повноваження щодо скасування і ухвалення нового рішення (п. 3 ч. 5 ст. 52 Закону) і повноваження щодо направлення справи для нового розгляду до відповідної КДКА (п. 4 ч. 5 ст. 52 Закону) містяться в різних пунктах ч. 5 ст. 52 Закону, яка регулює повноваження ВКДКА за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність регіональної КДКА. Однак відповідач не приймав рішення про направлення справи на новий розгляд чи інших рішень, визначених у ч. 5 ст. 52 згаданого Закону, крім того, що впливає з повноважень, визначених п. 3 ч. 5 цієї статті.

Висновки: Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури має право ухвалити нове рішення за результатами розгляду скарги на рішення регіональної Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про відмову в порушенні дисциплінарної справи, яким порушити дисциплінарну справу й повернути її матеріали на стадію розгляду до регіональної КДКА. Приймаючи таке рішення, ВКДКА не перевищує своїх повноважень.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 26 червня 2019 року
у справі № 826/13396/18

*Щодо підтвердження повноважень
представника іноземної юридичної особи*

Фабула справи: ТОВ «АК Маршаллер і партнери» та ТОВ «Грант Торнтон» звернулися до суду із заявами до Фонду державного майна України, третя особа – компанія «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі», про забезпечення адміністративного позову.

Ухвалою суду першої інстанції заяву ТОВ «АК Маршаллер і партнери» про забезпечення адміністративного позову задоволено повністю; заяву ТОВ «Грант Торнтон» про забезпечення адміністративного позову – частково.

Адвокат в інтересах компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» звернулася до апеляційного суду зі скаргою, в якій просила задоволення заяв про забезпечення позову щодо заборони вчиняти дії та приймати рішення відповідним суб'єктам стосовно визначення радника за результатами конкурсу в процесі приватизації пакету акцій ПАТ «Одеський припортовий завод».

Ухвалою апеляційного суду клопотання ТОВ «Грант Торнтон» задоволено, апеляційну скаргу Компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» на ухвалу суду першої інстанції повернуто особі, яка подала апеляційну скаргу. Рішення апеляційного суду обґрунтовано тим, що додана до апеляційної скарги довіреність не є достатнім підтвердженням необхідних повноважень на здійснення представництва в адміністративних судах.

Мотивація касаційної скарги: компанія «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» зазначає, що суд апеляційної інстанції дійшов до помилкового висновку про необхідність подання компанією «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» додаткових документів на підтвердження повноважень її представника, оскільки відповідно до ч. 3 ст. 59 КАС України повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 59 КАС України повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені такими документами: довіреністю фізичної або юридичної особи.

Ч. 6 ст. 59 КАС України передбачено, що оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

Згідно з ч. 8 ст. 59 КАС України у разі подання представником до суду заяви, скарги, клопотання він додає довіреність або інший документ, що посвідчує його повноваження, якщо в справі немає підтвердження такого повноваження на момент подання відповідної заяви, скарги, клопотання.

З аналізу наведених правових норм вбачається, що сторона у справі має право на звернення до суду із апеляційною скаргою через представника лише на підставі документа, що посвідчує його повноваження у визначеному законом порядку.

При цьому ч. 3 ст. 59 КАС України встановлено, що довіреність від імені юридичної особи видається за підписом (електронним цифровим підписом) посадової особи, уповноваженої на це законом, установчими документами.

Відповідно до ст. 26 Закону «Про міжнародне приватне право», цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи визначається особистим законом юридичної особи. При цьому ст. 25 зазначеного Закону встановлює, що особистим законом юридичної особи вважається право держави місцезнаходження юридичної особи (тобто право держави, в якій юридична особа зареєстрована або іншим чином створена згідно з правом цієї держави).

Як встановлено судом апеляційної інстанції, на підтвердження своїх повноважень представник Компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» разом з апеляційною скаргою надав апостильовану (засвідчену) копію довіреності, підписаної Ребваром Берзінджі, який, як зазначено в самій довіреності, є Президентом компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» та діє на підставі Договору Компанії з обмеженою відповідальності «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі».

Разом з тим, представником Компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» не надані належним чином засвідчені документи, які підтверджують державну реєстрацію компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» у відповідному реєстрі компаній штату Делавер США; які підтверджують призначення особи, яка підписала довіреність, на посаду Президента компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» та її перебування на цій посаді на момент видачі довіреності та які підтверджують наявність у президента компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» повноважень видавати довіреність на представництво прав та інтересів в адміністративних судах.

На цій підставі колегія суддів погоджується з висновком апеляційного суду про те, що додана до апеляційної скарги копія довіреності не є документом, що посвідчує повноваження особи, яка підписала апеляційну скаргу, а отже в розумінні ст.ст. 55, 59 КАС України, остання є неналежним представником у даній справі.

Згідно з п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції також, якщо апеляційна скарга подана особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

Висновки: у зв'язку з тим, що до матеріалів апеляційної скарги не було додано належних доказів на підтвердження правосуб'єктності юридичної особи Компанії «Періклс Глобал Едвайзори ЕлЕлСі» за відповідним законом іноземної держави, які б могли, зокрема, підтвердити і статус адвоката як представника останньої або її повноваження на право підпису та подання апеляційної скарги, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку, що апеляційна скарга підлягає поверненню як така, що підписана особою, яка не має права її підписувати.

Аналогічна правова позиція була висловлена в ухвалах Верховного Суду від 15 травня 2018 року у справі № 522/20475/16-ц, від 18 червня 2018 року у справі № 826/17190/17 та від 08 жовтня 2018 року у справі № 910/8265/17.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 березня 2018 року
у справі № 826/23545/15

*Щодо належного повідомлення адвоката
про призначення до розгляду дисциплінарної справи*

Фабула справи: ОСОБА_5 звернувся до суду з адміністративним позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення КДКА про притягнення адвоката ОСОБА_5 до дисциплінарної відповідальності у вигляді позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Постановою адміністративного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_5 зазначає, що суди попередніх інстанцій не в повній мірі досліддили та встановили обставини, які мають значення для справи і не надали належної юридичної оцінки всім доказам, з яких вони виходили, відмовляючи в позові. Зокрема, позивачем зазначено, що він не був обізнаний про відкриття та наявність дисциплінарної справи за скаргою ОСОБА_6, про дату, час і місце розгляду його дисциплінарних справ, а також був позбавлений можливості ознайомитися зі змістом висновку експертного дослідження, який надійшов до КДКА та був використаний під час винесення оскаржуваного рішення.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з п. 6.1.2. Регламенту кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону (далі – Регламент), про місце, день, час і перелік питань порядку денного засідання КДКА (палати КДКА), члени КДКА (палати КДКА) та інші особи, які мають право брати участь у засіданнях, повідомляються не пізніше ніж за п'ять днів до дня проведення засідання.

Водночас, ані положення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI), ані Регламент не визначають належності чи неналежності повідомлення, тобто того, коли адвокат вважається повідомлений про місце, день та час розгляду відповідної скарги щодо нього.

Порядок надання послуг поштового зв'язку, права та обов'язки операторів поштового зв'язку і користувачів послуг поштового зв'язку, які регулюють відносини між ними, визначені Правилами надання послуг поштового зв'язку, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 5 березня 2009 р. № 270 (далі – Постанова № 270).

Відповідно до п. 119 Постанови № 270, не вручені одержувачам або відправникам поштової відправлення, поштові перекази зберігаються об'єктом поштового зв'язку протягом строку, визначеного цими Правилами. Після закінчення встановленого строку зберігання, поштові відправлення вважаються такими, що не вручені, поштові перекази – не виплачені. Невручені поштові відправлення зберігаються об'єктом поштового зв'язку до закінчення шестимісячного строку з дня прийняття їх для пересилання, невиплачені поштові перекази – протягом трьох років з дня прийняття їх для пересилання.

Враховуючи вищевикладене, колегія суддів доходить до висновку, що оскільки поштові відправлення не були вручені ОСОБА_5 та повернуті поштовим відділенням з відміткою «за закінченням строку зберігання», то вони вважаються такими, що не вручені адресату. Тому, в цьому випадку колегія суддів вважає, що позивач не був належним чином, а отже, і своєчасно повідомлений про розгляд дисциплінарних справ.

Таким чином, суди першої та апеляційної інстанції безпідставно не взяли до уваги доводи позивача стосовно його необізнаності про відкриття дисциплінарного провадження за скаргою народного депутата ОСОБА_6 та призначення розгляду дисциплінарної скарги, оскільки рішення, яким порушено дисциплінарне провадження стосовно адвоката ОСОБА_5, та лист з повідомленням про дату, час та місце дисциплінарного розгляду, позивачем не отримано, оскільки повернуто поштовим відділенням відправнику з відміткою «за закінченням строку зберігання» (а.с. 33, 50, 55 т. 2).

На думку суду, відповідач перед початком здійснення розгляду дисциплінарної справи, зобов'язаний був перевірити чи повідомлений та чи дійсно обізнаний був позивач про призначення до розгляду дисциплінарної справи, чим саме забезпечити дотримання встановленого у ст. 40 Закону № 5076-VI принципу здійснення розгляду дисциплінарної справи на засадах змагальності.

Визначення в законі такого принципу як змагальність, означає, що законодавцем надано значення можливості адвоката, відносно якого здійснюється дисциплінарне провадження, захищати себе під час його проведення. У свою чергу, це вказує на важливість перевірки, дотримання цього принципу КДКА, під час надання оцінки судом, правомірності ухвалених КДКА рішень, зокрема, перевіряючи їх на предмет дотримання процедури прийняття.

Разом з тим адміністративний суд, приймаючи свою постанову про відмову у задоволенні позовних вимог, а апеляційний адміністра-

тивний суд залишаючи її без змін, не врахували, що відповідач, у порушення встановленого законом принципу змагальності, здійснивши розгляд дисциплінарної справи за відсутності ОСОБА_5, фактично позбавив позивача можливості бути присутнім на розгляді скарги відносно нього, надавати свої пояснення, докази та заперечувати проти відповідних доводів скажників.

З огляду на те, що відповідачем застосовано найсуворіший з передбачених у Законі видів дисциплінарної відповідальності захід у вигляді позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю, на думку колегії суддів, КДКА Київської області, зобов'язана була надати позивачу реальну можливість захищати себе.

Висновки: висновки судів про несвоєчасне подання клопотання про відкладення розгляду, а також ненадання доказів поважності причин, з яких позивач не може прибути до КДКА на розгляд дисциплінарної справи відносно нього, є помилковими, оскільки не знаючи про час та дату проведення засідання через відсутність належного повідомлення, він був позбавлений можливості виконати вимоги п.п. 6.4.4. Регламенту щодо своєчасного подання клопотання про відкладення розгляду дисциплінарної справи. Таким чином, наявні порушення, допущені відповідачем під час здійснення дисциплінарного провадження, є безумовною підставою для визнання оскаржуваного рішення протиправним, що у свою чергу, з метою захисту порушених прав позивача, тягне за собою обов'язок його скасування.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 12 грудня 2019 року
у справі № 826/5427/16

*Щодо оскарження наказу, яким порушуються права особи,
що займається адвокатською діяльністю*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Міністерства юстиції України (далі – Мінюст), треті особи – Рада адвокатів України, Координаційний центр з надання правової допомоги, Недержавна некомерційна професійна організація «Національна асоціація адвокатів України», про визнання незаконним з моменту прийняття та скасування наказу «Питання оптимізації системи безоплатної вторинної правової допомоги».

ОСОБА_1 посилався на те, що він здійснює незалежну професійну діяльність у системі надання безоплатної вторинної правової допомоги Мін'юсту. Вважає, що оскаржуваний наказ порушує його права та інтереси як учасника правовідносин з регіональними та місцевими центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги, відносно яких прийнято оскаржуваний наказ.

Постановою суду першої інстанції позов задоволено. Ухвалою апеляційного адміністративного суду постанову залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: Координаційний центр з надання правової допомоги зазначив, що оскаржуваний наказ є актом індивідуальної дії, який може бути оскаржено лише тими особами, яких він стосується. Позивач не перебуває в трудових правовідносинах з жодним із перелічених в оскаржуваному наказі центрів надання безоплатної вторинної правової допомоги. Вважає, що перевірка доцільності прийняття оскаржуваного наказу виходить за межі завдання адміністративного судочинства.

Правова позиція Верховного Суду: з урахуванням приписів ст.ст. 2, 5 КАС України, у редакції, чинній до 15.12.2017, слід дійти висновку, що обов'язковою умовою надання правового захисту судом є наявність відповідного порушення суб'єктом владних повноважень прав, свобод або інтересів особи на момент її звернення

до суду. Порушення має бути реальним, стосуватися (зачіпати) зазвичай індивідуально виражених прав чи інтересів особи, яка стверджує про їх порушення.

Завдання адміністративного судочинства полягає в захисті саме порушених прав особи в публічно-правових відносинах, що звернулася до суду з позовом. Суд зазначає, що обраний позивачем спосіб захисту має бути спрямований на відновлення порушених прав і захист законних інтересів, і у випадку задоволення судом його вимог прийняте судом рішення повинно мати наслідком відновлення тих прав, за захистом яких позивач і звернувся до суду. Разом з тим жодних доказів або аргументів, які б свідчили про реальне порушення прав або законних інтересів ОСОБА_1 з боку відповідача, не наведено.

Висновки: участь позивача у правовідносинах з центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги в якості суб'єкта надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні не створює підстав для твердження про порушення оскаржуваним наказом його прав і законних інтересів, оскільки питання щодо укладання, виконання або припинення дії відповідного контракту чи договору про надання правової допомоги вказаним наказом не вирішується, це питання не є спірним у межах цієї справи і може бути окремим предметом судового розгляду у спорі між адвокатом та центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Отже, суди попередніх інстанцій дійшли помилкового висновку про порушення оскаржуваним наказом прав та інтересів позивача як особи, яка займається адвокатською діяльністю.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 09 серпня 2019 року
у справі № 1540/4358/18

*Щодо обчислення строків притягнення адвоката
до дисциплінарної відповідальності*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернувся з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, третя особа – Ради адвокатів, в якому просив суд визнати протиправним таскасувати рішення Дисциплінарної палати Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про притягнення адвоката ОСОБА_3 до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк шість місяців.

Свої вимоги ОСОБА_3 обґрунтовує тим, що відсутні підстави для притягнення до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю та притягнення його до дисциплінарної відповідальності поза встановлений законом річний строк з дати вчинення проступку.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано. Прийнято нове рішення, яким у задоволенні адміністративного позову адвоката ОСОБА_3 – відмовлено. Відмовляючи в задоволенні позову, суд апеляційної інстанції виходив з того, що адвокат ОСОБА_3 протягом п'яти років з 2013 р. по 2017 р. не сплачував обов'язкові щорічні внески на реалізацію діяльності органів адвокатського самоврядування, що стало підставою для прийняття Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури спірного рішення про притягнення адвоката ОСОБА_3 до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк шість місяців.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_3 посилається на те, що може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку, а тому дисциплінарне провадження про притягнення до відповідальності за несплату внесків на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування повинно

бути закрито у зв'язку з пропусценням строку притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Правова позиція Верховного Суду: у відповідності до ч. 2 ст. 31 Закону України № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI), підставою для притягнення позивача до дисциплінарної відповідальності є факт несплати ним внесків понад 3-х місяців та неподання ним даних до Єдиного реєстру адвокатів України.

Несплата адвокатом внесків понад 3 місяців вважається грубим порушенням правил адвокатської етики.

Зокрема, відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 34 Закону № 5076-VI підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку. Дисциплінарним проступком адвоката є невиконання рішень органів адвокатського самоврядування.

Відповідно до п. 2 ч. 1 Закону № 5076-VI за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду зазначає, що дійсно Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», не містить поняття «триваюче правопорушення» проте триваючими визначаються правопорушення, які, почавшись з якоїсь протиправної дії або бездіяльності, здійснюються потім безперервно шляхом невиконання обов'язку.

Висновки: колегія суддів не приймає доводи касаційної скарги з приводу того, що строк притягнення до відповідальності сплив, на тій підставі, що факт правопорушення слід відрховувати з моменту виникнення обов'язку зі сплати щорічного внеску на реалізацію діяльності органів адвокатського самоврядування.

Початковим моментом такого діяння може бути активна дія або бездіяльність, коли винний або не виконує конкретний покладений на нього обов'язок, або виконує його неповністю чи неналежним чином. Відсутність у Законі № 5076-VI поняття «триваюче правопорушення» не може бути підставою для звільнення від відповідальності.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 30 жовтня 2019 року
у справі № 825/533/16

*Щодо порядку притягнення адвоката
до дисциплінарної відповідальності*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури області (далі – КДКА області) про визнання протиправним та скасування рішення КДКА області про порушення дисциплінарної справи стосовно адвоката ОСОБА_1.

Окружний адміністративний суд постановою позов задовольнив.

Апеляційний адміністративний суд постановою апеляційну скаргу КДКА області залишив без задоволення, рішення суду першої інстанції змінив у частині мотивування.

Суд апеляційної інстанції вказав на помилковість посилання суду першої інстанції на положення Європейської угоди про осіб, що беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини, ратифікованої Законом України «Про ратифікацію Європейської угоди про осіб, які беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини» від 23.06.2004, як підставу для скасування спірного рішення відповідача. На думку апеляційного суду, позивач не був представником заявника в Європейському суді з прав людини (далі – ЄСПЛ) та особисто не звертався до ЄСПЛ із будь-якою заявою, а отже фактично не був учасником процесу в названому суді.

Мотивація касаційної скарги: КДКА області, зазначає, що при прийнятті та винесенні оскаржуваного рішення про порушення дисциплінарної справи відносно ОСОБА_1 ніяких порушень допущено не було.

ОСОБА_1 зазначає, що він як консультант, який готував скаргу до ЄСПЛ користується імунітетом від юридичного процесу стосовно підготовлених ним заяв до вказаного суду. Натомість суд апеляційної інстанції не надав належної оцінки спірним правовідносинам.

Правова позиція Верховного Суду: ст.ст. 33, 34 Закону України від 05 липня 2012 року «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»

(далі – Закон № 5076-VI) гарантовано, що адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності лише в порядку дисциплінарного провадження та з підстав, передбачених цим Законом, за вчинення дисциплінарного проступку.

Рішенням Ради адвокатів України від 30 серпня 2014 року № 12 «Про затвердження Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність» (далі – Положення) встановлено, що дисциплінарну справу стосовно адвоката не може бути порушено за заявою (скаргою), що не містить відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку адвоката, а також за анонімною заявою (скаргою).

Згідно з вимогами ч. 2 ст. 35 Закону № 5076-VI адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку.

Відповідно до п. 13 Положення адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку. Заяви (скарги), подані з порушенням зазначеного терміну, не розглядаються.

Згідно з п. 15 Положення заява (скарга), оформлена без дотримання зазначених вимог, подана за межами строку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності або така, що не містить відомостей про зміст дисциплінарного проступку адвоката, без викладу обставин, якими обґрунтовуються вимоги заявника (скаржника) та зазначення доказів, що підтверджують кожну обставину, повертається заявникові (скаржникові) з відповідними роз'ясненнями, не пізніше десяти днів від моменту її надходження.

Як встановлено судами попередніх інстанцій та підтверджується матеріалами справи угода про надання правової допомоги була укладена між позивачем та ОСОБА_3 30 серпня 2010 року, скаргу ЄСПЛ отримав 07 вересня 2010 року, а із заявою про вчинення ОСОБА_1 дисциплінарного проступку ОСОБА_3 звернулася до КДКА області лише 25 листопада 2015 року. Тобто, з моменту вчинення дисциплінарного проступку адвоката минуло більше року.

Згідно з п. 1 ст. 2 Європейської угоди про осіб, які беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини, ратифікованої Законом України «Про ратифікацію Європейської угоди про осіб, які беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини» від 23 червня 2004 року (далі – Угода), згадані у п. 1 ст. 1 цієї Угоди, користуються імунітетом від юридичного процесу стосовно усних або письмових заяв, зроблених у Суді чи до нього, або документів чи інших доказів, пред'явлених у Суді чи поданих до нього.

При цьому, відповідно до пп. «а» п. 1 ст. 1 Угоди до осіб, до яких застосовується ця Угода, належать будь-які особи, що беруть участь

у процесі, порушеному в Суді, як сторони процесу, їхні представники чи консультанти.

Разом з тим судами попередніх інстанцій встановлено, що угода, укладена між адвокатом ОСОБА_1 та ОСОБА_3, не передбачала обов'язок адвоката надсилати заяву до ЄСПЛ та представляти інтереси заявника в цьому суді, а обмежувалась лише складанням заяви.

Висновки: висновки судів попередніх інстанцій щодо невідповідності вимогам закону рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури області про порушення відносно ОСОБА_1 дисциплінарної справи є правомірними, оскільки ОСОБА_3 подала заяву поза межами встановленого законом річного строку, а тому таку заяву належало повернути (скаржникові) з відповідними роз'ясненнями не пізніше десяти днів від моменту її надходження.

Також вірними є висновки суду апеляційної інстанції про те, що оскільки позивач не був представником заявника в Європейському суді з прав людини та особисто не звертався до Європейського суду з прав людини з будь-якою заявою, а лише складав заяву до вказаного суду, то він фактично не був учасником процесу в названому суді, а тому є недоречним застосування положень Європейської угоди про осіб, які беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини, якими гарантовано імунітет від юридичної відповідальності.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 12 грудня 2018 року
у справі № П/811/10/14

*Щодо відповідальності адвоката
за несплату у встановлений термін щорічного внеску
на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення, прийняте відповідачем про притягнення позивача до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю строком на три місяці.

Постановою окружного адміністративного суду в задоволенні позовних вимог відмовлено.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове рішення, яким позов задоволено. Скасовуючи рішення суду першої інстанції та ухвалюючи нову постанову про задоволення позову, суд апеляційної інстанції виходив з того, що оскільки Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) містить вичерпний перелік підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю та не допускає застосування до адвоката дисциплінарного стягнення за несплату щорічного внеску на забезпечення адвокатського самоврядування, тому оскаржуване рішення КДКА про застосування дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці за несплату обов'язкового щорічного внеску є протиправним та підлягає скасуванню.

Мотивація касаційної скарги: КДКА посилається на неправильне застосування судом норм матеріального та процесуального права.

Правова позиція Верховного Суду: приписами ч. 1 ст. 57 Закону № 5076-VI встановлено, що рішення з'їзду адвокатів України та Ради адвокатів України є обов'язковими для виконання всіма адвокатами.

Порядок та строки сплати адвокатами щорічних внесків на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування регламентуються Положенням про внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, затвердженим рішенням Ради адвокатів України № 24 від 17 грудня 2012 року (із змінами та доповненнями, внесені рішенням № 72 від 16 лютого 2013 року) (далі – Положення).

Згідно з п. 2.1 Положення сплата щорічного внеску на реалізацію повноважень органів адвокатського самоврядування відповідно до рішень з'їзду адвокатів України, Ради адвокатів України, актів Національної асоціації адвокатів України є професійним обов'язком кожного адвоката. Для адвокатів України встановлюється єдиний порядок сплати щорічних внесків – шляхом одноразового перерахування повної суми щорічного внеску в національній валюті України на банківські рахунки органів адвокатського самоврядування, оприлюднені у спосіб, визначений п.2.12. цього Положення (п. 2.2 Положення).

П. 2.5 Положення передбачено, що адвокати сплачують щорічні внески до 31 березня поточного року.

Відповідно до п. 2.15 Положення порушення адвокатом порядку та строків сплати щорічних внесків адвокатів вважається невиконанням рішення органу адвокатського самоврядування та відповідно вважається дисциплінарним проступком.

Згідно з п. 2.16 та 2.17 Положення, у випадку порушення адвокатом порядку сплати щорічних внесків, а також/чи прострочення встановлених цим Положенням строків їх сплати понад один місяць, до нього за поданням Ради адвокатів України або ради адвокатів регіону застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді попередження. У випадку порушення адвокатом порядку сплати щорічних внесків, а також /чи прострочення встановлених цим Положенням строків їх сплати понад три місяці, до нього за поданням Ради адвокатів України або ради адвокатів регіону застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року.

Згідно з ч. 1, п. 6 ч. 2 ст. 34 Закону № 5076-VI підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку. Дисциплінарним проступком адвоката є, зокрема, невиконання рішень органів адвокатського самоврядування.

За змістом ч. 1 ст. 35 цього ж Закону за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень:

1. попередження;
2. зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року;
3. для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру

адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України.

Висновки: оскільки позивач у встановлений термін не сплатив щорічний внесок на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, то оскаржуване рішення про притягнення ОСОБА_1 до дисциплінарної відповідальності прийнято відповідачем правомірно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені законодавством, а отже скасуванню не підлягає.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.

Оскарження актів, дій чи бездіяльності

Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 грудня 2019 року
у справі № 367/5710/17

*Щодо підсудності спору
про визнання протиправним та скасування рішення
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до міського суду з адміністративним позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА) про визнання протиправним та скасування рішення відповідача про порушення дисциплінарної справи щодо адвоката ОСОБА_1. Ухвалою міського суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, позовну заяву ОСОБА_1 до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про визнання протиправним та скасування рішення – повернуто позивачу відповідно до п. 6 ч. 3 ст. 108 КАС.

Повертаючи позовну заяву, суди попередніх інстанцій виходили з того, що даний спір предметно підсудний окружним адміністративним судам, у зв'язку з чим цей суд застосував положення п. 6 ч. 3 ст. 108 КАС, відповідно до якого позовна заява повертається позивачеві, якщо справа не підсудна цьому адміністративному суду.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує на те, що суди попередніх інстанцій, дійшли помилкового висновку, що даний спір підсудний окружному адміністративному суду. Так, відповідно до ч. 5 ст. 18 КАС України у разі невизначеності цим Кодексом предметної підсудності адміністративної справи, така справа розглядається місцевим адміністративним судом за вибором позивача. Ч. 2 ст. 19 КАС України визначено, що адміністративні справи з приводу оскарження правових актів індивідуальної дії, а також дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, які прийняті стосовно конкретної фізичної чи юридичної особи, вирішуються за вибором позивача адміністративним судом за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання цієї особи – позивача, або адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача, крім випадків, передбачених цим Кодексом. ОСОБА_1 вказує, що рішення про порушення дисциплінарного провадження відносно конкретного адвоката є актом індивідуальної дії, а отже, справа такої категорії може розглядатися за місцем знаходження позивача. Тому, враховуючи невизначеність предметної підсудності таких справ, на думку скаржника, вказаний спір може бути розглянутий місцевим загальним судом як адміністративним, згідно з вибором позивача.

Правова позиція Верховного Суду: ч. 1 ст. 18 КАС України (в редакції на час звернення позивача до суду першої інстанції), визначено категорії справ, які підсудні місцевим загальним судам, серед переліку яких не значиться предмет спору, наявний у даних спірних правовідносинах.

Щодо доводів позивача про можливість розгляду справи місцевим загальним судом з посиланням на застосування ч. 3 ст. 19 КАС (у редакції на час звернення позивача до суду), то Суд відхиляє їх з огляду на наступне.

Приписами даної статті визначено правила територіальної підсудності, тобто до якого саме суду в межах адміністративно-територіальної одиниці України необхідно звертатися позивачу. Водночас вищезазначеною нормою не заперечуються правила застосування предметної юрисдикції при визначенні який саме адміністративний суд розглядатиме справу з врахування предмета спору та суб'єктного складу у спірних правовідносинах.

Таким чином, враховуючи викладене, колегія суддів касаційної інстанції вважає зазначені в касаційній скарзі доводи ОСОБА_1 безпідставними, а висновки судів першої та апеляційної інстанцій – обґрун-

тованими та такими, що відповідають нормам процесуального права, з огляду на що й підстави для скасування чи зміни оскаржуваних судових рішень відсутні.

Висновки: із системного, сутнісного та цільового підходу до розуміння зазначених конституційних положень та положень профільного (базового) законодавчого акта, який визначає статус, мету, завдання та функції адвокатури, вбачається, що адвокатура як інституція та її діяльність в аспекті забезпечення реалізації конституційного права особи на правову допомогу набуває певних особливих властивостей суб'єкта публічних відносин. Ця властивість адвокатури увиразнюється (посилюється) метою її служіння суспільному інтересу шляхом надання своєчасної і належної правової допомоги у поєднанні з виконанням делегованих їй державою окремих владних повноважень.

Відтак, Суд погоджується з висновками судів попередніх інстанцій, що даний спір, у відповідності до ч. 2 ст. 18 КАС (у редакції на час звернення позивача до суду) підсудний окружному адміністративному суду, а не місцевому загальному суду.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 липня 2019 року
у справі № 826/7394/16

*Щодо юридичного значення попередньої роботи адвоката
в юридичній особі при наданні правової допомоги
фізичним особам, які є опонентами такої юридичної особи*

Фабула справи: ПАТ «Європейський газовий банк» звернувся до суду з адміністративним позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), в якому просив:

1. визнати протиправними дії дисциплінарної палати КДКА та скасувати рішення стосовно адвоката ОСОБА_1;
2. зобов'язати дисциплінарну палату КДКА порушити дисциплінарну справу за скаргою позивача стосовно адвоката ОСОБА_1.

Позивач вказує, що відповідач необґрунтовано відмовив у порушенні дисциплінарної справи відносно адвоката ОСОБА_1 за скаргою позивача із порушенням засад змагальності. Відповідач не врахував викладені позивачем у скарзі обставини порушення ОСОБА_1 правил адвокатської етики.

Окружний адміністративний суд постановою, яка була залишена без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні адміністративного позову.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Європейський газовий банк» вказує, що оспорюване рішення прийнято виключно на підставі пояснень адвоката ОСОБА_1 без врахування позиції позивача. А судові рішення не містять посилання на докази, які б могли довести обґрунтованість оспорюваного рішення відповідача.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 1 ст. 9 Правил адвокатської етики під конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності.

Адвокат без письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, не може представляти, захищати клієнта або на-

давати йому правову допомогу, якщо до цього він надавав правову допомогу, здійснював захист або представництво іншого клієнта, від якого він отримав конфіденційну інформацію, дотичну до інтересів нового клієнта (частина третя цієї статті).

Відповідно до ч.ч. 1 та 2 ст. 20 Правил адвокатської етики адвокат не має права прийняти доручення, якщо інтереси клієнта об'єктивно суперечать інтересам іншого клієнта, з яким адвокат зв'язаний договором про надання правової допомоги, або якщо є розумні підстави вважати, що передбачуваний розвиток інтересів нового і попереднього клієнта призведе до виникнення конфлікту інтересів. Адвокат не має права прийняти доручення також якщо конфлікт інтересів пов'язаний з тим, що адвокат отримав від іншого клієнта конфіденційну інформацію, що охоплюється предметом адвокатської таємниці або захищається законодавством в інший спосіб, яка має перспективу бути використаною при наданні правової допомоги новому клієнту.

Висновки: сам факт попередньої роботи адвоката в юридичній особі не може бути оцінений як беззаперечне свідчення виникнення конфлікту інтересів при наданні правової допомоги фізичним особам, які є опонентами такої юридичної особи.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 грудня 2019 року
у справі № 756/15954/16-ц

Щодо відповідальності за подання до дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури скарги щодо порушення адвокатом правил адвокатської етики та присяги адвоката України з використанням фактичних тверджень негативного характеру, які не відповідають дійсності

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду із позовом до ОСОБА_4 про захист честі та ділової репутації, відшкодування моральної шкоди.

Свої вимоги позивач мотивував тим, що він є адвокатом України. Відповідач направила до дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури скаргу щодо порушення ним як адвокатом правил адвокатської етики та присяги адвоката України з використанням фактичних тверджень негативного характеру, які повністю не відповідають дійсності. Рішенням дисциплінарної палати КДКА було відмовлено у відкритті дисциплінарного провадження за скаргою ОСОБА_4.

Згідно з висновком експертного лінгвістичного дослідження центру судових експертиз «Альтернатива», висловлювання у скарзі відповідача містять інформацію негативного характеру про адвоката ОСОБА_1. Така інформація сприяє формуванню в адресатів негативного ставлення до ОСОБА_1 та негативної оцінки його моральних та ділових якостей. Вважає, що відповідач, поширивши щодо нього недостовірну негативну інформацію, завдала йому моральної шкоди, такі дії призвели до хвилювань та негативних переживань, які породили в нього внутрішній дискомфорт та тривогу за свою професійну і ділову репутацію.

Рішенням районного суду позов ОСОБА_1 задоволено.

Постановою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_4 задоволено.

Рішення районного суду в частині задоволення позовних вимог ОСОБА_1 скасовано та ухвалено в цій частині нове рішення про задоволення позовних вимог без задоволення.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначає, що підставою позову був не сам факт подання дисциплінарної скарги на дії позивача, а оприлюднення в ній наведених фактичних тверджень. Апеляційним судом не надано належної оцінки висновку експертно-лінгвістичного дослідження від 05 грудня 2016 року центру судових експертиз «Альтернатива». Відмовляючи в задоволенні позовних вимог, апеляційним судом не наведено мотивів переоцінки доказів, на які посилався позивач в обґрунтування заявлених вимог.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 201 ЦК України передбачено, що особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством, є, зокрема, честь, гідність і ділова репутація. Відповідно до ст. 297 ЦК України кожен має право на повагу до його гідності та честі. Гідність та честь фізичної особи є недоторканими. Фізична особа має право звернутися до суду з позовом про захист її гідності та честі.

Згідно зі ст. 299 ЦК України фізична особа має право на недоторканність своєї ділової репутації. Фізична особа може звернутися до суду з позовом про захист своєї ділової репутації.

Так, під гідністю слід розуміти визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної істоти. З честю пов'язується позитивна соціальна оцінка особи в очах суспільства, яка ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло. А під діловою репутацією фізичної особи розуміється набута особою суспільна оцінка її ділових і професійних якостей при виконанні нею трудових, службових, громадських чи інших обов'язків. Під діловою репутацією юридичної особи розуміється оцінка її підприємницької, громадської, професійної чи іншої діяльності, яку здійснює така особа як учасник суспільних відносин.

Недостовірною вважається інформація, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені).

Згідно зі ст. 277 ЦК України фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї недостовірної інформації, має право на відповідь, а також на спростування цієї інформації; спростування недостовірної інформації здійснюється незалежно від вини особи, яка її поширила; спростування недостовірної інформації здійснюється у такий же спосіб, в який вона була поширена.

Недостовірною слід вважати інформацію, в якій за відсутності для того доказів стверджується про порушення особою, зокрема, норм чинного законодавства, вчинення будь-яких інших дій (наприклад, порушення принципів моралі, загальновизнаних правил співжиття, неетична поведінка в особистому, суспільному чи політичному житті тощо) і яка, на думку позивача, порушує його право на повагу до гідності, честі чи ділової репутації.

Відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 30 Закону України «Про інформацію» ніхто не може бути притягнутий до відповідальності за висловлення оціночних суджень.

Оціночними судженнями, за винятком наклепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер використання мовно-стилістичних засобів (вживання гіпербол, алегорій, сатири). Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості.

Відповідно до ст. 277 ЦК України не є предметом судового захисту оціночні судження, думки, переконання, критична оцінка певних фактів і недоліків, які, будучи вираженням суб'єктивної думки і поглядів відповідача, не можна перевірити на предмет їх відповідності дійсності (на відміну від перевірки істинності фактів) і спростувати, що відповідає прецедентній судовій практиці Європейського суду з прав людини при тлумаченні положень ст. 10 Конвенції.

Ч. 1 ст. 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки.

П. 16 постанови Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27 лютого 2009 року «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» роз'яснено, що відповідно до ст. 40 Конституції України усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Суди повинні мати на увазі, що у випадку, коли особа звертається до зазначених органів із заявою, в якій міститься та чи інша інформація, і в разі, якщо цей орган компетентний перевірити таку інформацію та надати відповідь, проте в ході перевірки інформація не знайшла свого підтвердження, вказана обставина не може сама по собі бути підставою для задоволення позову, оскільки в такому випадку мала місце реалізація особою конституційного права, передбаченого статтею 40 Конституції, а не поширення недостовірної інформації.

Висновки: скарги ОСОБА_4 є зверненням до уповноважених законом органів, які відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» наділені відповідними повноваженнями щодо розгляду та вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів. Скарги відповідача до дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та Вищої кваліфіка-

ційно-дисциплінарної комісії адвокатури було розглянуто та надано оцінку їх доводам і винесено відповідні рішення. Доводи скарг є доволі різкими, але в силу зазначених норм закону та статусу адвоката, який, здійснюючи професійну діяльність з надання правничої допомоги, має бути готовим до певного рівня критики від інших учасників судового процесу, не можуть розцінюватися як поширення неправдивих відомостей відносно позивача, оскільки вони безпосередньо стосуються його професійної діяльності, і оцінку цим доводам було надано відповідними дисциплінарними органами.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 31 липня 2019 року
у справі № 826/8426/17

*Щодо позбавлення права на зайняття
адвокатською діяльністю через систематичну співпрацю
з правоохоронними органами*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – ВКДКА), треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору на стороні відповідача: Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі – КДКА), ОСОБА_7, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, в якому просив суд визнати протиправним та скасувати рішення ВКДКА в частині відмови в задоволенні скарги щодо ска-

сування рішення дисциплінарної палати КДКА та рішення КДКА про притягнення до дисциплінарної відповідальності у вигляді позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю адвоката ОСОБА_1. Свої вимоги позивач обґрунтовує тим, що оскаржуване рішення порушує його права та охоронювані законом інтереси, є протиправним і необґрунтованим у зв'язку з відсутністю порушення ним присяги адвоката України, Правил адвокатської етики та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Позивач посилається, що в оскаржуваному рішенні конкретно не вказано які його дії як адвоката мають ознаки дисциплінарного проступку в розумінні ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеного без змін постановою апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов ОСОБА_1 залишено без задоволення.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 посилається на те що оскаржуване рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури суперечить Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Закону України «Про запобігання корупції» з огляду на відсутність в діях позивача складу дисциплінарного проступку та порушень Присяги адвоката і Правил адвокатської етики.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч.ч. 3, 4 ст. 6 Правил адвокатської етики адвокат зобов'язаний не допускати в своїй професійній діяльності компромісів, що впливали б на його незалежність, з метою догодити суду, іншим державним органам, третім особам або клієнту, якщо такі компроміси розходяться із законними інтересами клієнта та перешкоджають належному здійсненню адвокатської діяльності. За приписами ч.ч. 2, 3 ст. 7 Правил передбачено, що адвокат не може давати клієнту поради, свідомо спрямовані на полегшення скоєння правопорушень, або іншим чином умисно сприяти їх скоєнню його клієнтом або іншими особами.

Адвокат не має права у своїй професійній діяльності вдаватися до засобів та методів, які суперечать чинному законодавству або цим Правилам.

Згідно з ч. 1 ст. 19 Правил адвокатської етики адвокату забороняється приймати доручення, якщо результат, якого бажає клієнт, або засоби його досягнення, на яких клієнт наполягає, є протиправними або якщо доручення клієнта виходить за межі професійних прав і обов'язків адвоката.

Як було встановлено судами першої та апеляційної інстанцій, системні та неодноразові дії адвоката ОСОБА_1 свідчать про використання ним свідцтва про право на заняття адвокатською діяльністю не для здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту, як це передбачено п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а для впливу на окремих осіб з метою схилання до отримання ними

неправомірної вигоди для їхнього подальшого викриття та прикриття свідомої співпраці з правоохоронними органами.

Висновки: адвокат не повинен займатися іншою діяльністю, яка ставила б його в будь-яку залежність від інших осіб чи підпорядкувала б його вказівкам або правилам, які можуть увійти в суперечність з нормами чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність і цими Правилами, або можуть іншим чином перешкоджати вільному й незалежному здійсненню ним адвокатської діяльності. Суд касаційної інстанції зазначає, що судами попередніх інстанцій встановлено, що адвокат ОСОБА_1 всупереч нормам законодавства співпрацював з правоохоронними органами, а тому його посилання на норми Закону України «Про корупцію» щодо необхідності подання до правоохоронних органів заяви про надходження пропозиції щодо протиправного отримання коштів, судом не приймаються до уваги. Тобто, колегія суддів звертає увагу на те, що в цьому випадку йдеться про систематичну співпрацю з правоохоронними органами.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.

Оскарження актів, дій чи бездіяльності

Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 листопада 2018 року
у справі № 825/724/16

*Щодо позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю
через порушення правил адвокатської етики*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулась з адміністративним позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі –

КДКА), Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – ВКДКА), третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору на стороні відповідачів, ОСОБА_2, в якому просила скасувати рішення КДКА та рішення ВКДКА про притягнення ОСОБА_1 до дисциплінарної відповідальності. Позовна заява мотивована тим, що рішення КДКА про порушення стосовно позивача дисциплінарної справи є необґрунтованим та таким, що підлягає скасуванню, оскільки останнє приймалось КДКА, а не дисциплінарною палатою КДКА, що є порушенням ч. 2 ст. 39 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Також зазначила, що вищевказане рішення прийнято за відсутності кворуму та в рішенні не зазначено, які саме дії позивача містять ознаки дисциплінарного проступку. Крім того, зазначила, що рішення ВКДКА є необґрунтованим та підлягає скасуванню, оскільки підставою для застосування до позивача дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю стало: невідповідність змісту договору про надання правової допомоги Конституції України та законам України, інтересам держави і суспільства, його моральним засадам, присязі адвоката України та правилам адвокатської етики; одностороннє розірвання договору про надання правової допомоги, що суперечить положенням ч. 2 ст. 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Постановою окружного адміністративного суду адміністративний позов задоволено частково. Скасовано рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. В іншій частині позов залишено без задоволення.

Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано постанову окружного адміністративного суду в частині задоволення позовних вимог та прийнято нову, якою в задоволенні позову в цій частині відмовлено. У решті – постанову суду першої інстанції залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначає, що суд апеляційної інстанції не навів належного обґрунтування правомірності оскажуваного рішення ВКДКА про притягнення позивача до дисциплінарної відповідальності.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 28 Правил адвокатської етики (далі – Правила), затверджених Установчим З'їздом адвокатів України 17.11.2012 року, гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата тощо), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини.

Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час на виконання доручення.

Відповідно до ст. 33 Правил адвокат може достроково (до завершення виконання доручення) розірвати договір з клієнтом з таких підстав, зокрема: п. 1.9. в інших випадках, передбачених цими Правилами, законодавством України або договором про надання правової допомоги. У всіх випадках розірвання договору за ініціативою адвоката він зобов'язаний попередити про це клієнта протягом розумного часу, пояснити йому причини розірвання договору, пересвідчитись, що вони об'єктивно або суб'єктивно, виходячи з позиції, зайнятої клієнтом, не можуть бути усунені, і вжити розумно необхідних заходів для захисту законних інтересів клієнта.

Згідно з додатком до договору про надання правової допомоги, адвокат має право розірвати договір в односторонньому порядку у випадку відмови клієнта оплатити його послуги.

Інших підстав для розірвання договору з ініціативи адвоката вказаний договір не містить.

Висновки: враховуючи, що в матеріалах справи відсутні будь-які докази, що свідчили б про відмову ОСОБА_2 оплачувати надані адвокатом послуги, відповідач дійшов вірного висновку про порушення позивачем ст. 33 Правил адвокатської етики, якою встановлені підстави для дострокового розірвання адвокатом в односторонньому порядку договору про надання правової допомоги.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 червня 2020 року
у справі № 815/1830/18

*Щодо вимог, яких має дотримуватись адвокат,
висловлюючись у соцмережах*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про визнання протиправним та скасування рішення КДКА про порушення дисциплінарної справи.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного суду, у позові відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує на неврахування судами першої та апеляційної інстанцій відсутності в діях позивача порушення Правил адвокатської етики, які б призвели до негативних наслідків. Вказує на помилковість висновків судів, адже Правила адвокатської етики поширюються на адвокатів при виконанні ними адвокатської діяльності. Стверджує, що судами не повно досліджено докази. Крім того, вказує, що відповідачем порушено процедуру перевірки, проведеної за результатами надходження скарги, а в оскаржуваному рішенні КДКА вказано Вайбер-групу «Любимый 6-А», замість батьківської Вайбер-групи «6-А класс».

Правова позиція Верховного Суду: підставою для застосування відносно адвоката дисциплінарних стягнень є вчинення дисциплінарних саме проступків, до яких законодавець відніс порушення Правил адвокатської етики. Питання щодо наявності чи відсутності в діянні адвоката складу дисциплінарного проступку з'ясовуються під час дисциплінарного провадження, за результатом якого приймається рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку і застосування до нього дисциплінарного стягнення або про закриття дисциплінарної справи.

Предметом оскарження в цій справі є рішення КДКА Одеської області від 10 квітня 2018 року про порушення відносно позивача дисциплінарної справи.

Мотиви, якими позивач доводить протиправність цього рішення, зводяться до того, що її публікація в закритій батьківській Вайбер-групі «6-А клас» є відповіддю на систематичні провокаційні та образливі смс-повідомлення ОСОБА_4, а ОСОБА_1 діяла як мати своєї дитини, а не як адвокат.

Щодо фактичних обставин, то суди з'ясували, що підставою для оскаржуваного рішення слугувала скарга ОСОБА_3, в якій зазначено, що адвокат ОСОБА_1, використовуючи Вайбер-групу «6-а клас», викладає висловлювання, які носять образливий та агресивний характер, а інколи відверті погрози розправи завдяки своїм зв'язкам у кримінальному колі.

Враховуючи зміст скарги ОСОБА_3 щодо дій адвоката ОСОБА_1 та приписи ст. 57 Правил адвокатської етики, відповідач, з огляду на його повноваження, цілком правомірно порушив відносно позивача дисциплінарну справу.

Верховний Суд наголошує, що порушення дисциплінарної справи не констатує факту вчинення дисциплінарного проступку, а здійснюється за наявності ознак такого проступку, які потребують більш детального дослідження на предмет їх підтвердження або ж спростування під час розгляду справи.

З огляду на мету дисциплінарного провадження та правовий статус КДКА Одеської області в цих правовідносинах, з'ясувати чи дійсно є підстави для притягнення адвоката до відповідальності є обов'язком останньої, адже йдеться про соціально-публічну діяльність адвоката, яка, на думку особи, що звернулася зі скаргою, має підстави вважати, що розміщення адвокатом ОСОБА_1 під час спілкування в мережі Інтернет повідомлення завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури загалом.

За таких обставин та правового врегулювання Верховний Суд погоджується з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, що оскаржуване позивачем рішення про порушення дисциплінарної справи містить попередні висновки щодо наявності в її діях як адвоката ознак дисциплінарного проступку та не встановлює факт вчинення позивачем конкретного проступку, оскільки порушення дисциплінарної справи свідчить лише про те, що викладені в скарзі обставини потребують більш ретельного дослідження задля подальшого підтвердження або спростування певних юридичних фактів.

Висновки: адвокат під час спілкування в мережі Інтернет може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури загалом.

При цьому Правила адвокатської етики поширюються не тільки на всі види адвокатської діяльності, але й на іншу діяльність (дії) адвоката, у тому числі і соціально-публічну діяльність адвоката.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.

Оскарження актів, дій чи бездіяльності

Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 листопада 2018 року
у справі № 820/3039/17

*Щодо позбавлення права на здійснення
адвокатської діяльності через невиконання обов'язків
адвоката діяти виключно в інтересах клієнта*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору: член дисциплінарної палати КДКА ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7, в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення КДКА «Про притягнення до дисциплінарної відповідальності ОСОБА_1» з моменту його прийняття. Позовна заява мотивована тим, що оскаржуване рішення прийняте із суттєвими порушеннями встановленої законом процедури його прийняття, без належної оцінки обставин, які стали підставою для його прийняття, упереджено. Даним рішенням його позбавлено права на здійснення адвокатської діяльності з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, що унеможливило реалізацію права на працю.

Постановою окружного адміністративного суду, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначає, що дисциплінарне провадження здійснювалось за відсутності події дисциплінарного проступку адвоката

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокату забороняється:

1. використовувати свої права всупереч правам, свободам та законним інтересам клієнта;
2. без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб;
3. займати у справі позицію всупереч волі клієнта, крім випадків, якщо адвокат впевнений у самообмові клієнта;
4. відмовлятися від надання правової допомоги, крім випадків, установлених законом.

Суть протиправної поведінки позивача, яка в даному випадку є елементом об'єктивної сторони дисциплінарного проступку, зводиться до порушення ним норм ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та норм ст. 8 Правил адвокатської етики в частині невиконання обов'язків адвоката діяти виключно в інтересах клієнта, що мало негативні наслідки для клієнта – ОСОБА_4 у вигляді прийняття районним судом рішення про стягнення з ОСОБА_4 на користь ОСОБА_13 1 200 000 доларів США, а також рішення районного суду про стягнення з ОСОБА_4 заборгованості за надану правову допомогу в сумі 6 800 000 грн.

Висновки: з урахуванням обставин вчиненого дисциплінарного проступку, а також тяжких наслідків, які настали через дії адвоката ОСОБА_1 для його клієнтів у вигляді необхідності отримання додаткової правової допомоги, колегія суддів погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про пропорційність обраного відповідачем виду дисциплінарного стягнення – позбавлення права на здійснення адвокатської діяльності з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 червня 2018 року
у справі № 748/1061/16-к

*Щодо висловлення захисником позиції,
відмінної від позиції його підзахисного*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції, з урахуванням ухвали про виправлення описки, ОСОБА_1 визнано винуватим та засуджено за ч. 1 ст. 115 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 11 років.

Відповідно до ч. 5 ст. 72 КК засудженому ОСОБА_1 зараховано в строк відбування покарання строк його попереднього ув'язнення з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі.

Ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції залишено без зміни.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначив, що суди попередніх інстанцій належним чином не врахували показання свідка ОСОБА_4 та поведінку самого потерпілого, який першим спровокував конфлікт. Також ОСОБА_1 вказав на недотримання апеляційним судом вимог ст. 401 КПК та порушення його права на захист.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 59 Конституції України визначено право кожного на професійну правничу допомогу.

Забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого і виправданого у кримінальному провадженні – одна з найважливіших державних гарантій захисту прав і свобод людини та громадянина, закріплених ст. 59, ч. 2 ст. 63, п. 5 ч. 3 ст. 129 Конституцією України та міжнародними актами, які становлять національне законодавство щодо прав людини і основоположних свобод (ст. 11 Загальної декларації прав людини; ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права; ч. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

При цьому Європейський суд з прав людини, зокрема, у своїх рішеннях «Камасинський проти Австрії» та «Артіко проти Італії», зробив висновок про те, що «Конвенція призначена гарантувати

не ті права, що є теоретичними та ілюзорними, а ті, що є практичними і реальними... Саме по собі призначення не забезпечує ефективної допомоги, оскільки адвокат, призначений надавати безоплатну правову допомогу, може вмерти, серйозно захворіти, стикатися тривалий час з перешкодами у своїй діяльності або ухилитися від виконання своїх обов'язків. Якщо органи влади ставляться до відома про таку ситуацію, вони повинні або замінити його, або примусити його виконувати свої обов'язки».

Виходячи з положень ст.ст.46,47 КПК України та вимог п. 3 ч. 2 ст. 21 Закону № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокату забороняється займати у справі позицію на погіршення становища підзахисного та всупереч його волі.

Висновки: перевіривши матеріали кримінального провадження та звукозапис судового засідання, судом було встановлено, що під час судового провадження в суді апеляційної інстанції захисник ОСОБА_2, всупереч прохання свого підзахисного ОСОБА_1 про перекваліфікацію його дій з ч. 1 ст. 115 КК на ст. 118 КК, просив перекваліфікувати дії останнього з ч. 1 ст. 115 КК на ч. 2 ст. 121 КК, тобто, висловив позицію, відмінну від позиції свого підзахисного, що є недопустимим. Незабезпечення обвинуваченому належного та ефективного захисту є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону в розумінні ч. 1 ст. 412 КПК, оскільки перешкодило суду апеляційної інстанції ухвалити законне та обґрунтоване судове рішення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 листопада 2018 року
у справі № 815/171/17

*Щодо правових наслідків повторного протягом року
вчинення адвокатом дисциплінарного проступку*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася з позовом до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), в якому просила: визнати протиправними дії щодо прийняття рішення про притягнення її до дисциплінарної відповідальності, застосування дисциплінарного стягнення у вигляді припинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці; скасувати рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності та застосування дисциплінарного стягнення у вигляді припинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці.

Окружний адміністративний суд позов задовольнив частково. Визнав протиправним та скасував рішення КДКА про притягнення адвоката ОСОБА_1 до дисциплінарної відповідальності та застосування дисциплінарного стягнення у вигляді припинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці.

Апеляційний адміністративний суд скасував постанову окружного адміністративного суду та прийняв нову постанову, якою в задоволенні позову відмовив повністю.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує на неврахування судом апеляційної інстанції деяких обставин справи, а саме суд апеляційної не врахував, що на момент прийняття рішення вона знаходилась на лікарняному, про що позивачка повідомила комісії та направила заяву про відкладання слухання дисциплінарної справи відносно неї. Так колегія суддів порушила ст.ст. 8, 40, 129 Конституції України, неправильно застосувала ст. 25, ч. 1 ст. 45 Правил адвокатської етики, ст. 26, п. 1, 2 ст. 30, ч. 3 ст. 31, ст. 34, норми діючого законодавства Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI). Також позивачка зазначила, що колегія суддів не врахувала положення ст. 30 Закону України «Про інформацію» та практику ЄСПЛ по справі «Сірик проти України» від 30 червня 2011 року.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю може застосовуватися виключно у разі повторного протягом року вчинення дисциплінарного проступку, систематичного або грубого одноразового порушення правил адвокатської етики.

Ч. 1 ст. 7 Закону № 5076-VI встановлює, що у своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності.

З урахуванням зазначеного, помилковим є висновок суду першої інстанції про те, що для встановлення факту систематичного порушення правил адвокатської етики необхідно наявність повторного протягом року вчинення дисциплінарного проступку.

Висновки: повторне протягом року вчинення дисциплінарного проступку є самостійною підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності, а систематичне порушення правил адвокатської етики представляє собою скоєння протягом відповідного періоду декілька порушень, що і відбулося в даному випадку.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 серпня 2019 року
у справі № 521/17991/15-к

*Щодо процедури подання апеляційної скарги адвокатом,
який не брав участь у розгляді справи в суді першої інстанції*

Фабула справи: ухвалою суду задоволено подання кримінально-виконавчої інспекції та скасовано звільнення ОСОБА_1 від відбуття покарання з випробуванням.

Не погодившись із вказаною ухвалою, адвокат подав апеляційну скаргу в інтересах засудженого ОСОБА_1. Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу повернуто разом з усіма доданими до неї матеріалами, на підставі п. 2 ч. 3 ст. 399 КПК України. Судом зазначено, що до апеляційної скарги додано договір про надання юридичних послуг, укладений між ОСОБА_2 в інтересах ОСОБА_1 та адвокатом, однак не додано згоди ОСОБА_1 на укладення такого договору в його інтересах ОСОБА_2.

Мотивація касаційної скарги: адвокат вважає, що суд безпідставно повернув йому апеляційну скаргу, чим позбавив ОСОБА_1 доступу до правосуддя. Вважає, що положення ч. 1 ст. 45 та ст. 51 КПК України чітко регламентують права інших осіб на укладення договору про надання адвокатом правової допомоги в інтересах підозрюваного, обвинуваченого, засудженого та інших та при цьому визначають можливість у подальшому, тобто під час розгляду справи, встановити позицію щодо згоди або незгоди підзахисного на захист його інтересів тим чи іншим адвокатом.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст.ст. 55, 59, 129 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Принцип забезпечення обвинуваченому права на захист та забезпечення права на апеляційний перегляд справи, а у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судових рішень, є однією з основних засад судочинства.

Крім того, забезпечення права на захист та забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності, віднесе-

но до загальних засад кримінального провадження (п.п. 13, 17 ч. 1 ст. 7 КПК України).

Гарантії права на захист у разі кримінального обвинувачення передбачені й у п. «d» ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року та підпункті (с) п. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 393 КПК України апеляційну скаргу має право подати захисник в частині, що стосується інтересів обвинуваченого (засудженого), стосовно якого ухвалено обвинувальний вирок (судове рішення).

Виходячи зі змісту ст. 50 КПК України повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю та ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи) уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Зі змісту апеляційної скарги адвоката вбачається, що вона подана в інтересах ОСОБА_1 і спрямована на захист та покращення його становища. Наведене свідчить про те, що ОСОБА_2, укладаючи договір з адвокатом, діяв саме в інтересах ОСОБА_1, а не всупереч їм.

Висновки: відповідно до вимог ч. 1 ст. 48, ст. 51 КПК України захисник, який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції, має право подати апеляційну скаргу за умови укладення ним договору з обвинуваченим або з іншими особами, але за клопотанням чи наступною згодою обвинуваченого (засудженого).

Однак положеннями ст. 51 КПК України чітко не визначено ні строку надання такої «наступної згоди», ні порядку підтвердження її наявності, у зв'язку з чим зазначена норма має застосовуватися з урахуванням обставин конкретної справи в спосіб, який не становитиме невинуватене обмеження права особи на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Дисциплінарна відповідальність адвоката.
Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 жовтня 2018 року
у справі № 816/40/17

*Щодо встановлення підстав для припинення права
на заняття адвокатською діяльністю*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася з адміністративним позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), в якому просила визнати протиправними та скасувати: рішення про порушення дисциплінарної справи; рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку і застосування до нього дисциплінарного стягнення; рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю шляхом анулювання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю у зв'язку із застосуванням дисциплінарного стягнення і виключення з Єдиного реєстру адвокатів України (з урахуванням заяви про збільшення позовних вимог).

Постановою суду першої інстанції, залишеною без змін ухвалою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що суди не дослідили усі наявні у справі докази, зокрема ті, які підтверджують правомірність дій позивача при наданні правової допомоги клієнту, та які свідчать про протиправність дій КДКА під час дисциплінарного провадження стосовно позивача.

Правова позиція Верховного Суду: представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами є одним із видів адвокатської діяльності (п. 6 ч. 1 ст. 19 Закону України № 5076-VI «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (далі – Закон України № 5076-VI). Відповідно до ч. 1 ст. 21 Закону України № 5076-VI під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний, у тому числі: дотримуватися присяги адвоката України та правил адвокатської етики; виконувати рішення органів адвокатського самоврядування; виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством та договором про надання правової допомоги.

Ч. 1 ст. 26 Закону України № 5076-VI визначено, що адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги.

Згідно з ч. 1 ст. 33 Закону України № 5076-VI адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом.

Відповідно до ст. 34 Закону № 5076-VI підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку. Дисциплінарним проступком адвоката є, у тому числі: порушення правил адвокатської етики; невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків.

Ст. 32 Закону України № 5076-VI визначено, що право на заняття адвокатською діяльністю припиняється шляхом анулювання свідчення про право на заняття адвокатською діяльністю у разі накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю (п. 4 ч. 1 ст. 32). Накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю може застосовуватися виключно у разі: порушення присяги адвоката України (п. 1 ч. 2 ст. 32); систематичного або грубого одноразового порушення правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України (п. 4 ч. 2 ст. 32).

За змістом ч. 1 ст. 42 Закону України № 5076-VI оскарження рішення у дисциплінарній справі не зупиняє його дії.

Згідно зі ст.ст. 11, 17, 26, 27, 28 Правил адвокатської етики, затверджених 17 листопада 2012 року Установчим З'їздом адвокатів України (чинних на час виникнення спірних правовідносин), адвокат зобов'язаний надавати правову допомогу клієнтам, здійснювати їх захист та представництво компетентно і добросовісно. Приймаючи доручення на надання правової допомоги, адвокат повинен зважити свої можливості щодо його виконання і зобов'язаний відмовитись від прийняття доручення, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що стосовно доручення норми цих Правил не можуть бути дотримані адвокатом. Адвокат повинен з розумною регулярністю інформувати клієнта про хід виконання доручення і своєчасно відповідати на запити клієнта про стан його справи. Кожному дорученню, незалежно від розміру обумовленого гонорару, адвокат повинен приділяти розумно необхідну для його успішного виконання увагу. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата тощо), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги.

Висновки: підставою для порушення дисциплінарної справи відносно позивача слугувала скарга ОСОБА_5 щодо неналежного виконання адвокатом своїх обов'язків за договором про надання правової допомоги. Водночас, як встановили суди, незважаючи на чинне рі-

шення КДКА про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, позивач продовжувала займатись адвокатською діяльністю.

Отже, висновки Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури щодо неналежного виконання своїх професійних обов'язків позивачем як адвокатом та невиконання нею рішень органу адвокатського самоврядування, а отже систематичне, грубе порушення правил адвокатської етики, знайшли своє підтвердження. Такі дії мають ознаки дисциплінарного проступку та є підставою для застосування до адвоката дисциплінарного стягнення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Довіреність адвокату. Представництво.

Юрисдикція: цивільна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 червня 2023 року
у справі № 619/1908/23[1]

Щодо конструкції «довіреності в електронній формі»

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся із заявою, яка підписана ОСОБА_2, заінтересована особа – відділ державної реєстрації актів цивільного стану міжрегіонального управління Міністерства юстиції, про встановлення факту народження дитини ОСОБА_3, місце народження – м. Сімферополь АР Крим. Мати – ОСОБА_4, батько – ОСОБА_1.

Ухвалою суду першої інстанції заяву представника заявника ОСОБА_1 – ОСОБА_2 повернуто.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу представника ОСОБА_1 – ОСОБА_2 на ухвалу суду першої інстанції повернуто.

Ухвала апеляційного суду мотивована тим, що:

апеляційна скарга на ухвалу підписана ОСОБА_2, який начебто діє в інтересах ОСОБА_1. Разом з тим до апеляційної скарги надано довіреність, яка не зареєстрована у передбаченому законом порядку, не містить підпису довірителя;

згідно частиною другою статті 62 ЦПК України довіреність фізичної особи повинна бути посвідчена нотаріально або, у визначених законом випадках, іншою особою;

відповідно до пункту 1 частини п'ятої статті 357 ЦПК України апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції також, якщо апеляційна скарга подана особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено;

з урахуванням того, що апеляційна скарга подана і підписана представником ОСОБА_1 – ОСОБА_2 без підтвердження належних повноважень, – апеляційна скарга підлягає поверненню відповідно до вимог статті 357 ЦПК України. Проте повернення апеляційної скарги не перешкоджає повторному зверненню до суду з апеляційною скаргою, якщо перестануть існувати обставини, що стали підставою для її повернення.

Оцінка суду: у разі подання представником заяви по суті справи в електронній формі він може додати до неї довіреність або ордер в електронній формі, підписані електронним підписом відповідно до Положення про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положень, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів) (частина сьома статті 60 ЦПК України).

Особливості подання до суду довіреності для цілей підтвердження повноважень представника у разі звернення до суду в електронній формі встановлені у частині сьомій статті 59 КАС України та підрозділі 2 розділу III Положення, зі змісту яких випливає, що учасник справи може уповноважити представника на подання документів від свого імені шляхом формування, підписання та направлення до підсистеми «Електронний суд» електронного доручення за формою, установленою адміністратором системи, примірник якого додається підсистемою до кожного відправленого (підписаного) представником документу автоматично.

Довіреність, видана із дотриманням зазначених правил, як електронний документ, не вимагає будь-якого засвідчення і є належним документом, що підтверджує повноваження представника у суді.

Правила посвідчення довіреності фізичної особи, передбачені частиною другою статті 59 КАС України, стосуються довіреностей, виданих у паперовій формі, і не застосовуються до електронних доручень, сформованих учасником справи в підсистемі «Електронний Суд».

Висновки: законодавець передбачив в межах процесуального представництва конструкцію «довіреності в електронній формі», яка видається відповідно до Положення про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положень, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Довіреність адвокату. Представництво.
Юрисдикція: цивільна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 22 березня 2023 року
у справі № 755/1549/22[2]

*Щодо юридичного значення факту відсутності
у паперовій копії ордера на надання правової допомоги
всіх необхідних реквізитів*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2, третя особа – ПрАТ «СК «ПЗУ Україна», у якому просив стягнути на його користь на відшкодування майнової шкоди суму в розмірі 124 785, 63 грн, компенсацію моральної шкоди у розмірі 100 000, 00 грн, завданої внаслідок дорожньо-транспортної пригоди.

Ухвалою районний суд передав цивільну справу № 755/1549/22 за підсудністю на розгляд міського суду.

Ухвалою апеляційний суд повернув ОСОБА_1 його апеляційні скарги на ухвалу суду першої інстанції.

Оцінка суду: повертаючи апеляційну скаргу, подану безпосередньо до суду апеляційної інстанції, апеляційний суд виснував, що адвокат не надала належно оформлених доказів на підтвердження повноважень на звернення з апеляційною скаргою в інтересах ОСО-

БА_1 у апеляційному суді. Водночас такі висновки суд апеляційної інстанції зробив лише на підставі паперової копії оригіналу електронного документа – ордера, оригінал такого електронного документа суд апеляційної інстанції не досліджував, висновків про його оцінку оскаржувана ухвала апеляційного суду не містить. До того ж апеляційний суд не врахував, що паперова копія цього ордера, долучена до апеляційної скарги, поданої через суд першої інстанції, містить усі необхідні реквізити, крім підпису адвоката, докази про що були долучені до паперової копії ордера, доданого до апеляційної скарги, поданої безпосередньо до апеляційного суду. При цьому апеляційна скарга з додатками у електронній формі була одночасно направлена до районного суду та апеляційного суду одним листом на дві поштові електронні адреси, що свідчить про направлення одних і тих самих електронних документів на дві адреси та передбачає, що такі документи мають бути ідентичними.

Суд апеляційної інстанції не врахував таких суперечностей щодо одного і того самого електронного документа, не дослідив його оригінал, а тому зробив передчасний висновок про те, що адвокат не надала доказів на підтвердження своїх повноважень у суді апеляційної інстанції в інтересах позивача.

Висновки: та обставина, що паперова копія ордера не містить всіх необхідних реквізитів, не може безумовно свідчити, що його оригінал – електронний примірник також не містить цих реквізитів.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Довіреність адвокату. Представництво.
Юрисдикція: адміністративна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 29 грудня 2021 року
у справі № 824/518/17-а

Щодо правових наслідків участі у справі представника

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася з позовом до Управління культури обласної державної адміністрації, Міністерства культури України, третя особа – ОСОБА_2, у якому просила:

визнати протиправною бездіяльність управління культури щодо нежиття заходів охорони культурної спадщини для припинення будівельних робіт, здійснення яких порушує режим збереження історичного середовища в межах комплексної охоронної зони та центрального історичного ареалу міста;

визнати протиправним та скасувати погодження Міністерством культури України робочого проекту «Будівництво житлового будинку з приміщеннями торгового призначення та перукарським кабінетом».

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 звертає увагу на те, що вона не була повідомлена належним чином про дату, час і місце судового засідання у суді першої інстанції, а справу, всупереч вимог процесуального закону, розглянуто за її відсутності у порядку письмового провадження.

Правова позиція Верховного Суду: за загальним правилом розгляд справи у суді першої інстанції повинен відбуватись у судовому засіданні з повідомленням учасників справи, до яких належить й позивач, про місце, дату і час такого засідання шляхом надсилання повістки рекомендованою кореспонденцією (листом, телеграмою), кур'єром із зворотною розпискою за адресами, вказаними цими особами.

Повістка повинна бути вручена усім учасникам справи під розписку не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання або, у передбачених процесуальним законом випадках, у строк, достатній для прибуття особи до суду для участі в судовому засіданні.

Колегія суддів враховує, що відповідно до процесуального закону вручення повістки представнику учасника справи, у тому числі позивача, вважається також врученням повістки і цій особі.

Однак, відповідно до висновку щодо застосування норм права, викладеного Верховним Судом у постанові від 21.05.2020 у справі №826/13041/15, передумовою для розгляду справи судом є належне сповіщення всіх учасників справи про дату, час та місце розгляду справи (у сукупності), якщо така справа відповідно до вимог Кодексу адміністративного судочинства України повинна розглядатись з їх повідомленням. Належність означає інформування учасників справи у спосіб та за формою, передбаченою процесуальним законодавством. Крім того, законодавцем встановлено виключний перелік випадків, за наявності яких суд першої інстанції має право ухвалити рішення про розгляд справи в порядку письмового провадження без повідомлення учасників справи.

Висновки: участь у справі представника не скасовує обов'язку суду належним чином повідомити всіх учасників справи у сукупності, зокрема, й особу, інтереси якої він представляє, про дату, час і місце розгляду справи і не може на цій підставі позбавляти її права на цю інформацію, якщо у матеріалах справи містяться усі необхідні дані й відсутні об'єктивні перешкоди для здійснення такого повідомлення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Довіреність адвокату. Представництво.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 лютого 2019 року
у справі № 911/739/15

*Щодо зазначення в тексті довіреності
на здійснення представництва в суді,
що її видано саме адвокату*

Фабула справи: ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» звернулось з позовом до ТОВ «Білоцерківський молочний комбінат» (далі – відповідач 1), Товарної біржі «Центральна універсальна товарна біржа» (далі – відповідач 2), за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача-1: Сільськогосподарського ТОВ «А. Ф. Злагода» (далі – СТОВ «А. Ф. Злагода»), про визнання банкрутом ТОВ «Білоцерківський молочний комбінат».

Постановою суду першої інстанції визнано банкрутом ТОВ «Білоцерківський молочний комбінат» та відкрито відносно нього ліквідаційну процедуру; ліквідатором призначено арбітражного суддю; вирішено інші процедурні питання у справі.

Ухвалою суду першої інстанції, залишеною без змін постановою апеляційного суду, заяву СТОВ «А. Ф. Злагода» про ухвалення додаткового рішення задоволено. Присуджено до стягнення з ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» на користь СТОВ «А. Ф. Злагода» понесених витрат на правничу допомогу.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» просить скасувати оскаржувані рішення, судів попередніх інстанцій та ухвалити нове рішення яким відмовити у задоволенні заяви СТОВ «А. Ф. Злагода» про стягнення понесених витрат на правничу допомогу. Скаржник зазначає, що в матеріалах справи відсутній документ, який належним чином посвідчує повноваження адвоката на надання ним правової допомоги СТОВ «А. Ф. Злагода», оскільки не долучено ордеру на надання правової допомоги, а з довіреності не вбачається, що повноваження з представництва СТОВ «А. Ф. Злагода» надано як адвокату. Вказана позиція узгоджується з правовою позицією, викладеною в постанові Верховного Суду від 24.04.2018 у справі № 914/2414/17.

Правова позиція Верховного Суду: виходячи зі змісту ст. 131-2 Конституції України, обов'язковою вимогою для здійснення представ-

ництва іншої особи в суді є те, що таке представництво може здійснювати виключно адвокат (за винятком випадків, встановлених законом).

Ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) закріплено перелік документів, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги: договір про надання правової допомоги; довіреність; ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ч. 3 ст. 26 Закону встановлено, що повноваження адвоката як захисника або представника у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Жодна норма Закону не встановлює, що в довіреності, виданій на ім'я фізичної особи – адвоката, обов'язково зазначається про те, що такий представник є саме адвокатом. Не містить таких вимог ні ГПК України, ні ЦК України, яким врегульовано питання представництва за довіреністю.

Висновки: колегія суддів Касаційного господарського суду в складі Верховного Суду вважає необґрунтованими доводи скажника про те, що в тексті довіреності, на підставі якої адвокат здійснює представництво в суді, обов'язково повинно бути вказано, що її видано саме адвокату. У зазначеному аспекті важливим є, щоб особа, яка здійснює представництво за довіреністю, мала статус адвоката та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Тоді як довіреність визначає лише повноваження адвоката, межі наданих представникові прав та перелік дій, які він може вчиняти для виконання доручення.

Аналогічна правова позиція викладена в постанові об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 12.10.2018 у справі № 908/1101/17, якою було відступлено від висновку Верховного Суду, здійсненому раніше в постанові від 24.04.2018 у справі № 914/2414/17.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Довіреність адвокату. Представництво.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 04 квітня 2019 року
у справі № 0840/4087/18

*Щодо законності засвідчення адвокатом
копії довіреності, виданої на його ім'я*

Фабула справи: ПАТ «ЗАПОРІЖЖЯОБЛЕНЕРГО» (далі – Товариство) звернулося до суду з позовом до Офісу великих платників податків Державної фіскальної служби (далі – Офіс) про визнання протиправним та скасування рішення про застосування штрафних санкцій та нарахування пені за несплату (неперерахування) або не своєчасну сплату (несвоєчасне перерахування) єдиного внеску.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою апеляційний суд повернув апеляційну скаргу на підставі п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України, оскільки дійшов висновку, що додана до апеляційної скарги копія довіреності видана Товариством на ім'я адвоката ОСОБА_2 засвідчена самим же ОСОБА_2 за відсутності в матеріалах справи доказів наявності у нього повноважень на вчинення таких дій, не є документом, що підтверджує право особи, яка підписала апеляційну скаргу, на вчинення такої дії; водночас додана до апеляційної скарги копія довіреності підписана та видана в.о. генерального директора Товариства, проте матеріали справи не містять та до апеляційної скарги не додано доказів наявності в останнього станом на дату видачі довіреності повноважень на вчинення таких дій.

Мотивація касаційної скарги: Товариство посилається, на те, що долучена до матеріалів апеляційної скарги копія довіреності засвідчена у визначеному законом порядку, а саме – у відповідності до п. 9 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076), а відтак вона є належним документом, що підтверджує право особи, яка підписала апеляційну скаргу, на вчинення такої процесуальної дії; крім того, суд апеляційної інстанції мав підстави та повноваження самостійно отримати з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань відомості щодо в.о. генерального директора Товариства та повноважень останнього на вчинення юридичних дій.

Правова позиція Верховного Суду: п. 9 ч. 1 ст. 20 Закону № 5076 передбачено, що під час здійснення адвокатської діяльності

адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів.

Водночас і в самій довіреності зазначено про надання представнику – адвокату ОСОБА_2 права завіряти копії документів, що надаються в ході здійснення представництва Товариства за цією довіреністю.

Висновки: законодавчі норми не містять жодних застережень щодо неможливості засвідчення адвокатом копії довіреності, виданої на його ім'я.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Довіреність адвокату. Представництво.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду згідно з Постановою від 01 квітня 2019 року у справі № 751/3994/18

*Щодо здійснення представництва в судах
апеляційної інстанції виключно адвокатами*

Фабула справи: ОСОБА_4 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_5, ОСОБА_7, ОСОБА_6, в якому просив розірвати договір найму квартири, та виселити ОСОБА_5, ОСОБА_7 та ОСОБА_6 з вказаної квартири без надання іншого жилого приміщення.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову ОСОБА_4 відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_4, подану адвокатом ОСОБА_8, повернуто заявнику.

Мотивація касаційної скарги: представник ОСОБА_4 – ОСОБА_8 вказує, що подання апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції є процесуальним правом учасника справи, яке реалізується в суді першої інстанції, а не в апеляційному суді. Таким чином, повноваження представника учасника справи на подання апеляційної скарги підтверджуються ордером про надання правової допомоги в суді першої інстанції.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 1 ч. 5 ст. 357 ЦПК України апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції, якщо апеляційна скарга подана особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

Відповідно до ч. 3 ст. 131-2 Конституції України виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення.

У пп. 11 п. 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України зазначено, що представництво відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 131-1 та ст. 131-2 Конституції України виключно прокурорами або адвокатами в судах апеляційної інстанції здійснюється з 01 січня 2018 року. Представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання чинності даним Законом, здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, – до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню.

ОСОБА_4 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7 після набрання чинності Закон України № 1401-VIII від 02 червня 2016 року «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)».

Згідно із ч.ч. 3 та 4 ст. 356 ЦПК України апеляційна скарга підписується особою, яка її подає, або представником такої особи. До апеляційної скарги, поданої представником, повинна бути додана довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника.

Відповідно до ч. 4 ст. 62 ЦПК України повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Судом встановлено, що відповідно до ордера, який міститься в матеріалах справи, ОСОБА_8 уповноважений надавати правову допомогу ОСОБА_4 у суді першої інстанції. Повноважень представляти інтереси ОСОБА_4 адвокатом ОСОБА_8 в апеляційному суді указаний ордер не містить.

Встановивши, що адвокат ОСОБА_8, подаючи апеляційну скаргу, не надав документи на підтвердження повноважень представляти інтереси ОСОБА_4 в суді апеляційної інстанції, Апеляційний суд

дійшов правильного висновку про повернення апеляційної скарги ОСОБА_4, поданої адвокатом ОСОБА_8, на рішення суду першої інстанції, на підставі п. 1 ч. 5 ст. 357 ЦПК України.

Висновки: з 01 січня 2018 року представництво в судах апеляційної інстанції у справах, провадження в яких розпочате після 30 вересня 2016 року, має здійснюватися адвокатами.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Довіреність адвокату. Представництво.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 листопада 2019 року
у справі № 910/1669/19

Щодо вимог до ордеру на надання правової допомоги

Фабула справи: ПАТ «Банк «Український капітал» звернулося до суду з позовом про стягнення солідарно з ТОВ «Гуд Фуд Груп» та ОСОБА_1 заборгованості по кредиту.

Господарським судом ухвалено рішення про часткове задоволення позову.

ТОВ «Гуд Фуд Груп» звернулось до апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просило скасувати рішення господарського суду та прийняти нове рішення, яким відмовити у задоволенні позову.

Ухвалою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу повернуто на підставі п. 1 ч. 5 ст. 260 ГПК України, оскільки в матеріалах справи та апеляційній скарзі відсутні належні докази наявності в адвоката права на підписання апеляційної скарги від імені ТОВ «Гуд Фуд Груп».

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Гуд Фуд Груп» зазначає, що ухвала прийнята з порушенням норм матеріального та процесуального права, а саме ст.ст. 19, 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ст.ст. 3, 60, 237, 238, 260 ГПК України.

Правова позиція Верховного Суду: ордер, який видано відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката.

Повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції послався на постанову Великої Палати Верховного Суду від 05.06.2019 у справі № 9901/847/18, згідно з якою Положенням про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 № 36, встановлено реквізити ордера, серед яких «Назва органу, в якому надається правова допомога адвокатом із зазначенням, у випадку необхідності, виду адвокатської діяльності, відповідно до ст. 19 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (п.п. 15.4).

Висновки: законодавець чітко відокремив судові органи як такі, що повинні бути окремо зазначені в ордері на надання правової допомоги, зокрема в графі «Назва органу, в якому надається правова допомога». Отже, в ордері на надання правової допомоги має бути зазначено не абстрактний орган державної влади, а конкретна назва такого органу, зокрема суду.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Довіреність адвокату. Представництво.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 29 жовтня 2019 року
у справі № 620/1404/19

Щодо належного оформлення ордера адвокатом

Фабула справи: за наслідками розгляду справи за позовом ОСО-БА_1 до Військової частини про визнання протиправними та скасування наказів, поновлення на посаді та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу окружним адміністративним судом та апеляційним адміністративним судом, адвокат, який діє в інтересах ОСО-БА_1, звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою.

Проаналізувавши матеріали касаційної скарги, суддя-доповідач дійшов висновку про необхідність її повернення скаржнику.

Правова позиція Верховного Суду: як вбачається з матеріалів касаційної скарги, остання підписана адвокатом як представником позивача.

На підтвердження своїх повноважень до касаційної скарги останнім додано ордер без зазначення обмеження правомочності адвоката на звороті.

Відповідно до ч.3 ст.26 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» повноваження адвоката як захисника або представника в господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Ч. 4 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено, що адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, у тому числі з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій.

Особливості представництва в адміністративному судочинстві передбачено, серед іншого, ч. 4 ст.59 КАС України, згідно з якою повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданими відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Згідно з ч. 2 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» ордер – письмовий документ, що у випадках, встанов-

лених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги; ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката; Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера.

Відповідно до п. 4 Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від № 36, зі змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України № 151 (далі – Положення), ордер видається адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням та повинен містити обов'язкові реквізити, передбачені цим Положенням.

Згідно з п. 14 Положення про обмеження правомочності адвоката, встановлені угодою про надання правової допомоги останній або керівник адвокатського об'єднання (бюро) зобов'язані вказати на звороті ордера; адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, у тому числі з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій.

Зазначена норма узгоджується з імперативною вимогою ч. 4 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», положеннями ст.ст. 55,57 КАС України, ст.ст. 237,240 ЦК України, що спрямовані на забезпечення інтересів особи, яка прийняла рішення брати участь у судовому процесі через представника, гарантування захисту її інтересів цим представником у межах наданих йому повноважень, що забезпечує справедливе й ефективне судочинство.

Висновки: повноваження представника позивача, яким є адвокат, повинні бути підтверджені оригіналом ордера виданого на ведення справи в суді, або довіреністю. Оригінал ордера без зазначення наявності або відсутності обмежень щодо здійснення адвокатом його повноважень є документом, який не оформлений відповідно до вимог п. 14 Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженого рішенням Ради адвокатів України № 36, зі змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України № 151, а отже не може бути підтвердженням наявності в адвоката повноважень на представництво інтересів особи.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Допомога по безробіттю адвокатом.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 19 грудня 2018 року
у справі № 802/1206/17-а

*Щодо правомірності отримання допомоги
по безробіттю адвокатом*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернувся до окружного адміністративного суду з позовом до центру зайнятості про визнання протиправним та скасування наказу центру зайнятості «Про припинення виплати допомоги по безробіттю».

Постановою окружного адміністративного суду позов задоволено. Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано постанову окружного адміністративного суду. Ухвалено нове рішення про відмову в задоволенні позовних вимог.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_2 вважає, що центр зайнятості необґрунтовано припинив йому виплату допомоги по безробіттю з тих підстав, що під час перебування на обліку в центрі зайнятості ОСОБА_2 належав до категорії зайнятого населення, оскільки поновив право на заняття адвокатською діяльністю.

Висновок про здійснення адвокатської діяльності зроблено виключно на підставі наявності у ОСОБА_2 свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, що не дає центру зайнятості жодних підстав для висновку про відсутність статусу безробітного.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про зайнятість населення» до зайнятого населення належать особи, які працюють за наймом на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, особи, які забезпечують себе роботою самостійно, проходять військову чи альтернативну (невійськову) службу, на законних підставах працюють за кордоном та які мають доходи від такої зайнятості, а також особи, що навчаються за денною формою у загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах та поєднують навчання з роботою.

Згідно з п. 14.1.226 ст. 14 ПК України самозайнята особа – платник податку, який є фізичною особою-підприємцем або провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником в межах такої підприємницької чи незалежної професій-

ної діяльності. Незалежна професійна діяльність – участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, адвокатів, арбітражних керуючих, аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою-підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність – це незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

У розумінні ПК України та ст. 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат є самозайнятою особою.

Згідно з довідкою УПФ України адвокат ОСОБА_2 в органах пенсійного фонду зареєстрований як особа, що забезпечує себе роботою самостійно. Згідно з довідкою ОДПІ ГУ ДФС ОСОБА_2 не перебуває на обліку як самозайнята особа, заяву про взяття на облік у зв'язку з поновленням діяльності не подавав.

Адвокатська діяльність є незалежною професійною діяльністю відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а тому ОСОБА_2 не може вважатися незайнятою особою з часу отримання нею свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, незалежно від часу взяття її на облік органами ДФС України.

Висновки: з моменту відновлення права на зайняття адвокатської діяльності позивач є самозайнятою особою, забезпечує себе роботою самостійно, а тому не мав права на збереження статусу безробітного та допомоги по безробіттю.

Доводи скажника про те, що, маючи чинне свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю на момент реєстрації в центрі зайнятості, адвокатською діяльністю він не займався, доходів не отримував, є безпідставними, оскільки положеннями ст.ст. 6, 12, 31, 32 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що право особи на зайняття адвокатською діяльністю зберігається з моменту отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю до зупинення або припинення ним права на зайняття такою діяльністю.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 червня 2023 року
у справі № 225/127/17

Щодо порушення права на захист

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції до покарання у виді позбавлення волі засуджено:

ОСОБА_10 за ч. 3 ст. 187 КК України на строк 9 років з конфіскацією майна;

ОСОБА_11 за ч. 3 ст. 27, ч. 3 ст. 187 КК України на строк 9 років з конфіскацією майна;

ОСОБА_12 за ч. 3 ст. 185 КК України на строк 3 роки; за ч. 3 ст. 187 КК України на строк 9 років з конфіскацією майна. На підставі ч. 1 ст. 70 цього Кодексу за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим визначено остаточне покарання на строк 9 років з конфіскацією майна.

Ухвалою апеляційного суду вищевказаний вирок місцевого суду залишено без змін.

Оцінка суду: ст. 7 КПК України регламентовано загальні засади кримінального провадження, зокрема, принцип забезпечення права на захист. Разом з тим, розширене трактування поняття «право на захист» закріплено у ст. 20 КПК України.

Так, відповідно до положень ст. 20 КПК України підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом.

Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника.

У випадках, передбачених цим Кодексом та/або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, підозрюваному, об-

винуваченому правова допомога надається безоплатно за рахунок держави. Участь у кримінальному провадженні захисника підозрюваного, обвинуваченого, не має звужувати їх процесуальних прав.

Слід зауважити, що сама суть поняття «право на захист» не обмежується лише вказаною нормою, та впливає із правосуб'єктності учасників судового провадження, при цьому дотримання права на захист є процесуальним обов'язком суду.

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 49 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані забезпечити участь захисника у кримінальному провадженні у випадку, якщо відповідно до вимог ст. 52 КПК України участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника.

Вимоги ч. 1 ст. 52 КПК України передбачають, що участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів.

Висновки: апеляційний суд провів судове засідання за допомогою телефонного дзвінка, що не передбачено нормами процесуального закону. До того ж цей суд не міг у вищевказаний спосіб належним чином встановити особу, яка бере участь у розгляді судового провадження та належним чином роз'яснити їй права.

Таким чином, здійснивши розгляд провадження за допомогою телефонного дзвінка, апеляційний суд не дотримався вимоги статей 46, 52 КПК України, оскільки розглянув провадження без участі захисника, чим порушив право засудженого на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.
Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 23 травня 2023 року
у справі № 712/12004/21[1]

*Щодо права органу досудового розслідування
залучати до участі в слідчому експерименті
підозрюваного та захисника*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_7 засуджено за частиною 2 статті 286 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 3 роки.

Апеляційний суд ухвалою залишив вирок без змін.

Оцінка суду: захист заперечує допустимість протоколу слідчого експерименту на тій підставі, що понятими під час його проведення були ті ж особи, що були понятими в ході слідчого експерименту, і сторона захисту не брала участь у цій слідчій дії.

Доводи сторони захисту не свідчать про недопустимість цього доказу.

Висновки: стаття 240 КПК дозволяє залучати до участі в слідчому експерименті підозрюваного та захисника, однак не зобов'язує орган розслідування це робити.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

ЧОМУ ОБИРАЮТЬ НАШУ СИСТЕМУ?

Як заглянути

в історію справи та побачити всі її етапи та ключові рішення?

Як не пропустити

появу нових судових рішень та засідань у справах?

Яким чином

миттєво відокремити найголовніше з судового рішення?

Як швидко додати

майбутні засідання у свій робочий календар?

Як швидко знайти

найчастіше застосовувану правову позицію по кожному запиту і бути впевненим, що від неї не було відступлення?

Як відслідковувати

появу правових висновків за певною категорією справ?

Відповіді на ці та багато інших питань вже давно знайшли для себе користувачі системи пошуку, аналізу та моніторингу судової практики **ZakonOnline**

ТАРИФИ

Тисніть, щоб дізнатися про актуальну вартість доступу та акційні пропозиції

[Click here](#)

КОНТАКТИ

ТОВ Інформаційно-правові системи

info@zakononline.com.ua

044-300-20-36,

067-739-51-14

www.zakononline.com.ua

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

- **Судові рішення**
Повна база судових рішень із зрозумілою системою пошуку
- **Правові позиції ВС**
21 000 коротких стандартизованих правових позицій ВС з ознаками відступлень
- **Правові позиції ЄСПЛ**
1700 правових висновків ЄСПЛ
- **Судові засідання**
Вся інформація про майбутні засідання. Можливість інтеграції з іншими календарями
- **Нормативні акти**
Повна база законодавства

ОСНОВНИЙ ФУНКЦІОНАЛ

- **Пошук правових позицій**
Можливість відібрати рішення за правовою позицією за допомогою спеціального фільтру
- **Аналітика відступлень від правових висновків**
Ознаки відступлень дозволяють уникнути застосування застарілої практики. Можливість швидко перейти до правової позиції, в якій сталося відступлення
- **Аналітика застосувань правових позицій**
Унікальний лічильник посилань дозволяє визначити, що в справі є правова позиція. Можливо побачити кількість посилань на висновок в цій справі, а також перейти на рішення, що посилаються на справу. Сортювання за кількістю посилань знайде найпопулярнішу справу за запитом.
- **Добірки правових позицій**
В системі міститься ~400 тематичних добірок правових позицій за різною тематикою
- **Моніторинг справ**
Можливість відслідковувати появу нових документів та засідань у справах, а також появу нових прецедентів в системі за певною категорією
- **Моніторинг запитів ^{NEW}**
Можливість відстежувати появу нових документів за будь-яким запитом та фільтрами, слідувати за надходженнями рішень та засідань за назвою юрособи, ЄДРПОУ, за кадастровим номером земельної ділянки, за адресою, прізвищем судді тощо

КОРИСТУВАЧІ

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 травня 2023 року
у справі № 161/19405/19

Щодо забезпечення права на захист

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_6 визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною 2 статті 286 КК, та призначено йому покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки, з позбавленням права керування транспортними засобами на строк 3 роки.

За ухвалою апеляційного суду вирок Луцького міськрайонного суду суду першої інстанції щодо ОСОБА_6 змінено. На підставі статті 75 КК звільнено ОСОБА_6 від відбування призначеного основного покарання з випробуванням, якщо він протягом 2 років іспитового строку не вчинить нового злочину та виконає передбачені пунктами 1 та 2 частини 1 статті 76 КК обов'язки. В решті вирок – залишено без зміни.

Оцінка суду: під час підготовчого судового засідання в суді першої інстанції захисник, реалізуючи право, передбачене частиною 3 статті 309 КПК, подав заперечення на ухвалу слідчого судді, посиляючись, серед іншого, на відсутність у матеріалах провадження будь-якого підтвердження повідомлення підозрюваного про день та час проведення слідчого експерименту.

Проте, суд першої інстанції у вирокі обмежився тезою про те, що під час досудового розслідування слідчим суддею перевірялась законність проведення такої слідчої (розшукової) дії без участі ОСОБА_6, і в задоволенні скарги захисника ОСОБА_7 було відмовлено, а тому посилання захисту про недопустимість результатів слідчого експерименту судом розцінюється як спосіб уникнути обвинуваченням відповідальності за вчинене.

Здійснення судового контролю під час досудового розслідування, не усуває обов'язку суду, який розглядає справу по суті, перевірити законність та обґрунтованість рішення слідчого судді, тим більше у тих випадках, коли сторона провадження, в силу положень частини 3 статті 309 КПК, позбавлена можливості оскаржити ухвалу слідчого судді в апеляційному порядку.

Під час касаційної перевірки встановлена відсутність у провадженні документів про належне повідомлення ОСОБА_6 про день

та час проведення слідчого експерименту, що ставить під сумнів обґрунтованість мотивів відмови слідчим суддею у задоволенні скарги захисника.

Апеляційний суд, погодившись з судом першої інстанції, не розглянув довід апеляційної скарги про порушення права на захист при проведенні слідчого експерименту під час досудового розслідування, зазначивши при цьому, що неправомірність дій органу досудового розслідування були предметом перевірки слідчим суддею при розгляді скарги захисника ОСОБА_7.

В ухвалі апеляційного суду висновку про достовірність результатів слідчого експерименту, як одного з критеріїв оцінки доказів, не міститься, незважаючи на клопотання захисника про повторне дослідження доказів.

В основі апеляційного перегляду судового рішення лежить перевірка його обґрунтованості і законності, задля чого апеляційний суд наділений відповідними процесуальними можливостями, ключовою із яких є перевірка повноти і правильності встановлення судом першої інстанції обставин кримінального провадження за результатами дослідження і оцінки доказів.

Беручи до уваги той факт, що апеляційний суд є останньою інстанцією, яка наділена законодавцем повноваженнями встановлювати фактичні обставини справи, суду апеляційної інстанції необхідно здійснювати ретельну перевірку правильності встановлення обставин кримінального провадження за результатами оцінки місцевим судом доказів, наданих як стороною обвинувачення, так і захисту.

За перевіркою доводів апеляційної скарги, суд апеляційної інстанції має обов'язок усунути (у разі встановлення) допущені місцевим судом недоліки та суперечності, вжити заходів для дотримання процесуальних прав усіх учасників провадження і постановити законне та обґрунтоване судові рішення. Жодна норма кримінального процесуального закону, як установленний імперативний припис, не звільняє апеляційний суд від вказаного вище обов'язку.

Висновки: можливість збирання доказів стороною захисту порівняно зі стороною обвинувачення обмежена. З огляду на це суд має з'ясувати чи була надана реальна, неілюзорна можливість стороні захисту отримати докази на спростування висунутого обвинувачення і тим самим реалізувати своє право на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 квітня 2023 року
у справі № 487/5207/17

*Щодо обставин, які не є підставою для визнання участі
захисника у кримінальному провадженні обов'язковою*

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_8 та ОСОБА_9 визнано невинуватими у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною 1 статті 125 КК, та виправдано за недоведеністю його вчинення обвинуваченими.

Ухвалою апеляційного суду вирок місцевого суду залишено без змін.

Оцінка суду: за правилами статті 52 КПК обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні щодо особливо тяжкого злочину забезпечується з моменту набуття особою статусу підозрюваного.

За правилами частини 2 цієї статті участь захисника забезпечується також у кримінальних провадженнях щодо осіб: які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років; стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру; які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права; які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження; стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування; стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження; а також щодо реабілітації померлої особи, чи у разі укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості.

Участь захисника у таких випадках є обов'язковою та забезпечується з моменту встановлення вищенаведених обставин.

Згідно з пунктом 1 частини 1 статті 49 КПК слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язаний забезпечити участь захисника у кримінальному провадженні у випадках, якщо відповідно до вимог статті 52 цього Кодексу участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника.

Відповідно до пункту 3 частини 1 статті 49 КПК у випадках, якщо слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його, то вони зобов'язані забезпечити участь захисника.

Проте, таке рішення вказаних вище суб'єктів носить оціночний характер і неприйняття такого рішення не тягне за собою правових наслідків тотожних з наслідками недотримання вимог статті 52 КПК.

Висновки: як убачається зі змісту частини 2 статті 52 КПК наведені вище обставини, як то «малограмотність» чи «неграмотність» не є підставою для визнання участі захисника у кримінальному провадженні обов'язковою. Твердження про відсутність у виправданих належної освіти не є безумовною обставиною, яка свідчить про обов'язковість участі захисника у кримінальному провадженні.

Водночас, у разі встановлення обставин, які ставлять під сумнів можливість підозрюваним, обвинуваченим реалізовувати гарантовані йому процесуальним законом права, зокрема знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють, обвинувачують, бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, передбачені КПК, а також отримати їх роз'яснення, така участь за певних умов може визнаватися обов'язковою з моменту встановлення цих обставин у справі.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 травня 2023 року
у справі № 607/20877/19

*Щодо наслідків неналежної оцінки судом
аргументів сторони захисту стосовно необхідності
забезпечення її доступу до доказів*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_6 засуджено до покарання у виді позбавлення волі: за ч. 1 ст. 321 КК України – на строк 2 роки; за ч. 2 ст. 307 КК України – на строк 6 років з конфіскацією майна, яке є його власністю. На підставі ч. 1 ст. 70 КК України за сукупністю кримінальних правопорушень, шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим ОСОБА_6 визначено покарання у виді позбавлення волі на строк 6 років з конфіскацією майна, яке є його власністю. На підставі ч. 4 ст. 70 КК України за сукупністю кримінальних правопорушень, шляхом часткового складання призначених покарань за цим вироком і попереднім, з урахуванням положень ст. 72 цього Кодексу, остаточно ОСОБА_6 призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 6 років 1 місяць з конфіскацією майна, яке є його власністю.

Апеляційний суд залишив вирок місцевого суду без змін.

Мотивація касаційної скарги: захисник стверджує, що вчинення ОСОБА_6 інкримінованих йому кримінальних правопорушень було наслідком його підбурення (провокації) з боку правоохоронних органів і залученого агента. Сторона обвинувачення в судах попередніх інстанцій не надала жодного доказу на спростування тверджень захисту про наявність провокації, а висновки цих судів про відсутність провокації є необґрунтованими і не відповідають обставинам справи.

Правова позиція Верховного Суду: для відмежування провокації від допустимої поведінки правоохоронних органів судової практика виробила змістовний та процесуальний критерії. Під змістовним критерієм розуміється наявність/відсутність суттєвих змістовних ознак, притаманних провокації правоохоронних органів, а під процесуальним – наявність у суду можливості перевірити відомості про ймовірну провокацію під час судового засідання з дотриманням принципів змагальності та рівності сторін.

Відповідно до ч. 2 ст. 9 КПК України прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень.

Європейський суд з прав людини зазначив, що як правило ст. 6 § 1 Конвенції вимагає, щоб органи кримінального переслідування повідомляли захисту всі наявні у них докази, як на обвинувачення, так і на виправдання («Роу і Девіс проти Сполученого Королівства» (Rowe and Davis v. the United Kingdom), § 60).

Питання доступу до доказів може виникнути відповідно до статті 6 Конвенції, оскільки докази, про які йде мова, є доречними для справи заявника, зокрема, якщо це має важливе значення для обвинувачень, висунутих проти заявника. Це стосується випадків, коли докази використовувалися та на них покладалися для визначення винуватості заявника, або в них містилися такі відомості, які могли б дозволити заявникові реабілітуватися або зменшити покарання. Відповідні докази в цьому контексті – це не лише докази, які безпосередньо стосуються фактів конкретної справи, але й інші докази, які можуть стосуватися допустимості, достовірності та повноти перших («Роу і Девіс проти Сполученого Королівства» (Rowe and Davis v. the United Kingdom), § 66; «Мірілашвілі проти Росії» (Mirilashvili v. Russia), § 200; «Леас проти Естонії» (Leas v. Estonia), § 81; «Матановіч проти Хорватії» (Matanovic v. Croatia), § 161).

Висновки: сторона захисту наполягала, що матеріали за результатом зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, які перебували в розпорядженні обвинувачення, можуть містити інформацію на підтвердження версії щодо провокації злочину. Однак, суди попередніх інстанцій не зважили на це, не запропонували прокурору відкрити ці матеріали стороні захисту та/або іншим чином не оцінили ці аргументи захисника.

Зазначене ставить під сумнів законність і обґрунтованість судового рішення та відповідно до ч. 1 ст. 412, п. 1 ч. 1 ст. 438 КПК України є підставою для його скасування.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 березня 2023 року
у справі № 720/1277/20[1]

*Щодо правових наслідків апеляційного розгляду справи
без участі військовозобов'язаного захисника*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_7 засуджено за частиною 1 статті 286 Кримінального кодексу України до покарання у виді обмеження волі на строк 2 роки з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 2 роки. На підставі статті 75 КК його звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком тривалістю 1 рік.

Справа розглядалась судами неодноразово.

За результатами нового апеляційного розгляду, ухвалою апеляційного суду обвинувальний вирок районного суду було залишено без змін.

Оцінка суду: відповідно до положень статті 22 КПК сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених КПК. Суд, зберігаючи об'єктивність та неупередженість, створює необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків.

Частиною 2 статті 317 КПК передбачено, що головуючий повинен забезпечити учасникам судового провадження можливість ознайомитися з документами, наданими суду під час розгляду справи.

Стаття 22 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» передбачає обов'язок громадянина з'явитися за викликом до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, що є особливо важливим в період воєнного стану у зв'язку з агресією проти України. Більше того, за невиконання цих вимог може наставати юридична відповідальність.

Посилання апеляційного суду на можливість розгляду справи без участі сторони захисту, через те, що не йдеться про погіршення становища обвинуваченого, суперечить вимогам процесуального закону, оскільки частина 4 статті 405 КПК передбачає, що неприбуття

сторін не перешкоджає проведенню розгляду, якщо такі особи не повідомили про поважні причини свого неприбуття.

Висновки: у цьому кримінальному провадженні захисник направив до суду клопотання про відкладення розгляду, оскільки йому належало з'явитися до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, що підтверджувалося долученою копією відповідної повістки. Захисник надав суду підтвердження обставинам, на які посилався в своєму клопотанні. Суд жодним чином не поставив під сумнів існування цих обставин, однак не обґрунтував, чому виконання військовозобов'язаним захисником свого обов'язку не є поважною причиною неявки в судове засідання. Таким чином, суд апеляційної інстанції не обґрунтував свій висновок про відсутність поважних причин для неявки захисника і, провівши розгляд без його участі, позбавив сторону захисту можливості висловити свою позицію щодо наданих прокурором матеріалів.

Отже апеляційний суд не забезпечив сторонам необхідних рівних умов для реалізації їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків, чим порушив принципи рівності та змагальності сторін, що є істотним порушенням кримінального процесуального закону.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.
Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 лютого 2023 року
у справі № 204/435/21

*Щодо випадку, коли в суду відсутній обов'язок надсилати
стороні захисту копію судового рішення*

Фабула справи: ухвалою суду першої інстанції відмовлено у задоволенні клопотання захисника ОСОБА_6 в інтересах ОСОБА_7 про скасування арешту та повернення речових доказів, а саме грошових коштів, у кримінальному провадженні, внесеному до ЄРДР.

Апеляційний суд ухвалою відмовив у задоволенні клопотання захисника ОСОБА_6 про поновлення строку апеляційного оскарження ухвали суду першої інстанції про відмову у задоволенні клопотання про скасування арешту.

Оцінка суду: згідно з частинами 6 та 7 ст. 376 КПК учасники судового провадження мають право отримати в суді копію вироку чи ухвали (постанови) суду. Копія вироку негайно після його проголошення вручається обвинуваченому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, та прокурору. Копія судового рішення не пізніше наступного дня після ухвалення надсилається учаснику судового провадження, який не був присутнім в судовому засіданні.

Висновки: з матеріалів провадження вбачається, що в судовому засіданні сторона захисту була присутня. На проголошення повного тексту, яке відбулось наступного дня, сторона захисту не з'явилася. З урахуванням того, що сторона захисту була присутня під час судового розгляду, у суду був відсутній обов'язок направляти їй копію судового рішення у порядку ч. 7 ст. 376 КПК. Дані про те, що захисник була позбавлена можливості отримати судові рішення після проголошення його повного тексту у порядку ч. 6 ст. 376 КПК відсутні.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду у
складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 лютого 2023 року
у справі № 748/479/20

*Щодо відсутності порушення права
засудженого на захист*

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_6 засуджено за ч. 3 ст. 286 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років 6 місяців з позбавленням права керувати транспортними засобами строком на 3 роки.

Вироком апеляційного суду вирок суду першої інстанції в частині призначеного покарання скасовано. Постановлено новий вирок, яким ОСОБА_6 призначено покарання за ч. 3 ст. 286 КК України у виді позбавлення волі на строк 8 років. В решті вирок залишено без зміни.

Оцінка суду: положеннями ст. 20 КПК України встановлено, що підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом.

Тобто, право на захист передбачає різні форми його реалізації, а залучення захисника – лише одна з цих форм, яка не замінює собою інші.

У той же час, слідчий, прокурор, суд зобов'язані роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника.

Статтею 49 КПК України передбачено, що суддя зобов'язаний забезпечити участь захисника у кримінальному провадженні, якщо, зокрема, суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його.

Висновки: у цьому кримінальному провадженні апеляційний суд під час підготовки до судового розгляду дійшов висновку про обов'язкову участь захисника в суді апеляційної інстанції, оскільки в скарзі

прокурора ставилося питання про погіршення становища засудженого. У зв'язку зі збройною агресією РФ, адвоката засудженого було мобілізовано до лав Збройних Сил України, внаслідок чого він не мав можливості здійснювати його захист у суді апеляційної інстанції.

Положеннями ст. 335 КПК України передбачено зупинення судового провадження лише у випадках, коли для проходження військової служби під час мобілізації був призваний виключно обвинувачений, тому апеляційний суд роз'яснив засудженому його право укласти угоду з іншим захисником та надав для цього час. Проте, засуджений такою можливістю не скористався, із жодним захисником угоди не уклав, не надав суду доказів на підтвердження того, що він дійсно має попередню домовленість із конкретним захисником. За таких обставин апеляційний суд дотримався вимог закону, признав засудженому захисника з Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, який брав безпосередню участь у судовому засіданні в суді апеляційної інстанції.

Враховуючи наведене, колегія суддів не вбачає порушень апеляційним судом права засудженого на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 лютого 2023 року
у справі № 285/2941/20

*Щодо заборони поєднання одним суб'єктом
здійснення захисту обвинуваченого
та представництва цивільного відповідача*

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_9 визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК України, та призначено йому покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 2 роки.

Вирішено питання щодо цивільних позовів, відшкодування процесуальних витрат, арешту автомобілів та стосовно речових доказів у кримінальному провадженні.

Апеляційний суд ухвалою скасував вирок суду першої інстанції щодо ОСОБА_9 в частині вирішення цивільного позову та призначив новий розгляд у суді першої інстанції в порядку цивільного судочинства. У решті вирок суду залишив без змін.

Мотивація касаційної скарги: захисник ОСОБА_10, посилаючись на положення ст. 78 КПК України, норми Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і Правила адвокатської етики, стверджує про порушення судами права ОСОБА_9 на кваліфікований правовий захист, оскільки адвокат ОСОБА_14 одночасно здійснював захист останнього та був представником цивільного відповідача ТОВ «Євросвіт». З огляду на зазначене, на думку захисника ОСОБА_10, міг бути конфлікт інтересів у обвинуваченого та цивільного відповідача, оскільки правова позиція ОСОБА_9, який перебував у трудових відносинах із цивільним відповідачем на момент ДТП, щодо визнання чи невизнання винуватості у пред'явленому обвинуваченні впливала на задоволення цивільного позову до ТОВ «Євросвіт». А також, як вважає скаржник, зазначений факт вплинув на правову позицію ОСОБА_9 щодо вини.

Правова позиція Верховного Суду: приписами ч. 1 ст. 78 КПК України передбачено, що захисником, представником не має права

бути особа, яка брала участь у цьому ж кримінальному провадженні як, зокрема, цивільний відповідач.

Також згідно з положеннями п. 1 ч. 2 ст. 78 КПК України особа не має права брати участь у цьому ж кримінальному провадженні як захисник або представник у випадку, якщо вона у цьому провадженні надає або раніше надавала правову допомогу особі, інтереси якої суперечать інтересам особи, яка звернулася з проханням про надання правової допомоги.

Вирішення питання про можливу суперечність інтересів обвинуваченого та цивільного відповідача перебуває у площині доктринального підходу до розподілу кримінальних процесуальних функцій, як обумовлених завданнями кримінального провадження певних самостійних напрямів діяльності суб'єкта (суб'єктів) кримінального провадження, що мають самостійні завдання, визначають права та обов'язки суб'єкта (суб'єктів), їх компетенцію та реалізуються за допомогою кримінальних процесуальних засобів у формі, регламентованій кримінальним процесуальним законодавством.

Ознаками кримінальних процесуальних функцій, серед іншого, є характер діяльності суб'єкта залежно від цілей, які перед ним стоять.

Ст. 22 КПК України визначає основні кримінальні процесуальні функції, а саме: державне обвинувачення, захист та судовий розгляд. Проте, аналіз чинного кримінального процесуального законодавства дає можливість виділити й інші похідні (допоміжні) кримінальні процесуальні функції, наприклад, такі як забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, та заперечення проти цивільного позову.

Стосовно застосування у цьому провадженні п. 1 ч. 2 ст. 78 КПК України, слід зазначити, що інтерес обвинуваченого, на якого не покладається обов'язок відшкодувати шкоду, заподіяну кримінальним правопорушенням, полягає у спростуванні висунутого йому обвинувачення (повністю або частково), приведенні висновків суду у відповідність до фактичних обставин кримінального провадження, встановлення обставин, які пом'якшують, або спростування обставин, які обтяжують покарання.

Цілі, а отже інтерес цивільного відповідача, стосуються цивільного позову, повного чи часткового його визнання, заперечення проти нього, спростування характеру та розміру шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням. Аналіз п. 9 ч. 1 ст. 393 та п. 9 ч. 1 ст. 425 КПК України дає підстави для висновку, що мета участі цивільного відповідача у кримінальному провадженні безпосередньо не пов'язана з вирішенням питань кримінально-правового характеру.

Більш того, адвокат ОСОБА_10 у касаційній скарзі лише у формі припущення зазначив про можливість існування конфлікту інтересів у обвинуваченого та цивільного відповідача, однак на конкретних об-

ставинах та доказах провадження не підтверджено того, що захисник ОСОБА_14 несумлінно виконував свої обов'язки зі здійснення захисту обвинуваченого ОСОБА_9 у цьому кримінальному провадженні, а також наявності суперечностей між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом.

Висновки: КПК не містить прямої заборони поєднання одним суб'єктом здійснення захисту обвинуваченого та представництва цивільного відповідача, крім випадків коли захисник або представник брали участь у цьому ж кримінальному провадженні як цивільний позивач чи цивільний відповідач (ч. 1 ст. 78 КПК України).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 вересня 2022 року
у справі № 127/4430/18

*Щодо правових наслідків відсутності захисника
під час підготовчого судового засідання*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_6 засуджено за ст. 121 ч. 1 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років.

Ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції щодо ОСОБА_6 залишено без зміни.

Оцінка суду: відповідно ст. 20 ч. 2 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані роз'яснити підозрюваному, обви-

нуваченому його права та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника.

Пунктом 3 частини 3 статті 42 КПК України передбачено, що підозрюваний, обвинувачений має право в тому числі на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження, а також на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених цим Кодексом та/або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату.

Реалізація права на відмову від захисника та відповідна процедура визначена статтею 54 КПК України, частинами 1 та 3 якої зокрема передбачено, що підозрюваний, обвинувачений має право відмовитися від захисника або замінити його, проте відмова від захисника не приймається у випадку, якщо його участь є обов'язковою. У такому випадку, якщо підозрюваний, обвинувачений відмовляється від захисника і не залучає іншого захисника, захисник повинен бути залучений у порядку, передбаченому статтею 49 цього Кодексу, для здійснення захисту за призначенням.

Отже, на усіх стадіях кримінального провадження закон забезпечує особу, яка підозрюється, обвинувачується, або засуджена у вчиненні кримінального правопорушення, можливістю мати захисника як з боку обраного ним так і з боку призначеного захисника. Забезпечена така особа і можливістю відмовитися від захисника або замінити його відповідно до вимог процесуального закону.

Висновки: доводи про те, що відсутність захисника під час підготовчого судового засідання, є підставою для скасування судового рішення є необґрунтованими, оскільки участь захисника у вказаному кримінальному провадженні відповідно до вимог ст. 52 КПК України не є обов'язковою, а підготовче судове засідання відбулось без участі захисника за згодою обвинуваченого.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.
Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 грудня 2022 року
у справі № 607/21493/20

*Щодо порядку надання стороні захисту доступу
до матеріалів кримінального провадження*

Фабула справи: ухвалою суду першої інстанції кримінальне провадження щодо ОСОБА_8 закрито на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України у зв'язку із закінченням строку досудового розслідування, визначеного ст. 219 КПК України, після повідомлення про підозру.

Ухвалою апеляційного суду ухвалу суду першої інстанції залишено без зміни.

Мотивація касаційної скарги: прокурор вказує, що апеляційний суд дійшов неправильного висновку про те, що підозрювана ОСОБА_8 особисто не була повідомлена про закінчення досудового розслідування, оскільки таке повідомлення було вручене її захиснику, що не заборонено вимогами процесуального закону.

Правова позиція Верховного Суду: у ч. 5 ст. 219 КПК України зазначено, що строк з дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до винесення постанови про відновлення кримінального провадження, а також строк ознайомлення з матеріалами досудового розслідування сторонами кримінального провадження в порядку, передбаченому ст. 290 цього Кодексу, не включається у строки, передбачені цією статтею, крім дня прийняття відповідної постанови та дня повідомлення підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування.

Крім того, положеннями ч. 4 ст. 46 КПК України передбачено, що захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику, з моменту надання документів, передбачених статтею 50 цього Кодексу, слідчому, прокурору, слідчому судді, суду.

Тобто, повідомлення про закінчення досудового розслідування та відкриття матеріалів кримінального провадження для ознайомлення у порядку ст. 290 КПК України є процесуальною дією, яка має прямий індивідуальний характер, тобто стосується конкретного учасника кримінального провадження, і не може делегуватися захиснику.

З реєстру матеріалів досудового розслідування, доданого до обвинувального акта, вбачається, що підозрювана ОСОБА_8 з матеріалами кримінального провадження не ознайомлювалась. Відповідно до згаданого реєстру процесуальні дії, які проведені за участю ОСОБА_8, це повідомлення про підозру, допит підозрюваної, вручення обвинувального акта.

При цьому вручення повідомлення про закінчення досудового розслідування та надання матеріалів для ознайомлення захиснику не може беззаперечно свідчити і про належне повідомлення підозрюваної ОСОБА_8 про закінчення досудового розслідування та відкриття матеріалів кримінального провадження для ознайомлення.

А тому посилання прокурора про те, що у цьому кримінальному провадженні у порядку ст. 290 КПК України надано доступ до матеріалів досудового розслідування саме «стороні захисту» не свідчить про реалізацію цього права підозрюваною ОСОБА_8.

Висновки: надання доступу до матеріалів кримінального провадження має здійснюватися всім без виключення учасникам кримінального провадження зі сторони захисту, тобто окремо підозрюваному, окремо законному представнику, окремо захиснику.

Таке право кожного учасника кримінального провадження є абсолютним, та може не здійснюватися виключно за їх власним волевиявленням (наприклад відмова від такого ознайомлення). Процесуальний закон містить застереження лише щодо обмеження строку для ознайомлення з матеріалами, до яких надано доступ у порядку ст. 290 КПК України, і таке обмеження допускається на підставі ухвали слідчого судді, якою встановлюється певний строк, а не заборона на ознайомлення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 19 липня 2022 року
у справі № 727/13085/18

*Щодо порушення права захисника
на виступ у судових дебатах у межах
спеціального судового провадження (in absentia)*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджено за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 258-3 КК України, до покарання у виді позбавлення волі на строк 10 років із конфіскацією майна.

Апеляційний суд ухвалою змінив вирок суду першої інстанції стосовно ОСОБА_1 у частині призначеного покарання, призначив ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 258-3 КК України покарання у виді позбавлення волі на строк 10 років із конфіскацією всього належного йому на праві власності майна, крім житла.

Оцінка суду: згідно з ч. 1 ст. 364 КПК України у судових дебатах виступають прокурор, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач, його представник, обвинувачений, його законний представник, захисник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

Судові дебати – обов'язкова частина стадії судового розгляду, в якій виступають його учасники з аналізом доказів, які були досліджені в судовому розгляді, та пропозиціями про вирішення кримінального провадження.

Під час судових дебатів найбільшою мірою проявляється така загальна засада кримінального провадження, як змагальність сторін у доведенні перед судом переконливості їхніх правових позицій, що у свою чергу сприяє всебічному, повному та неупередженому дослідженню всіх обставин кримінального провадження та постановленню законного і обґрунтованого рішення суду.

Учасники судового розгляду мають право заявити суду клопотання про оголошення перерви в судовому засіданні для підготовки до судових дебатів. Однак тривалість цієї перерви має визначатись

судом з урахуванням таких критеріїв, як складність та обсяг кримінальних проваджень.

Висновки: посилання суду першої інстанції на положення ст. 322 КПК України (безперервність судового розгляду) та необхідність витрачати прокурором бюджетні кошти на розміщення оголошення не свідчить про обґрунтованість підстав для відмови у задоволенні клопотання про відкладення судового розгляду для підготовки захисником до судових дебатів.

З огляду на вищезазначене, суд першої інстанції не вжив необхідних заходів для забезпечення реалізації захисником права на виступ у судових дебатах, не забезпечив сторонам рівних умов для реалізації їхніх процесуальних прав, особливо враховуючи розгляд даного провадження за процедурою спеціального провадження «in absentia».

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 08 лютого 2022 року
у справі № 791/1/18

*Щодо визнання нововиявленою обставиною
заявлене стороною захисту порушення права
на засудженого захист через неналежне виконання
захисником своїх обов'язків*

Фабула справи: засуджений ОСОБА_1 звернувся до суду із заявою про перегляд за нововиявленими обставинами вироку обласного суду, пославшись на неналежне виконання обов'язків захисником засудженого під час розгляду справи.

Ухвалою суд першої інстанції відмовив у задоволенні заяви засудженого, не визнавши наведені засудженим обставини нововиявленими.

Апеляційний суд ухвалою рішення суду першої інстанції залишив без змін.

Оцінка суду: відповідно до положень статей 91 та 459, пунктів 4, 5 статті 462 КПК перегляд судових рішень, що набрали законної сили, за нововиявленими обставинами є процедурою, яка може бути використана у виняткових випадках, коли після завершення розгляду кримінальної справи в звичайному порядку (в судах першої, апеляційної і касаційної інстанцій) виявлені обставини, які:

об'єктивно існували на момент ухвалення відповідних судових рішень, але не були відомі і не могли бути відомі суду та особі, яка вимагає перегляду за нововиявленими обставинами;

перебувають в органічному зв'язку з предметом доказування в цьому кримінальному провадженні, тобто можуть мати значення для оцінки обставин, які підлягають доказуванню, або доказів, покладених в основу судового рішення;

мають істотне значення, тобто самі по собі або разом із раніше виявленими обставинами доводять неправильність вироку чи ухвали, що належить переглянути.

Обставини, про які сторона знала або мала знати на момент постановлення рішення, але з тих чи інших причин не представила

суду, не можуть вважатися нововиявленими. Також не можуть вважатися підставами для перегляду за нововиявленими обставинами докази, які були доступні стороні і які вона мала можливість представити при сумлінному використанні своїх процесуальних можливостей.

Перегляд за нововиявленими обставинами не може використовуватися як прихована апеляція, тобто для повторного розгляду справи і отримання нової оцінки її обставин. Таке використання екстраординарної процедури суперечить принципу сталості судового рішення (*res judicata*).

Висновки: не можна визнати нововиявленою обставиною заявлене стороною захисту порушення права на засудженого захист через неналежне виконання захисником своїх обов'язків. Для того, щоб обставина, на яку посиляється засуджений, могла бути визнана нововиявленою, вона має стосуватися предмета доказування у справі, тобто обставин, що зумовили висновок про винуватість особи у вчиненні злочину.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 02 лютого 2022 року
у справі № 676/6492/19

*Щодо обов'язкової присутності захисника
та законного представника під час складення протоколу
про адміністративне затримання неповнолітнього*

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_2 визнано невинуватим у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 308, ч. 1 ст. 309 КК, та на підставі п. 3 ч. 1 ст. 373 КПК виправдано за недоведеністю того, що в діянні обвинуваченого є склад кримінального правопорушення.

Апеляційний суд скасував зазначений вирок місцевого суду та ухвалив новий вирок, яким визнав ОСОБА_2 винуватим у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 308, ч. 1 ст. 309 КК, призначив покарання за ч. 1 ст. 308 КК у виді позбавлення волі на строк 3 роки, а за ч. 1 ст. 309 КК – у виді арешту на строк 6 місяців та на підставі ч. 1 ст. 70 КК шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим остаточно визначив покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки.

Відповідно до статей 75, 104 КК ОСОБА_2 звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком тривалістю 1 рік та покладено обов'язки, передбачені ст. 76 КК, – періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації; повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання. У решті вирок залишено без змін.

Оцінка суду: за приписами статей 260, 261 КУпАП адміністративне затримання проводиться органами внутрішніх справ (Національною поліцією) при розпиванні спиртних напоїв у громадських місцях, з метою встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення. Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі та центри з надання безоплатної

вторинної правової допомоги, крім випадків, якщо особа захищає себе особисто.

Висновки: норми КУПАП не передбачають обов'язкової присутності захисника та законного представника під час складення протоколу про адміністративне затримання неповнолітнього.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 січня 2022 року
у справі № 725/2512/20

Щодо забезпечення права засудженого на захист

Фабула справи: вироком суду першої інстанції, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, ОСОБА_1 визнано винуватим та засуджено за ч. 3 ст. 185 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 6 років.

Мотивація касаційної скарги: засуджений ОСОБА_1 стверджує, що під час досудового розслідування та в суді першої інстанції захисники належним чином не здійснювали його захист.

Правова позиція Верховного Суду: Верховний Суд вважає безпідставними доводи засудженого про порушення права на захист в суді першої інстанції через неналежне виконання своїх обов'язків захисниками.

Аналізуючи матеріали кримінального провадження та перебіг судового процесу, Суд відзначає, що у зв'язку з відмовою засудженого від захисника Олійнича Ю.В. йому було призначено захисника Ілащука І.М. Обидва захисники є професійними адвокатами, мають відповідний фах та кваліфікацію.

Верховний Суд у своїх рішеннях неодноразово висловлював свою позицію в подібних ситуаціях, зазначаючи, що ефективність захисту не є тотожною досягненню за результатами судового розгляду бажаного для обвинуваченого результату, а полягає в наданні йому належних та достатніх можливостей з використанням власних процесуальних прав та кваліфікованої юридичної допомоги, яка в передбачених законом випадках є обов'язковою, захищатися від обвинувачення в передбачений законом спосіб. Подальша незгода обвинуваченого з раніше обраними та узгодженими з адвокатом позицією і такою ж захисту не свідчить про його неефективність.

Висновки: та обставина, що захисник під час судових дебатів заявив про залишення на розсуд суду визначення виду та розміру покарання, не є вагомою підставою вважати, що під час провадження в суді першої інстанції засуджений не був забезпечений ефективним захистом від обвинувачення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 січня 2021 року
у справі № 539/379/18

*Щодо правових наслідків допиту свідка слідчим суддею
під час досудового розслідування за відсутності захисника*

Фабула справи: За вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджено:

ОСОБА_1 за ч. 2 ст. 187 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 7 років з конфіскацією майна;

ОСОБА_2 за ч. 2 ст. 187 КК України із застосуванням ст. 69 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років. На підставі ст. 75 КК України ОСОБА_2 звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком тривалістю 3 роки, з покладенням обов'язків, передбачених ст. 76 України.

За вироком апеляційного суду вирок місцевого суду змінено стосовно ОСОБА_3 в частині призначення покарання. В іншій частині вирок залишений без зміни.

ККС ВС судові рішення залишено без зміни.

Оцінка суду: Згідно з матеріалами кримінального провадження свідок ОСОБА_5 був допитаний слідчим суддею в порядку ст. 225 КПК. Аудіозапис допиту свідка ОСОБА_5 свідчить про те, що його допит відбувся в присутності підозрюваних ОСОБА_1, ОСОБА_2 та ОСОБА_3, а також потерпілого ОСОБА_4, які мали змогу ставити питання свідку ОСОБА_5. При цьому захисник підозрюваних був відсутній на цьому допиті, однак підозрювані у своїх заявах зазначили про можливість допиту свідка ОСОБА_10 без участі їх захисника.

Висновки: відповідно до ст. 52 КПК у випадку допиту свідка слідчим суддею в судовому засіданні в порядку, визначеному ст. 225 КПК, обов'язкова участь захисника не передбачена, а будь-яких об'єктивних даних про те, що після роз'яснення права на захист підозрювані мали бажання залучити захисників або мали в цьому будь-які перешкоди, матеріали кримінального провадження не містять. Отже, необґрунтованими є доводи касаційних скарг про порушення права на захист засуджених.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 січня 2021 року
у справі № 236/4216/18

Щодо порушення права засудженого на захист

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджено та призначено покарання:

за ч. 2 ст. 15, п. п. 1, 5, 13 ч. 2 ст. 115 КК України у виді позбавлення волі на строк 9 років;

за ч. 1 ст. 263 КК України – у виді позбавлення волі на строк 3 роки.

На підставі ч. 1 ст. 70 КК України за сукупністю злочинів шляхом часткового складання призначених покарань ОСОБА_1 визначено остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 9 років 3 місяці.

Ухвалою апеляційного суду зазначений вирок місцевого суду залишений без зміни.

Мотивація касаційної скарги: засуджений ОСОБА_1 вказує на порушення права на захист, оскільки при затриманні засудженого та дачі ним показань захисник був відсутнім, що судом безпідставно було відхилено клопотання про відвід захисника, а також безпідставно відхилені всі інші клопотання засудженого.

Правова позиція Верховного Суду: право кожного обвинуваченого в кримінальному провадженні на ефективний захист за допомогою адвоката, який за необхідності може бути призначений в офіційному порядку, є одним з основоположних елементів справедливого розгляду, на що неодноразово наголошував і наголошує у своїх рішеннях Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ).

При цьому ЄСПЛ зазначає, що держава не може нести відповідальність за кожну помилку адвоката, оскільки здійснення захисту є по суті питанням обвинуваченого та його захисника, однак суди не мають пасивно спостерігати за неефективним юридичним представництвом. Пп. «с» п. 3 ст. 6 Конвенції з прав людини і основоположних свобод вимагає не просто «призначення» захисника, який би виступав від імені обвинуваченого, а того, щоб право на юридичну допомогу здійснювалось практично та ефективно, щоб забезпечити

достатній захист. Оскільки саме суд керує провадженням і має змогу безпосередньо спостерігати за діяльністю адвоката, тому може швидко реагувати в разі надання неефективної допомоги.

З матеріалів кримінального провадження видно, що ОСОБА_1 двічі звертався до суду з клопотаннями про відвід захисника, посилаючись на неефективний захист.

Першу свою заяву про відвід захисника обвинувачений обґрунтовував тим, що захисник не відвідує його в ізоляторі тимчасового тримання.

Суд першої інстанції при вирішенні вказаного клопотання обмежився лише з'ясуванням чи підтримує захисник вказане клопотання, після чого відмовив у його задоволенні з посиланням на те, що вказана підстава для відводу захисника не передбачена положеннями ст. 78 КПК України.

Однак формально вирішивши це питання за правилами, передбаченими ст.ст. 78, 80, 81 КПК України, суд проігнорував той факт, що названа заява про відвід захисника по суті була заявлена з підстав неефективності правової допомоги. При цьому суд мав взяти до уваги, що обвинувачений може не мати достатньо правових знань для того, щоб розрізняти процедури вирішення заяв про відвід захисника та про відмову чи заміну захисника. Тим не менше, суд першої інстанції не роз'яснив обвинуваченому різницю між цими процесуальними процедурами, не спробував з'ясувати більш детально у обвинуваченого та/чи його захисника, чи вживає захисник достатніх заходів для здійснення ефективного захисту.

В обґрунтування другого клопотання про відвід захисника, яке було заявлено обвинуваченим на наступному судовому засіданні, ОСОБА_1 послався на те, що захисник не здійснює його захист. Проте суд, відмовляючи у задоволенні другого клопотання, навіть не з'ясував, чому обвинувачений дійшов такого висновку, більше того, як свідчить технічний запис судового засідання, суд не з'ясував думку прокурора та захисника з вказаного питання.

Наведене свідчить про формальне вирішення судом заявлених ОСОБА_1 клопотань.

В подальшому, при подачі апеляційної скарги, ОСОБА_1 також посилався на неналежний захист його прав та інтересів, однак апеляційний суд не звернув на це жодної уваги і, як наслідок, не навів будь-яких мотивів з цього питання.

Суд касаційної інстанції не наділений повноваженнями перевіряти ефективність обраної адвокатом лінії захисту, так само не наділені таким правом і суди нижчих інстанцій. Проте, суд касаційної інстанції наділений правом перевірити чи надали суди першої та апеляційної інстанції засудженому можливість належним чином реалізувати своє право на захист.

Висновки: у цьому кримінальному провадженні поведінка захисника під час судового розгляду як в суді першої інстанції, так і в апеляційному суді була досить пасивною, захисником не заявлялися клопотання, не подавалися апеляційні скарги, касаційна скарга теж була подана лише засудженим. Не можна вимагати від адвоката, щоб він прибував до підозрюваного, обвинуваченого чи засудженого, за кожною його вимогою, тим не менше захисник має вжити достатніх заходів для того, щоб зустрітися із підзахисним, проконсультувати його та обговорити лінію захисту. Отже, зазначене може свідчити про відсутність з боку суду першої інстанції належного реагування на можливе неефективне юридичне представництво, що підірвало справедливість судового розгляду в цілому.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 26 січня 2021 року
у справі № 127/29594/18[1]

*Щодо обов'язку сторони захисту
надати докази обставин які можуть вплинути
на рішення суду щодо призначення покарання*

Фабула справи: Вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 було засуджено до покарання у виді позбавлення волі: за частиною 1 статті 186 КК – на строк 3 роки; за частиною 4 статті 296 КК – на строк 5 років; за сукупністю злочинів на підставі статті 70 КК – на строк 5 років. Відповідно до статті 75 КК його було звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком тривалістю 3 роки.

Апеляційний суд скасував вирок в частині призначеного покарання і постановив свій вирок, яким за сукупністю злочинів призначив засудженому покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років.

Вироком апеляційний суд скасував за нововиявленими обставинами вирок в частині призначеного покарання, і постановив вирок, яким на підставі статті 75 КК звільнив засудженого від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком тривалістю 3 роки.

Справа розглядалась судами неодноразово. За результатами нового апеляційного перегляду, апеляційний суд скасував за нововиявленими обставинами вирок в частині призначеного покарання і постановив вирок, яким на підставі статті 75 КК звільнив засудженого від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком тривалістю 3 роки.

Оцінка суду: Апеляційний суд в обґрунтування того, що встановлена ним обставина є нововиявленою, послався на те, що сторона захисту не надала ці докази під час минулого розгляду, оскільки захищалася лише від доводів апеляційної скарги прокурора, які не стосувалися особистих обставин засудженого. Суд не може визнати переконливою таку аргументацію, оскільки прокурор не міг посилалися в своїй скарзі на обставину, про яку сторона захисту не повідомляла в судах першої і апеляційної інстанції.

Крім того, статті 50 та 75 КК чітко передбачають, що при призначенні покарання та звільненні від відбування покарання з випробуванням суд враховує тяжкість кримінального правопорушення, особу винного та інші обставини справи.

Висновки: обвинувачений був представлений захисником, який не міг не знати і в силу своїх професійних обов'язків не міг не повідомити своєму клієнту про обставини, які враховуються судом при призначенні покарання. Таким чином, для сторони захисту цілком передбачуваною була необхідність надати докази обставин, які могли вплинути на рішення суду щодо призначення покарання.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 11 лютого 2021 року
у справі № 199/5500/15-к

*Щодо правових наслідків надання захисником
неналежної правової допомоги*

Фабула справи: за останнім вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджено за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 15 років; визнано невинуватим у пред'явленому обвинуваченні за ч. 4 ст. 187 КК України та виправдано за недоведеністю вчинення кримінального правопорушення.

Ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції залишено без зміни.

Оцінка суду: суду першої інстанції було надано копію рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, яким до адвоката ОСОБА_4 застосовано дисциплінарне стягнення за те, що при на-

данні правової допомоги ОСОБА_1 вона діяла пасивно, не провела конфіденційного побачення з клієнтом, не заявляла жодних клопотань під час проведення першочергових слідчих дій в інтересах свого підзахисного, не оскаржувала в апеляційному порядку ухвалу суду про обрання підзахисному міри запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Висновки: суд погодився, що ОСОБА_1 на початковому етапі судового розслідування до вступу в кримінальне провадження іншого захисника хоча і користувався правовою допомогою захисника, однак така допомога носила символічний характер і не була кваліфікованою, ефективною правничою допомогою, тобто мало місце порушення права ОСОБА_1 на захист. Тому суд виключив докази, здобуті за участю першого захисника, та похідні від них докази (протокол слідчого експерименту з CD-диском фіксування, показання понятих і в цій частині слідчого, висновок додаткової судово-медичної експертизи), визнавши їх недопустимими, отриманими з порушенням права на захист. Ураховуючи встановлене, суд першої інстанції за відсутності допустимих доказів виправдав ОСОБА_1 за пред'явленим обвинуваченням.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.
Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 лютого 2021 року
у справі № 193/375/19

*Щодо дотримання права на захист
при отриманні зразків для експертизи*

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 визнано винуватим і засуджено за ч. 1 ст. 121 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років.

Апеляційний суд ухвалою змінив вирок місцевого суду щодо ОСОБА_1, виключивши з мотивувальної частини рішення посилення на протокол огляду предмета (верхнього одягу ОСОБА_1), висновок експерта (судово-медичної імунологічної експертизи речових доказів), висновок (щодо результатів медичного огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння), обставину, що обтяжує покарання ОСОБА_1 – вчинення злочину у стані наркотичного сп'яніння. В іншій частині вирок районного суду було залишено без змін.

Оцінка суду: посилення засудженого на недопустимість постанови про відібрання зразків для проведення експертного дослідження, протоколу отримання зразків для експертизи, через порушення його права на захист при їх відібранні, а також процесуального порядку їх проведення, Верховний Суд вважає необґрунтованими.

Крім того, у матеріалах справи відсутні будь-які дані, які б указували, що ця дія була здійснена всупереч волі ОСОБА_1 або із застосуванням до нього фізичного чи психічного тиску. Протокол за результатами цієї слідчої дії був складений у відповідності до вимог КПК, підписаний, у тому числі підозрюваним. При цьому будь-яких зауважень, зокрема щодо участі захисника у цій процесуальній дії, від нього не надходило.

Також отримання зразків для експертизи є самостійною процесуальною дією, воно відбувається відповідно до ст. 245 КПК у порядку, визначеному ст. 241 цього Кодексу, на підставі постанови прокурора, яка є окремим процесуальним документом, а про проведення такої слідчої дії складається протокол згідно з вимогами цього Кодексу.

З матеріалів кримінального провадження видно, що в них наявна постанова прокурора про відібрання зразків для проведення експертизи.

пертного дослідження у підозрюваного ОСОБА_1, протокол отримання зразків для експертизи, які складені уповноваженими особами, а саме прокурором, який здійснював процесуальне керівництво, та слідчим, який здійснював досудове розслідування у цьому кримінальному провадженні, а тому Верховний Суд не знаходить підстав вважати, що органом досудового розслідування порушено процесуальний порядок отримання зразків для експертизи або право на захист ОСОБА_1 під час проведення цієї слідчої дії.

Висновки: така процесуальна дія, як отримання зразків для експертизи, пов'язана з необхідністю отримання доказів, які носять об'єктивний характер, і не залежать від волі особи, у якої вони відбираються, а тому вона не може розглядатися як така, що порушує право особи зберігати мовчання. Присутність чи відсутність захисника у цьому випадку не може позначитися на змісті отриманих під час цієї дії результатів.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 03 березня 2021 року
у справі № 548/1190/18

*Щодо залучення захисника у кримінальному процесі
у разі, коли його участь не є обов'язковою*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 визнано винним та засуджено за ч. 3 ст. 185 КК та призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 3 (три) роки.

На підставі ст. 71 КК за сукупністю вироків остаточно засуджено ОСОБА_1 до 3 (трьох) років 3 (трьох) місяців позбавлення волі.

Ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції залишено без змін.

Оцінка суду: у статті 20 КПК, що розкриває зміст забезпечення права на захист як загальної засади кримінального провадження, закріплено право підозрюваного, обвинуваченого, виправданого, засудженого на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення; право збирати і подавати докази; брати особисту участь у кримінальному провадженні; користуватись правовою допомогою захисника; реалізовувати інші процесуальні права, передбачені КПК.

На підставі положень ст. 48 КПК захисник може у будь-який момент бути залучений підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні.

Висновки: особа є вільною у своєму виборі щодо залучення захисника в кримінальному процесі у разі, коли участь останнього не є обов'язковою для реалізації та захисту таких прав.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 березня 2021 року
у справі № 759/17836/17

*Щодо правових наслідків здійснення захисту
адвокатом за відсутності права
на заняття адвокатською діяльністю*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджено за частиною 1 статті 115 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 12 років.

Справа розглядалась судами неодноразово. За результатами нового апеляційного перегляду, ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції щодо ОСОБА_1 залишено без зміни.

Оцінка суду: у цьому кримінальному провадженні стверджено, що право засудженого на захист не було порушено, оскільки об'єктивних даних про неналежне виконання професійних обов'язків адвокатом Святогором О. А. в матеріалах справи не міститься, засуджений на дії адвоката не скаржився, від його послуг не відмовлявся.

З наданих копій судових рішень вбачається, що адвокат Святогор О. А. в період часу з 2015 року по 2017 рік оскаржував рішення Дисциплінарної палати Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області від 24 грудня 2015 року, яким його було приєднано до дисциплінарної відповідальності.

19 серпня 2016 року такий позов був задоволено Окружним адміністративним судом м. Києва та визнано незаконним рішення Дисциплінарної палати КДКА Київської області. Тобто адвокат своїх повноважень не втратив, що підтверджено при повторному розгляді рішенням апеляційного суду від 20 грудня 2017 року.

Разом з цим, вказані обставини сторона захисту, як порушення прав обвинуваченого на захист, почала використовувати лише під час апеляційного розгляду, що правомірно не враховувалося апеляційним судом. Більше того, будь-яких скарг та заяв під час проведення досудового та судового проваджень за участю адвоката Святогора О. А. засудженим не заявлялося.

Таким чином, доводи захисника про те, що недосконаліми діями адвоката Святогора О. А. було погіршено становище ОСОБА_1, не підтвердилися.

Враховуючи викладене, колегія суддів не має підстав вважати, що дані обставини могли вплинути на висновки судів першої та апеляційної інстанцій.

Висновки: апеляційним судом не підтверджено доводи сторони захисту про порушення права засудженого на захист під час досудового слідства, оскільки фактично у адвоката було відсутнє право на заняття адвокатською діяльністю, однак, захисник не зазначав ні обвинуваченому, ні слідчому про вказану обставину.

Разом з цим апеляційний суд звернув увагу на те, що всі зібрані під час досудового слідства докази були досліджені в суді першої інстанції та визнані належними і допустимими, при цьому, жодних вимог про визнання певних доказів недопустимими від засудженого та сторони захисту не надходило, враховуючи, що в суді його захист здійснювали два захисники, які не вказували на порушення права на захист ОСОБА_1.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.
Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 березня 2021 року
у справі № 149/1596/16-к[1]

*Щодо порушення апеляційним судом
права обвинуваченого на захист*

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 152 КК, та засуджено до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки.

Справа розглядалась судами неодноразово. За результатами нового апеляційного перегляду, апеляційний суд ухвалою вирок суду першої інстанції залишив без зміни.

Оцінка суду: згідно з ч. 4 ст. 405 КПК неприбуття сторін або інших учасників кримінального провадження не перешкоджає проведенню розгляду, якщо такі особи були належним чином повідомлені про дату, час і місце апеляційного розгляду та не повідомили про поважні причини свого неприбуття.

Наведена норма процесуального закону зобов'язує суд апеляційної інстанції ретельно перевірити, чи були учасники провадження належним чином повідомлені про дату та час апеляційного розгляду, а також з'ясувати причини їх неявки.

Висновки: враховуючи, що захисник не був належним чином повідомлений про дату та час розгляду кримінального провадження, а тому був позбавлений можливості висловити доводи на підтримання апеляційної скарги обвинуваченого та виступити в судових дебатах, твердження, викладені в касаційній скарзі про порушення судом права обвинуваченого на захист, є обґрунтованими.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.
Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 06 квітня 2021 року
у справі № 520/2598/17

Щодо ефективності захисту у кримінальному провадженні

Фабула справи: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 187 КК.

Апеляційний суд залишив указаний вирок без зміни.

Оцінка суду: як видно з матеріалів провадження, під час досудового розслідування захист засудженого ОСОБА_1 здійснювала адвокат_1, захист засудженої ОСОБА_2 здійснювала адвокат_2. Під час розгляду провадження апеляційним судом засуджені відмовилися від послуг цих адвокатів, унаслідок чого ухвалою апеляційного суду було прийнято рішення про залучення інших адвокатів Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги для здійснення їх захисту.

Не погодившись з новопризначеним адвокатом_3, засуджений ОСОБА_1 звернувся до апеляційного суду з клопотанням про відмову і від цього захисника. Втім вмотивованою ухвалою апеляційного суду таке клопотання засудженого ОСОБА_1 було правильно визнано необґрунтованим, поданим з метою затягування апеляційного розгляду, оскільки призначений адвокат_3 належно виконує свої професійні обов'язки, відвідує обвинуваченого в умовах слідчого ізолятора для проведення з ним конфіденційних зустрічей, користується іншими процесуальними можливостями для відстоювання обраної позиції захисту.

Крім того, захисник_3 подав касаційну скаргу в інтересах засудженого ОСОБА_1 із наведенням відповідного мотивування.

Таким чином, об'єктивних даних на підтвердження доводів касаційної скарги засудженого про порушення права на захист через неналежне виконання професійних обов'язків адвокатом_3, яке би могло призвести до істотного обмеження прав ОСОБА_1, передбачених ч. 3 ст. 6 Конвенції, ст. 59 Конституції, ст. 20, частинами 3, 4 ст. 42 КПК, колегією суддів не встановлено.

Висновки: ефективність захисту не є тотожною досягненню за результатами судового розгляду бажаного для обвинуваченого результату, а полягає в наданні йому належних та достатніх можли-

востей з використанням власних процесуальних прав та кваліфікованої юридичної допомоги, яка в передбачених законом випадках є обов'язковою, захищатися від обвинувачення в передбачений законом спосіб. Подальша незгода обвинуваченого з раніше обраними та узгодженими з адвокатом позицією і тактикою захисту не свідчить про його неефективність.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 квітня 2021 року
у справі № 227/641/18

*Щодо обов'язкової участі захисника під час
проведення слідчих дій у кримінальному провадженні*

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 визнано винуватим і засуджено за ч. 3 ст. 187 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 7 років з конфіскацією усього майна, належного йому на праві власності.

Відповідно до ч. 1 ст. 71 КК за сукупністю вироків остаточно призначено ОСОБА_1 покарання у виді позбавлення волі на строк 7 років 6 місяців з конфіскацією всього майна, належного йому на праві власності.

Апеляційний суд вироком скасував вирок місцевого суду в частині призначеного ОСОБА_1 покарання, ухвалив у цій частині новий вирок, яким призначив останньому за ч. 3 ст. 187, ч. 1 ст. 71 КК остаточно покарання у виді позбавлення волі на строк 10 років із конфіскацією майна. У решті вирок місцевого суду було залишено без змін.

Оцінка суду: відповідно до ч. 1 ст. 52 КПК участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких

злочинів. У цьому випадку участь захисника забезпечується з моменту набуття особою статусу підозрюваного.

Висновки: для захисту прав особи, якій повідомлено про підозру у вчиненні особливо тяжкого злочину, одразу після вручення такого повідомлення залучається захисник. При цьому обов'язковою є участь захисника під час усіх слідчих дій, які проводяться за участі підозрюваного з метою запобігання порушенню права останнього на захист. Разом з тим КПК не вимагає обов'язкової участі захисника під час проведення слідчих дій, до участі в яких не залучається підозрюваний, оскільки проведення таких слідчих дій не порушує прав останнього.

На підставі вищенаведеного, оскільки такі слідчі дії, як пред'явлення речей для впізнання потерпілим, проводилися лише за участі потерпілих у присутності понятих і без участі підозрюваного, тому й участь захисника в таких слідчих діях не є обов'язковою.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 11 травня 2021 року
у справі № 404/5472/19

Щодо відсутності порушення права на захист

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджено за частиною 2 статті 185 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки, за частиною 2 статті 186 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки.

На підставі частини 1 статті 70 КК ОСОБА_1 шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим за сукупністю злочинів остаточно призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки.

Ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції стосовно ОСОБА_1 залишено без зміни.

Оцінка суду: для здатності особи самостійно здійснювати своє право на захист потрібен такий стан психічних функцій (сприйняття, уваги, пам'яті, мислення) та емоційно-вольової сфери обвинувачених, що забезпечить правильне відображення дійсності і створить передумови для повноцінної інтелектуальної діяльності.

Обставини, які впливають на здатність особи здійснювати право на захист, можуть бути з'ясовані з документально підтверджених відомостей: що особа інвалід певної групи, встановленої щодо психічного захворювання; особа перебуває на обліку в психоневрологічному диспансері або навчається в школі для розумово відсталих дітей; визнана медичною установою такою, що страждає хронічним алкоголізмом, наркоманією, а тому має певні розлади поведінки та психіки.

Висновки: у цьому кримінальному провадженні захисник, вказуючи на порушення права на захист, зазначає, що його підзахисний не має достатнього освітнього рівня, що в подальшому не дало йому можливості правильно розуміти обвинувачення та захищати свої права під час кримінального провадження. Однак, матеріали кримінального провадження не містять як письмових, так і усних клопотань засудженого про участь захисника під час проведення досудового розслідування, а під час судового розгляду в суді першої інстанції ОСОБА_1 клопотання про участь захисника не заявляв, давав послідовні показання, визнав вину, щиросердно розкався, що і було в подальшому враховано судом під час призначення покарання. Тобто суд жодним чином не перешкодив ОСОБА_1 у здійсненні його права на захист. Органи досудового розслідування під час кримінального провадження відповідно до вимог кримінального процесуального закону роз'яснили права ОСОБА_1. З огляду на це доводи касаційної скарги захисника щодо порушеного права на захист його підзахисного не знайшли підтвердження.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 вересня 2021 року
у справі № 164/154/20

Щодо участі захисника при пред'явленні особи для впізнання

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджено за ч. 2 ст. 186 КК України до покарання у виді позбавлення волі строком на 4 роки 6 місяців.

На підставі ч. 1 ст. 71 КК України призначено ОСОБА_1 остаточне покарання у виді позбавлення волі строком на 5 років.

Ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції залишено без зміни.

Оцінка суду: за приписами ч. 1 ст. 228 КПК України перед тим, як пред'явити особу для впізнання, слідчий, прокурор попередньо з'ясовує, чи може особа, яка впізнає, впізнати цю особу, опитує її про зовнішній вигляд і прикмети цієї особи, а також про обставини, за яких вона бачила цю особу, про що складає протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати прикмети, за якими впізнає особу, проте може впізнати її за сукупністю ознак, у протоколі зазначається, за сукупністю яких саме ознак вона може впізнати особу. Забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, особу, яка повинна бути пред'явлена для впізнання, та надавати інші відомості про прикмети цієї особи.

Частиною 2 ст. 228 КПК України передбачено, що особа, яка підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, разом з іншими особами тієї ж статі, яких має бути не менше трьох і які не мають різних відмінностей у віці, зовнішності та одязі. Перед тим як пред'явити особу для впізнання, їй пропонується у відсутності особи, яка впізнає, зайняти будь-яке місце серед інших осіб, які пред'являються.

Разом з цим, відповідно до положень ст. 52 КПК України, участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів. У цьому випадку участь захисника забезпечується з моменту набуття особою статусу підозрюваного. В інших випадках обов'язкова участь захисника забезпечується у кримінальному провадженні: щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, – з мо-

менту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою.

Висновки: така процесуальна дія, як пред'явлення особи для впізнання, пов'язана з необхідністю отримання доказів, які носять об'єктивний характер, тобто таких, що не залежать від волі особи, а тому вона не може розглядатися як така, що порушує право особи зберігати мовчання. Присутність чи відсутність захисника у цьому випадку не може позначитися на змісті отриманих під час цієї дії результатів.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 09 вересня 2021 року
у справі № 718/2214/20

*Щодо права особи одночасно користуватись
послугами захисника, з яким уклала договір
про надання правової допомоги,
та послугами безоплатної правової допомоги*

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджений за:

ч. 2 ст. 286 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 3 роки;

ч. 1 ст. 135 КК України до покарання у виді обмеження волі на строк 2 роки.

На підставі ч. 1 ст. 70 КК України ОСОБА_1 призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 3 роки.

На підставі ст. 75 КК України ОСОБА_1 звільнено від відбування основного покарання з випробуванням з іспитовим строком тривалістю 3 роки та покладено на нього обов'язки, передбачені п.п. 1, 2 ч. 1, п. 2 ч. 2 ст. 76 КК України.

Вироком апеляційного суду вирок суду першої інстанції щодо ОСОБА_1 у частині призначеного покарання скасовано, постановлено новий вирок, яким призначено ОСОБА_1 покарання:

за ч. 2 ст. 286 КК України - у виді позбавлення волі на строк 3 роки з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 3 роки;

за ч. 1 ст. 135 КК України - у виді обмеження волі на строк 2 роки.

На підставі ч. 1 ст. 70 КК України ОСОБА_1 призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 3 роки.

В решті вирок залишено без зміни.

Оцінка суду: згідно положень кримінального процесуального закону, обвинувачений має право мати захисника, з яким уклав угоду про надання правової допомоги, а також на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених КПК України, та законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги.

Стаття 46 КК України дозволяє обвинуваченому укласти угоду одночасно з декількома захисниками. У той же час, якщо обвинувачений виявив бажання мати захисника, але з об'єктивних причин не може його залучити самостійно, то суд своїм рішенням залучає захисника до участі у кримінальному провадженні для здійснення захисту за призначенням (ст. 49 КПК України). Водночас, надання безоплатної вторинної правової допомоги припиняється, зокрема, якщо особа вирішила користуватися захистом іншого захисника, з яким уклала угоду (ст. 23 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»).

Висновки: особа одночасно не має права користуватись послугами захисника, з яким уклала договір про надання правової допомоги, та послугами безоплатної правової допомоги, яка надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел. Тобто, особа має право користуватися або послугами захисника за призначенням або захисника за договором.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 вересня 2021 року
у справі № 476/579/18

*Щодо умов визнання недопустимим доказом
результатів обшуку житла чи володіння особи,
проведеного без участі захисника*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 визнано невинуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 310 КК України, та виправдано.

Ухвалою апеляційного суду вирок місцевого суду залишено без змін.

Оцінка суду: КПК України не містить положення про обов'язкову участь захисника при проведенні обшуку, у тому числі в кримінальному провадженні, в якому участь захисника є обов'язковою згідно з вимогами ст.ст. 49, 52 КПК України. Іншими словами, навіть обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні за КПК України не передбачає обов'язкової участі цього захисника в усіх без винятку слідчих діях

У цьому конкретному кримінальному провадженні Верховний Суд не може погодитися з висновками судів першої та апеляційної інстанцій про наявність істотного порушення прав ОСОБА_1 під час проведення обшуку. Цей висновок суди зробили виключно на тій підставі, що ОСОБА_1 є особою, яка внаслідок психічних чи фізичних вад не здатна повною мірою реалізувати свої права, а тому в даному кримінальному провадженні участь захисника є обов'язковою на підставі ст. 52 КПК України.

Однак, по-перше, суди жодним чином не обґрунтували, що слідчому та прокурору було відомо про існування указаних у ст. 52 КПК України обставин уже на час проведення обшуку.

Відповідно до вимог п. 3 ч. 2 ст. 52 КПК України обов'язкова участь захисника забезпечується у кримінальному провадженні щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад не здатні повною мірою реалізувати свої права - з моменту встановлення цих вад.

По-друге, суди не навели в оскаржених рішеннях такі виключні та специфічні обставини проведення обшуку в цьому кримінальному провадженні, які б указували на те, що невжиття слідчим або проку-

рором заходів щодо забезпечення участі захисника при проведенні обшуку (чого в принципі закон не вимагає) в даному конкретному випадку призвело до істотного порушення прав ОСОБА_1.

За таких обставин, висновок судів про недопустимість результатів обшуку та похідних від нього доказів є передчасним і необґрунтованим.

Висновки: встановивши, що КПК України не висуває вимоги щодо безумовної обов'язкової участі захисника під час проведення обшуку житла чи володіння особи, Верховний Суд, однак, не виключає, що за певних дуже специфічних обставин невжиття слідчим, прокурором належних заходів щодо забезпечення присутності під час проведення обшуку не тільки осіб, чиї права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені, але і їх захисників може бути мати значення при оцінці допустимості протоколу обшуку. Тим не менше, результати обшуку можуть бути визнані недопустимим доказом через невжиття слідчим, прокурором таких заходів лише за умови, якщо це в сукупності з іншими специфічними обставинами проведення обшуку на практиці призвело до істотного порушення прав людини.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 грудня 2021 року
у справі № 186/427/20

*Щодо порушення права на захист особи,
стосовно якої передбачається застосування
примусових заходів медичного характеру*

Фабула справи: ухвалою суду першої інстанції щодо ОСОБА_1, обвинуваченого за ч. 1 ст. 297 КК, було застосовано примусові заходи медичного характеру у виді надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку.

Апеляційний суд ухвалою ухвалу суду першої інстанції щодо ОСОБА_1 змінив, виключив із мотивувальної частини посилання на спрямованість умислу, мети і мотиву дій ОСОБА_1 при вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 297 КК. В іншій частині ухвалу щодо ОСОБА_1 залишено без зміни.

Оцінка суду: порушення вимог КПК, які перешкодили суду ухвалити законне та обґрунтоване судові рішення, відповідно до ст. 412 КПК є істотними і тягнуть за собою безумовне скасування судового рішення.

За правилами ст. 506 КПК особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, користується правами підозрюваного та обвинуваченого в обсязі, який визначається характером розладу психічної діяльності чи психічного захворювання відповідно до висновку судово-психіатричної експертизи, та здійснює їх через законного представника, захисника.

Висновки: згідно з вимогами ст. 507 КПК у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру участь захисника є обов'язковою. Норма закону, зазначена у ст. 507 КПК, є імперативною, а тому суд апеляційної інстанції не мав права здійснювати судовий розгляд за відсутності захисника, навіть за наявності його клопотання про це.

Таким чином, суд апеляційної інстанції порушив вимоги статей 506, 507 КПК та, провівши судовий розгляд без участі захисника особи, стосовно якої застосовуються примусові заходи медичного характеру, позбавив можливості цю особу реалізувати надані їй про-

цесуальним законом права шляхом здійснення їх через уповноважених на це осіб, тобто допустив істотне порушення вимог кримінального процесуального закону.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 07 жовтня 2021 року
у справі № 283/314/19

*Щодо врахування апеляційним судом пояснень
захисника, які не містяться в апеляційній скарзі*

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджено за ч. 2 ст. 286 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 2 роки.

Ухвалою апеляційного суду вирок місцевого суду залишено без зміни.

Оцінка суду: відповідно до ч. 1 ст. 404 КПК України суд апеляційної інстанції переглядає судові рішення суду першої інстанції в межах апеляційної скарги.

Частиною 3 ст. 403 КПК України визначено, що до початку апеляційного розгляду особа, яка подала апеляційну скаргу, має право змінити та/або доповнити її. У такому разі суд апеляційної інстанції за клопотанням осіб, які беруть участь в апеляційному розгляді, надає їм час, необхідний для вивчення зміненої апеляційної скарги і подання заперечень на неї.

Висновки: як убачається зі змісту касаційної скарги, а також під час прослуховування технічного запису судового засідання, ко-

легія суддів встановила, що захисник під час апеляційного розгляду надавала пояснення, які істотно відрізняються від змісту апеляційної скарги. При цьому в ході касаційного розгляду Судом встановлено, що сам обвинувачений жодних змін та доповнень до апеляційної скарги в порядку ст. 403 КПК України не подавав, що не заперечувала у своїй касаційній скарзі і захисник. За таких обставин колегія суддів вважає, що посилення у касаційній скарзі захисника на те, що апеляційний суд безпідставно залишив поза увагою її доводи, є неспроможними, оскільки вони не узгоджуються з вимогами статей 403, 404 КПК України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 листопада 2021 року
у справі № 750/5822/18

*Щодо правових наслідків участі адвоката,
призначеного за дорученням регіонального центру
з надання безоплатної вторинної правової
допомоги, строк дії якого закінчився*

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 визнано винуватим і засуджено за ч. 3 ст. 15, ч. 3 ст. 185 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки, за ч. 3 ст. 185 КК – до покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки.

На підставі ч. 1 ст. 70 КК за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим визначено остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки.

Апеляційний суд ухвалою рішення місцевого суду залишив без зміни.

Оцінка суду: за матеріалами кримінального провадження убагацьється, що дійсно Центр надання вторинної правової допомоги 18 квітня 2018 року видав доручення, на підставі якого адвокат Серкін К. Ю. був призначений захисником ОСОБА_1 і яке «діє протягом строку затримання та/або тримання такої особи під вартою», та цього ж дня за постановою слідчого на підставі доручення Центру вказаний адвокат був залучений в як захисник ОСОБА_1 у кримінальному провадженні.

19 квітня 2019 року ОСОБА_1 був обраний запобіжний захід у виді домашнього арешту, тобто строк дії доручення Центру фактично закінчився, оскільки воно мало діяти протягом затримання (ця стадія вже закінчилася) та/або тримання особи під вартою, що не відбулося.

Після обрання запобіжного заходу у справі захист ОСОБА_1 продовжував здійснювати захисник Серкін К.Ю.

Згідно з протоколом про роз'яснення права на захист від 31 травня 2018 року ОСОБА_1 не заперечував, щоб його права та інтереси захищав адвокат Серкін К.Ю., таке право було роз'яснено у присутності перекладача.

Як слушно вказав суд апеляційної інстанції, незважаючи на закінчення доручення адвоката Серкіна К.Ю., залученого для захисту затриманого ОСОБА_1 з Центру безоплатної вторинної правової допомоги, він брав участь в усіх процесуальних діях, у тому числі під час ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, проти чого не заперечував сам ОСОБА_1, який не ставив підписи у процесуальних документах, вимагав переклад усіх матеріалів кримінального провадження грузинською мовою, хоча завжди були присутні перекладач та захисник адвокат Серкін К. Ю.

Крім того, всі процесуальні документи в цьому кримінальному провадженні вручені ОСОБА_1 в перекладі грузинською мовою, з іншими документами він був ознайомлений за участю перекладача, при тому, що згідно матеріалів кримінального провадження, скарги і заяви ОСОБА_1 були написані російською та українською мовами від руки особою, яка добре знає матеріали кримінального провадження та положення законодавства, зокрема апеляційна скарга написана на 94 листах.

Суд апеляційної інстанції обґрунтовано взяв до уваги, що ОСОБА_1 після двох відмов від інших захисників за рахунок держави, а саме адвоката Басенка О. О. та адвоката Лєскова В. О., заявив,

що саме адвокат Серкін К. Ю. його влаштовує як захисник і надає кваліфіковану правову допомогу.

Таким чином, суд касаційної інстанції бере до уваги, що в порядку, визначеному процесуальним законом, на досудовому розслідуванні відповідно до постанови слідчого на підставі доручення з Центру надання вторинної правової допомоги був залучений як захисник ОСОБА_1 адвокат Серкін К.Ю., який брав участь у всіх процесуальних діях разом із перекладачем і проти участі якого ОСОБА_1 не заперечував, зауважень щодо неналежного захисту і порушення його права на захист останній не висловлював.

Висновки: захисник, який був призначений засудженому за дорученням регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, на стадії досудового розслідування як професійний адвокат брав участь у всіх слідчих діях у цьому кримінальному провадженні, тобто здійснював активний та належний захист засудженого. Будь-яких заперечень проти цього у встановленому КПК порядку захисник не висловлював.

Отже, підстав вважати, що внаслідок закінчення дії доручення регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги та участі адвоката, який не був позбавлений цього статусу, якимось чином погіршено становище засудженого і тим самим порушено право останнього на захист, колегія суддів не вбачає.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Касаційного кримінально Суду у складі Верховного Суду згідно з Постановою від 27 серпня 2019 року у справі № 369/10593/17

Щодо вимушеної відмови особи від захисника

Фабула справи: вироком районного суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 2 ст. 121 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 7 років; відповідно до ч. 5 ст. 72 КК України зараховано ОСОБА_1 у строк покарання строк його попереднього ув'язнення з 11 червня 2017 року по 15 серпня 2018 року з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі.

Апеляційний суд вирок щодо ОСОБА_1 в частині призначення покарання та зарахування строку попереднього ув'язнення в строк покарання скасував і постановив новий вирок, яким призначив ОСОБА_1 за ч. 2 ст. 121 КК України покарання у виді позбавлення волі на строк 9 років, а за сукупністю вироків на підставі ст. 71 КК України позбавлення волі на строк 9 років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 1 рік; на підставі ч. 5 ст. 72 КК України в редакції Закону України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» постановлено зарахувати ОСОБА_1 у строк покарання строк його попереднього ув'язнення з 11 червня 2017 року по 25 січня 2019 року включно з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі. У решті вирок залишено без зміни.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначив, що апеляційний розгляд проведено з порушенням вимог ст.ст. 404,405 КПК України, безпідставно скасовано вирок у частині призначеного покарання, без належного обґрунтування.

Правова позиція Верховного Суду: право підозрюваного, обвинуваченого на захист є невід'ємною складовою права на справедливий суд (ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 21 КПК України).

Як видно з матеріалів кримінального провадження, захист інтересів ОСОБА_1 (за його бажанням користуватися правовою допомогою захисника) під час досудового розслідування та розгляду справи в суді першої інстанції здійснював адвокат.

Під час апеляційного розгляду цей захисник повідомив апеляційному суду про те, що він не може брати участі у розгляді спра-

ви в суді апеляційної інстанції у зв'язку із припиненням дії договору про надання безоплатної вторинної правової допомоги, що відповідно є підставою для його заміни.

При прослуховуванні аудіодиску судового засідання апеляційного суду встановлено, що після оголошення в судовому засіданні згаданої заяви адвоката засуджений ОСОБА_1 виявив бажання мати захисника (двічі заявивши: «будемо шукати адвоката»). Лише після додаткових запитань суду ОСОБА_1 заявив, що свої інтереси буде захищати сам, з чим погодився апеляційний суд, фактично прийнявши його відмову від захисника.

Проте, враховуючи той факт, що під час досудового розслідування та в суді першої інстанції ОСОБА_1 виявляв бажання скористатися правовою допомогою, та з огляду на його суперечливу позицію з приводу даного питання в суді апеляційної інстанції у колегії суддів виникає обґрунтований сумнів щодо безумовної відмови ОСОБА_1 від захисника і дійсного бажання засудженого самостійно захищати свої права та інтереси на стадії апеляційного перегляду вироку. Тим більше, що в апеляційних скаргах прокурорів порушувалося питання про погіршення його становища.

За таких обставин, на думку колегії суддів, суд апеляційної інстанції мав вирішити питання щодо заміни захисника іншим.

Підсумовуючи викладене, колегія суддів констатує, що апеляційний суд порушив право ОСОБА_1 на захист, оскільки не забезпечив реалізації ним цього права згідно з вимогами КПК під час перегляду справи в апеляційному порядку.

Висновки: у випадках не обов'язкової участі захисника у кримінальному провадженні відмова від нього можлива на будь-якій стадії процесу (ст. 54 КПК України). Проте колегія суддів наголошує, що, вирішуючи питання про прийняття такої відмови, суд має з'ясувати, чи не є вона вимушеною (внаслідок тих чи інших обставин), інакше це призведе до обмеження в реалізації права обвинуваченого на захист і, відповідно, до порушення такого права взагалі.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 25 вересня 2018 року
у справі № 263/13569/13-к

*Щодо права особи на відмову
від скарги захисника в його інтересах*

Фабула справи: вироком суду ОСОБА_7 засуджено за ч. 1 ст. 115 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 8 років. Суд апеляційної інстанції вирок суду змінив, виключив із судового рішення вказівку про стягнення із засудженої на користь потерпілої витрат на правову допомогу та збільшив розмір відшкодування матеріальної шкоди за позовом потерпілої. У решті вирок залишив без зміни.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_7 стверджує, що захисник подав касаційну скаргу без її відома і згоди. Також ОСОБА_7 просила залишити вказану скаргу без розгляду, а постановлені щодо неї судові рішення – без зміни у зв'язку з відмовою від касаційної скарги захисника.

Правова позиція Верховного Суду: у КПК відсутня пряма вказівка про право обвинуваченого (засудженого) відмовитися від скарги, поданої захисником в його інтересах. Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокату забороняється займати у справі позицію всупереч волі клієнта, крім випадків, якщо адвокат впевнений у самообмові клієнта. У цьому кримінальному провадженні ОСОБА_1 засуджена за злочин, обвинувачення в якому передбачає обов'язкову участь захисника, відмовилась від скарги, поданої захисником. Немає підстав вважати, що ОСОБА_1 обмовила себе у вчиненні злочину, оскільки протягом всього кримінального провадження вона не визнавала своєї вини. Таким чином, захисник, що діє в інтересах засудженої, зобов'язаний підтримувати її позицію, у тому числі рішення не оскаржувати постановлені щодо неї судові рішення в касаційному порядку або припинити процедуру касаційного оскарження, яка розпочалась.

Для забезпечення того, щоб рішення засудженої відмовитися від скарги, поданої її адвокатом, було вільне від будь-якого тиску, суд визнав участь захисника у касаційному розгляді обов'язковою. Під час касаційного розгляду захисник не повідомив про будь-які обставини, які давали б підстави вважати, що засуджена відмовилась

від його касаційної скарги внаслідок неправомірного впливу на неї. Таким чином, у Суду немає підстав для сумніву в добровільності відмови засудженої від поданої захисником в її інтересах касаційної скарги.

Висновки: підозрюваний, обвинувачений чи засуджений має право здійснити процесуальні дії, самостійно або за допомогою іншого захисника, спрямовані на продовження, зміну або скасування тих, що були здійснені його попереднім захисником, у тому числі відмовитися від скарги, поданої в його інтересах, якщо тільки обставини справи не дають підстав вважати, що участь захисника є обов'язковою, або що особа знаходиться в настільки вразливому становищі, що це дає підстави поставити під сумнів добровільність таких дій.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 28 лютого 2019 року
у справі № 330/2292/14-к

*Щодо обмеження можливості реалізації засудженим
свободи на вільний вибір захисника*

Фабула справи: вироком районного суду ОСОБА_1 визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України, та призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 12 років.

Апеляційний суд залишив вирок районного суду щодо ОСОБА_1 без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вважає, що суд апеляційної інстанції порушив його право на захист, оскільки безпідставно не задовольнив його клопотання про відмову від захисника, позбавив можливості давати показання по суті обвинувачення, обмежив певним часом тривалість його останнього слова.

Правова позиція Верховного Суду: забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого і виправданого у кримінальному провадженні – одна з найважливіших державних гарантій захисту прав і свобод людини та громадянина, закріплених ст. 59, ч. 2 ст. 63, п. 5 ч. 3 ст. 129 Конституції України та міжнародними актами, які становлять національне законодавство щодо прав людини і основоположних свобод (ст. 11 Загальної декларації прав людини; ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права; ч. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

Ст. 59 Конституції України визначено право кожного на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Відповідно до вимог ч. 2 ст. 48 КПК України захисник залучається судом для здійснення захисту за призначенням у випадках та в порядку, визначених ст.ст. 49 та 53 Кодексу.

З урахуванням як вимог національного законодавства, так і практики Європейського суду з прав людини, із застосуванням ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має право на ефективну правову допомогу захисника. При цьому саме призна-

чення захисника не забезпечує ефективного захисту, оскільки такому захиснику можуть перешкоджати у виконанні його обов'язків, або він може ухилитися від їх належного виконання. При цьому ЄСПЛ зауважив, що хоча право кожного обвинуваченого у вчиненні злочину на ефективну юридичну допомогу захисника, який за необхідності призначається державою, не є абсолютним, воно є однією з основних ознак справедливого судового розгляду.

Висновки: той факт, що між засудженим та захисником неодноразово виникали суперечки з приводу обрання способу захисту, викликає сумніви в тому, що ОСОБА_1 під час розгляду кримінального провадження постійно надавалася якісна та ефективна правова допомога.

На підставі наведеного колегія суддів вважає, що апеляційний суд, дійшовши висновку про необхідність продовження участі адвоката в інтересах засудженого ОСОБА_1, незважаючи на положення п. 3 ч. 2 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», згідно з якими адвокату забороняється займати у справі позицію всупереч волі клієнта, допустив обмеження можливості реалізації засудженим свободи на вільний вибір захисника своїх прав, тому доводи ОСОБА_1 про порушення його права на захист є слушними.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 02 червня 2020 року
у справі № 826/10717/18

*Щодо невключення інформації про адвоката
в Єдиний реєстр адвокатів*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України, в якому просить визнати протиправними дії відповідача щодо вилучення з відкритого доступу публічної інформації щодо адвоката ОСОБА_1 з Єдиного реєстру адвокатів України; зобов'язати відповідача відновити для публічного доступу відомості про адвоката ОСОБА_1 в Єдиному реєстрі адвокатів України шляхом їх відображення у відкритому доступі на офіційному веб-сайті Національної асоціації України.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено.

Постановою апеляційного суду скасовано рішення суду першої інстанції та прийнято нову постанову, якою відмовлено у задоволенні позову.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 5076-VI чи Порядком ведення Єдиного реєстру адвокатів України, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 № 26 (зі змінами) не передбачено такої підстави для відмови у включенні до ЄРАУ чи відмови у публічному відображенні відомостей про адвоката у ЄРАУ, як порушення адміністратором Першого рівня заборон, встановлених Радою адвокатів України. Крім цього, рішення відповідача перешкоджає його професійній діяльності, хоча позивачем відповідно до законодавства України та Закону № 5076-VI виконані всі зобов'язання, щоб отримати право працювати адвокатом: сплачені необхідні платежі, успішно складено кваліфікаційний іспит (ст. 9 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), пройдено стажування (ст. 10), прийнято присягу адвоката (ст. 11), отримано Свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю (ст. 12), адвокатську діяльність здійснює у формі адвокатського бюро з 29.09.2016 (ст. 14). Позивач зазначає, що на час складання позивачем іспиту Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури міста Києва не перебу-

вала в процесі припинення була зареєстрована як юридична особа і не була визнана нелегітимним та не уповноваженим органом на видачу свідоцтв про складання кваліфікаційного іспиту адвокатами. На момент отримання позивачем свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту підстави вважати цей документ недійсним, а КДКА нелегітимною були відсутні, а тому наявність певних спорів між третіми особами відносно статусу КДКА м. Києва, в якій позивачем добросовісно складено іспит та про що отримано відповідне свідоцтво, не може бути перешкодою чи підставою для позбавлення позивача права на зайняття адвокатською діяльністю, на набуття якого позивач мав законне сподівання, складаючи відповідний іспит та добросовісно вчиняючи передбачені законом дії. Також позивач вважає, що відомості набувають статусу інформації з моменту збереження її на матеріальному носії, а електронний вигляд, розміщення на сайті, є формою відображення інформації. При цьому відомості підлягають внесенню до ЄРАУ, а збиранню, зберіганню, обліку та наданню підлягає інформація, при тому, що відомості з метою їх внесення до ЄРАУ радою адвокатів регіону надходять у вигляді інформації (ч. 5 ст. 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). При цьому згідно з п.п. 2.8, 2.9, 2.13, 2.15 Порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України інформацією є тільки ті відомості, які були затверджені адміністратором ЄРАУ Другого рівня, у той час як положеннями ст. 1 Закону України «Про інформацію» та ст. 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» для набуття відомостями статусу інформації жодного її затвердження не потрібно.

Правова позиція Верховного Суду: враховуючи прецедентну практику ЄСПЛ у справі «Бігасва проти Греції» (Bigaeva v. Greece), заява № 26713/05, колегія суддів Верховного Суду зазначила, що у спірних правовідносинах дії відповідача мають вплив на приватне життя позивача в аспекті доступу до професії.

Колегія суддів Верховного Суду погодилась з висновками суду першої інстанції, яким правильно встановлено, що позивач у відповідності до вимог та процедури, визначеної Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», набув право на зайняття адвокатською діяльністю, отримавши відповідне свідоцтво та посвідчення, має гарантоване вказаним Законом право на здійснення такої діяльності. Однією із законодавчих вимог, що забезпечує реалізацію адвокатом його повноважень, є включення про нього інформації до ЄРАУ та її відображення на офіційному веб-сайті Національної асоціації адвокатів України, а невключення чи невідображення цієї інформації є перешкодою для здійснення адвокатом його діяльності.

Судами першої та апеляційної інстанцій встановлено, що Рішенням Ради адвокатів України № 156 від 11.06.2016 «Про деякі питання реалізації Висновків спеціальної тимчасової комісії з перевірки ді-

яльності органів адвокатського самоврядування Києва» Раді адвокатів м. Києва було заборонено вносити до Єдиного реєстру адвокатів України відомості про осіб, які отримали свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю на підставі свідоцтв про складення кваліфікаційного іспиту, виданих неповноважним органом Київської міської КДКА з 12.10.2012. Цим рішенням Ради адвокатів України, яке у відповідності до ч. 1 ст. 57 Закону № 5076-УІ є обов'язковим до виконання всіма адвокатами, встановлено безпосередньо Раді адвокатів м. Києва відповідну заборону.

Разом із цим судом апеляційної інстанції залишено поза увагою, що Законом № 5076-УІ чи Порядком ведення Єдиного реєстру адвокатів України, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 р. № 26 (зі змінами), прямо не передбачено такої підстави для відмови у включенні до ЄРАУ чи відмови в публічному відображенні відомостей про адвоката в ЄРАУ, як порушення адміністратором першого рівня заборон, встановлених Радою адвокатів України.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що позивач виконав усі вимоги Закону № 5076-VI для набуття статусу адвоката та зайняття адвокатською діяльністю до прийняття рішення Ради адвокатів України від 11.06.2016 № 156, а отже мав законні сподівання на публічне відображення відомостей про нього як адвоката в Єдиному реєстрі адвокатів України.

При цьому відповідно до п. 3.7 ст. 3 вказаного Порядку якщо до Єдиного реєстру адвокатів України були внесені відомості про адвокатів, які отримали свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю або свідоцтва про складання кваліфікаційних іспитів після 19.11.2012 у відповідних радах адвокатів регіону або кваліфікаційно-дисциплінарних комісіях адвокатури, положення про яких не затверджувались та належна їх державна реєстрація не здійснювалась, інформація може скеровуватися до ВКДКА для прийняття відповідного рішення.

Не містить таких підстав і ст. 4 Порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 № 26 (зі змінами), що врегульовує порядок внесення змін до відомостей, що містяться в ЄРАУ.

Колегія суддів також врахувала, що позивачем були вчинені всі залежні від нього дії щодо отримання статусу адвоката, у тому числі складено кваліфікаційний іспит та отримано відповідне свідоцтво. Станом на час складення позивачем іспиту будь-яких заборон чи вмотивованих рішень компетентних органів, які б свідчили про нелегітимність КДКА м. Києва, не існувало та до позивача у встановленому порядку доведено не було. При цьому на час складання позивачем іспиту Київська міська кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури була зареєстрована як юридична особа і не була визнана нелегітим-

ним та неуповноваженим органом на видачу свідоцтв про складання кваліфікаційного іспиту адвокатами. На момент отримання позивачем свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту підстави вважати цей документ недійсним, а КДКА нелегітимною були відсутні.

Висновки: оскаржуване рішення відповідача щодо вилучення з відкритого доступу публічної інформації щодо адвоката (позивача) з ЄРАУ фактично обмежило право позивача на здійснення адвокатської діяльності в порядку, визначеному Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 вересня 2019 року
у справі № 576/949/19

*Щодо заборони здійснення захисту
у кримінальному провадженні адвокатом,
відомості про якого не внесено
до Єдиного реєстру адвокатів України*

Фабула справи: ухвалою слідчого судді суду першої інстанції скаргу адвоката ОСОБА_2 в інтересах підозрюваного ОСОБА_1 на бездіяльність слідчого повернуто скаргнику, оскільки вона подана особою, яка не має права її подавати.

Не погоджуючись із вказаним рішенням суду першої інстанції, адвокат ОСОБА_2 подав апеляційну скаргу, яку апеляційним судом повернуто особі, яка її подала. Рішення апеляційного суду обґрунтоване тим, що в Єдиному реєстрі адвокатів України відсутня інфор-

мація про адвоката ОСОБА_2, а тому, відповідно до ч. 2 ст. 45 КПК України, останній не може бути захисником іншої особи у кримінальному провадженні, оскільки відомості про нього як адвоката не внесені до зазначеного реєстру адвокатів.

Мотивація касаційної скарги: адвокат ОСОБА_2 зазначає, що у відповідності до припису Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» він отримав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, яке не анульоване, рішення про його видачу ніхто не оспорував і він має всі права на заняття адвокатською діяльністю. Подаючи скаргу на бездіяльність слідчого до суду, він надав суду передбачені ч. 1 ст. 50 КПК України документи, які підтверджують його повноваження як захисника. Встановлення будь-яких додаткових умов для підтвердження повноважень захисника суперечить вимогам ч. 2 ст. 50 КПК України.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 50 КПК України повноваження захисника підтверджуються: 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Встановлення будь-яких додаткових вимог, крім пред'явлення захисником документа, що посвідчує його особу, або умов для підтвердження повноважень захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається.

Згідно зі ст. 12 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» особі, яка склала присягу адвоката України, радою адвокатів регіону у день складання присяги безоплатно видаються свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України.

Аналіз вказаних законодавчих норм свідчить, що особа адвоката підтверджується посвідченням адвоката України, а повноваження захисника в кримінальному провадженні підтверджуються свідоцтвом про право на заняття адвокатською діяльністю та ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Відповідно до ч. 2 ст. 45 КПК України України захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесені до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого в Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Таким чином, чинний кримінальний процесуальний закон встановлює вимоги як до підтвердження належними документами повноважень захисника в кримінальному провадженні, так і до особи, яка може виконувати такі повноваження. За відсутності таких умов про підтвердження повноважень, що відповідають вимогам

ст.ст. 45, 50 КПК України, адвокат не може виконувати функції захисника в кримінальному провадженні.

Зазначене не виключає здійснення інших видів адвокатської діяльності в кримінальному провадженні відповідно до ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та норм КПК України.

Висновки: апеляційний суд, приймаючи рішення за апеляційною скаргою адвоката ОСОБА_2 в інтересах підозрюваного ОСОБА_1, врахував зазначені вимоги процесуального закону щодо повноважень захисника, перевінив інформацію про внесення відомостей відносно адвоката ОСОБА_2 до Єдиного реєстру адвокатів, встановив відсутність відповідних відомостей у вказаному реєстрі, про що свідчить наявна в матеріалах провадження роздрукована інформація з Єдиного реєстру адвокатів, та дійшов обґрунтованого висновку про те, що апеляційна скарга подана особою, яка не має відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 393 КПК України права подавати апеляційну скаргу, внаслідок чого вмотивовано повернув скаргу особі, яка її подала, на підставі п. 2 ч. 3 ст. 399 КПК України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 20 березня 2018 року
у справі № 204/3519/16-к

*Щодо права підозрюваного,
обвинуваченого на заміну захисника*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 було засуджено за ч. 2 ст. 186 КК України, до покарання у виді позбавлення волі на строк 6 років, визнано винуватим у відкритому викраденні чужого майна, поєднаному з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого.

Відповідно до ч. 5 ст. 72 КК України в строк відбування покарання зараховано строк його попереднього ув'язнення в межах цього кримінального провадження з 6 травня по 18 листопада 2016 року включно, з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_1 залишено без задоволення, а вирок районного суду без змін.

Мотивація касаційної скарги: прокурор вказує, що у своїй апеляційній скарзі ОСОБА_1, крім доводів щодо скасування вироку, просив надати йому юридичну допомогу, оскільки адвокат, який здійснював його захист за призначенням, на думку засудженого, є некомпетентним у кримінальному провадженні. Однак при розгляді апеляційної скарги ОСОБА_1 апеляційний суд в порушення ч. 2 ст. 20 та ч. 2 ст. 54 КПК України цього клопотання не вирішив, думку засудженого з приводу його заяви про заміну захисника не з'ясував і замість забезпечення ОСОБА_1 кваліфікованою правовою допомогою з боку іншого захисника допустив до захисту адвоката, щодо компетентності якого засуджений у своїй заяві висловив сумнів й недовіру. Вважає, що цим самим апеляційний суд не виконав вимоги ч. 2 ст. 20 та ч. 2 ст. 54 КПК України і порушив право ОСОБА_1 на захист, чим допустив істотне порушення вимог кримінального процесуального закону.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч.ч. 1, 2 ст. 54 КПК України підозрюваний, обвинувачений має право відмовитися від захисника або замінити його. Відмова від захисника або його заміна повинна відбуватися виключно в присутності захисника після надання можливості для конфіденційного спілкування. Така відмова або заміна фіксується у протоколі процесуальної дії.

Як вбачається зі змісту апеляційної скарги ОСОБА_1, разом із доводами про незаконність постановленого відносно нього вироку, він просив апеляційний суд надати йому юридичну допомогу і захист, оскільки вважав, що призначений йому захисник є некомпетентним у справі.

Однак при розгляді справи в суді апеляційної інстанції останній дане клопотання не підтримав.

Із технічного запису в матеріалах кримінального провадження вбачається, що при розгляді апеляційної скарги в суді апеляційної інстанції ОСОБА_1 після отримання та ознайомлення із пам'яткою про свої права і обов'язки на питання головуючого відповів, що будь-яких клопотань до початку розгляду скарги не має, чим дав суду зрозуміти, що наведене у ній клопотання про надання йому юридичної допомоги та захисту не підтримує.

При розгляді апеляційної скарги адвокат, який здійснював у суді захист ОСОБА_1 за призначенням, вимоги, наведені в ній, підтримав і висловив позицію, яка узгоджувалась з вимогами та доводами, зазначеними в скаргі засудженого.

У матеріалах справи немає даних, які би вказували на те, що захист засудженого в кримінальному провадженні здійснювався неналежно чи некомпетентною особою.

З урахуванням викладеного колегія суддів вважає, що наведені у касаційній скаргі прокурора доводи не дають підстав стверджувати про недотримання судом вимог кримінального процесуального закону та порушення права засудженого ОСОБА_1 на захист при розгляді справи в суді апеляційної інстанції.

Висновки: перед початком судового засідання апеляційний суд у порядку ст. 345 КПК ознайомив ОСОБА_1 з процесуальними правами, передбаченими КПК, у тому числі з правом на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження та іншими правами на захист, що підтверджується наявною в матеріалах справи розпискою засудженого.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 30 жовтня 2018 року
у справі № 757/56487/17-к

*Щодо можливості апеляційного оскарження ухвали
слідчого судді про заміну захисника*

Фабула справи: слідчий суддя суду першої інстанції своєю ухвалою доручив Регіональному центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги (далі – Центр) надати адвоката для правової допомоги підозрюваному ОСОБА_8 при розгляді клопотання про надання дозволу на здійснення спеціального досудового розслідування у кримінальному провадженні.

На виконання ухвали суду Центр призначив захисником адвоката. Захисник з'явився в судові засідання і заявив відвід слідчому судді, ознайомився з частиною матеріалів справи. Проте в судові засідання, на якому розглядався заявлений ним відвід, та судові засідання з розгляду клопотання захисник не з'явився, посилаючись на свою зайнятість.

Слідчий суддя суду першої інстанції замінив адвоката на іншого адвоката для здійснення захисту в названому розгляді, надавши відповідне доручення Центру.

Апеляційний суд своєю ухвалою відмовив у відкритті провадження за апеляційною скаргою адвоката на цю ухвалу слідчого судді на тій підставі, що таке судові рішення не підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

Мотивація касаційної скарги: адвокат вважає, що апеляційний суд допустив істотне порушення вимог кримінально процесуального закону, зокрема ст. 24 КПК, яка гарантує право на перегляд вироку, ухвали суду, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня.

Правова позиція Верховного Суду: оскаржена до апеляційного суду ухвала слідчого судді не входить до переліку ухвал, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку відповідно до статті 309 КПК, на що й послався апеляційний суд, відмовляючи у відкритті провадження за скаргою. Однак згідно з постановою Великої Палати Верховного Суду від 23 травня 2018 року якщо слідчий суддя прийняв рішення поза межами його повноважень, наданих КПК, то суд апеляційної інстанції має забезпечити право на перегляд такого рішення

в апеляційному порядку. Таким чином, для того, щоб вирішити питання про можливість апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про заміну захисника, належить з'ясувати, чи вийшов слідчий суддя, прийнявши таку ухвалу, за межі своїх повноважень.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 49 та п. 8 ч. 2 ст. 52 КПК слідчий суддя зобов'язаний забезпечити участь захисника в кримінальному провадженні щодо особи, стосовно якої здійснюється спеціальне досудове розслідування. Отже, обов'язок суду залучити захисника не може бути поставлена під сумнів.

Відповідно до практики Європейського суду з прав людини безоплатна юридична допомога, право на яку гарантує стаття 6 § 3(с) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, має бути «конкретною і дієвою». Саме по собі призначення захисника не свідчить про ефективність такої допомоги. Хоча поведінка захисника стосується в основному обвинуваченого і його адвоката, держава має втрутитися, коли неспроможність державного захисника стає очевидною.

Висновки: якщо слідчий суддя прийняв рішення поза межами його повноважень, наданих КПК, то суд апеляційної інстанції має забезпечити право на перегляд такого рішення в апеляційному порядку. Зокрема, мова йде про оскарження рішення про заміну раніше залученого адвоката іншим без клопотання підзахисного.

Суд замінив одного захисника, призначеного за рахунок державного бюджету і, внаслідок поважних причин, неспроможного надати правову допомогу в належний час та в належному обсязі, іншим захисником, призначеним за рахунок державного бюджету, що не порушує права підозрюваного на належне юридичне представництво і на вільний вибір захисника.

Слідчий суддя, здійснивши таку заміну в обставинах, що склалися, не вийшов за межі повноважень, наданих будь-якому судді або суду, а саме: здійснити необхідні дії для забезпечення прав і свобод підозрюваної особи, у тому числі й її права на захист.

Виходячи з цього, на оскарження такої ухвали слідчого судді поширюються обмеження, встановлені ст.ст. 309 та 399 КПК, і відмовивши у відкритті провадження, апеляційний суд діяв відповідно до цих положень.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 19 квітня 2018 року
у справі № 234/17471/16-к

Щодо реалізації положень
кримінального процесуального закону
про обов'язкову участь захисника
у кримінальному провадженні

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_3 засуджено за ч. 3 ст. 187 КК та ч. 3 ст. 186 КК України. Ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції щодо ОСОБА_3 залишено без зміни.

Мотивація касаційної скарги: апеляційний розгляд кримінального провадження щодо ОСОБА_3 відбувся без захисника, таким чином було порушено право на захист. Оскільки ОСОБА_3 засуджена за ч. 3 ст. 187 КК України, участь захисника була обов'язковою.

Правова позиція Верховного Суду: невід'ємною складовою закріпленого у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод права на справедливий суд є забезпечення права підозрюваного, обвинуваченого на захист.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 49 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані забезпечити участь захисника в кримінальному провадженні у випадках, якщо відповідно до вимог ст. 52 цього Кодексу участь захисника є обов'язковою.

ОСОБА_3 засуджено за кримінальні правопорушення, одне з яких, відповідно до ч. 5 ст. 12 КК України є особливо тяжким злочином, а тому участь захисника в кримінальному провадженні за положеннями ч. 1 ст. 52 КК України є обов'язковою.

Згідно з дорученням для надання безоплатної вторинної правової допомоги захист ОСОБА_3 здійснював відповідний адвокат, який надіслав заяву до апеляційного суду, в якій він просив розглянути апеляційну скаргу ОСОБА_3 без його участі.

На відповідній стадії провадження застосовуються, у тому числі, передбачені ст. 324 КПК України правові наслідки неявки в судове засідання захисника, участь якого є обов'язковою, зокрема, суд зобов'язаний вжити заходів для прибуття захисника та його участі в провадженні.

Разом з тим, всупереч вимогам ст.ст. 49, 324 КПК України, фактичної участі захисника в розгляді кримінального провадження в суді

апеляційної інстанції судом забезпечено не було, заходів для прибуття адвоката в судові засідання не вжито та розглянуто справу за відсутності захисника, участь якого, відповідно до вимог закону, є обов'язковою.

Реалізація положень кримінального процесуального закону про обов'язкову участь у кримінальному провадженні захисника є необхідною для здійснення захисту особи на усіх передбачених законом стадіях кримінального провадження, у тому числі після набрання вироком законної сили.

Таким чином, у ході апеляційного розгляду було допущено порушення права засудженої ОСОБА_3 на захист, оскільки остання була обмежена в доступі до реалізації гарантованого державою та встановленого ст.ст. 59, 63 Конституції України, ст.ст. 48, 49, 52, 54 КПК України та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод права мати захисника.

Висновки: зважаючи, що ОСОБА_3 засуджено за кримінальні правопорушення, одне з яких, відповідно до ч. 5 ст. 12 КК України є особливо тяжким злочином, участь захисника у кримінальному провадженні за положеннями ч. 1 ст. 52 КК України була обов'язковою. Вказане є порушенням права засудженої ОСОБА_3 на захист, оскільки остання була обмежена в доступі до реалізації гарантованого державою та встановленого ст.ст. 9,63 Конституції України, ст.ст. 48,49,52,54 КПК України та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод права мати захисника.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 30 липня 2020 року
у справі № 299/1523/16-ц

*Щодо неправильного зазначення адвокатом
в ордері дати договору про надання правової допомоги*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2 про стягнення боргу за договором позики.

Рішенням суду першої інстанції позовні вимоги ОСОБА_1 задоволено.

Постановою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_2 залишено без задоволення, рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_2 вказує, що судами попередніх інстанцій не надано оцінки всім доказам у справі, зокрема показам свідків як зі сторони ОСОБА_1, так і зі сторони ОСОБА_2, які підтверджують безгрошовість договору позики та написання її під психологічним тиском й погрозами з боку ОСОБА_1. Також, в касаційній скарзі містяться посилання на порушення судами попередніх інстанцій норм процесуального права, оскільки ухвали судів першої та апеляційної інстанцій про проведення комплексної судової психологічно-почеркознавчої експертизи залишилися не виконаними з підстав відсутності у науково-дослідному інституті судових експертиз фахівця-поліграфолога та оскільки при психологічному дослідженні емоційного стану не передбачено проведення опитування з використанням поліграфу. Клопотання про призначення додаткової судової психологічно-почеркознавчої експертизи судом апеляційної інстанції відхилено, що призвело до неповного з'ясування обставин справи.

Правова позиція Верховного Суду: з матеріалів справи відомо, що ОСОБА_1 в інтересах якої діє адвокат, звернулася із клопотанням про закриття касаційного провадження на підставі п. 2 ч. 1 ст. 396 ЦПК України, оскільки касаційну скаргу підписано особою, яка не має права її підписувати.

Верховний Суд зазначив, що згідно з ч. 4 ст. 62 ЦПК України повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

У ч.ч. 1 та 2 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що адвокатська діяльність здійснюється

на підставі договору про надання правової допомоги. Документом, що посвідчує повноваження адвоката на надання допомоги може бути, зокрема, ордер. Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Рада адвокатів України затверджує форму ордеру.

Верховний Суд зауважив, що до касаційної скарги ОСОБИ_2, в інтересах якої діє адвокат, додано ордер від 24 березня 2020 року, який відповідає типовій формі ордерів та підтверджує повноваження адвоката як представника відповідача під час звернення до Верховного Суду.

Висновки: неправильне зазначення адвокатом в ордері дати договору про надання правової допомоги не може бути підставою для закриття касаційного провадження, оскільки такий факт не впливає на дійсність ордеру і не позбавляє адвоката права підписувати касаційну скаргу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 листопада 2019 року
у справі № 201/1058/19

*Щодо документального підтвердження
повноваження захисника у кримінальному провадженні*

Фабула справи: ОСОБА_1 підозрюється у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 191 КК України.

Ухвалою слідчого судді суду першої інстанції задоволено клопотання слідчого ВП ГУНП та обрано за відсутності підозрюваного запобіжний захід у вигляді тримання під вартою до підозрюваного ОСОБА_1. Відповідно до ч. 6 ст. 193 КПК України зобов'язано слідчого ВП ГУНП або іншого слідчого, у провадженні якого на той час буде знаходитись кримінальне провадження, після затримання ОСОБА_1 і не пізніше як через сорок вісім годин з часу його доставки до місця кримінального провадження доставити його до суду першої інстанції для розгляду питання про застосування обраного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або його заміну на більш м'який запобіжний захід.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу адвоката, подану в інтересах ОСОБА_1 на ухвалу слідчого судді суду першої інстанції, повернуто особі, що її подала. Апеляційний суд виходив з того, що захисником не додано копії договору на надання правової допомоги, який є підставою для видачі адвокатом ордеру. Також суд апеляційної інстанції послався на ч. 2 ст. 45 КПК України, де зазначено, що захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого в Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю. У свою чергу адвокат до поданої апеляційної скарги не надав відповідного витягу з Єдиного реєстру адвокатів України.

Мотивація касаційної скарги: захисник вказує на те, що повертаючи його апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції зазначив, що він не підтвердив свої повноваження на представництво інтересів ОСОБА_1. Зазначає про те, що дане твердження суперечить п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України, згідно з яким повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, а також суперечить ст. 26 Закону

України № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», позиціям Верховного Суду та практиці Європейського суду з прав людини.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст.ст. 55, 59, 129 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Принцип забезпечення обвинуваченому права на захист та забезпечення права на апеляційний перегляд справи, а у визначених законом випадках на касаційне оскарження судових рішень, є однією з основних засад судочинства.

Крім того, забезпечення права на захист та забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності, віднесено до загальних засад кримінального провадження (п.п. 13, 17 ч. 1 ст. 7 КПК України).

Гарантії права на захист у разі кримінального обвинувачення передбачені й у п. «д» ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року та підпункті (с) п. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.

Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

У цьому випадку використана синтаксична конструкція, в якій однорідні члени речення з'єднані безсполучниковим зв'язком і між двома останніми членами речення стоїть розділовий сполучник «або».

Відповідно до ч. 2 ст. 50 КПК України «встановлення будь-яких додаткових умов для підтвердження повноважень захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається». При цьому долучення до матеріалів кримінального провадження захисником витягу з Єдиного реєстру адвокатів України законодавством не передбачено.

Висновки: положення п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України визначають, що повноваження захисника мають вважатися підтвердженими, якщо на додаток до документа, передбаченого п. 1, захисник надав хоча б один з документів, передбачених п. 2 ч. 1 цієї статті цього кодексу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 28 листопада 2018 року
у справі № 569/16759/16-к

*Щодо права на подання апеляційної скарги захисником,
який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції*

Фабула справи: ОСОБА_2 визнана винною та засуджена за ч. 2 ст. 148-2, ч. 5 ст. 19 п. «в» ст. 250, ч. 5 ст. 19 п. «б» ст. 254 із застосуванням ст. 70 КК України в редакції 1960 року до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 (три) роки з відстрочкою виконання вироку на 2 (два) роки і сплатою штрафу 4 250 грн.

Ухвалою суду першої інстанції відмовлено у задоволенні заяви адвоката ОСОБА_3 про звільнення ОСОБА_2 від відбування покарання у зв'язку з декриміналізацією кримінального закону.

При цьому судом вказано, що з матеріалів справи вбачається, що засуджена ОСОБА_2 злочин вчинила до набрання чинності положень Закону України від 15.11.2011 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності». Засуджена ОСОБА_2 не відбувала та не відбуває призначене судом покарання, у зв'язку з його ухиленням, тому перебіг строків давності зупиняється і суд не вправі звільнити засуджену від відбування покарання у зв'язку з декриміналізацією кримінального закону.

Ухвалою суду апеляційної інстанції повернуто скаргу захисника-адвоката в інтересах засудженої ОСОБА_2. Судом зазначено, що з апеляційної скарги вбачається, що вона подана адвокатом договір з яким укладено сестрою засудженої ОСОБА_2-ОСОБА_4, однак всупереч вимогам ч. 1 ст. 48, ст. 51 КПК ні матеріали судового провадження, ані апеляційна скарга захисника адвоката не містять будь-яких клопотань чи згоди засудженої ОСОБА_2, яка перебуває в розшуку, для здійснення захисту її інтересів в апеляційній інстанції саме адвокатом.

Мотивація касаційної скарги: захисник зазначає, що згідно з вимогами ст. 50 КПК встановлення будь-яких додаткових вимог, крім пред'явлення захисником документа, що посвідчує його особу, або умов для підтвердження повноважень захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається. Відповідно до вимог ч. 5 ст. 396 КПК апеляційна скарга підписується особою, яка її подає. Якщо апеляційну скаргу подає захисник, пред-

ставник потерпілого, то до неї додаються оформлені належним чином документи, що підтверджують його повноваження відповідно до вимог цього Кодексу.

Вважає, що положеннями ст. 51 КПК, передбачено альтернативність (вибірковість), а не обов'язковість згоди особи, зазначеної в ч. 1 ст. 45 цього Кодексу. У даному конкретному випадку мало місце укладення угоди саме в інтересах ОСОБА_2, оскільки зміст апеляційної скарги направлений на прямий захист та покращення становища останньої.

Вказує, що було порушено вимоги ч. 1 ст. 399 КПК в частині недотримання ст. 396 КПК.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з п. 1 ч. 1 ст. 393 КПК апеляційну скаргу має право подати захисник в частині, що стосується інтересів обвинуваченого (засудженого), стосовно якого ухвалено обвинувальний вирок (судове рішення).

Виходячи зі змісту ст. 50 КПК повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю та ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи) уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 48, ст. 51 КПК України захисник, який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції, має право подати апеляційну скаргу за умови укладення ним договору з обвинуваченим або з іншими особами, але за клопотанням чи наступною згодою обвинуваченого (засудженого).

Верховний Суд звертає увагу, що зі змісту апеляційної скарги захисника вбачається, що вона подана в інтересах ОСОБА_2 і спрямована на захист та покращення її становища. Крім того, ця скарга за своїм змістом відповідає апеляційній скарзі захисника ОСОБА_3, за якою раніше вже відкривалося апеляційне провадження ОСОБА_2. Наведене свідчить про те, що ОСОБА_4, укладаючи договір з адвокатом, діяла саме в інтересах ОСОБА_2, а не всупереч їм.

Висновки: положеннями ст. 51 КПК України чітко не визначено ні строку надання «наступної згоди» обвинуваченого (засудженого), ні порядку підтвердження її наявності, у зв'язку з чим зазначена норма має застосовуватися з урахуванням обставин конкретної справи у спосіб, який не становитиме невиправдане обмеження права особи на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 07 серпня 2019 року
у справі № 522/21802/16-к

Щодо способу застосування ст. 51 КПК України

Фабула справи: ухвалою слідчого судді суду першої інстанції до підозрюваного ОСОБА_1 застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

Ухвалою апеляційного суду відмовлено адвокату у поновленні строку на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді суду першої інстанції про застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою щодо ОСОБА_1, підозрюваного у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 189 КК України.

Мотивація касаційної скарги: захисник зазначає, що судом апеляційної інстанції не враховано, що лише 17 грудня 2018 року між ОСОБА_2 (дружиною ОСОБА_1) та адвокатським об'єднанням «М-Партнерс» було укладено договір про надання правничої допомоги та 18 лютого 2019 року захисник ознайомилася з матеріалами справи щодо ОСОБА_1, в зв'язку з чим нею було подано клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження, оскільки ні підозрюваному, ні його захиснику судом не надсилалась копія ухвали місцевого суду.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст.ст. 55, 59, 129 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Принцип забезпечення обвинуваченому права на захист і забезпечення права на апеляційний перегляд справи, а у визначених законом випадках на касаційне оскарження судових рішень, є однією з основних засад судочинства.

Крім того, забезпечення права на захист і забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності віднесено до загальних засад кримінального провадження (п.п. 13, 17 ч. 1 ст. 7 КПК України).

Гарантії права на захист у разі кримінального обвинувачення передбачено й у п. «d» ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року та підпункті (с) п. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.

Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 393 КПК України, апеляційну скаргу мають право подати підозрюваний, обвинувачений, його законний представник чи захисник.

Виходячи зі змісту ст. 50 КПК України, повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю та ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 48, ст. 51 КПК України, захисник, який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції, має право подати апеляційну скаргу за умови укладення ним договору з обвинуваченим або з іншими особами, але за клопотанням чи наступною згодою обвинуваченого (засудженого).

Тобто, для прийняття рішення про повернення апеляційної скарги, на підставі п. 4 ч. 3 ст. 399 КПК України, суд апеляційної інстанції, з огляду на конкретні обставини провадження та положення ч. 2 ст. 395 КПК України, повинен встановити наявність таких двох обов'язкових умов:

1. подання особою апеляційної скарги поза межами строку апеляційного оскарження (після його закінчення);
2. відсутність заяви (клопотання) особи про поновлення пропущеного строку апеляційного оскарження або не встановлення апеляційним судом підстав для його поновлення.
3. Верховний Суд звертає увагу, що зі змісту апеляційної скарги захисника вбачається, що вона подана в інтересах ОСОБА_1 та спрямована на захист і покращення його становища.

Наведене свідчить про те, що ОСОБА_2, укладаючи договір з адвокатським об'єднанням «М-Партнерс», діяла саме в інтересах її чоловіка ОСОБА_1, а не всупереч їм.

Висновки: положеннями ст. 51 КПК України чітко не визначено ні строку надання «наступної згоди» обвинуваченого на подання залученим адвокатом апеляційної скарги, ні порядку підтвердження її наявності, у зв'язку з чим зазначена норма має застосовуватися з урахуванням обставин конкретної справи у спосіб, який не становитиме невинуватого обмеження права особи на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

**Правова позиція
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 березня 2018 року
у справі № 360/2367/16-к**

Щодо забезпечення права на захист

Фабула справи: вироком суду першої інстанції, залишеним без зміни ухвалою апеляційного суду, ОСОБА_4 визнано винуватим і засуджено за ч. 3 ст. 185 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки; за ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 185 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки.

На підставі ст.70 КК України за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим визначено ОСОБА_4 покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки; відповідно до ст. 71 КК України до призначеного покарання частково приєднано невідбуту частину покарання за попереднім вироком суду та остаточно визначено ОСОБА_4 покарання у виді позбавлення волі строком на 5 років.

Мотивація касаційної скарги: захисник ОСОБА_4 зазначив, що суд апеляційної інстанції не врахував доводи ОСОБА_4 про те, що його право на захист на досудовому слідстві було порушено, що вплинуло на неповноту судового розгляду.

Правова позиція Верховного Суду: ст.59 Конституції України визначено право кожного на професійну правничу допомогу.

Забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого і виправданого у кримінальному провадженні одна з найважливіших державних гарантій захисту прав і свобод людини та громадянина, закріплених ст. 59, ч. 2 ст. 63, п. 5 ч. 3 ст. 129 Конституцією України та міжнародними актами, які становлять національне законодавство щодо прав людини і основоположних свобод (ст. 11 Загальної декларації прав людини; ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права; ч. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

При цьому Європейський суд з прав людини, зокрема, у своїх рішеннях «Камасинський проти Австрії» та «Артіко проти Італії», зробив висновок про те, що «Конвенція призначена гарантувати не ті права, що є теоретичними та ілюзорними, а ті, що є практичними і реальними... Саме по собі призначення не забезпечує ефек-

тивної допомоги, оскільки адвокат, призначений надавати безоплатну правову допомогу, може вмерти, серйозно захворіти, стикатися тривалий час з перешкодами у своїй діяльності або ухилитися від виконання своїх обов'язків. Якщо органи влади ставляться до відома про таку ситуацію, вони повинні або замінити його, або примусити його виконувати свої обов'язки».

Виходячи з положень ст.ст. 46,47 КПК України та вимог п. 3 ч. 2 ст. 21 Закону № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокату забороняється займати у справі позицію на погіршення становища підзахисного та всупереч його волі.

Висновки: незабезпечення обвинуваченому належного та ефективного захисту є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону в розумінні ч. 1 ст. 412 КПК України, оскільки перешкодило чи могло перешкодити суду ухвалити законне та обгрунтоване судове рішення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 лютого 2018 року
у справі № 425/915/16

Щодо забезпечення права на захист

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 визнано винуватим і засуджено за: ч. 2 ст. 185 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки 6 місяців; ч. 3 ст. 185 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки; ч. 1 ст. 309 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 1 рік 6 міся-

ців. Згідно з вимогами ст. 70 КК України за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим ОСОБА_1 визначено покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки.

Ухвалою апеляційного суду вирок місцевого суду залишений без змін.

Мотивація касаційної скарги: прокурор вказав, що під час перегляду вироку суду першої інстанції апеляційним судом було порушено право засудженого на захист, оскільки позиція захисника не співпадала з позицією його підзахисного, що залишилось поза увагою суду.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 59 КУ визначено право кожного на професійну правничу допомогу.

Забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого і виправданого у кримінальному провадженні одна з найважливіших державних гарантій захисту прав і свобод людини та громадянина, закріплених ст. 59, ч. 2 ст. 63, п. 5 ч. 3 ст. 129 КУ та міжнародними актами, які становлять національне законодавство щодо прав людини і основоположних свобод (ст. 11 Загальної декларації прав людини; ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права; ч. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

Виходячи з положень ст.ст. 46, 47 КПК України та вимог п. 3 ч. 2 ст. 21 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокату забороняється займати у справі позицію на погіршення становища підзахисного та всупереч його волі.

Висновки: під час судового провадження захисник всупереч проханню свого підзахисного про пом'якшення покарання просив вирок залишити без зміни, вважаючи призначене покарання справедливим, тобто, висловив позицію, відмінну від позиції свого підзахисного, але суд апеляційної інстанції залишив це поза увагою і не здійснив дій для забезпечення дотримання права обвинуваченого і не усунув допущених порушень закону, суд касаційної інстанції визнав обґрунтованими доводи касаційної скарги прокурора про порушення права засудженого на захист під час апеляційного провадження.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 15 травня 2018 року
у справі № 698/677/15-к

Щодо обов'язкової участі захисника

Фабула справи: за вироком районного суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 2 ст. 185 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк два роки; за ч. 3 ст. 185 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк три роки три місяці.

На підставі ст. 70 КК за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим призначено ОСОБА_1 покарання у виді позбавлення волі на строк три роки три місяці.

На підставі ст. 71 КК за сукупністю вироків до призначеного покарання частково приєднано невідбуту частину покарання у виді трьох місяців позбавлення волі за вироком районного суду, остаточно призначено ОСОБА_1 покарання у виді позбавлення волі на строк три роки шість місяців

Ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції щодо ОСОБА_1 залишено без змін.

Мотивація касаційної скарги: прокурор зазначає, що судом апеляційної інстанції при розгляді справи було порушено право на захист ОСОБА_1.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 7 та ст. 20 КПК однією із засад кримінального провадження є забезпечення права обвинуваченого на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом.

Відповідно до ч. 2 ст. 20 КПК слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані не лише роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права, але й забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника.

При цьому кримінальний процесуальний закон чітко окреслив коло суб'єктів надання кваліфікованої правової допомоги в кримінальному провадженні, якими можуть бути лише адвокати (ст. 45 КПК).

У п. 3 ч. 2 ст. 52 КПК передбачено, що обов'язкова участь захисника забезпечується в кримінальному провадженні щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, з моменту встановлення цих вад.

Згідно зі ст. 324 КПК, якщо в судове засідання не прибув захисник у кримінальному провадженні, де участь захисника є обов'язковою, суд відкладає судовий розгляд, визначає дату, час та місце проведення нового засідання і вживає заходів до прибуття його до суду.

Відповідно до ч. 4 ст. 405 КПК, якщо для участі в розгляді в судове засідання не прибули учасники кримінального провадження, участь яких згідно з вимогами цього кодексу або рішенням суду апеляційної інстанції є обов'язковою, апеляційний розгляд відкладається.

Проте вимог вказаних норм закону судом апеляційної інстанції не дотримано, оскільки розгляд кримінального провадження стосовно ОСОБА_1 проведено за відсутності захисника.

Як вбачається з матеріалів кримінального провадження, згідно з актом амбулаторної судово-психіатричної експертизи ОСОБА_1 проявляє ознаки легкої розумової відсталості в ступені легкої дебільності з легко вираженими, компенсованими емоційно-вольовими розладами нестійкого типу, що не впливають на здатність усвідомлювати свої дії і керувати ними.

Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 52 КПК участь захисника у даному кримінальному провадженні є обов'язковою.

Висновки: апеляційний суд, не звернувши уваги на обов'язкову участь захисника у цьому кримінальному провадженні згідно з п. 3 ч. 2 ст. 52 КПК та всупереч вимог ч. 4 ст. 405 КПК, провів судовий розгляд без участі захисника, чим істотно порушив право обвинуваченого ОСОБА_1 на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на захист.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
в складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 05 червня 2018 року
у справі № 1-213/2011

*Щодо наслідків відсутності одного із захисників
у судовому засіданні, в якому було досліджено письмові докази*

Фабула справи: вирок суду першої інстанції ОСОБА_4 визнано винним та засуджено за ч. 3 ст. 186 КК України, за ч. 1 ст. 263 КК України, за ч. 2 ст. 309 КК України, за ст. 348 КК України, за п. 9 ч. 2 ст. 115 КК України, п. 9 ч. 2 ст. 115 КК України.

Апеляційний суд скасував вирок суду першої інстанції в частині призначення покарання та постановив свій вирок.

Мотивація касаційної скарги: захисник ОСОБА_4 зазначив, що досудове і судове слідство у справі щодо ОСОБА_4 провадилося однобічно, неповно, з істотними порушеннями кримінально-процесуального закону, у тому числі з порушенням права обвинуваченого на захист.

Правова позиція Верховного Суду: твердження адвоката_1 про недотримання судом вимог ч. 4 ст. 44, п. 4 ч. 1 ст. 45, ч. 4 ст. 46, ч. 1 ст. 289 КПК 1960 року та незаконне проведення одного судового засідання без участі адвоката_2, що, на думку скаргника, є підставою для скасування вироку, позбавлено обґрунтованих підстав.

Якщо з матеріалів справи вбачається, що судовий розгляд під час одного судового засідання за клопотанням підсудного відбувався за відсутності адвоката_2, але за участю іншого його захисника, а письмові докази, досліджені в цьому судовому засіданні досліджувались також у наступних судових засіданнях, сама по собі обставина відсутності адвоката_2 в одному судовому засіданні не призвела до порушення права засудженого на захист.

Висновки: відсутність одного із захисників у судовому засіданні, в якому було досліджено письмові докази, які також досліджувались у наступних судових засіданнях, в яких цей захисник брав участь, не порушує право особи на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Застосування Закону «Про захист прав споживачів»
до відносин між адвокатом і клієнтом.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 19 вересня 2019 року
у справі № 137/2152/16-ц

*Щодо поширення на адвокатські послуги Закону України
«Про захист прав споживачів»*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_3 та просив стягнути з нього грошові кошти, сплачені за надання послуг неналежної якості, та відшкодувати моральну шкоду.

Позовні вимоги обґрунтував тим, що відповідач неналежним чином виконував обов'язки щодо надання правової допомоги, перевищив повноваження, передбачені договором про надання правової допомоги, та без погодження з ним подав до суду заяву про залишення без розгляду позову у справі, чим порушив права ОСОБА_1.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, у задоволенні позову ОСОБА_1 відмовлено.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, виходив з того, що позивачем не доведено порушення відповідних умов договору про надання правової допомоги, тому відсутні підстави для задоволення позову.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що суди дійшли помилкових висновків про те, що на спірні правовідносини не поширюється дія Закону України «Про захист прав споживачів».

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) договір про надання правової допомоги – це домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Згідно з ч. 3 ст. 27 Закону до договору про надання правової допомоги застосовуються загальні вимоги договірного права.

Ст. 526 ЦК України передбачено, що зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього

Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

Згідно зі ст. 901 ЦК України, за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

Висновки: Суд відхиляє доводи касаційної скарги про те, що спірні правовідносини регулюються Законом України «Про захист прав споживачів», оскільки відповідач є адвокатом та не є виконавцем робіт і надавачем послуг у розумінні ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів».

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.
Юрисдикція: адміністративна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 серпня 2022 року
у справі № 520/13981/21

*Щодо юрисдикції спору про визнання
протиправними дій уповноваженої особи
Фонду гарантування вкладів фізичних осіб
стосовно нерозгляду адвокатського запиту*

Фабула справи: Адвокатське об'єднання «Формула захисту» (далі – Адвокатське об'єднання) звернулося до окружного адміністративного суду з позовом до уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Діамантбанк» (далі – Уповноважена особа, Фонд), у якому просило:

визнати протиправними дії відповідача щодо нерозгляду адвокатського запиту керуючого партнера Адвокатського об'єднання адвоката та ненадання запитуваної інформації;

зобов'язати Уповноважену особу надати запитувану інформацію стосовно діяльності ПАТ «Діамантбанк», що сформульована у вказаному адвокатському запиті.

Позов мотивовано тим, що Адвокатським об'єднанням до Уповноваженої особи було направлено адвокатський запит у порядку статей 20, 23, 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Проте у відповіді на цей адвокатський запит Уповноважена особа зазначила, що адвокатський запит не підлягає розгляду, оскільки статтею 24 Закону № 5076-VI не передбачено направлення адвокатських запитів працівникам установи, що виконують спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб, виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків. На думку позивача, такі дії відповідача є протиправними, оскільки Уповноважена особа зобов'язана надати запитувану в адвокатському запиті інформацію стосовно діяльності ПАТ «Діамантбанк».

Окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, задовольнив клопотання представника Уповноваженої особи та закрити провадження в цій справі. При цьому окружний адміністративний суд дійшов вис-

новку про те, що спір у цій справі відноситься до юрисдикції господарських судів.

Оцінка суду: до юрисдикції адміністративного суду належить спір, який виник між двома чи більше суб'єктами стосовно їх прав та обов'язків у правовідносинах, у яких хоча б один суб'єкт законодавчо уповноважений владно керувати поведінкою іншого (інших) суб'єкта (суб'єктів), а останній (останні) відповідно зобов'язаний (зобов'язані) виконувати вимоги та приписи такого суб'єкта владних повноважень.

Відповідно до пункту 17 частини першої статті 2 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (далі – Закон № 4452-VI), уповноважена особа Фонду – працівник Фонду, який від імені Фонду та в межах повноважень, передбачених цим Законом, виконує дії із забезпечення виведення банку з ринку під час здійснення тимчасової адміністрації неплатоспроможного банку та/або ліквідації банку.

На Фонд, який є юридичною особою публічного права, покладено функції державного управління у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків. Зі свого боку, уповноважена особа Фонду виконує від його імені делеговані Фондом повноваження щодо забезпечення виведення банку з ринку під час здійснення тимчасової адміністрації неплатоспроможного банку та/або ліквідації банку.

Фонд як юридична особа публічного права може бути суб'єктом як публічно-правових, так і приватноправових правовідносин. При цьому в приватноправових відносинах, якими є здійснення функцій органу управління банку, у якому запроваджено тимчасову адміністрацію, чи банку, який ліквідується, Фонд не здійснює функцій суб'єкта владних повноважень.

Визначений статтею 3 Закону № 4452-VI правовий статус Фонду як юридичної особи публічного права, що має відокремлене майно, яке є об'єктом права державної власності і перебуває у його господарському віданні, не впливає на правовий статус банку, в якому запроваджено тимчасову адміністрацію або щодо якого розпочато процедуру ліквідації, оскільки Фонд розпоряджається майном такого банку від імені останнього й у межах виконання покладених на нього законодавством функцій щодо виведення неплатоспроможного банку з ринку та не здійснює в цій частині жодних владних управлінських функцій.

Згідно із частиною першою статті 20 Господарського процесуального кодексу України господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема, справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні правочинів у господарській діяльності, крім правочинів, стороною яких є фізична особа,

яка не є підприємцем, а також у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці; інші справи у спорах між суб'єктами господарювання.

Висновки: розглядаючи адвокатський запит керуючого партнера Адвокатського об'єднання адвоката, поданого у зв'язку з наданням правової допомоги ТОВ у господарській справі щодо припинення зобов'язань за його договорами кредитної лінії з банком, що знаходиться на розгляді господарського суду, Уповноважена особа діяла не як суб'єкт владних повноважень, а як орган управління банку, який здійснює заходи щодо забезпечення збереження активів банку, запобігання втратам майна та грошових коштів. Беручи до уваги наведене та враховуючи суть спірних правовідносин, цей спір не є публічно-правовим та не належить до юрисдикції адміністративних судів.

Отже, обґрунтованим є висновок судів попередніх інстанцій про підсудність цієї справи суду господарської юрисдикції.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 жовтня 2019 року
у справі № 826/11699/18

*Щодо юрисдикції спорів про зобов'язання
надати відповідь на адвокатський запит*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до Комунального підприємства Київської міської ради «Київське міське бюро технічної інвентаризації» (далі – КП «Київське міське БТІ») та просив: визнати незаконною відмову надати копії інвентаризаційної справи по будинку; визнати незаконним порушення відповідачем строків надання відповіді на адвокатський запит; зобов'язати відповідача надати можливість ознайомитися та зробити фотокопії з матеріалами інвентаризаційної справи по будинку, зобов'язати відповідача надати копії матеріалів інвентаризаційної справи по будинку за адресою; визнати незаконним знищення відповідачем частини інвентаризаційної справи по будинку.

ОСОБА_1 зазначив, що відповідач протиправно не надав уповноваженому представнику позивача – адвокату – можливість ознайомитися з матеріалами інвентаризаційної справи по будинку, співласником якого є ОСОБА_1, а також протиправно відмовив у наданні копій таких матеріалів. При цьому, у порушення вимог норм Законів України «Про доступ до публічної інформації», ст. 24 «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» відповідач взагалі не надав відповіді на запит від 04 квітня 2018 року, а на запит від 11 червня 2018 року надав відповідь з порушенням встановленого законом строку.

Рішення окружного адміністративного суду про часткове задоволення позову було скасовано постановою апеляційного адміністративного суду, якою провадження у справі закрито на підставі п. 1 ч. 1 ст. 238 КАС України.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначив, що судами попередніх інстанцій порушено права громадянина на ознайомлення з інформацією щодо себе особисто та відносно власного майна – ст. 34 Конституції України, Закону України «Про звернення громадян», Закону України «Про інформацію», Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Правова позиція Верховного Суду: згідно зі ст. 4 КАС України, публічно-правовий спір-спір, у якому: хоча б одна сторона здійснює

публічно-владні управлінські функції, у тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій; або хоча б одна сторона надає адміністративні послуги на підставі законодавства, яке уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку з наданням або ненаданням такою стороною зазначених послуг; або хоча б одна сторона є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму, і спір виник у зв'язку з порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи;

Приватноправові відносини відрізняються наявністю майнового чи немайнового особистого інтересу учасника (у даному випадку інтересу тієї особи, яку представляє адвокат). Спір має приватноправовий характер, якщо він обумовлений порушенням або загрозою порушення приватного права чи інтересу, як правило, майнового, конкретного суб'єкта, що підлягає захисту в спосіб, передбачений законодавством для сфери приватноправових відносин, навіть якщо до порушення приватного права чи інтересу призвели дії суб'єктів владних повноважень.

Порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначені Законом України «Про доступ до публічної інформації» (далі – Закон № 2939-VI)

Публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом (ч. 1 ст. 1 Закону № 2939-VI).

Відповідач, реалізуючи свої повноваження, наділений правом вчиняти певні дії на підставі та в межах чинних норм законодавства України, зокрема, надавати інформацію на звернення громадян у порядку Закону № 2939-VI.

З матеріалів справи судами встановлено, що позивач вважає протиправними дії відповідача, які виявилися у ненаданні належної відповіді на здійснений адвокатом адвокатський запит та відмові у задоволенні такого запиту. При цьому решта позовних вимог є похідними.

Правові засади організації діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні врегульовані Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI).

Ст. 20 Закону № 5076-VI закріплене право адвоката під час здійснення адвокатської діяльності вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання

правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема, окрім іншого звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб); ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом.

Закон визначає адвокатський запит – як письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту (ч. 1 ст. 24 Закону № 5076-VI).

За приписами ст. 24 Закону № 5076-VI орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів. Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.

З огляду на встановлені судами обставини справи адвокатом до КП «Київського міського БТІ» були спрямовані саме адвокатські запити у відповідності та порядку ст.ст. 20,24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Спрямування таких запитів є реалізацією адвокатом свого права визначеного цим Законом.

Причому, Суд зазначає, що самі по собі адвокатські запити, сформовані та спрямовані на реалізацію прав адвоката в порядку ст.ст. 20,24 Закону № 5076-VI, жодних посилань на порядок формування та підстав визначених відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації», не містили. Так само надана відповідачем відповідь на адвокатський запит адвоката від 11 червня 2018 року була здійснена саме як на адвокатський запит відповідно до Закону № 5076-VI. Тобто, в якому порядку та відповідно до якого законодавства був сформований запит, відповідно до такого порядку та законодавства була сформована відповідь КП «Київське міське БТІ».

Висновки: адвокатський запит не є запитом, що направлений на отримання публічної інформації, оскільки може бути спрямова-

ний не лише до суб'єктів владних повноважень, але й до будь-якої юридичної особи з метою отримання необхідної адвокату інформації для надання правової допомоги клієнту, у зв'язку з чим відносини, які склалися між адвокатом та юридичною особою щодо зобов'язання останнього на адвокатські запити надати відповідь та можливість ознайомитися з певними матеріалами (зробити фотокопії), не можуть бути публічно-правовими в розумінні КАС України.

Враховуючи суть спірних правовідносин, правові висновки Великої Палати Верховного Суду, зроблені в подібних правовідносинах, колегія суддів дійшла висновку, що цей спір не належить до юрисдикції адміністративних судів.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 10 червня 2021 року
у справі № 552/1811/15-ц

*Щодо юрисдикції розгляду скарг на дії
посадової особи відділу державної виконавчої
служби стосовно відмови у наданні
відповіді на адвокатський запит*

Фабула справи: Представник ОСОБА_1 – адвокат звернувся до суду зі скаргю на дії директора Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України (далі – Департамент ДВС МЮУ), заінтересована особа – ПАТ «Банк «Фінанси та Кредит», в якій просив:

визнати протиправними дії директора Департаменту ДВС МЮУ щодо відмови надати на адвокатський запит представника стягувача

копію доручення, виданого у зв'язку із зверненням Фонду до Міністерства юстиції України;

вистребувати від Департаменту ДВС МЮЮ належним чином за-свідчену копію вказаного доручення;

визнати протиправними дії директора Департаменту ДВС МЮЮ Кисельова М. Є. щодо видачі та направлення до органів державної виконавчої служби доручення в частині закінчення без виконання виконавчого провадження з виконання рішення суду у справі № 552/1811/15-ц.

Ухвалою суду першої інстанції провадження у справі закрито, роз'яснено заявнику право звернення до адміністративного суду.

Постановою апеляційного суду ухвалу суду першої інстанції залишено без змін.

Оцінка суду: У постанові Великої Палати Верховного Суду від 12 грудня 2018 року у справі № 212/7068/13-ц (провадження № 14-430цс18) зазначено, що у справі, яка переглядається, адвокат, діючи в інтересах заявника, звернувся до суду зі скаргою на бездіяльність начальника відділу державної виконавчої служби, яка, на думку представника заявника, полягала в тому, що начальник вказаної служби не розглянув його адвокатський запит стосовно примусового виконання ухваленого в порядку цивільного судочинства рішення суду про стягнення з відповідача на користь заявника заборгованості за договором позики. Правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні врегульовані Законом України від 05 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI), згідно з пунктом 1 частини першої статті 1 якого адвокат – це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом. Під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема, звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб) (пункт 1 частини першої статті 20 Закону № 5076-VI). Відповідно до вимог статті 24 Закону № 5076-VI адвокатський запит – письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги.

ги клієнту; до адвокатського запиту додаються посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордеру або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги; вимагати від адвоката подання разом з адвокатським запитом інших документів забороняється. Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом. Відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом. Оскільки зі скаргою звернувся адвокат (представник стягувача), який не є стороною виконавчого провадження, оскаржує ненадання начальником відділу державної виконавчої служби відповіді на адвокатський запит і ненадання копій запитуваних документів, тобто скарга стосується не оскарження дій державного виконавця щодо виконання рішення суду, а здійснення управлінських дій з контролю за неналежним виконанням державним виконавцем своїх обов'язків, то вона в силу вимог статті 181 КАС України в редакції, чинній на момент звернення до суду зі скаргою (287 КАС України) підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, про що правильно вказали суди попередніх інстанцій.

Висновки: директор Департаменту ДВС МЮУ є суб'єктом владних повноважень, його дії, що оскаржуються, не пов'язані з прийняттям будь-яких рішень під час вчинення виконавчих дій щодо виконання рішення суду, а стосуються здійснення ним як органом державної влади владних управлінських функцій, що виключає можливість розгляду вказаного спору в порядку цивільного судочинства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 05 березня 2018 року
у справі № 212/7068/13-ц

*Щодо юрисдикції розгляду скарг на бездіяльність
посадової особи відділу державної виконавчої служби
щодо ненадання відповіді на адвокатський запит*

Фабула справи: представник ОСОБА_4 – адвокат ОСОБА_5 звернувся до суду зі скаргою на бездіяльність начальника відділу ДВС. Просив визнати неправомірною бездіяльність начальника відділу ДВС, яка полягає в неналежному розгляді його адвокатського запиту, ненаданні відповіді на цей запит у строк, передбачений Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та ненаданні копій запитуваних письмових документів. Також просив зобов'язати відповідача розглянути адвокатський запит, надати копії запитуваних письмових документів, а у разі неможливості – надати письмову відповідь із зазначенням такої причини.

Ухвалою районного суду, залишеною без змін судом апеляційної інстанції, відмовлено у прийнятті скарги представника ОСОБА_4 – адвоката ОСОБА_5 на бездіяльність начальника ДВС. Рішення вмотивовані тим, що заявником оскаржуються не дії державного виконавця щодо виконання судового рішення відповідно до вимог статті 383 ЦПК України, а оскаржуються дії щодо ненадання відповіді на адвокатський запит, тому подана скарга не підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.

Мотивація касаційної скарги: суди не врахували, що бездіяльність начальника ДВС пов'язана з реалізацією прав стягувача та його представника у виконавчому провадженні з виконання рішення районного суду, тому така бездіяльність підлягає оскарженню в порядку цивільного судочинства відповідно до статей 383, 387 ЦПК.

Правова позиція Верховного Суду: оскільки у справі, що розглядається, зі скаргою на бездіяльність начальника відділу ДВС звернувся представник Особи 4 – адвокат Особа 5, який не є стороною виконавчого провадження, оскаржує ненадання начальником відділу ДВС у встановлений Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» строк відповіді на адвокатський запит і ненадання копій запитуваних документів, тобто скарга стосується не оскаржен-

ня дій державного виконавця щодо виконання рішення суду, а здійснення управлінських дій з контролю за неналежним виконанням державним виконавцем своїх обов'язків, то вона в силу вимог ст. 181 КАС підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, про що правильно вказали суди попередніх інстанцій.

Висновки: скарга на бездіяльність посадової особи відділу державної виконавчої служби щодо ненадання відповіді на адвокатський запит підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 12 грудня 2018 року
у справі № 212/7068/13-ц[1]

*Щодо юрисдикції спорів з приводу ненадання відповіді
на адвокатський запит посадовою особою
державної виконавчої служби*

Фабула справи: представник ОСОБА_4 – адвокат ОСОБА_5 звернувся до суду зі скаргою на бездіяльність начальника відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції (далі – начальник ВДВС), яка полягає в неналежному розгляді його адвокатського запиту, ненаданні відповіді на цей запит у строк, передбачений Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI), та ненаданні копій запитуваних письмових документів.

Ухвалою суду першої інстанції, залишеною без змін апеляційним судом, відмовлено у прийнятті скарги, оскільки подана скарга не підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_5 вважає, що бездіяльність начальника ВДВС пов'язана з реалізацією прав стягувача та його представника у виконавчому провадженні, тому така бездіяльність підлягає оскарженню в порядку цивільного судочинства відповідно до ст.ст. 383-387 ЦПК України.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 383 ЦПК України (у редакції, чинній на момент звернення до суду зі скаргою) сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду зі скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їх права чи свободи.

Скарга подається до суду, який видав виконавчий документ (ч. 2 ст. 384 ЦПК України у редакції, чинній на момент звернення до суду зі скаргою).

Відповідно до ст. 24 Закону Закон № 5076-VI адвокатський запит – письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту.

Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.

Відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом.

У ч. 1 ст. 181 КАС України, у редакції, чинній на момент звернення до суду зі скаргою та розгляду справи судами першої й апеляційної інстанцій, передбачено, що учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця, приватного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до адміністративного суду із позовною заявою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця порушено їхні права, свободи чи інтереси, а також якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб.

Висновки: зі скаргою на бездіяльність начальника відділу ДВС звернувся представник ОСОБА_4 – адвокат ОСОБА_5, який не є стороною виконавчого провадження. Скарга стосується не оскарження дій державного виконавця щодо виконання рішення суду, а здійснення управлінських дій з контролю за неналежним виконанням державним виконавцем своїх обов'язків, отже вона в силу вимог ст. 181 КАС України підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 січня 2019 року
у справі № 686/23317/13-а

*Щодо юрисдикції спору про ненадання відповіді
на адвокатський запит*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернувся до суду з позовом до Голови селищної ради, в якому просив визнати протиправною бездіяльність та зобов'язати Голову селищної ради надати запитувану інформацію з відповідними додатками на його адвокатські запити.

Суд першої інстанції вказаний позов задовольнив. Апеляційний адміністративний суд скасував постанову суду першої інстанції.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_3 зазначив, що апеляційний суд, скасовуючи постанову суду першої інстанції, порушив норми матеріального права і дійшов безпідставного висновку про відмову у задоволенні таких вимог.

Правова позиція Верховного Суду: органи місцевого самоврядування та їх посадові особи, реалізуючи свої повноваження, наділені правом вчиняти певні дії на підставі та в межах чинних норм законо-

давства України, зокрема надавати інформацію на звернення громадян у порядку Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Проте, як вбачається з матеріалів справи, позивач вважає проти-правними дії Голови селищної ради, які виявилися у ненаданні йому відповіді на адвокатські запити.

Зміст адвокатських запитів ОСОБА_3 у цій справі спрямований на те, щоб орган місцевого самоврядування надав відповіді щодо стану виконання судових рішень, якими позивачу передано у приватну власність земельну ділянку.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) визначає адвокатський запит як письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту (ч. 1 ст. 24 Закону № 5076-VI).

За приписами ст. 24 Закону № 5076-VI орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів. Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.

Виходячи з наведених правових норм, адвокатський запит не є запитом, що направлений на отримання публічної інформації, оскільки може бути спрямований не лише до суб'єктів владних повноважень, але й до будь-якої юридичної особи з метою отримання необхідної адвокату інформації для надання правової допомоги клієнту, у зв'язку з чим відносини, які склалися між позивачем та Головою селищної ради щодо зобов'язання останнього надати відповідь на адвокатські запити, не є публічно-правовими в розумінні КАС України.

Висновки: вимоги стосовно ненадання відповіді на адвокатські запити не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, а тому рішення судів першої та апеляційної інстанцій у цій частині також підлягають скасуванню, а провадження – закриттю.

Велика Палата Верховного Суду встановила помилковість висновків судів попередніх інстанцій, що спір у цій справі є публічно-правовим та належить до юрисдикції адміністративних судів, оскільки має

вирішуватися в порядку цивільного судочинства, за правилами якого можливий одночасний розгляд вимог про визнання незаконними рішень, дій чи бездіяльності органу місцевого самоврядування.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду згідно з Постановою від 10 липня 2019 року у справі № 127/9013/17

*Щодо юрисдикції спорів про оскарження рішення
кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатів*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Вінницької області (далі – КДКА), треті особи – Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури м. Києва, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатів, в якому просив: визнати незаконним рішення КДКА про відмову в порушенні дисциплінарної справи відносно нього як адвоката; визнати за ним особисте немайнове право на здійснення дисциплінарного провадження за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_1 відхилено, рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Апеляційний суд погодився з висновком місцевого суду, оскільки чинним законодавством, яке регулює порядок здійснення дисциплінарного провадження щодо адвокатів, не передбачено можливості КДКА регіону, на розгляд якої надійшла скарга, скерована Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатів (далі – ВКДКА), відмо-

витися від її розгляду, чи спрямувати на розгляд КДКА іншого регіону, у тому числі за місцем знаходження робочого місця цього адвоката.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 мотивує скаргу тим, що предметом заявленого позову в цій справі є незаконне рішення відповідача, ухвалене всупереч імперативно встановленим нормам Закону за дискримінаційними ознаками, а не за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України, що підтверджено наявними в матеріалах справи належними та допустимими доказами. Судами не враховано, що адвокат ОСОБА_1 ніколи не мав адресу робочого місця у м. Вінниці та інших населених пунктах Вінницької області. Дисциплінарне провадження здійснювалось КДКА поза межами наданих актами цивільного законодавства прав, що порушує особисте немайнове право адвоката.

Правова позиція Верховного Суду: згідно із ч. 1 ст. 15 ЦПК України 2004 року суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи щодо: захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин; інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства. Аналогічна норма закріплена в ч. 1 ст. 19 чинного ЦПК України.

Згідно із ч. 2 ст. 2 КАС України (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження.

Як встановлено матеріалами справи, адвокат ОСОБА_1, не погоджуючись з рішенням КДКА про відмову в порушенні відносно нього як адвоката дисциплінарної справи, з метою захисту особистого немайнового права адвоката звернувся до суду з цим позовом до КДКА.

Діяльність адвокатури, реалізація нею функцій захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі невизначеному колу осіб свідчить про суспільний інтерес, а отже, і публічно-правовий характер правовідносин.

Згідно із ч.ч. 1, 5 ст. 50 Закону «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» КДКА утворюється з метою визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів.

До повноважень КДКА належать:

1. організація та проведення кваліфікаційних іспитів;
2. прийняття рішень щодо видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту;
3. прийняття рішень про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю;

4. здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвокатів;
5. вирішення інших питань, віднесених до повноважень КДКА цим Законом, рішеннями конференції адвокатів регіону, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України.

Аналізуючи наведені норми матеріального та процесуального права, враховуючи мету створення та коло повноважень КДКА, суд касаційної інстанції враховує, що КДКА наділена владними управлінськими повноваженнями щодо набуття особою статусу адвоката та притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Зазначене узгоджується з правовими висновками Великої Палати Верховного Суду, викладеними у постановках від 29 березня 2018 року у справі № 640/12325/15-ц (провадження № 14-44цс18), від 29 серпня 2018 року у справі № 804/11334 (провадження № 11-617ап18) та від 07 листопада 2018 року (провадження № 14-346цс18).

Висновки: враховуючи, що предметом спору є рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатів про відмову в порушенні дисциплінарної справи відносно адвоката та захист особистих немайнових прав адвоката, тобто відповідач, яким є кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатів, наділений владними управлінськими функціями щодо набуття особою статусу адвоката та притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, Верховний Суд доходить висновку, що спір має публічно-правовий характер і повинен розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 29 березня 2018 року
у справі № 640/12325/15-ц

*Щодо юрисдикції спорів про оскарження рішень
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернулася до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), третя особа – ОСОБА_4 про скасування рішення дисциплінарної палати КДКА та зобов'язання порушити за її скаргою дисциплінарну справу стосовно адвоката ОСОБА_4.

Рішенням суду першої інстанції позов ОСОБА_3 задоволено частково. Рішення дисциплінарної палати КДКА про відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката ОСОБА_4 за скаргою ОСОБА_3 скасовано. Зобов'язано дисциплінарну палату КДКА повторно розглянути скаргу ОСОБА_3 на неправомірні дії адвоката ОСОБА_4. В іншій частині вимог відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано, провадження у справі за позовом ОСОБА_3 закрито. Закриваючи провадження у справі, апеляційний суд керувався тим, що спір стосується реалізації органами адвокатського самоврядування своїх повноважень, установлених законом, правовідносини сторін мають публічно-правовий характер, у зв'язку з чим спір має розглядатися за правилами адміністративного судочинства.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_3 зазначала, що КДКА не наділена владними повноваженнями відносно неї, спір між сторонами не пов'язаний з позбавленням особи права на заняття адвокатською діяльністю, тому підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства. ОСОБА_3 посилалася на правовий висновок, викладений у постанові Верховного Суду України від 17 лютого 2016 року у справі № 6-2873цс15, відповідно до якого спір за позовом адвоката, предметом якого є оскарження рішення Ради адвокатів України про встановлення порядку притягнення визначеної категорії адвокатів до дисциплінарної відповідальності, участь в адвокатському самоврядуванні, сплата щорічних внесків на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування та реалізація інших прав і обов'язків в органах адвокатського самоврядування, не може розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

Правова позиція Верховного Суду: в порядку цивільного судочинства розглядаються справи, що виникають із приватно-правових правовідносин.

Юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові спори, крім спорів, для яких законом встановлено інший порядок судового вирішення (ч. 2 ст. 4 КАС України).

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 4 КАС України публічно-правовий спір – це спір, в якому, зокрема, хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, у тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій.

Отже, одним з учасників адміністративного спору є суб'єкт владних повноважень – орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг (п. 7 ч. 1 ст. 4 КАС України в редакції від 03 жовтня 2017 року).

На час подання ОСОБА_3 позовної заяви ст. 59 Конституції України передбачала, що для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

Таким чином, діяльність адвокатури, реалізація нею функцій із захисту прав невизначеного кола осіб свідчать про суспільний інтерес, а отже, і публічно-правовий характер правовідносин.

КДКА наділена владними управлінськими повноваженнями щодо набуття особою статусу адвоката, притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, крайньою формою якої є припинення права на заняття адвокатською діяльністю.

У даному випадку оскаржується рішення КДКА, яким відмовлено в порушенні дисциплінарної справи відносно адвоката та яке впливає на здійснення останнім своєї адвокатської діяльності, тобто відповідач, яким є КДКА, наділений управлінськими функціями відносно третьої особи, тому спір має публічно-правовий характер і повинен розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

Правовий висновок, викладений у постанові Верховного Суду України від 17 лютого 2016 року у справі № 6-2873цс15 і на який посилається позивач, стосується рішення Ради адвокатів України як органу адвокатського самоврядування з питань організації та діяльності адвокатури, зокрема можливості брати участь і бути обраними до органів адвокатського самоврядування, а не процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, тобто правовідносин, які не є аналогічними.

Висновки: рішення про порушення дисциплінарної справи або про відмову в порушенні дисциплінарної справи може бути оскар-

жено як до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, так і до суду, а розгляд у суді повинен відбуватися за правилами адміністративного судочинства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 07 листопада 2018 року
у справі № 607/3128/16-ц

*Щодо юрисдикції спорів про зупинення права
на заняття адвокатською діяльністю*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернулася до суду з позовом до КДКА та обласної Ради адвокатів про визнання протиправним та скасування рішення КДКА про накладення дисциплінарного стягнення.

Ухвалою місцевого загального суду відкрито провадження у справі та вжито заходів забезпечення позову: заборонено Раді адвокатів вносити будь-які зміни до ЄРАУ стосовно адвоката ОСОБА_3 до набрання рішенням законної сили. Ухвалою апеляційного суду закрито апеляційне провадження у справі. Ухвала суду апеляційної інстанції мотивована тим, що оскаржуваною ухвалою суду першої інстанції про забезпечення позову питання про права та обов'язки Ради адвокатів не вирішувалося та відповідачами ця ухвала не оскаржується, а ухвала суду першої інстанції про відкриття провадження з підстав неотримання правил юрисдикції не підлягає апеляційному перегляду.

Іншим рішенням міськрайонного суду позов ОСОБА_3 задоволено частково, а саме визнано протиправним та скасовано рішення КДКА про накладення на ОСОБА_3 дисциплінарного стягнення. Ухвалою апеляційного суду рішення міськрайонного суду залишено без змін. Апеляційний суд зазначив, що даний спір не має публічно-

правового характеру, а тому не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, з посиланням на правові висновки, викладені у постанові Верховного Суду України від 17 лютого 2016 року (справа № 6-2873цс15).

Мотивація касаційної скарги: спір стосується реалізації органами адвокатського самоврядування своїх повноважень, установлених законом, правовідносини сторін мають публічно-правовий характер, у зв'язку з чим позовні вимоги ОСОБА_3 повинні розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

Правова позиція Верховного Суду: у цьому випадку оскаржується рішення КДКА, яким притягнуто адвоката ОСОБА_3 до дисциплінарної відповідальності та зупинено подальше зайняття останньою адвокатською діяльністю. Тобто відповідач, яким є КДКА, наділений владними управлінськими функціями відносно позивачки, тому спір має публічно-правовий характер і повинен розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

Аналогічну правову позицію висловлено й у постановках Великої Палати Верховного Суду від 29 березня 2018 року (справа № 14-44цс18), а також від 29 серпня 2018 року (справа № 11-617апс18).

Велика Палата Верховного Суду зазначає, що правовий висновок, викладений у постанові Верховного Суду України від 17 лютого 2016 року (справа № 6-2873цс15), на який посилається як апеляційний суд в оскаржуваній ухвалі від 12 серпня 2016 року, так і позивачка у своїх запереченнях на касаційні скарги, стосується рішення Ради адвокатів України як органу адвокатського самоврядування з питань організації та діяльності адвокатури, зокрема можливості брати участь і бути обраними до органів адвокатського самоврядування, а не набуття статусу адвоката чи процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, тобто правовідносин, які не є аналогічними.

Висновки: спір про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, визнання рішень протиправними, зобов'язання вчинити дії є публічно-правовим та підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 06 листопада 2019 року
у справі № 817/66/16

*Щодо юрисдикції спорів про притягнення адвоката
до дисциплінарної відповідальності*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА), третя особа – Колективне підприємство «Управління механізації будівництва», в якому просила визнати протиправними та скасувати рішення дисциплінарної палати КДКА повністю з моменту їх прийняття.

На обґрунтування позовних вимог ОСОБА_1 зазначила, що КДКА порушила дисциплінарну справу стосовно позивачки та притягнула її як адвоката до дисциплінарної відповідальності за скаргою, яка не містила відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку адвоката, оскільки всі дії, які відповідач в оскаржуваних рішеннях вважав дисциплінарним проступком, вчинялися позивачкою не в статусі адвоката, а як представником юридичної особи, який діяв на підставі довіреності, а тому рішення про порушення дисциплінарної справи та про накладення дисциплінарного стягнення у виді попередження прийнято КДКА з порушенням чинного законодавства, що регулює спірні правовідносини.

Окружний адміністративний суд позов задовольнив частково: визнав протиправним і скасував рішення дисциплінарної палати КДКА. У задоволенні решти позовних вимог суд відмовив.

Апеляційний адміністративний суд скасував постанову суду першої інстанції в частині відмови у задоволенні позовних вимог та прийняв у цій частині нове рішення – про задоволення позовних вимог.

Мотивація касаційної скарги: КДКА вказує, що спірні правовідносини підлягають розгляду в порядку цивільного, а не адміністративного судочинства, оскільки відповідач не є суб'єктом владних повноважень у розумінні положень КАС України.

Правова позиція Верховного Суду: діяльність адвокатури, реалізація нею функцій захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі невизначеному колу осіб свідчить про суспільний інтерес, а отже, і публічно-правовий характер правовідносин.

Відповідно до ст. 33 Законом України від 05 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом. Дисциплінарне провадження – процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку. Дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється КДКА за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України.

Згідно з ч.ч. 1 та 5 ст. 50 Закону № 5076-VI КДКА утворюється з метою визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів.

До повноважень КДКА належать:

1. організація та проведення кваліфікаційних іспитів;
2. прийняття рішень щодо видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту;
3. прийняття рішень про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю;
4. здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвокатів;
5. вирішення інших питань, віднесених до повноважень КДКА цим Законом, рішеннями конференції адвокатів регіону, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України.

Аналізуючи наведені норми матеріального та процесуального права, враховуючи мету створення та коло повноважень КДКА, можна дійти висновку, що КДКА наділена владними управлінськими повноваженнями щодо набуття особою статусу адвоката та притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Висновки: спір про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є публічно-правовим спором, на який поширюється юрисдикція адміністративних судів.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 жовтня 2019 року
у справі № 160/109/19

*Щодо юрисдикції спорів про відкликання
особи з посади члена Кваліфікаційно-дисциплінарної
комісії адвокатури*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до Ради адвокатів, Конференції адвокатів, третя особа – КДКА, з вимогами про визнання протиправним та скасування рішення Конференції адвокатів в частині дострокового відкликання ОСОБА_1 з посади члена кваліфікаційної палати КДКА.

Окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, відмовив у відкритті провадження в адміністративній справі.

Відмовляючи у відкритті провадження в адміністративній справі суд першої інстанції дійшов висновку, з яким погодився й апеляційний суд, що компетентним судом для вирішення спору у цій справі є суд цивільної юрисдикції.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що суди дійшли помилкового висновку про те, що вирішення цього спору не відноситься до юрисдикції адміністративного суду. Позивач стверджує, що предмет її позову виходить за межі функціонування самого адвокатського самоврядування, оскільки оскаржуване рішення щодо відкликання та виборів нових членів КДКА створює наслідки щодо осіб, які бажають отримати доступ до адвокатської діяльності, а також отримання такого дозволу через допуск та складання іспитів.

Правова позиція Верховного Суду: до адміністративного суду можуть бути оскаржені рішення, дії та бездіяльність суб'єкта владних повноважень, що виникають у зв'язку зі здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності встановлено інший порядок судового провадження.

Визначальною ознакою справи адміністративної юрисдикції є суть (зміст, характер) спору. Публічно-правовий спір, на який по-

ширюється юрисдикція адміністративних судів, є спором між учасниками публічно-правових відносин і стосується саме цих відносин.

У справі, яка розглядається, позивачка просить визнати проти-правним та скасувати рішення Конференції адвокатів, яким її достроково відкликано з посади члена кваліфікаційної палати КДКА.

Відповідно до ч. 1 ст. 50 Закону України від 5 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) КДКА утворюється з метою визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів. КДКА підконтрольна та підзвітна конференції адвокатів регіону.

Голова та члени КДКА обираються конференцією адвокатів регіону з числа адвокатів, стаж адвокатської діяльності яких становить не менше п'яти років та адреса робочого місця яких знаходиться відповідно в Автономній Республіці Крим, області, місті Києві, місті Севастополі і відомості про яких включено до Єдиного реєстру адвокатів України, строком на п'ять років. Одна й та сама особа не може бути головою або членом КДКА більше ніж два строки підряд. Голова КДКА організовує і забезпечує ведення діловодства КДКА. Голова, член КДКА може бути достроково відкликаний з посади за рішенням конференції адвокатів регіону, яка обрала його на посаду (ч. 2 ст. 50 Закону № 5076-VI).

Ч. 5 ст. 50 зазначеного Закону передбачено, що до повноважень КДКА належать: організація та проведення кваліфікаційних іспитів; прийняття рішень щодо видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту; прийняття рішень про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю; здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвокатів; вирішення інших питань, віднесених до повноважень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури цим Законом, рішеннями конференції адвокатів регіону, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України. У передбачених цим Законом випадках повноваження КДКА здійснює її кваліфікаційна або дисциплінарна палата.

Висновки: коли виникає спір із правовідносин, в яких адвокатура як особлива формація реалізує надані їй правоможності в означеному сенсі, а саме: у разі обмеження права особи на заняття адвокатською діяльністю або прийняття рішення про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю, оскарження рішення про накладення дисциплінарного стягнення, інші подібні за суттю і значенням дії, зокрема й щодо делегованих державою владних повноважень, як от у разі набуття особою статусу

члена КДКА та його дострокове відкликання, то такий спір за наявності для цього підстав може підпадати під ознаки публічно-правового, на який поширюється юрисдикція адміністративних судів.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Юрисдикція спорів.
Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 29 серпня 2018 року
у справі № 804/11334/15

*Щодо юрисдикції спорів про скасування рішення
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернувся до адміністративного суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, в якому просив скасувати рішення відповідача, яким відносно позивача застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді попередження.

Окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, провадження у справі закрити на підставі п. 1 ч. 1 ст. 157 КАС України.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_3 зазначив, що позивач звертався з таким самим позовом до місцевого загального суду першої інстанції, який постановив рішення про відмову у задоволенні позову, посилаючись на постанову Верховного Суду України від 27.01.16 року, в якій висловлено позицію, що дана категорія справ підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства України. На підставі викладеного скаржником ставиться питання про скасування оскаржуваних судових рішень з направленням справи до суду першої інстанції для продовження розгляду.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 2 ст. 2 КАС до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення,

дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження.

Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 17 КАС України визначено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори, зокрема спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень дій чи бездіяльності.

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатура України – це недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом. Адвокатуру України складають всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність.

Таким чином, діяльність адвокатури, реалізація нею функцій захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі невизначеному колу осіб свідчить про суспільний інтерес, а отже, і публічно-правовий характер правовідносин.

Висновки: аналізуючи наведені норми матеріального та процесуального права, враховуючи мету створення та коло повноважень КДКА, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що КДКА наділена владними управлінськими повноваженнями щодо набуття особою статусу адвоката та притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

З огляду на викладене, цей спір є публічно-правовим, оскільки стосується притягнення адвоката ОСОБА_3 до дисциплінарної відповідальності.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Захист честі, гідності, ділової репутації.

Юрисдикція: адміністративна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 11 квітня 2023 року
у справі № 640/30119/20

*Щодо видалення недостовірних відомостей
про адвоката володільцем/розпорядником
персональних даних на підставі рішення суду*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України, в якому просить:

визнати протиправною бездіяльність відповідача щодо невідображення в порушення вимог статей 1, 6, 14, 16 Закону України «Про захист персональних даних», статей 10-1, 24 Закону України «Про доступ до публічної інформації», частин першої, другої та сьомої статті 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», що має наслідком порушення основоположного його права на заборону втручання в особисте життя (професійна діяльність), достовірної інформації у формі відкритих даних про адвоката ОСОБА_1 на офіційному веб-сайті відповідача та в профайлі Єдиного реєстру адвокатів України (далі – ЄРАУ);

зобов'язати Недержавну некомерційну професійну організацію «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України оприлюднити на офіційному веб-сайті інформацію про скасування рішень Ради адвокатів України, видалити з розділу «Інші відомості», передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Порядком ведення єдиного реєстру адвокатів України, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2012 року № 26 (далі – Порядок № 26) профайлу ЄРАУ інформацію про скасування рішення Ради адвокатів міста «Про видачу свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю ОСОБА_1», у зв'язку зі скасуванням судами рішення відповідача та принести офіційне вибачення ОСОБА_1 за безпідставне втручання в особисте життя та порушення його професійних прав шляхом розміщення на офіційному веб-сайті відповідача;

стягнути з відповідача на користь ОСОБА_1 кошти на відшкодування шкоди, заподіяної його бездіяльністю, в сумі 286138,85 грн, до якої належить додати будь-які податки.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позовні вимоги задоволено частково.

Оцінка суду: Рада адвокатів України діє у системі органів Національної асоціації адвокатів України, спрямовуючи, зокрема, свою діяльність на забезпечення гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних та соціальних прав адвокатів.

При цьому саме на Раду адвокатів України профільний Закон № 5076-VI покладає обов'язок із забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України з метою збирання, зберігання, обліку та надання достовірної інформації про чисельність і персональний склад адвокатів України, адвокатів іноземних держав, які відповідно до цього Закону набули права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, про обрані адвокатами організаційні форми адвокатської діяльності.

Інформація ж, яка внесена Радою адвокатів України до Єдиного реєстру адвокатів України, є відкритою та міститься на офіційному веб-сайті Національної асоціації адвокатів України.

Як висновується з приписів статті 17 Закону № 5076-VI, до ЄРАУ вноситься інформація про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю. При цьому з метою ведення ЄРАУ обробка персональних даних дозволяється відповідно до законодавства з питань захисту персональних даних.

Судами встановлено, що в особистому профайлі позивача: у розділі «Інші відомості, передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Порядком № 26» вказано: «Рішенням Ради адвокатів України скасовано рішення Ради адвокатів міста «Про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю ОСОБА_1».

Отже, у профайлі позивача, який міститься на офіційному веб-сайті Національної асоціації адвокатів України, відображена недостовірна інформація, оскільки рішення Ради адвокатів України визнано протиправним та скасовано в межах адміністративної справи.

У доводах касаційної скарги позивач вказує, що його персональні дані не змінювались, а недостовірну інформацію, яка дискредитує позивача у професійному плані, в його профайлі створив і розмістив саме відповідач.

Зобов'язуючи Недержавну некомерційну професійну організацію «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України відобразити в ЄРАУ у профайлі адвоката ОСОБА_1 достовірну інформацію, суди не звернули увагу, що позов ґрунтується на приписах, зокрема, Закону України «Про захист персональних

даних». Таким чином, встановивши у персональних даних позивача недостовірну інформацію, яка дискредитує його у професійному плані, суди повинні були обрати ефективний спосіб захисту порушеного права з урахуванням вимог вказаного Закону, що не суперечуватиме профільному Закону № 5076-VI.

Згідно з пунктами 5, 6 частини другої статті 17 до ЄРАУ вноситься: інформація про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю; інші відомості, передбачені цим Законом.

Порядком № 26 передбачено вилучення інформації щодо зупинення, припинення або поновлення права на заняття адвокатською діяльністю, якщо таке вилучення відповідає підставам, визначеним Законом.

У частині другій статті 15 Законом України «Про захист персональних даних» визначені випадки, у разі настання яких персональні дані підлягають видаленню або знищенню. Однією з таких підстав є набрання законної сили рішенням суду щодо видалення або знищення персональних даних (п.4 ч. 2 ст.15 вказаного Закону).

Крім того у пункті 3.1.6. Порядку № 26, до ЄРАУ вносяться інші відомості, передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», рішеннями Ради адвокатів України або внесення яких вимагається командами програмного забезпечення бази даних ЄРАУ, в тому числі відмітки про сплату внесків та електронна адреса, електронний варіант фотокартки адвоката, інформація про підвищення кваліфікації, які є обов'язковими для внесення адміністраторами ЄРАУ.

Таким чином у наведеному у пункті 3.1.6. Порядку № 26 переліку відомостей в розділі «Інші відомості, передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та «Порядком ведення Єдиного реєстру адвокатів України» не передбачено внесення відмітки стосовно скасування рішень Ради адвокатів України щодо зупинення, припинення або поновлення права на заняття адвокатською діяльністю на підставі судового рішення.

Натомість підстава для видалення відомостей з персональних даних передбачена пунктом 4 частини другої статті 15 Закону України «Про захист персональних даних».

За такого правового врегулювання та обставин справи належним і достатнім способом захисту порушених прав позивача є саме видалення інформації про скасування рішення Ради адвокатів.

Висновки: для обрання належного і достатнього способу захисту порушених прав позивача варто проаналізувати приписи статті 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у зв'язку зі статтею 15 Законом України «Про захист персональних даних», в якій врегульовано підстави видалення або знищення персональних даних.

З аналізу наведених правових норм висновується, що у разі відображення у персональних даних особи недостовірних відомостей, які впливають, зокрема, на її ділову репутацію така інформація підлягає видаленню володільцем/розпорядником персональних даних на підставі набрання законної сили рішенням суду щодо видалення або знищення персональних даних.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Захист честі, гідності, ділової репутації.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 10 червня 2019 року
у справі № 680/195/17

*Щодо спростування недостовірної інформації,
зазначеної в скаргі до дисциплінарної палати
кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до ОСОБА_2 про зобов'язання спростувати недостовірну інформацію.

ОСОБА_1 просив зобов'язати ОСОБА_2 спростувати недостовірну інформацію, що викладена ним у скаргі про притягнення ОСОБА_5 до дисциплінарної відповідальності, що була подана до КДКА, а саме про те, що ОСОБА_1 підготував позовну заяву у справі та в порушення пункту 5.1 договору відмовився представляти його інтереси, надавав йому консультації, під час яких отримав інформацію, яку використав при наданні правової допомоги ПАТ «Новоушицьке АТП 16843», готував скаргу на дії державного виконавця та перешкоджав виконанню судового рішення про стягнення коштів на його користь шляхом подачі відповідної заяви до КДКА.

Рішенням районного суду, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Рішення судів першої та апеляційної інстанцій мотивовані тим, що звернення ОСОБА_2 до КДКА як органу, уповноваженого згідно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вирішувати питання дисциплінарної відповідальності адвокатів, не є поширенням недостовірної інформації, оскільки здійснювалось відпо- відачем у порядку, визначеному нормами чинного законодавства для оскарження дій позивача.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначає, що в звер- ненні були вказані завідомо неправдиві відомості, а тому потрібно спростувати недостовірну інформацію.

Правова позиція Верховного Суду: згідно зі ст. 201 ЦК України честь, гідність і ділова репутація є особистими немайновими блага- ми, які охороняються цивільним законодавством.

У ч. 1 ст. 277 ЦК України передбачено, що фізична особа, особи- сті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї не- достовірної інформації, має право на спростування цієї інформації.

Тлумачення ст. 277 ЦК України свідчить, що позов про спросту- вання недостовірної інформації підлягає задоволенню за такої су- купності умов: поширення інформації, тобто доведення її до відома хоча б одній особі в будь-який спосіб; поширена інформація стосу- ється певної фізичної чи юридичної особи, тобто позивача; поширен- ня недостовірної інформації, тобто такої, яка не відповідає дійсності; поширення інформації, що порушує особисті немайнові права; вра- хування положень ст. 10 Конвенції про захист прав людини і осно- воположних свобод та практики Європейського суду з прав людини щодо її застосування.

Згідно ч. 1 ст. 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокат- ську діяльність» право на звернення до кваліфікаційно-дисциплі- нарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адво- ката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки.

Оскільки звернення ОСОБА_2 до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) свідчить про реалізацію осо- бою права, передбаченого частиною першою статті 36 Закону Украї- ни «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та не є поширенням недостовірної інформації, суди зробили обґрунтований висновок про відсутність підстав для задоволення позову.

Висновки: у разі, якщо особа звертається до кваліфікаційно-дис- циплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідаль- ності, та в якій міститься та чи інша інформація, проте яка в ході перевірки не знайшла свого підтвердження, вказана обставина

не може сама по собі бути підставою для задоволення позову, оскільки в такому випадку мала місце реалізація особою права, передбаченого ч. 1 ст. 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а не поширення недостовірної інформації.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Деліктні (недоговірні) спори. Відшкодування шкоди.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 09 жовтня 2019 року
у справі № 646/1591/18

*Щодо наслідків порушення особливого порядку
проведення оперативно-розшукових заходів
чи слідчих дій стосовно адвоката*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Державної казначейської служби України, прокуратури, ГУ Державної фіскальної служби України про стягнення моральної шкоди, завданої незаконними діями органу, що здійснює досудове розслідування, прокуратури та суду.

Рішенням суду першої інстанції частково задоволено позовні вимоги ОСОБА_1. Стягнуто з Державного бюджету України на користь ОСОБА_1 моральну шкоду в розмірі 8 000,00 грн. У задоволенні решти позовних вимог відмовлено. Постановою апеляційного суду збільшено розмір стягнутого на користь ОСОБА_1 відшкодування моральної шкоди до суми 60 000,00 грн.

Мотивація касаційної скарги: ГУ ДФС України вказує, що судами не враховано та не надано належної оцінки тому факту, що проведення обшуку проводилось не на робочому місці адвоката, а у офісному приміщенні.

Правова позиція Верховного Суду: ч. 2 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено особливості проведення окремих слідчих дій та заходів забезпечення кримінального провадження стосовно адвоката. У разі проведення обшуку

чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката слідчий суддя, суд у своєму рішенні в обов'язковому порядку зазначає перелік речей, документів, що планується відшукати, виявити чи вилучити під час проведення слідчої дії чи застосування заходу забезпечення кримінального провадження, а також враховує вимоги п.п. 2-4 ч. 1 цієї статті.

З метою забезпечення дотримання вимог цього Закону щодо адвокатської таємниці під час проведення зазначених процесуальних дій представнику ради адвокатів регіону надається право ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення процесуальних дій, що зазначаються в протоколі.

Неявка представника ради адвокатів регіону за умови завчасного повідомлення ради адвокатів регіону не перешкоджає проведенню відповідної процесуальної дії.

Адресою робочого місця адвоката є місцезнаходження обраної адвокатом організаційної форми адвокатської діяльності або адреса фактичного місця здійснення адвокатської діяльності, якщо вона є відмінною від місцезнаходження обраної адвокатом організаційної форми адвокатської діяльності. У разі наявності декількох адрес робочих місць адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України вноситься лише одна адреса робочого місця адвоката (ч. 2 ст. 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Відповідно до п. 3.3 Порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України адресою робочого місця адвоката є місцезнаходження обраної адвокатом організаційної форми адвокатської діяльності або адреса фактичного місця здійснення адвокатської діяльності, якщо вона є відмінною від місцезнаходження обраної адвокатом організаційної форми адвокатської діяльності, згідно із заявою адвоката. У разі наявності декількох адрес робочих місць адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України за заявою адвоката вноситься лише одна адреса робочого місця.

ОСОБА_1 посилався на те, що при проведенні обшуку на його робочому місці адвоката службовими особами органу слідства під час проведення досудового розслідування був порушений порядок проведення обшуку, передбачений ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Висновки: під час проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката має бути присутній представник ради адвокатів регіону, крім випадків, передбачених абзацом четвертим цієї частини. Для забезпечення його участі службова особа, яка буде проводити відповідну слідчу дію чи застосовувати захід забезпечення кримінального провадження, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону за місцем проведення такої процесуальної дії.

Зважаючи на те, що офісні приміщення, де було проведено обшук та вилучення майна, є робочим місцем адвоката ОСОБА_1, висновки місцевого суду про порушення прав та гарантій адвокатської діяльності позивача при проведенні обшуку у нежитлових приміщеннях та наявність підстав для відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої органом досудового розслідування, є обґрунтованими.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Адвокатська таємниця.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 26 жовтня 2021 року
у справі № 922/1865/20

*Щодо правомірності витребування територіальним
відділенням АМК у адвоката інформації,
яка підпадає під визначення адвокатської таємниці*

Фабула справи: адвокат Костирич Г. А. звернувся з позовною заявою до територіального відділення Антимонопольного комітету України про визнання протиправною та скасування вимоги обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України.

Позовні вимоги мотивовані тим, що вимога територіального відділення АМК є протиправною та такою, що підлягає скасуванню у зв'язку з тим, що витребувані названою вимогою відомості становлять адвокатську таємницю.

Справа розглядалася судами неодноразово.

Після нового розгляду рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позовні вимоги задоволено.

Мотивація касаційної скарги: територіальне відділення АМК вказує, що оскаржувані судові рішення ухвалені з неправильним застосуванням норм матеріального права та порушенням норм процесуального права за відсутності висновків Верховного Суду щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах.

Правова позиція Верховного Суду: суб'єкти господарювання, об'єднання, органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю, інші юридичні особи, їх структурні підрозділи, філії, представництва, їх посадові особи та працівники, фізичні особи зобов'язані на вимогу органу АМК, голови територіального відділення АМК, уповноважених ними працівників АМК, його територіального відділення подавати документи, предмети чи інші носії інформації, пояснення, іншу інформацію, в тому числі з обмеженим доступом та банківську таємницю, необхідну для виконання АМК, його територіальними відділеннями завдань, передбачених законодавством про захист економічної конкуренції та про державну допомогу суб'єктам господарювання (ст.22-1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України»).

Ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» одним із основних принципів адвокатської діяльності є конфіденційність, до того ж, ст. 21 цього Закону встановлено, що адвокату при здійсненні своєї професійної діяльності забороняється без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб.

Згідно ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», професійні права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються Конституцією України, цим Законом та іншими законами, зокрема: – забороняються будь-які втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності; – забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею. З цих питань зазначені особи не можуть бути допитані, крім випадків, якщо особа, яка довірила відповідні відомості, звільнила цих осіб від обов'язку зберігати таємницю в порядку, передбаченому законом; – забороняється проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності; – забороняється втручання у приватне спілкування адвоката з клієнтом; – забороняється притягати до кримінальної чи іншої відповідальності адвоката (особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю) або погрожувати застосуванням відповідальності у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності згідно із законом; – дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється в особливому порядку.

Особі, яка має статус та повноваження адвоката у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності, а не будь-якої іншої юридичної (правової) допомоги, забороняється розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю за будь-яких обставин, крім випадків чітко передбачених законодавством (наприклад, за наявності дозволу Клієнта на розголошення адвокатської таємниці).

Висновки: витребування територіальним відділенням АМК у адвоката інформації, яка підпадає під визначення адвокатської таємниці порушують гарантії адвокатської діяльності, встановлені ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 червня 2021 року
у справі № 369/13467/20

*Щодо підтвердження повноважень адвоката
на представництво
у суді малолітньої та неповнолітньої особи*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду із заявою про видачу обмежувального припису, за участю заінтересованих осіб: ОСОБА_2, районної державної адміністрації.

Ухвалою суду першої інстанції заяву залишено без розгляду.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу представника неповнолітнього ОСОБА_1 – адвоката повернуто заявнику на підставі статей 185, 356, 357 ЦПК України.

Ухвала суду апеляційної інстанції мотивована тим, що без усунення недоліків апеляційної скарги щодо надання договору про надання правової допомоги, суд апеляційної інстанції позбавлений можливості вирішити питання про відкриття апеляційного провадження, тому апеляційну скаргу, подану представником неповнолітнього ОСОБА_1 – адвокатом, відповідно до вимог статей 185, 356, 357 ЦПК України слід вважати неподаною та йому повернути.

Оцінка суду: Ордер, який виданий адвокатом і містить його підпис, є належним документом, що підтверджує повноваження на представництво особи, зокрема на подання та підписання апеляційної скарги від імені заявника.

Не відповідає правильному застосуванню норм процесуального права висновок про обов'язковість надання для підтвердження повноважень адвоката як представника одночасно з ордером договору про надання правової допомоги, оскільки ордер, який видано відповідно до Закону України «Про адвокатуру», є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката.

З огляду на зміст ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру» ордер може бути оформлений, зокрема, адвокатом лише на підставі вже укладеного договору. Крім того, адвокат несе кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу в суді, а так само за умисне невнесення адвокатом до ордера відомостей щодо обмежень повноважень, установлених договором про надання правничої допомоги (ст.400-1 КК України).

Суд апеляційної інстанції не врахував, що неповнолітня особа, яка досягла 14-річного віку, може укласти договір з адвокатом виключно за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальників, але відсутність такої згоди не нівелює правових наслідків укладення договору та наділення адвоката повноваженнями на представництво, окрім випадків визнання такого договору недійсним у судовому порядку.

Статті 4, 5 Європейської конвенції про здійснення прав дітей визначають право дитини подавати особисто або через інших осіб чи органи клопотання про призначення спеціального представника під час розгляду судовим органом справ, що стосуються її у випадках, коли внутрішнє законодавство позбавляє суб'єктів батьківської відповідальності права представляти дитину в результаті виникнення у них конфлікту інтересів з останньою.

Висновки: у випадку представництва у суді малолітньої особи адвокат повинен надати суду докази наявності згоди її батьків на укладення договору про надання правничої допомоги. Під час представництва особи, яка досягла 14-ти років, адвокат надає суду документи, що підтверджують повноваження на представництво (ордер, довіреність), без необхідності подання згоди батьків на укладення договору з таким адвокатом. При цьому суд не може вимагати пред'явлення договору про надання правової допомоги для підтвердження повноважень на представництво особи, яка досягла 14-ти років.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 лютого 2021 року
у справі № 554/213/19

Щодо вимог до ордеру на надання правової допомоги

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Інспектора роти № 4 батальйону Управління патрульної поліції в Полтавській області Департаменту патрульної поліції Панченка Олега Вадимовича, Департаменту патрульної поліції, в якому просив скасувати постанову Інспектора роти № 4 батальйону Управління патрульної поліції в Полтавській області Департаменту патрульної поліції Панченка О. В. про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі серії НК № 490669 від 04.01.2019 щодо ОСОБА_1 та закрити провадження у адміністративній справі у відношенні ОСОБА_1 у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого частиною першою статті 122 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Рішенням суду першої інстанції позов залишено без задоволення.

Справа переглядалася судами неодноразово. Ухвалою апеляційного адміністративного суду СОБА_1 повернуто скаргнику на підставі пункту 1 частини четвертої статті 298 Кодексу адміністративного судочинства України.

Оцінка суду: законодавець чітко відокремив судові органи як такі, що повинні бути окремо зазначені в ордері на надання правової допомоги, зокрема в графі «Назва органу, в якому надається правова допомога».

Звернення до суду з використанням правничої допомоги інших осіб, зокрема адвоката, при реалізації права на справедливий суд (стаття 131-2 Конституції України, статті 16, 57 Кодексу адміністративного судочинства України та стаття 10 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») передбачає надання до суду належних доказів дійсної волі особи, що є учасником справи, на уповноваження іншої особи на право надання правничої допомоги. Такі докази повинні виключати будь-які сумніви стосовно справжності та чинності такого уповноваження на момент вчинення певної процесуальної дії (докази подаються в оригіналі або у формі копії, якісно оформленої

особою, що є учасником справи, із зазначенням назви судового органу, у якому надається правова допомога позивачу), а також стосовно охоплення такої дії дійсним колом повноважень представника, делегованих йому особою, що реалізує право на справедливий суд. Представник повинен демонструвати повагу до суду, підтверджуючи наявність повноважень на представництво, а також не позбавляти довірителя права знати про дії представника.

Висновки: в ордері на надання правової допомоги має бути зазначена конкретна назва органу, в якому надається правова допомога, зокрема суду.

Враховуючи викладене, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про те, що оскільки в ордері не зазначено органу, у якому адвокат надає правову допомогу, а тому такий ордер не можна визнати документом, що посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги у суді апеляційної інстанції.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 липня 2021 року
у справі № 237/319/20

*Щодо підтвердження повноважень адвоката
у кримінальному процесі*

Фабула справи: ухвалою слідчого судді відмовлено в задоволенні скарги адвоката на постанову слідчого ВП ГУНП про закриття кримінального провадження.

Ухвалою судді апеляційного суду подану апеляційну скаргу адвоката повернуто особі, яка її подала. Своє рішення, суд апеляційної

інстанції обґрунтував тим, що адвокат всупереч вимогам ст. 50 КПК України на підтвердження своїх повноважень у даному кримінальному провадженні не додала до поданої апеляційної скарги договір про надання правової допомоги, а лише підтвердила свої повноваження доданими копіями свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю та ордеру на надання правничої (правової) допомоги.

Мотивація касаційної скарги: адвокат стверджує, що вона до апеляційної скарги долучила копії свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю та ордеру на надання правничої (правової) допомоги. При цьому, адвокат посилається на висновок об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду, який міститься в постанові від 18 листопада 2019 року № 51-5496кмо18 (справа № 686/24639/17) про те, що повноваження захисника мають вважатися підтвердженими, якщо до свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю захисник надав хоча б один з документів, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України, – ордер, договір або доручення.

Правова позиція Верховного Суду: перелік документів, що засвідчують повноваження адвоката у кримінальному провадженні, встановлено у ч. 1 ст. 50 КПК України. Зокрема, повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Таким чином, у ч. 1 ст. 50 КПК України законодавець закріпив дві групи документів, наявність яких підтверджує повноваження захисника на участь у конкретному кримінальному провадженні та які обов'язково надаються суду: документ, що підтверджує право особи на заняття адвокатською діяльністю (оскільки захисником може бути тільки адвокат), та документи, що підтверджують право цієї особи бути захисником (здійснювати захист у конкретному кримінальному провадженні).

При цьому, законодавець у ч. 1 ст. 50 КПК України імперативно закріпив надання адвокатом свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю (п. 1 ч. 1 ст. 50 КПК України) та документа з передбаченого в п. 2 ч. 1 цієї статті альтернативного переліку документів. Тобто зобов'язав адвоката надати суду свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та надав право альтернативного вибору щодо документів, передбачених у п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України, якими може бути підтверджено повноваження захисника у кримінальному провадженні.

Висновки: нормами КПК України не передбачено надання договору про надання правової допомоги у кримінальному провадженні, який повинен бути укладений між адвокатом та клієнтом, його копії або витягу разом із свідоцтвом про право на зайняття адвокатською

діяльністю. Кримінальне процесуальне законодавство встановлює, що обов'язковими документами для підтвердження повноважень адвоката є свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю та один із документів, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 липня 2021 року
у справі № 904/6342/20

*Щодо юридичного значення вказівки
в ордері про те, що правова допомога надається
у судах всіх інстанцій*

Фабула справи: ТОВ «Порше Лізинг Україна» звернулося до господарського суду з позовом до ФОП про стягнення 42 058,11 грн. – заборгованості за лізинговими платежами; 85 193,70 грн. – заборгованості за платежами за фактичне використання об'єкта лізингу; 967,91 грн. – 3% річних за час прострочення грошового зобов'язання за лізинговими платежами; 1 642,02 грн. – 3% річних за час прострочення грошового зобов'язання за платежами за фактичне використання об'єкту лізингу; 420,58 грн. – інфляційних втрат за час прострочення грошового зобов'язання за лізинговими платежами; 766,74 грн. – інфляційних втрат за час прострочення грошового зобов'язання за платежами за фактичне використання об'єкту лізингу; 6 345,15 грн. – пені у розмірі 10% від простроченої заборгованості; 107 306,77 грн. – суму інших витрат за договором про фінансовий лізинг, 15 000,00 грн. – витрат на правничу допомогу адвоката та судовий збір.

Ухвалою господарського суду позовну заяву ТОВ «Порше Лізинг Україна» залишено без розгляду.

Постановою апеляційного господарського суду ухвалу господарського суду скасовано; справу направлено для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Постанову суду апеляційної інстанції мотивовано тим, що повноваження представника позивача, який надає професійну правничу допомогу у справі, підтверджені документами, що видані в установленому законом порядку та копії яких наявні в матеріалах справи, а тому висновок суду першої інстанції про відсутність повноважень представника позивача є таким, що не відповідає наявним у справі доказам та суперечить приписам чинного законодавства.

Оцінка суду: ордер, який виданий відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката. Надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом із ордером ГПК України не вимагає.

Законодавець чітко відокремив судові органи як такі, що повинні бути окремо зазначені в ордері на надання правової допомоги, зокрема в графі «Назва органу, в якому надається правова допомога».

Отже, в ордері на надання правової допомоги має бути зазначено не абстрактний орган державної влади, а конкретна назва такого органу, зокрема суду.

Висновки: вказівка в ордері у графі «Назва органу, в якому надається правова допомога» про те, що правова допомога надається у судах всіх інстанцій є достатнім та необхідним підтвердженням того, що адвокат уповноважений надавати правову допомогу клієнту та представляти його інтереси в будь-яких судах України, а тому не вимагає уточнення/зазначення територіальної, інстанційної, предметної та суб'єктної юрисдикції судів.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ

РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ

Унікальна можливість відібрати з мільйонів рішень лише ті, що містять правову позицію

РІШЕННЯ З ПРАВОВИМИ ВИСНОВКАМИ, ВІД ЯКИХ БУЛО ВІДСТУПЛЕНО

Попередження про неактуальність правової позиції, якщо Верховний Суд змінив усталену практику та можливість перейти на більш актуальну правову позицію за допомогою зв'язків

РІШЕННЯ, ЯКИМИ ВС ВІДСТУПИВ ВІД ІНШИХ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ

Позначення рішення Верховного Суду, яким було змінено попередню судову практику

ЛІЧИЛЬНИК ПОСИЛАНЬ НА СПРАВУ

Лічильник підкаже, як часто в інших справах посилаються на правову позицію, викладену у цій справі. Можливість сортування за посиланнями дозволить знайти найзастосованіший правовий висновок за певним запитом

КАТЕГОРИЗАТОР ПРЕЦЕДЕНТІВ ВС

Можливість відібрати правові позиції Верховного Суду за матеріальними та процесуальними ознаками

ПОШУК РІШЕНЬ ЗА НОРМАМИ ПРАВА

Перехід з норми законодавства (стаття) на судові рішення, в яких застосовувалась така норма, та можливість зворотного переходу з тексту судового рішення на статтю

МОНІТОРИНГ СУДОВИХ СПРАВ ТА ПОШУКОВИХ ЗАПИТІВ

Повідомлення про нові рішення та засідання у судовій справі, появу нових правових позицій та судових рішень за певним запитом, надходитимуть на телефон, імейл та в особистий кабінет

АВТОМАТИЧНЕ ІНФОРМУВАННЯ ПРО ПОЯВУ НОВИХ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВС

Автоматичне інформування про появу в системі нових правових позицій Верховного Суду по встановленій на моніторингу категорії

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 липня 2021 року
у справі № 904/6342/20[1]

*Щодо наслідків відсутності в ордері інформації
про посвідчення адвоката України*

Фабула справи: ТОВ «Порше Лізинг Україна» звернулося до господарського суду з позовом до ФОП про стягнення 42 058,11 грн. – заборгованості за лізинговими платежами; 85 193,70 грн. – заборгованості за платежами за фактичне використання об'єкта лізингу; 967,91 грн. – 3% річних за час прострочення грошового зобов'язання за лізинговими платежами; 1 642,02 грн. – 3% річних за час прострочення грошового зобов'язання за платежами за фактичне використання об'єкту лізингу; 420,58 грн. – інфляційних втрат за час прострочення грошового зобов'язання за лізинговими платежами; 766,74 грн. – інфляційних втрат за час прострочення грошового зобов'язання за платежами за фактичне використання об'єкту лізингу; 6 345,15 грн. – пені у розмірі 10% від простроченої заборгованості; 107 306,77 грн. – суму інших витрат за договором про фінансовий лізинг, 15 000,00 грн. – витрат на правничу допомогу адвоката та судовий збір.

Ухвалою господарського суду позовну заяву ТОВ «Порше Лізинг Україна» залишено без розгляду.

Постановою апеляційного господарського суду ухвалу господарського суду скасовано; справу направлено для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Постанову суду апеляційної інстанції мотивовано тим, що повноваження представника позивача, який надає професійну правничу допомогу у справі, підтверджені документами, що видані в установленому законом порядку та копії яких наявні в матеріалах справи, а тому висновок суду першої інстанції про відсутність повноважень представника позивача є таким, що не відповідає наявним у справі доказам та суперечить приписам чинного законодавства.

Оцінка суду: відповідно до пункту 2 частини першої статті 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором

про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема: представляти і захищати права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб у суді, органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими і службовими особами, до повноважень яких належить вирішення відповідних питань в Україні та за її межами.

Таким чином, судові органи чітко відокремлені від інших органів державної влади.

Згідно з підпунктом 12 Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги від 12.04.2019 № 41 (у редакції, чинній станом на час видачі ордеру від 24.04.2020) ордер містить такі реквізити: серію, порядковий номер ордера; прізвище, ім'я, по батькові або найменування особи, якій надається правова допомога; посилання на договір про надання правової допомоги/доручення органу (установи), уповноважених законом на надання безоплатної правової допомоги, номер (у випадку наявності) та дату цього документа; назву органу, у якому надається правова допомога адвокатом, із зазначенням, у випадку необхідності, виду адвокатської діяльності відповідно до статті 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; прізвище, ім'я, по батькові адвоката, який надає правничу (правову) допомогу на підставі ордера, номер та дату його свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, найменування органу, який його видав (КДКА відповідного регіону, з 01.01.2013 року радою адвокатів відповідного регіону); номер посвідчення адвоката України, ким та коли воно видане; ким ордер виданий (назву організаційної форми): адвокатом, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально (із зазначенням адреси робочого місця); адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням (повне найменування адвокатського бюро/адвокатського об'єднання та його місцезнаходження); адресу робочого місця адвоката, якщо вона відрізняється від адреси місцезнаходження адвокатського бюро/адвокатського об'єднання, яке видає ордер; обмеження повноважень, якщо такі передбачені договором про надання правничої (правової) допомоги; дату видачі ордера; підпис адвоката, який видав ордер, у разі здійснення ним індивідуальної діяльності (у графі «Адвокат»); підпис адвоката, який надає правову допомогу, якщо ордер виданий адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням (у графі «Адвокат»); підпис керівника адвокатського бюро/адвокатського об'єднання, відтиск печатки адвокатського бюро/адвокатського об'єднання (за наявності) у випадку, якщо ордер видається адвокатським бюро/адвокатським об'єднанням; двовимірний штрих-код (QR-код) з посиланням на профайл адвоката в ЄРАУ.

Висновки: відсутність в ордері інформації про номер посвідчення адвоката України, ким та коли воно видане не впливає на дійсність такого ордеру, оскільки ордер ідентифікує особу, на ім'я якої останній виданий.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 листопада 2019 року
у справі № 648/3629/17

*Щодо належного підтвердження повноважень адвоката
у кримінальному провадженні*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджено за ч. 1 ст. 185 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 1 рік.

На вказаний вирок суду захисник в інтересах засудженого ОСОБА_1 подав апеляційну скаргу, яку апеляційний суд залишив без руху та надав строк для усунення недоліків. Суд обґрунтував прийняте рішення тим, що захисник не надав суду всі документи, передбачені ст. 50 КПК України на підтвердження своїх повноважень на здійснення захисту ОСОБА_1.

Апеляційним судом апеляційну скаргу захисника засудженого ОСОБА_1 повернуто на підставі п. 1 ч. 3 ст. 399 КПК України.

Мотивація касаційної скарги: захисник засудженого ОСОБА_1 зазначає, що суд безпідставно повернув його апеляційну скаргу через ненадання всіх документів на підтвердження його повноважень на участь у цьому кримінальному провадженні. Вказує, що він до апеляційної скарги долучив копію свідоцтва про право на заняття адвокатською ді-

яльністю та ордер. При цьому адвокат посилається на позицію Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 752/11464/16-к про те, що повноваження захисника мають вважатися підтвердженими, якщо на додаток до свідцтва про право на заняття адвокатською діяльністю захисник надав хоча б один з документів, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України, – ордер, договір або доручення.

Правова позиція Верховного Суду: перелік документів, що посвідчують повноваження адвоката у кримінальному провадженні, встановлено у ч. 1 ст. 50 КПК України. Зокрема, повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються:

1. свідцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю;
2. ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Таким чином, у ч. 1 ст. 50 КПК України законодавець закріпив дві групи документів, наявність яких підтверджує повноваження захисника на участь у конкретному кримінальному провадженні та які обов'язково надаються суду: документ, що підтверджує право особи на заняття адвокатською діяльністю (оскільки захисником може бути тільки адвокат) та документи, що підтверджують право цієї особи бути захисником (здійснювати захист у конкретному кримінальному провадженні).

При цьому законодавець у ч. 1 ст. 50 КПК України імперативно закріпив надання адвокатом свідцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю (п. 1 ч. 1 ст. 50 КПК України) та документа з передбаченого в п. 2 ч. 1 цієї статті України альтернативного переліку документів. Тобто зобов'язав адвоката надати суду свідцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та надав право альтернативного вибору щодо документів, передбачених у п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України, якими може бути підтверджено повноваження захисника у кримінальному провадженні.

Підтвердженням цьому є те, що п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України сформульовано за допомогою синтаксичної конструкції, в якій однорідні члени речення, а саме: «ордер», «договір» та «доручення», пов'язані безсполучниковим розділовим зв'язком, а між двома останніми вжито сполучник «або», який виразно вказує на альтернативний перелік, тобто передбачено можливість вибору одного з трьох зазначених у переліку документів. Крім того, якщо в такому переліку наведено умови для настання певного правового наслідку, то використання розділового сполучника «або» вказує на те, що наслідок настає за наявності хоча б однієї з перелічених умов.

Свідцтво про право на заняття адвокатською діяльністю відповідно до положень ст. 12 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є документом, що підтверджує статус адвоката. Так, особі, яка склала присягу адвоката України, радою адвокатів регіону у день

складення присяги безоплатно видаються свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України.

Згідно з ч. 2. ст. 26 зазначеного Закону ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера. Відповідно до п. п. 12.3 п. 12 Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги, затвердженого Рішенням Ради адвокатів України від 12 квітня 2019 року № 41, ордер має містити, у тому числі, й посилання на договір про надання правової допомоги/доручення органу (установи), уповноважених законом на надання безоплатної правової допомоги, номер (у випадку наявності) та дату цього документа. Тобто, ордер видається лише на підставі укладеного між сторонами договору про правничу допомогу.

З урахуванням зазначеного, єдиною підставою для здійснення адвокатської діяльності є договір про надання правової допомоги в кримінальному провадженні, який повинен бути укладений між адвокатом та клієнтом. Проте в чинній редакції КПК України не передбачено надання такого договору, його копії або витягу разом із свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю. Кримінальне процесуальне законодавство встановлює, що обов'язковими документами для підтвердження повноважень адвоката є свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю та один із документів, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України.

Висновки: відповідно до чинного національного законодавства повноваження адвоката у кримінальному провадженні слід вважати належним чином підтвердженими, якщо захисник до свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю надав хоча б один з документів, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України, а саме: або ордер, виданий відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», або договір із захисником, або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 березня 2019 року
у справі № 760/650/18

*Щодо підтвердження повноважень захисника
у кримінальному провадженні*

Фабула справи: ухвалою слідчого судді районного суду скаргу адвоката в інтересах ОСОБА_2 на бездіяльність детектива НАБУ повернуто на підставі п. 1 ч. 2 ст. 304 КПК України у зв'язку з тим, що скаргу подала особа, яка не мала права її подавати.

Не погодившись із такою ухвалою, адвокат, діючи в інтересах ОСОБА_2, подав апеляційну скаргу, яку ухвалою апеляційного суду повернуто особі, яка її подала, на підставі п. 2 п. 3 ст. 399 КПК України.

Мотивація касаційної скарги: адвокат вважає необґрунтованими висновки суду першої та апеляційної інстанцій про повернення скарг адвоката, який діяв в інтересах ОСОБА_2, оскільки вони суперечать змісту ст. 50 КПК України. Вказує, що адвокатом при подачі скарг було надано ордер на надання правової допомоги та посвідчену копію свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, а тому за відсутності договору про надання адвокатських послуг, у судів не було підстав визнавати, що адвокат не надав належних повноважень на вчинення дій як захисника.

Правова позиція Верховного Суду: із матеріалів провадження вбачається, що ОСОБА_2 відповідно до ч. 5 ст. 15 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» було укладено договір з адвокатським об'єднанням про надання йому правової допомоги. Адвокат для здійснення правової допомоги ОСОБА_2 був залучений шляхом видачі йому адвокатським об'єднанням ордера, в якому містяться посилання на договір про надання правової допомоги в районному суді та апеляційному суді.

Адвокат, який діяв в інтересах ОСОБА_2, при подачі скарг як до суду першої, так і до апеляційної інстанцій надав ордер на надання правової допомоги та посвідчену копію свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

Однак суди дійшли висновку про те, що оскільки адвокатом не надано договір про надання адвокатських послуг ОСОБА_2, то його скарги слід повернути у зв'язку з тим, що він не підтвердив належних повноважень на вчинення дій як захисника.

На думку колегії суддів, із такими висновками погодитися не можна, виходячи з наступного.

Згідно з ч. 1 ст. 50 КПК України повноваження захисника підтверджуються:

- 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю;
- 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

П. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України визначає, що повноваження захисника мають вважатися підтвердженими, якщо на додаток до документа, передбаченого п. 1, захисник надав хоча б один з документів, передбачених п. 2 ч. 1 цієї статті цього кодексу

Висновки: відповідно до ч. 1 ст. 26 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги, а документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Тобто ордер і договір є документами, які в рівній мірі посвідчують існування договірних відносин між адвокатом і його клієнтом.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 грудня 2018 року
у справі № 760/17411/17

Щодо підтвердження повноважень адвоката

Фабула справи: ухвалою районного суду задоволено клопотання прокурора, звільнено ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності за ст. 205 ч. 1 КК України на підставі ст. 49 ч. 1 п. 1 КК України, а кримінальне провадження закрито. Не погодившись з такою ухвалою, адвокат подав апеляційну скаргу, яку ухвалою апеляційного суду повернуто особі, яка її подала, на підставі ст. 399 ч. 3 п. 2 КПК України.

Мотивація касаційної скарги: адвокат вважає необґрунтованим висновок апеляційного суду про те, що він не є особою, яка має право подавати апеляційну скаргу на ухвалу суду щодо ОСОБА_1. Обґрунтовує свою скаргу тим, що між ним та ОСОБА_1 укладено договір про надання правової допомоги, відповідно до якого він є захисником ОСОБА_1 та має право на оскарження постановленої щодо неї ухвали. Зазначає, що інший адвокат ОСОБА_2, який представляв інтереси ОСОБА_1 у вказаному кримінальному провадженні, не виконував належним чином своїх обов'язків із захисту, у зв'язку із чим ОСОБА_1 було позбавлено права на захист.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 50 КПК повноваження захисника підтверджуються: 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Встановлення будь-яких додаткових вимог, крім пред'явлення захисником документа, що посвідчує його особу, або умов для підтвердження повноважень захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається.

Висновки: у цьому кримінальному провадженні адвокат на підтвердження своїх повноважень як захисника до своєї апеляційної скарги додав копії ордера, свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, договору про надання правової допомоги та додаткової угоди до вказаного договору. Зі змісту вказаного договору про надання правової допомоги, а також додаткової угоди до нього вбачається, що предметом договору про надання правової допомоги

є в тому числі і надання правової допомоги адвокатом – заявником, здійснення ним захисту особи як підозрюваної, обвинуваченої в судах всіх рівнів, у всіх кримінальних справах, що її стосуються, та оскарження цим адвокатом судових рішень, постановлених щодо цієї особи. Апеляційний суд не врахував вимоги процесуального закону щодо повноважень захисника, дійшов передчасного висновку про те, що апеляційна скарга подана особою, яка не має відповідно до ст. 393 ч. 1 п. 3 КПК України права подавати апеляційну скаргу, та повернув її особі, яка її подала на підставі ст. 399 ч. 3 п. 2 КПК України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 06 липня 2019 року
у справі № 855/229/19

Щодо документів, які підтверджують статус адвоката

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до Центральної виборчої комісії (далі – ЦВК), третя особа ОСОБА_2 з позовом про скасування постанови ЦВК в частині реєстрації кандидата у народні депутати України ОСОБА_2.

Рішенням апеляційного адміністративного суду від 02 липня 2019 року в задоволенні адміністративного позову ОСОБА_1 відмовлено.

Мотивація апеляційної скарги: ОСОБА_1 вказує на відсутність інформації щодо ОСОБА_2 в Єдиному реєстрі адвокатів України та недостовірність наданого третьою особою свідоцтва про зайняття адвокатською діяльністю, оскільки відповідно до листа Ради адвока-

тів Рішення про видачу ОСОБА_2 свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю нею не приймалося та свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю – не видавалось.

Правова позиція Верховного Суду: згідно зі ст. 12 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» особі, яка склала присягу адвоката України, радою адвокатів регіону у день складення присяги безоплатно видаються свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України.

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Рада адвокатів України забезпечує ведення Єдиного реєстру адвокатів України з метою збирання, зберігання, обліку та надання достовірної інформації про чисельність і персональний склад адвокатів України, адвокатів іноземних держав, які відповідно до цього Закону набули права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, про обрані адвокатами організаційні форми адвокатської діяльності. Внесення відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України здійснюється радами адвокатів регіонів та Радою адвокатів України.

Висновки: особа адвоката підтверджується посвідченням адвоката України та свідоцтвом про право на заняття адвокатською діяльністю. Тоді як відомості до Єдиного реєстру адвокатів України вносяться радами адвокатів регіонів та Радою адвокатів України.

Доказів, що вказаний документ визнаний у передбаченому законом порядку недійсним або є скасованим, матеріали справи не містять. Також відсутні докази щодо припинення права ОСОБА_2 на заняття адвокатською діяльністю у порядку, передбаченому законом. Таким чином, з огляду на наявність у ОСОБА_2 посвідчення адвоката України, у відповідача були відсутні підстави вважати викладені кандидатом в автобіографії відомості недостовірними.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 06 лютого 2018 року
у справі № 752/11464/16-к

*Щодо документів, що посвідчують
повноваження адвоката на надання правової допомоги*

Фабула справи: за вироком суду першої інстанції ОСОБА_7 засуджено за ч. 1 ст. 286 КК до покарання у виді штрафу в розмірі 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 2 роки.

Апеляційний суд повернув заявнику його апеляційну скаргу у зв'язку з тим, що вона подана особою, яка не має право на апеляційне оскарження. На обґрунтування свого висновку суддя-доповідач послався на те, що захисник на підтвердження своїх повноважень надав лише копії свідоцтва про право заняття адвокатською діяльністю та договору з обвинуваченим про надання правової допомоги, але не надав ордер.

Мотивація касаційної скарги: захисник засудженого вважає, що правова позиція апеляційного суду суперечить змісту ст. 50 КПК та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Правова позиція Верховного Суду: п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК: «Повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Відповідно до ч. 1 ст. 26 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги, а документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Тобто ордер і договір є документами, які в рівній мірі посвідчують існування договірних відносин між адвокатом і його клієнтом.

Висновки: п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК визначає, що повноваження захисника мають вважатися підтвердженими, якщо – на додаток до доку-

мента, передбаченого п. 1, – захисник надав хоча б один з документів, передбачених п. 2 ч. 1 цієї статті.

Відповідно до ч. 2 ст. 50 КПК «встановлення будь-яких додаткових ... умов для підтвердження повноважень захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається». Всупереч цьому положенню апеляційний суд, вимагаючи на додаток до договору надати також ордер, встановив такі додаткові умови.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 липня 2019 року
у справі № 552/21802/16-к

*Щодо особливостей подання апеляційної скарги захисником,
який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції*

Фабула справи: ухвалою слідчого судді до підозрюваного ОСОБА_1 застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

Ухвалою апеляційного суду захиснику відмовлено у поновленні строку на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу та повернуто апеляційну скаргу.

Суд апеляційної інстанції зазначив, що в порушення положень ст. 51 КПК України захисником не надано відомостей про наявність клопотання підозрюваного ОСОБА_1 про залучення як захисника адвоката, а також про наявність згоди підозрюваного і взагалі про його обізнаність щодо цього питання.

Мотивація касаційної скарги: захисник в інтересах ОСОБА_1 зазначає, що згідно з вимогами ст. 50 КПК України встановлення будь-яких додаткових вимог, крім пред'явлення захисником документа, що посвідчує його особу, або умов для підтвердження повноважень

захисника чи для його залучення до участі в кримінальному провадженні не допускається. Вважає, що положеннями ст. 51 КПК України передбачено альтернативність (вибірковість), а не обов'язковість згоди особи, зазначеної в ч. 1 ст. 45 цього Кодексу. У цьому конкретному випадку мало місце укладення угоди саме в інтересах ОСОБА_1, оскільки, як убачається зі змісту апеляційної скарги, ця скарга спрямована на прямий захист та покращення становища останнього.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з п. 3 ч. 1 ст. 393 КПК України апеляційну скаргу мають право подати підозрюваний, обвинувачений, його законний представник чи захисник.

Виходячи зі змісту ст. 50 КПК України повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю та ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Верховний Суд звертає увагу, що зі змісту апеляційної скарги захисника вбачається, що вона подана в інтересах ОСОБА_1 та спрямована на захист і покращення його становища.

За таких обставин Суд вважає, що захисник мав повноваження на подання апеляційної скарги в інтересах підозрюваного в цьому кримінальному провадженні.

Крім цього, посилання суду апеляційної інстанції на те, що попередній захисник під час ознайомлення з матеріалами кримінального провадження був ознайомлений саме з ухвалою про обрання запобіжного заходу ОСОБА_1, не є прийнятним, оскільки з наданої прокурором розписки адвоката неможливо встановити факту наявності в матеріалах кримінального провадження, з якими ознайомлювався захисник, ухвали слідчого судді щодо ОСОБА_1.

Висновки: відповідно до вимог ч. 1 ст.ст. 48, 51 КПК України захисник, який не брав участі в розгляді справи судом першої інстанції, має право подати апеляційну скаргу за умови укладення ним договору з обвинуваченим або з іншими особами, але за клопотанням чи наступною згодою обвинуваченого (засудженого).

Положеннями ст. 51 КПК України чітко не визначено ні строку надання такої «наступної згоди» обвинуваченого (засудженого), ні порядку підтвердження її наявності, у зв'язку з чим зазначена норма має застосовуватися з урахуванням обставин конкретної справи у спосіб, який не становитиме невинуватене обмеження права особи на захист.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 червня 2019 року
у справі № 607/9498/16-к

*Щодо неналежного здійснення адвокатом
обов'язків щодо захисту*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджено за:

- ч. 1 ст. 258-3 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 9 років з конфіскацією майна, яке є власністю засудженого;
- ч. 2 ст. 258-5 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 10 років з позбавленням права займатися господарською діяльністю на 3 роки та з конфіскацією майна, яке є власністю засудженого.

Апеляційний суд вирок суду першої інстанції залишив без змін.

На підставі ухвали суду першої інстанції в даному кримінальному провадженні здійснювалось спеціальне судове провадження.

Мотивація касаційної скарги: захисник засудженого ОСОБА_1 зазначає, що судом першої інстанції не було встановлено особу адвоката, а в матеріалах справи відсутні його повноваження і згода засудженого на його захист саме цим захисником. Вказує на формальну присутність захисника в судовому засіданні, який фактично погоджувався зі стороною обвинувачення.

Правова позиція Верховного Суду: з матеріалів кримінального провадження вбачається, що на виконання вимог закону щодо обов'язкової участі захисника у спеціальному судовому провадженні, органом досудового розслідування ОСОБА_1 було призначено захисника. При цьому, незважаючи на неналежне повідомлення підзахисного про дату та час судових засідань, захисник не заперечував проти здійснення спеціального судового провадження.

Також захисник не зустрічався з ОСОБА_1 протягом досудового слідства та судового розгляду справи, не узгоджував з ним лінію захисту від обвинувачення, не вживав жодних заходів, направлених на захист обвинуваченого, не заявляв жодного клопотання під час досудового та судового слідства, фактично не здійснював захист від обвинувачення за вчинення, у тому числі і особливо тяжкого злочину.

Він просив, що якщо суд в нарадчій кімнаті дійде висновку про винуватість ОСОБА_1 у вчиненні інкримінованих злочинів, призначити покарання із застосуванням ст. 75 КК України.

Висновки: зі звукозапису судових засідань вбачається, що захисник ОСОБА_1 лише формально був присутній в судових засіданнях. У судових дебатах захисник зазначив, що йому важко висловити свою думку з приводу винуватості чи невинуватості ОСОБА_1, оскільки останнього немає в засіданні. Також він не заявляв жодних заяв чи клопотань, направлених на захист ОСОБА_1, погоджувався зі всіма клопотаннями сторони обвинувачення, у зв'язку з чим судовий розгляд був неповним, одностороннім та упередженим, що призвело до порушення принципу змагальності. З урахуванням зазначеного, судові рішення щодо ОСОБА_1 підлягають скасуванню з призначенням нового розгляду в суді першої інстанції.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 січня 2019 року
у справі № 822/1734/18

Щодо належного підтвердження повноважень адвоката

Фабула справи: ТОВ «Хмельницькі барви» звернулось з позовом до Головного управління ДФС про визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення.

Ухвалою окружного адміністративного суду, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позовну заяву ТОВ «Хмельницькі барви» повернуто особі, що її подала на підставі

п. 3 ч. 4 ст. 169 КАС України. Постановляючи ухвалу, суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, зазначив, що на поданій в підтвердження повноважень адвоката ОСОБА_2 представляти інтереси позивача копії лицьової сторони ордеру не зазначено відомостей стосовно наявності або відсутності обмежень повноважень представника на вчинення від імені позивача певних процесуальних дій; вчинений же на зворотній стороні поданої до суду копії ордеру напис адвоката ОСОБА_2 щодо відсутності обмежень на вчинення процесуальних дій не може бути прийнятий судом до уваги, оскільки така відмітка повинна містити підпис позивача, який не обмежує повноважень свого представника; крім того, представником позивача не надано суду інших документів, які надають право на підписання позовної заяви від імені позивача, зокрема витягу з договору про надання правової допомоги, в якому має бути обумовлено перелік повноважень цієї особи як представника (та їх обмежень, у разі наявності).

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Хмельницькі барви» зазначає, що ані приписами ст.ст. 59, 60 КАС України, ані положеннями ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон №5076) не передбачено додаткового підтвердження повноважень адвоката, крім поданого ордеру, ще й договором про надання правової допомоги; до того ж відповідно до п. 14 Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2012 року № 36 (з наступними змінами; далі – Положення № 36), про обмеження правомочності адвоката, встановлені угодою про надання правової допомоги, на звороті ордеру зобов'язані вказати саме адвокат або керівник адвокатського об'єднання (бюро).

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 1 та 3 ст. 59 КАС України повноваження представників сторін та інших учасників справи – юридичних осіб мають бути підтверджені довіреністю юридичної особи, яка від її імені видається за підписом (електронним цифровим підписом) посадової особи, уповноваженої на це законом, установчими документами.

Відповідно до ч. 4 цієї ж статті повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону № 5076.

Ст. 26 Закону № 5076 (зокрема, її ч. 1 та 2) визначено, що адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги.

Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката

на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера.

Згідно з п. 14 Положення №36 ордер встановленої цим Положенням форми є належним та достатнім підтвердженням правомочності адвоката на вчинення дій в інтересах клієнта. Про обмеження правомочності адвоката, встановлені угодою про надання правової допомоги, останній або керівник адвокатського об'єднання (бюро) зобов'язані вказати на звороті ордера.

Реквізити ордера встановлені п. 15 Положення № 36, і в переліку останніх відсутні вказівки на необхідність вчинення безпосередньо особою, якій надається правова допомога, будь-яких застережень й відміток про обмеження правомочності адвоката та їх скріплення особистим підписом.

Висновки: ордер, який видано відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката й надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом з ордером чинна редакція КАС України не вимагає.

Такий ордер (відповідно до змісту ч. 1, 3 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») може бути оформлений адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням) лише на підставі вже укладеного договору, і адвокат несе кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу в суді, а так само умисне невнесення адвокатом до ордера відомостей щодо обмежень повноважень, встановлених договором про надання правничої допомоги.

Аналогічна позиція викладена і в постанові Великої Палати Верховного Суду від 05 грудня 2018 року у справі № П/9901/736/18 (провадження № 11-9893зі18).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: господарська

(Від якої пп відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 24 квітня 2018 року
у справі № 914/2414/17

*Щодо інформації, яку має містити довіреність,
що підтверджує повноваження адвоката як представника*

Фабула справи: ПрАТ «Київстар» звернулося у господарський суд з позовом до ТОВ «Менс» ЛТД про визнання недійсним договору купівлі-продажу.

Ухвалою господарського суду провадження у справі закрито.

Ухвалою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу ПрАТ «Київстар» на ухвалу господарського суду повернуто без розгляду.

Ухвала мотивована тим, що апеляційна скарга підписана неуповноваженою особою, а саме представником ПрАТ «Київстар» на підставі довіреності, виданої ОСОБА_6, як раднику з юридичних питань.

Мотивація касаційної скарги: ПрАТ «Київстар» вказує, що в довіреності було вказано про повноваження представника подавати та підписувати апеляційні скарги, та представником було додано копію свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, що, на думку скажника, є достатнім для підтвердження його повноважень.

Правова позиція Верховного Суду: за вимогами ч. 3 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» повноваження адвоката як захисника або представника у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Відповідно до ч. 4 ст. 60 ГПК України повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Висновки: у господарському судочинстві згідно з вимогами ст. 60 ГПК України допустимим доказом повноважень адвоката, як особи, що підписала, зокрема, апеляційну скаргу, є виключно довіреність або ордер.

За відсутності ордеру, довіреність повинна містити інформацію, що повноваження на представництво в суді надано саме адвокату, а не громадянину.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

(Відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 12 жовтня 2018 року
у справі № 908/1101/17

*Щодо належності документів,
 якими підтверджуються повноваження адвокатів*

Фабула справи: ТОВ «Ф.С.Б. Плюс» звернувся з позовом до ПрАТ «Запорізький завод «Перетворювач». Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позовних вимог відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу позивача залишено без руху та встановлено скаргнику строк для усунення її недоліків. А саме, зазначено про необхідність доплатити судовий збір та надати докази, які б підтверджували наявність у ОСОБА_10 повноважень на підписання апеляційної скарги від імені ТОВ «Ф.С.Б. Плюс». Після виконання скаргником недоліків ухвалою апеляційного суду відкрито апеляційне провадження за апеляційною скаргою, підписаною представником позивача ОСОБА_11.

Ухвалою апеляційного суду закрито апеляційне провадження на підставі п. 2 ч. 1 ст. 264 ГПК України.

Мотивація касаційної скарги: позивач зазначає про помилкове застосування судом апеляційної інстанції приписів п. 2 ч. 1 ст. 264 ГПК України.

Правова позиція Верховного Суду: за змістом ч. 4 ст. 60 ГПК повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Виходячи зі змісту ст. 131-2 Конституції України, обов'язковою вимогою для здійснення представництва іншої особи в суді є те, що таке представництво може здійснювати виключно адвокат (за винятком випадків, встановлених законом).

Ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплено перелік документів, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги: договір про надання правової допомоги; довіреність; ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Жодна норма Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не встановлює, що в довіреності, виданій на ім'я фізичної особи-адвоката, обов'язково зазначається про те, що такий представник є саме адвокатом. Не містить таких вимог ні ГПК України, ні ЦК України, яким врегульовано питання представництва за довіреністю.

У зазначеному аспекті важливим є, щоб особа, яка здійснює представництво за довіреністю, мала статус адвоката та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Тоді як довіреність визначає лише повноваження адвоката, межі наданих представникові прав та перелік дій, які він може вчиняти для виконання доручення.

Висновки: висновок апеляційного господарського суду про те, що в тексті довіреності, на підставі якої адвокат здійснює представництво в суді, обов'язково повинно бути вказано, що її видано саме адвокату, є помилковим.

Відтак об'єднана палата Касаційного господарського суду вважає за необхідне відступити від висновку Верховного Суду, здійсненому в раніше ухваленій постанові у справі № 914/2414/17 про те, що довіреність, на підставі якої адвокат здійснює представництво інтересів клієнта у суді, повинна обов'язково містити вказівку, що представник є адвокатом.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 05 грудня 2018 року
у справі № 9901/736/18

*Щодо ордера як самостійного документа
на підтвердження повноваження адвоката*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернувся до суду з позовом до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (далі – КДКП) про визнання протиправним та скасування рішення КДКП «Про накладення дисциплінарного стягнення щодо заступника керівника місцевої прокуратури ОСОБА_3 та прокурора цієї ж прокуратури ОСОБА_5» у частині накладення на ОСОБА_3 дисциплінарного стягнення у виді звільнення з органів прокуратури.

Верховний Суд у складі судді Касаційного адміністративного суду ухвалою повернув ОСОБА_3 позовну заяву на підставі п. 3 ч. 4 ст. 169 КАС України, оскільки позов підписано особою, яка не має права її підписувати.

Суд вказав, що до позову не додано документів, які б підтверджували волевиявлення ОСОБА_3 на надання повноважень адвокату ОСОБА_4 (завіреної копії або витягу з договору про надання правової допомоги) щодо представництва довірителя у Верховному Суді та права підпису процесуальних документів, що подаються до суду, та які могли б надати можливість суду перевірити обсяг наданих повноважень.

Мотивація апеляційної скарги: ОСОБА_3 посилається на те, що ст. 59 КАС України не вимагає обов'язкового надання разом з ордером копії або витягу із договору про надання правової допомоги для підтвердження повноважень адвоката як представника.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 4 ст. 59 КАС України повноваження адвоката, як представника, підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI).

За приписами ст. 26 Закону № 5076-VI адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;

4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката.

Висновки: ордер, який видано відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката. Надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом із ордером чинна редакція КАС України не вимагає.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 березня 2019 року
у справі № 904/4098/18

*Щодо підтвердження повноважень адвоката
як представника у господарському процесі*

Фабула справи: акціонерне товариство «Укртрансгаз» (далі – АТ «Укртрансгаз») звернулося з позовом про визнання укладеним договором про транспортування природного газу в редакції позивача. Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою апеляційного господарського суду повернуто апеляційну скаргу АТ «Укртрансгаз» на рішення господарського суду. Ухвала апеляційного суду обґрунтована тим, що скарга підписана особою,

яка не має права її підписувати. Доказів того, що представник позивача, який підписував апеляційну скаргу, ОСОБА_1 є адвокатом, матеріали справи не містять.

Мотивація касаційної скарги: АТ «Укртрансгаз» просить скасувати вказану ухвалу. Підставами для скасування судового акта позивач зазначає порушення норм процесуального права судом апеляційної інстанції. Скаржник зазначає про помилкове застосування судом апеляційної інстанції приписів ст.ст. 58, 60, 258, п. 1 ч. 5 ст. 260 ГПК України. Повноваження ОСОБА_1 на підписання апеляційної скарги були підтверджені довіреністю.

Правова позиція Верховного Суду: за змістом ч. 4 ст. 60 ГПК України, повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Ч. 1 та 3 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплено перелік документів, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги: договір про надання правової допомоги; довіреність; ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Встановлено, що повноваження адвоката як захисника або представника у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Згідно з п. 1 ч. 3 ст. 258 ГПК України до апеляційної скарги додаються довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо скарга подана представником і у справі немає підтвердження його повноважень.

Як встановлено апеляційним судом та вбачається з матеріалів справи, апеляційна скарга АТ «Укртрансгаз» на рішення господарського суду була подана 28.12.2018 засобами поштового зв'язку. Вказана апеляційна скарга підписана представником ОСОБА_1.

За змістом довіреності АТ «Укртрансгаз» уповноважує адвоката ОСОБА_1 представляти інтереси товариства, зокрема підписувати апеляційні скарги.

За умовами ч. 4 ст. 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» інформація, внесена до Єдиного реєстру адвокатів України, є відкритою на офіційному веб-сайті Національної асоціації адвокатів України.

Висновок: в розумінні ст. 60 ГПК України та ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» чинна та належно оформлена довіреність з необхідним обсягом повноважень є достатнім підтвердженням повноважень адвоката як представника сторо-

ни, що подає апеляційну скаргу на підписання та подання такої скарги. За наявності такої довіреності, доданої до апеляційної скарги, п. 1 ч. 3 ст. 258 ГПК України не передбачає обов'язку скаржника долучати до скарги інші документи, що посвідчують повноваження представника.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 жовтня 2019 року
у справі № 809/1440/17

*Щодо підтвердження повноважень адвоката,
призначеного особі Центром з надання
вторинної правової допомоги*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до т. в. о. начальника територіального управління Національної гвардії України, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору на стороні відповідача т.в.о. командира окремого загону спеціального призначення територіального управління Національної Гвардії України, про визнання дій неправомірними та скасування наказу.

Постанова окружного адміністративного суду про задоволення позову була скасована постановою апеляційного адміністративного суду, якою позов залишено без розгляду на підставі п. 1 ч. 1 ст. 240 КАС України, оскільки позовну заяву подано особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності.

Судом встановлено, що адвокат звернувся до суду як представник позивача ОСОБА_1, підписавши позовну заяву, посилаючись на доручення для надання безоплатної вторинної правової допомоги

ги, яким місцевий центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги призначив адвоката для надання безоплатної вторинної правової допомоги, передбаченої ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» для відповідної категорії, у межах визначених процесуальних прав і обов'язків/повноважень, протягом строку дії цього доручення. Дане доручення надано для складення процесуальних документів та представництва інтересів клієнта у справі щодо визнання незаконним та скасування наказу, зобов'язання вчинити дії. Колегією суддів встановлено, що інших документів на підтвердження повноважень адвоката до позовної заяви не долучено і такі відсутні в матеріалах справи.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1, посилаючись на порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права, а саме ст. 58 КАС України, просить постанову апеляційного суду скасувати, а постанову суду першої інстанції залишити в силі

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 25 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI), порядок та умови залучення адвокатів до надання безоплатної правової допомоги встановлюються законом. Оцінка якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної первинної правової допомоги здійснюється за зверненням органів місцевого самоврядування, а безоплатної вторинної правової допомоги за зверненням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, комісіями, утвореними для цієї мети радами адвокатів регіонів.

Згідно зі ст.26 Закону №5076-VI, адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги.

Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

За змістом ст. 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» (далі – Закон №3460-VI) (у редакції, яка діяла на час виникнення спірних правовідносин), безоплатна вторинна правова допомога – вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя. Безоплатна вторинна правова допомога включає такі види правових послуг: захист; здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складення документів процесуального характеру.

Відповідно до ч. 3 ст. 21 Закону №3460-VI, повноваження адвоката як захисника у кримінальному провадженні, для участі в розгляді справи про адміністративне правопорушення та представництва

інтересів осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами підтверджуються дорученням Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Крім цього, повноваження адвоката як представника можуть також посвідчуватися ордером, дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором про надання правової допомоги (ч. 5 ст. 58 КАС України у редакції, яка діяла до 15.12.2017).

Висновки: у разі наявності підстав для надання особі безоплатної правової допомоги Центр з надання вторинної правової допомоги має призначити такій особі адвоката, повноваження якого підтверджується дорученням Центру.

Отже, є помилковими висновки апеляційного суду про те, що адвокат позивача не мав повноважень на звернення до суду, оскільки в матеріалах справи є тільки доручення органу, уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 лютого 2019 року
у справі № 826/16295/18

*Щодо документів, які підтверджують повноваження адвоката
на здійснення судового представництва*

Фабула справи: представник позивача Громадянина Російської Федерації ОСОБА_4 – адвокат звернувся до Державної міграційної служби України з адміністративним позовом про скасування рішення

про відмову у визнанні позивача біженцем або особою, що потребує додаткового захисту та про зобов'язання прийняти рішення про визнання біженцем або особою, що потребує додаткового захисту.

Ухвалою окружного адміністративного суду адміністративний позов Громадянина Російської Федерації ОСОБА_4 повернуто позивачу.

Ухвалою апеляційного адміністративного суду апеляційну скаргу представника позивача залишено без руху, у зв'язку з недолученням до апеляційної скарги договору про надання правової допомоги/доручення органу (установи), уповноваженої законом на надання безоплатної правової допомоги, та доказу того, що особа, яка подала апеляційну скаргу є адвокатом відповідно до вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

Мотивація касаційної скарги: представник позивача Громадянина Російської Федерації ОСОБА_4 – адвокат вказує на порушення судами норм процесуального права.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 1 ст. 55 КАС України сторона, третя особа в адміністративній справі, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника.

За змістом ч. 1 ст. 59 КАС України повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені довіреністю фізичної або юридичної особи.

Ч. 4 ст. 59 КАС України передбачено, що повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Відповідно до ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ч. 2 вказаної статті передбачено, що ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката.

Згідно з практикою Європейського суду з прав людини, реалізуючи положення Конвенції про захист прав людини та основоположних

свобод, необхідно уникати занадто формального ставлення до передбачених законом вимог, тоскільки доступ до правосуддя повинен бути не лише фактичним, але й реальним. Надмірний формалізм при вирішенні питання щодо прийняття позовної заяви або скарги є порушенням права на справедливий судовий захист.

Виходячи з норм Конституції України, міжнародного права, повернення апеляційної скарги з формальних підстав унеможливило доступ позивача до правосуддя для повного захисту своїх прав та інтересів шляхом судового розгляду справи.

Висновки: ордер, який видано відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката.

Надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом з ордером, свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю чинним КАС України не передбачено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 18 вересня 2019 року
у справі № 320/5420/18

*Щодо документів, які підтверджують
повноваження адвоката як представника сторони*

Фабула справи: ТОВ «В-Н» звернулося до суду з позовом до міськрайонного відділу Державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції в області про визнання протиправними та скасування постанов державного виконавця міськрайонного відділу Державної виконавчої служби Головного те-

риторіального управління юстиції та зобов'язання відповідача зняти арешт, накладений на майно ТОВ «В-Н».

Суд першої інстанції ухвалою позовну заяву повернув у зв'язку з неусуненням її недоліків у встановлений судом строк згідно з ухвалою цього суду.

На зазначену ухвалу адвокатом від імені ТОВ «В-Н» подано апеляційну скаргу, яку апеляційний суд ухвалою повернув особі, яка її подала, на підставі п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України.

Повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції керувався тим, що на підтвердження своїх повноважень як представника ТОВ «В-Н» адвокат не додав до скарги оригінал ордеру на надання правової допомоги та належним чином завіреної копії договору про надання такої допомоги, а також свідоцтва на право зайняття адвокатською діяльністю.

Правова позиція Верховного Суду: суд вважає необхідним відступити від правового висновку, висловленого Касаційним цивільним судом у складі Верховного Суду 29 травня 2019 року у справі № 202/5348/18, згідно з яким повноваження представника, яким є адвокат, мають бути підтверджені саме оригіналом ордеру виданого на ведення справи в суді або довіреністю.

Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» не містить вказівки на класифікаційну ознаку документів, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, зокрема, за стадіями їх створення, а саме: оригінал або копію.

Висновки: повноваження адвоката як представника сторони мають бути підтверджені як оригіналом ордеру або довіреністю (оригіналом) цієї сторони, що посвідчує такі повноваження, або їх копією, засвідченою у визначеному законом порядку, зокрема, особою, яка має повноваження на засвідчення копії.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 31 жовтня 2018 року
у справі № 9901/847/18

*Щодо документів, які підтверджують правомочність
адвоката на вчинення дій в інтересах клієнта*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернувся до Верховного Суду з позовом до Президента України, за участю третіх осіб Ради Національної безпеки і оборони України, Кабінету Міністрів України, про визнання протиправним та скасування Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 травня 2018 року «Про застосування та скасування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)»» в частині введення в дію позиції 7 Додатку 1 до рішення Ради національної безпеки і оборони України.

Правова позиція Верховного Суду: за положеннями ч. 4 ст. 59 КАС України, повноваження адвоката як представника підтверджується довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Згідно зі ст. 26 цього Закону адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордером визнається письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера.

Положення ч. 4 ст. 59 КАС не містять правил, які б дозволяли адвокату підтверджувати свої повноваження поданням копії ордера, а не основного документа, з якого була зроблена ця копія.

Висновки: адвокат – як представник – для підтвердження своїх повноважень учасника справи повинен надати ордер, тобто оригінальний документ встановленої законодавством форми та змісту, з якого можна презюмувати, що він виданий на підставі договору про надання правової допомоги і підтверджує правомочність адвоката на вчинення дій в інтересах клієнта. Інші форми цього документа, як-от копії ордера будь-якого виду, зокрема й копія, завірена самим адвокатом, не замінюють обов'язку надавати ордер як основний вид документа, перший і єдиний його примірник.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 грудня 2018 року
у справі № 308/8995/17

*Щодо документів, які підтверджують
повноваження адвоката*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернувся до суду з позовом, в якому просив визнати дії протиправними та скасувати постанову виконувача обов'язків заступника начальника митниці Державної фіскальної служби України – начальника управління протидії митним правопорушенням у справі про порушення митних правил та закрити провадження у справі, у зв'язку з відсутністю складу правопорушення.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу повернуто на підставі п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України, оскільки для підтвердження повноважень адвоката на представництво скаржник до апеляційної скарги подав не встановлені процесуальним законом документи, а їх копії, посвідчені самим адвокатом, тобто подав документи,

які не можна визнати такими, що посвідчують повноваження адвоката як представника.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_2 вказує, що жоден із чинних законодавчих актів України на які посилається суд апеляційної інстанції не містить формулювання щодо надання суду саме оригіналів документів, що посвідчують повноваження представника сторони в суді. Водночас, відзначено, що законом не забороняється надання належним чином засвідчених копій таких документів.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 55 КАС України передбачено право сторони, третьої особи в адміністративній справі, а також особи, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника.

При цьому за змістом ч. 1 ст. 59 КАС України повноваження представників сторін та інших учасників справи – фізичних осіб – мають бути підтверджені довіреністю фізичної особи, яка повинна бути посвідчена нотаріально або, у визначених законом випадках, іншою особою.

Ч. 1 ст. 57 КАС України встановлено, що представником у суді може бути адвокат або законний представник.

Повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (ч. 4 ст. 59 КАС України).

За ч.ч. 1, 3 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Повноваження адвоката як захисника або представника у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Висновки: повноваження адвоката як представника сторони мають бути підтверджені оригіналом ордера або довіреністю (оригіналом) цієї сторони, що посвідчує такі повноваження, або її копією, засвідченою у визначеному законом порядку, зокрема, особою, яка має повноваження на засвідчення копії довіреності.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 лютого 2019 року
у справі № 826/10404/16

*Щодо повноважень адвоката
підписувати апеляційну скаргу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулась до суду з позовом до Головного управління Національної поліції України в області про поновлення на роботі.

Окружний адміністративний суд рішенням відмовив у задоволенні позову.

Апеляційний адміністративний суд ухвалою повернув апеляційну скаргу представника ОСОБА_1 на підставі п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 просить скасувати зазначене рішення суду та направити справу до апеляційного суду для продовження розгляду.

Правова позиція Верховного Суду: одним з документів, що підтверджує повноваження адвоката як представника, є ордер, виданий відповідно до Закону України від 5 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI).

Ордер, який виданий відповідно до Закону № 5076-VI, є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката. Надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом з ордером чинна редакція КАС України не вимагає.

Про обмеження правомочності адвоката, встановлені угодою про надання правової допомоги, останній або керівник адвокатського об'єднання (бюро) зобов'язані вказати на звороті ордера.

Обмежень правомочності адвоката, який діє в інтересах ОСОБА_1 на звороті ордера не вказано.

Згідно з практикою Європейського суду з прав людини, реалізуючи положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, необхідно уникати занадто формального ставлення до передбачених законом вимог, оскільки доступ до правосуддя повинен бути не лише фактичним, але й реальним. Надмірний формалізм при вирішенні питання щодо прийняття позовної заяви або скарги – є порушенням права на справедливий судовий захист.

Зокрема, у рішенні від 4 грудня 1995 року у справі «Беллет проти Франції» Європейський суд з прав людини зазначив, що стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року (далі – Конвенція) містить гарантії справедливого судочинства, одним з аспектів яких є доступ до суду. Рівень доступу, наданих національним законодавством, має бути достатнім для забезпечення права особи на суд з огляду на принцип верховенства права в демократичному суспільстві. Для того, щоб доступ був ефективним, особа повинна мати чітку практичну можливість оскаржити дії, які становлять втручання в її права.

У рішенні від 13 січня 2000 року у справі «Мірагаль Есколано та інші проти Іспанії» та у рішенні від 28 жовтня 1998 року у справі «Перес де Рада Каваніллес проти Іспанії» Європейський Суд з прав людини вказав, що надто суворе тлумачення внутрішніми судами процесуальної норми позбавило заявників права доступу до суду і завадило розгляду їхніх позовних вимог. Це визнано порушенням пункту 1 статті 6 Конвенції.

Висновки: виходячи з норм Конституції України, а також з норм міжнародного права, повернення адміністративного позову з формальних підстав унеможливило доступ позивача до правосуддя для повного захисту своїх прав та інтересів шляхом судового розгляду справи. Зважаючи на викладене, відсутні підстави вважати, що адвокат звернувшись в інтересах ОСОБА_1 з апеляційною скаргою, не мав права підписувати останню. За таких обставин суд апеляційної інстанції допустив порушення норм процесуального права, що призвело до постановлення незаконної ухвали, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 08 січня 2019 року
у справі № 761/39802/17

*Щодо неналежного підтвердження
повноважень адвоката
як підстави повернення касаційної скарги*

Фабула справи: до Верховного Суду подана касаційна скарга на рішення суду першої інстанції та постанову апеляційного суду Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку «ЛЕГЕНДА-12», яка підписана адвокатом Скрилем О. К.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 3 ст. 392 ЦПК України касаційна скарга підписується особою, яка її подає, або представником такої особи. До касаційної скарги, поданої представником, повинна бути додана довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника.

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 62 ЦПК України повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені довіреністю фізичної або юридичної особи.

Повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (ч. 4 ст. 62 ЦПК України).

Відповідно до п. 1 ч. 4 ст. 393 ЦПК України касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом, якщо вона подана особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

Висновки: адвокат на підтвердження своїх повноважень представляти інтереси ОСББ «ЛЕГЕНДА-12» додав до касаційної скарги копію довіреності. Проте ця довіреність не містить повноважень адвоката представляти інтереси ОСББ «ЛЕГЕНДА-12» у Верховному Суді.

Долучення до матеріалів касаційної скарги копій свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката не усувають зазначеного недоліку. За таких обставин касаційна

скарга ОСББ «ЛЕГЕНДА-12», підписана адвокатом, не може бути прийнята до розгляду Верховним Судом та підлягає поверненню.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 12 вересня 2019 року
у справі № 810/4842/18

*Щодо належного способу підтвердження
наявного обсягу повноважень у представника*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до сільської виборчої комісії, третя особа – сільська рада, в якому просив: визнати протиправним та скасувати рішення сільської виборчої комісії «Про відкликання за народною ініціативою депутатів Забірської сільської ради Києво-Святошинського району Київської області» в частині відкликання за народною ініціативою депутата сільської ради ОСОБА_1 в одномандатному виборчому окрузі № 8; визнати протиправною та скасувати постанову «Про призначення проміжних місцевих виборів депутатів Забірської сільської ради Києво-Святошинського району Київської області в одномандатних виборчих округах № 6, № 7, № 8» в частині обрання депутата сільської ради в одномандатному виборчому окрузі № 8.

Рішенням окружного суду позов задоволено. Ухвалою апеляційного адміністративного суду апеляційне провадження закрито.

Суд апеляційної інстанції виходив з того, що положення п.п. 1, 4.2 Договору, якими визначено предмет договору, права та обов'язки адвоката, не містять права адвоката Малюги В. В. на підписання

апеляційної скарги, а право на розроблення та подання заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру не є тотожним праву представника на підписання від імені сільської виборчої комісії апеляційної скарги.

Мотивація касаційної скарги: сільська виборча комісія зазначає, що відповідно до п. 4.2.2. договору про надання юридичних послуг адвокат має право користуватися правами, що передбачені даним договором та чинним законодавством України. Також право адвоката на підпис документів, які подаються до суду, зазначено в довіреності. Отже, представник має право вчиняти від імені особи, яку він представляє, усі процесуальні дії, які може вчинити ця особа.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 3 ст. 56 КАС України представники беруть участь в адміністративному процесі на основі договору або закону.

Ч. 5 ст. 58 КАС України встановлено, що повноваження адвоката як представника можуть також посвідчуватися ордером, дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором про надання правової допомоги. До ордера обов'язково додається витяг з договору, в якому зазначаються повноваження адвоката як представника або обмеження його прав на вчинення окремих процесуальних дій. Витяг засвідчується підписом сторін.

За правилами ч.ч. 1 та 2 ст. 59 КАС України повноваження на ведення справи в суді дає представникові право на вчинення від імені особи, яку він представляє, усіх процесуальних дій, які може вчинити ця особа. Розпорядження довірителя представникові, який бере участь в адміністративному процесі на основі договору, щодо ведення справи є обов'язковими для нього. Представник, який бере участь в адміністративному процесі на основі договору, має право повністю або частково відмовитися від адміністративного позову, визнати адміністративний позов, змінити адміністративний позов, досягнути примирення, передати повноваження представника іншій особі (передоручення), оскаржити судові рішення, якщо право на вчинення кожної з цих дій спеціально обумовлене у виданій йому довіреності.

Аналіз наведених положень дає підстави для висновку, що представник, через якого відповідно до ч. 1 ст. 56 КАС України має право здійснювати свою участь сторона – є самостійним учасником процесу, який по суті наділений такими ж повноваженнями, як і особа, яку він представляє, саме тому довіритель у спеціально виданій йому довіреності визначає для представника обсяг повноважень, які останній має право здійснювати для представництва в будь-якому органі від імені довірителя. До того ж довіритель має право обмежити чи розширити коло повноважень представника та надати йому право на вчинення окремих процесуальних дій, які належать до спеціальних прав сторони.

Висновки: єдиною підставою для підтвердження у представника обсягу повноважень, наданих йому довірителем є належним чином оформлена від імені довірителя довіреність зі спеціальним визначенням кола повноважень, які має здійснювати представник від імені довірителя.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 04 березня 2019 року
у справі № 813/4566/15

Про належне посвідчення повноважень адвоката

Фабула справи: ТОВ «Лабораторія електромагнітних інновацій» звернулося до окружного суду з позовом до Залізничної об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Львівській області про скасування податкового повідомлення-рішення від 15.06.2015. Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково. Позивач звернувся до суду з апеляційною скаргою, яка підписана представником за довіреністю ОСОБА_2. Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу ОСОБА_2 в інтересах ТОВ «Лабораторія електромагнітних інновацій» повернуто скаржнику, у зв'язку з тим, що додана до апеляційної скарги ксерокопія довіреності не засвідчена у встановленому законом порядку, до того ж ОСОБА_2 не надала ордеру.

Мотивація касаційної скарги: повноваження представника ТОВ «ЛЕМІ» адвоката ОСОБА_2 в суді були підтверджені виданою товариством довіреністю. При цьому до матеріалів справи було приєднано оригінал довіреності, а не її засвідчена копія.

Правова позиція Верховного Суду: за правилами ч. 8 ст. 59 КАС у разі подання представником до суду заяви, скарги, клопотання він додає довіреність або інший документ, що посвідчує його повноваження, якщо в справі немає підтвердження такого повноваження на момент подання відповідної заяви, скарги, клопотання. Відповідність копії документа, що підтверджує повноваження представника, оригіналу може бути засвідчена підписом судді (ч. 5 ст. 59 КАС). Згідно з ч. 6 ст. 59 КАС оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи. Положення наведених норм процесуального права дають підстави для висновку, що повноваження адвоката як представника сторони мають бути підтверджені оригіналом ордера або довіреністю (оригіналом) цієї сторони, що посвідчує такі повноваження, або її копією, засвідченою у визначеному законом порядку, зокрема особою, яка має повноваження на засвідчення копії довіреності. Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 20 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат має право, зокрема, посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів.

Висновки: процесуальним законом встановлено форму документів на підтвердження повноважень особи, зокрема адвоката як представника, – оригінал довіреності, ордера або ж копії цих документів, затверджених належним чином. Апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції, якщо апеляційна скарга подана особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: кримінальна

(Від якої пп відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 29 травня 2019 року
у справі № 202/5348/18

*Щодо можливості посвідчення відповідності оригіналу
копії ордера самостійно адвокатом*

Фабула справи: ОСОБА_3 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_1 про зміну та способу стягнення аліментів, які стягуються з відповідача за рішенням районного суду, на утримання сина ОСОБА_4 змінивши їх до 1/3 частини заробітку, але не менше 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку щомісячно. Ухвалою районного суду, залишеною без змін постановою апеляційного суду, відкрито провадження у справі.

ОСОБА_2 в інтересах ОСОБА_1 направив до Верховного Суду касаційну скаргу на ухвалу районного суду та постанову апеляційного суду разом з клопотанням про поновлення строку на касаційне оскарження.

ОСОБА_2 на підтвердження своїх повноважень здійснювати представництво інтересів ОСОБА_1 у Верховному Суді подав копію ордера, відповідність якої оригіналу засвідчена його підписом.

Правова позиція Верховного Суду: згідно із ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката (ч. 2 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» договір про надання правової допомоги це домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро,

адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Згідно з ч. 3 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» повноваження адвоката як захисника або представника у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Ч. 4 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено, що адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, у тому числі з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій.

Відповідно до п.п. 4, 5, 14, 15 Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2012 року № 36, ордер видається адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням та повинен містити обов'язкові реквізити, передбачені цим Положенням. В Україні встановлюється єдина, обов'язкова для всіх адвокатів, типова форма ордера, яку затверджує Рада адвокатів України.

Ордер встановленої цим Положенням форми є належним та достатнім підтвердженням правомочності адвоката на вчинення дій в інтересах клієнта. Про обмеження правомочності адвоката, встановлені угодою про надання правової допомоги, останній або керівник адвокатського об'єднання (бюро) зобов'язані вказати на звороті ордера.

Ордер містить наступні реквізити: серію, порядковий номер ордера; прізвище, ім'я, по батькові або найменування особи, якій надається правова допомога; посилання на договір про надання правової допомоги/доручення органу (установи), уповноважених законом на надання безоплатної правової допомоги, номер (у випадку наявності) та дату цього документа; назву органу, в якому надається правова допомога адвокатом із зазначенням, у випадку необхідності, виду адвокатської діяльності, відповідно до ст. 19 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; прізвище, ім'я, по батькові адвоката, який надає правову допомогу на підставі ордера, номер та дату його свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, найменування органу, який його видав (КДКА відповідного регіону, з 1 січня 2013 року радою адвокатів відповідного регіону); номер посвідчення адвоката України, ким та коли воно видане; ким ордер виданий (назву організаційної форми): адвокатом, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально (із зазначенням адреси робочого місця); адвокатським

бюро, адвокатським об'єднанням (повне найменування адвокатського бюро/адвокатського об'єднання та його місцезнаходження); адресу робочого місця адвоката, якщо вона відрізняється від адреси місцезнаходження адвокатського бюро/адвокатського об'єднання, яке видає ордер; дату видачі ордера; підпис адвоката, який видав ордер, у разі здійснення ним індивідуальної діяльності (у графі «Адвокат»); підпис адвоката, який надає правову допомогу, якщо ордер виданий адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням (у графі «Адвокат»); підпис керівника адвокатського бюро/адвокатського об'єднання, відтиск печатки адвокатського бюро/адвокатського об'єднання у випадку, якщо ордер видається адвокатським бюро/адвокатським об'єднанням.

Аналіз наведених положень законодавства дає підстави для висновку, що, по-перше, повноваження представника позивача, яким є адвокат, повинні бути підтверджені оригіналом ордера виданого на ведення справи в суді, або довіреністю; по-друге, ордер на відміну від довіреності не вказує обсяг повноважень, наданих адвокатом.

Слід також зазначити, що повноваження адвоката, зокрема, у даному випадку щодо підписання касаційної скарги, повинно підтверджуватись домовленістю сторін у договорі про надання правової допомоги, який засвідчує існування між клієнтом та адвокатом домовленості стосовно об'єму наданих йому повноважень, шляхом окремого визначення такої дії у договорі.

Відповідно до ст. 62 ЦПК України, повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». Відповідність копії документа, що підтверджує повноваження представника, оригіналу може бути засвідчена підписом судді. Оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

Згідно з вимогами ст. 62 ЦПК України ордер, який посвідчує повноваження адвоката як представника, подається в оригіналі. Відповідність оригіналу копії ордера може бути посвідчена підписом судді, після чого копія приєднується до матеріалів справи.

Висновки: можливості посвідчення відповідності оригіналу копії ордера самостійно адвокатом положеннями ЦПК України і Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» не передбачено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

(Відступлено)

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 липня 2020 року
у справі № 320/5420/18[1]

*Щодо права адвоката посвідчувати копії документів
у справах, зокрема й копії ордера*

Фабула справи: Товариство звернулося до суду з позовом про визнання протиправними та скасування постанов державного виконавця відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції та зобов'язання відповідача зняти арешт, накладений на майно Товариства.

Окружний адміністративний суд ухвалою позовну заяву Товариства повернув у зв'язку з неусуненням її недоліків у встановлений судом строк згідно з ухвалою цього суду. На зазначену ухвалу суду першої інстанції про повернення позовної заяви адвокатом від імені Товариства подано апеляційну скаргу, яку апеляційний адміністративний суд ухвалою повернув особі, яка її подала, на підставі п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України.

Повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції керувався тим, що на підтвердження своїх повноважень як представника Товариства адвокат не додав до скарги оригінал ордера на надання правової допомоги та належним чином завіреної копії договору про надання такої допомоги, а також свідоцтва на право зайняття адвокатською діяльністю. У зв'язку з цим апеляційний суд дійшов висновку про відсутність у матеріалах справи документа, який би підтверджував рішення Товариства реалізувати своє право на подання апеляційної скарги не самостійно, а через представника-адвоката.

Мотивація касаційної скарги: адвокат зазначає, що, ордер, який видано відповідно до Закону України від 5 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (у редакції, чинній на час постановлення оскаржуваної ухвали; далі – Закон № 5076-VI), є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката, а ст. 59 КАС не вимагає обов'язкового надання разом з ордером копії або витягу з договору про надання правової допомоги для підтвердження повноважень адвоката як представника. Такого ж висновку дійшла Велика Палата Верховного Суду у постанові від 5 грудня 2018 року у справі № 9901/736/18 (провадження № 11-989зай18).

Скаржник також посилається на те, що положення ч. 4 ст. 59 КАС не вимагає від адвоката як представника обов'язку надавати саме

оригінал ордеру на підтвердження повноважень. При цьому для підтвердження власних повноважень разом з апеляційною скаргою представником Товариства – адвокатом – було надано належним чином завірені копії як договору про надання правової допомоги, так і ордеру на надання правової допомоги.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 1 ст. 55 КАС сторона, третя особа в адміністративній справі, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника.

Відповідно до ч. 1 ст. 57 КАС представником у суді може бути адвокат або законний представник.

Згідно із ч. 4 ст. 59 КАС повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданими відповідно до Закону № 5076-VI. Згідно з частиною п'ятою вказаної статті відповідність копії документа, що підтверджує повноваження представника, оригіналу може бути засвідчена підписом судді.

Ч. 6 ст. 59 КАС передбачено, що оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

За приписами ст. 26 Закону № 5076-VI адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката.

Згідно з пунктом 14 Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2012 року № 36, ордер встановленої цим Положенням форми є належним та достатнім підтвердженням правомочності адвоката на вчинення дій в інтересах клієнта. Закон № 5076-VI не містить вказівки на класифікаційну ознаку документів, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, зокрема, за стадіями їх створення, а саме: оригінал або копію, тому можна зробити висновок, що повноваження адвоката

як представника сторони можуть бути підтверджені як оригіналом ордера або довіреністю (оригіналом) цієї сторони, що посвідчує такі повноваження, або їх копією, засвідченою у визначеному законом порядку, зокрема, особою, яка має повноваження на засвідчення копії.

Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 20 Закону № 5076-VI адвокат має право, зокрема, посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів.

У рішенні Національної асоціації адвокатів України від 4 серпня 2017 року № 162 вказано на те, що відмітка про посвідчення копії ордера на надання правової допомоги має складатися зі слів «Згідно з оригіналом», особистого підпису адвоката (або керівника адвокатського об'єднання/адвокатського бюро, у випадку якщо ордер видається адвокатським об'єднанням/адвокатським бюро), який засвідчує копію, його ініціалів та прізвища, а також дати засвідчення копії.

Висновки: з огляду на те, що представник позивача – адвокат – веде судову справу від імені Товариства, він як адвокат має право посвідчувати копії документів у справах, зокрема й копії ордера, який є належним документом, що підтверджує повноваження на представництво особи, зокрема, на вчинення такої процесуальної дії, як подання та підписання апеляційної скарги від імені Товариства.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 червня 2018 року
у справі № 904/7536/17

*Щодо представника особи
про розгляді справ у малозначних спорах*

Фабула справи: ПАТ «Українська залізниця» звернулася до ПАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» про стягнення плати за користування вагонами.

Рішенням господарського суду позовні вимоги задоволені у повному обсязі. Ухвалою апеляційного господарського суду скаргу повернуто заявникові без розгляду, на підставі п. 1 ч. 5 ст. 260 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) у зв'язку з тим, що до апеляційної скарги не додано документів, які б підтверджували правовий статус представника скаржника, як адвоката.

Мотивація касаційної скарги: участь адвокатів у малозначних справах не є обов'язковою.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ст. 58 ГПК України представником у суді може бути адвокат або законний представник. Згідно з п. 1 ч. 3 ст. 258 ГПК України до апеляційної скарги додаються довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо скарга подана представником і в справі немає підтвердження його повноважень.

Відповідно до п. 1 ч. 5 ст. 260 ГПК України апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції також, якщо вона подана особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

Статтею 12 ГПК визначено, що малозначними справами є, зокрема, справи, в яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Предметом позову в даній справі є стягнення 21 701, 28 грн, отже, ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, тому справа є малозначною в силу прямої вказівки процесуального закону.

Відповідно до ч.2 ст. 58 ГПК, при розгляді справ у малозначних спорах (малозначні справи) представником може бути особа, яка до-

сягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність, за винятком осіб, визначених ст. 59 цього Кодексу.

Висновки: ПАТ як сторона у справі, віднесеної процесуальним законом до малозначних, не позбавлено права на представництво своїх законних інтересів, у тому числі і на звернення з апеляційною скаргою, зокрема, штатними юрисконсультами, юристами – працівниками власних структурних підрозділів тощо. Тобто представником особи при розгляді справ у малозначних спорах може бути не тільки адвокат, а й будь-яка особа, яка відповідає вимогам ч. 2 ст. 58 ГПК.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 05 березня 2019 року
у справі № 823/2373/18

*Щодо особливостей з'ясування повноважень адвоката
на здійснення судового представництва*

Фабула справи: ТОВ «ТРІЛЛ ПЛЮС» звернулося до адміністративного суду з позовом до Головного управління ДФС про скасування податкових повідомлень-рішень.

Окружний адміністративний суд позовні вимоги залишив без задоволення.

Апеляційний адміністративний суд апеляційну скаргу ТОВ «ТРІЛЛ ПЛЮС» на рішення окружного адміністративного суду повернув позивачу на підставі п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України: апеляційна скарга подана особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «ТРІЛЛ ПЛЮС» зазначає, що повноваження ОСОБА_1 на здійснення представництва інтересів ТОВ «ТРІЛЛ ПЛЮС» у судах першої та апеляційної інстанцій підтверджуються наявним у матеріалах справи ордером, виданим на підставі договору про надання правової допомоги, який не містить жодних обмежень щодо правомочностей адвоката. За таких обставин, процесуальна дія суду апеляційної інстанції щодо повернення апеляційної скарги з огляду на непідтвердження повноважень особи, яка підписала апеляційну скаргу (ОСОБА_1), призвела до порушень конституційного права позивача на доступ до суду.

Правова позиція Верховного Суду: наявність у суду належних доказів дійсної волі учасника справи на уповноваження певної особи на представництво є обов'язковим для реалізації права на звернення до суду, зокрема суду апеляційної інстанції, та не є обмеженням гарантованого права на доступ до суду. Зазначені докази повинні виключати будь-які сумніви стосовно чинності уповноваження представника на момент вчинення ним певної процесуальної дії, а також стосовно охоплення такої дії дійсним колом делегованих повноважень.

Недолучення до апеляційної скарги жодного документа щодо підтвердження повноважень представника позивача та відсутність у наявному в матеріалах справи ордері у графі «назва органу, в якому надається правова допомога» апеляційного адміністративного суду дає обґрунтовані підстави вважати про відсутність повноважень у ОСОБА_1 на представництво інтересів ТОВ «ТРІЛЛ ПЛЮС» безпосередньо в апеляційному адміністративному суді.

Висновки: з огляду на утворення в жовтні 2018 року нового суду апеляційної інстанції, який уповноважений здійснювати правосуддя на відповідній території, для підтвердження наявності в адвоката ОСОБА_1 права здійснювати представництво в такому органі, адвокат був зобов'язаний при вчиненні процесуальних дій від імені позивача привести у відповідність до нових обставин документи, які посвідчують його представницькі повноваження.

Визначення в ордері права ОСОБА_1 на представництво інтересів ТОВ «ТРІЛЛ ПЛЮС» в апеляційному адміністративному суді, який на момент видачі такого ордера здійснював правосуддя на відповідній території, не є безумовною підставою вважати, що волевиявлення позивача включало і право на представництво інтересів ОСОБА_1 у новому апеляційному адміністративному суді.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 червня 2018 року
у справі № 915/4/18

*Щодо представництва адвокатом інтересів фізичних
і юридичних осіб у суді апеляційної інстанції*

Фабула справи: ухвалою суду першої інстанції позов ПрАТ «Єнакієвський металургійний завод» до ТОВ «Сонар» залишено без розгляду. Ухвалою апеляційного господарського суду повернуто апеляційну скаргу ПрАТ «Єнакієвський металургійний завод» без розгляду. Ухвала суду мотивована тим, що апеляційна скарга підписана неуповноваженою особою, а саме представником ПрАТ «Єнакієвський металургійний завод» ОСОБА_4 на підставі довіреності, з якої не вбачається, що вона має статус адвоката.

Мотивація касаційної скарги: порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального та матеріального права.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 1 ч. 3 ст. 258 ГПК до апеляційної скарги додається довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо скарга подана представником і в справі немає підтвердження його повноважень. Згідно з ч.ч. 1,3 ст. 56 ГПК сторона, третя особа, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника. Юридична особа бере участь у справі через свого керівника або члена виконавчого органу, уповноваженого діяти від її імені відповідно до закону, статуту, положення (самопредставництво юридичної особи), або через представника.

Частиною 1 статті 58 ГПК встановлено, що представником у суді може бути адвокат або законний представник.

Згідно з підпунктом 11 пункту 161 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України (у редакції Закону України від 02.06.2016 № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131-1 та статті 131-2 Конституції виключно прокурорами або адвокатами у судах апеляційної інстанції здійснюється з 1 січня 2018 року. Представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання чинності даним Законом, здійснюється за правилами, які дія-

ли до набрання ним чинності, – до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню.

Висновки: з 01.01.2018 представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у суді апеляційної інстанції має здійснюватися адвокатом, повноваження якого як захисника або представника у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 11 липня 2019 року
у справі № 0740/1069/18

*Щодо визначення ордера як самостійного документа,
що підтверджує повноваження адвоката,
в адміністративному процесі*

Фабула справи: фізична особа-підприємець ОСОБА_1 звернувся до окружного адміністративного суду з позовом до Управління Держпраці про визнання протиправною та скасування постанови.

Представником позивача до суду було подано заяву про забезпечення позову, якою просить суд зупинити стягнення на підставі постанови про накладання штрафу на ФОП ОСОБА_1 у розмірі 335 070,00 грн у виконавчому провадженні, яке перебуває на виконанні у РВ ДВС ГТУЮ до набрання законної сили судовим рішенням у даній справі.

Ухвалою окружного адміністративного суду відмовлено у задоволенні заяви фізичної особи-підприємця ОСОБА_1 про забезпечення позову.

Не погодившись із прийнятим рішенням, фізична особа-підприємець ОСОБА_1 подав апеляційну скаргу.

Ухвалою апеляційного адміністративного суду апеляційну скаргу фізичної особи-підприємця ОСОБА_1 на ухвалу окружного адміністративного суду про відмову у житті заходів забезпечення позову повернуто заявнику.

Мотивація касаційної скарги: фізична особа-підприємець ОСОБА_1 посилається на порушення судом норм матеріального та процесуального права.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 4 ст. 59 КАС України повноваження адвоката, як представника, підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України від 05 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI).

За приписами ст. 26 Закону № 5076-VI адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката.

Висновки: ордер, який видано відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката. Надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом з ордером чинна редакція КАС України не вимагає.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 16 травня 2019 року
у справі № 817/1397/18

*Щодо документа, який підтверджує право представника
підписувати апеляційну скаргу*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся з позовом до Управління поліції охорони про зобов'язання нарахувати і виплатити одноразову грошову допомогу при звільненні зі служби в Національній поліції за власним бажанням, передбачену ст. 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» у розмірі 25 відсотків грошового забезпечення за кожний повний рік служби, з розрахунку вислуги 11 років.

Постановою суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено повністю.

Ухвалою апеляційного адміністративного суду скаргу повернуто позивачу. Суд, повертаючи скаргу, зазначив, що 18 жовтня 2018 року вказану справу разом із скаргою зареєстровано в іншому апеляційному адміністративному суді у зв'язку з їх передачею відповідно до ч. 3 ст. 29 КАС України, як визначеному ч. 6 ст. 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суду, якому передаються справи апеляційного адміністративного суду, що ліквідований згідно з Указом Президента України «Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах». Як слідє з апеляційної скарги, така підписана ОСОБА_3, яка не має права її підписувати та не надано документа, що підтверджував право особи підписувати апеляційну скаргу.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 посиляючись на порушення судом норм процесуального права, просить скасувати ухвалу апеляційного адміністративного суду і направити справу для продовження розгляду до суду апеляційної інстанції. Скаржник зазначив, що адвокатом ОСОБА_3, як представником позивача ОСОБА_1, підтверджено свої повноваження на подання та підписання апеляційної скарги ордером адвоката і договором про надання правової допомоги, які наявні в матеріалах справи.

Правова позиція Верховного Суду: ч. 4 ст. 59 КАС України: повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

П. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України: апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції також, якщо: апеляційна скарга подана особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

Ч.ч. 1, 2 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – № 5076-VI): адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката.

Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера. Ч. 3 ст. 189 КАС України: до апеляційної скарги, яка не оформлена відповідно до вимог, встановлених ст. 187 цього Кодексу, застосовуються правила ст.108 цього Кодексу.

Зі змісту ухвали Восьмого апеляційного адміністративного суду впливає, що суд апеляційної інстанції, посилаючись на приписи п. 1 ч. 1 та ч. 2 ст. 59 КАС України, якими передбачено, що повноваження представника можуть бути підтверджені посвідченою нотаріально довіреністю фізичної особи, дійшов висновку про відсутність документа, що підтверджував право особи підписувати апеляційну скаргу.

Висновки: судом апеляційної інстанції не було враховано наявність у матеріалах справи ордера адвоката і договору про надання правової допомоги щодо надання правничої допомоги адвокатом ОСОБА_3. При цьому апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції була подана до апеляційного адміністративного суду до оголошення про початок роботи апеляційного адміністративного суду в адміністративному окрузі. З огляду на викладене, висновок апеляційного адміністративного суду щодо підписання апеляційної скарги

особою, яка не має права її підписувати, та щодо ненадання документа, що підтверджував право особи підписувати апеляційну скаргу, – є безпідставним.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 23 квітня 2019 року
у справі № 1440/2165/18

Щодо засвідчення копії довіреності, виданої представнику

Фабула справи: Державне підприємство «Миколаївський бронетанковий завод» звернулося до суду з позовом до Державної виконавчої служби, третя особа: Відділ примусового виконання рішень Управління державної виконавчої служби про визнання протиправними та скасування постанов про стягнення виконавчого збору та про відкриття виконавчого провадження щодо стягнення виконавчого збору.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що державним виконавцем не було здійснено дій з примусового виконання рішення, а тому вважає, що в останнього були відсутні підстави для винесення постанови про стягнення з боржника виконавчого збору.

Судом першої інстанції позов було задоволено.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з ч. 3 ст. 55 КАС України юридична особа, суб'єкт владних повноважень, який не є юридичною особою, бере участь у справі через свого керівника або члена виконавчого органу, уповноваженого діяти від її (його) імені відповідно до закону, статуту, положення (самопредставництво юридичної особи) або через представника.

За змістом ч.ч. 1,3 ст. 59 КАС України повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені дові-

реністю фізичної або юридичної особи, зокрема, довіреність від імені юридичної особи видається за підписом (електронним цифровим підписом) посадової особи, уповноваженої на це законом, установчими документами.

За змістом ч. 4 ст. 59 КАС України повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України № 5076-VI «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». Відповідно до ч.ч. 6, 8 ст. 59 КАС України визначено, що оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи. У разі подання представником до суду заяви, скарги, клопотання він додає довіреність або інший документ, що посвідчує його повноваження, якщо в справі немає підтвердження такого повноваження на момент подання відповідної заяви, скарги, клопотання.

Відповідно до положень Національного стандарту України № 55 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів ДСТУ 4163-2003» (далі – ДСТУ 4163-2003), зокрема п. 5.26 відбитком печатки організації засвідчують на документі підпис відповідальної особи. Перелік документів, на які ставлять відбиток печатки, визначає організація на підставі нормативно-правових актів. Його подають у інструкції з діловодства організації. Відбиток печатки ставлять так, щоб він охоплював останні кілька літер назви посади особи, яка підписала документ.

Відповідно до п. 5.27 ДСТУ 4163-2003 відмітку про засвідчення копії документа складають зі слів «Згідно з оригіналом», назви посади, особистого підпису особи, яка засвідчує копію, її ініціалів та прізвища, дати засвідчення копії і проставляють нижче реквізиту 23 (підпис).

Висновки: копія довіреності, виданої адвокату на представництво інтересів Державного підприємства «Миколаївський бронетанковий завод», не засвідчена у визначеному законом порядку. Вказана факсимільна копія не містить відбитку печатки організації, що має засвідчувати підпис відповідальної особи, яка засвідчила копію.

Касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається суддею-доповідачем, якщо касаційна скарга подана особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, не підписана або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 13 лютого 2019 року
у справі № 926/3973/17

*Щодо зазначення в ордері на надання
правової допомоги назви суду,
який припинив свою діяльність
із здійснення правосуддя*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернувся до суду з позовом до ТОВ «Старлайф», треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: районна державна адміністрація, про визнання недійсними рішень загальних зборів учасників товариства та скасування записів про державну реєстрацію.

Мотивація касаційної скарги: ТОВ «Старлайф» звернулося до Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду з касаційною скаргою на рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду.

Правова позиція Верховного Суду: за приписами ч. 4 ст. 60 ГПК України, повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Відповідно до п. 4 «Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів», затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 № 36, ордер видається адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням та повинен містити обов'язкові реквізити, передбачені цим Положенням.

У доданому до касаційної скарги ордері зазначено назву органу, в якому надається правова допомога – «Верховний Суд України».

Разом з цим, відповідно до ст. 286 ГПК України судом касаційної інстанції у господарських справах є Верховний Суд.

Висновки: скаржник в порушення вимог п. 1 ч. 2 ст. 290 ГПК України зазначає найменування суду касаційної інстанції, до якого подається скарга, – «Верховний Суд України», який з 15 грудня 2017 року припинив свою діяльність із здійснення правосуддя. Судом касаційної інстанції у господарських справах є Верховний Суд. З огляду на зазначене скаржнику необхідно усунути недоліки касаційної скарги та на-

дати Суду ордер на надання правової допомоги, який відповідатиме вищезазначеному.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 03 серпня 2020 року
у справі № 428/3851/19

*Щодо правових наслідків відсутності
в ордері на надання правової допомоги
назви конкретного суду*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2 про визнання майна спільною сумісною власністю та поділ майна подружжя.

Ухвалою суду першої інстанції клопотання представників відповідача про залишення позову без розгляду задоволено. Позов ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про визнання майна спільною сумісною власністю та поділ майна подружжя залишено без розгляду.

Постановою апеляційного суду ухвалу суду першої інстанції скасовано та направлено справу для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_2 вказує, що ні договір, ні ордер на надання правової допомоги, додані представником ОСОБА_1 до позовної заяви, не містять жодної конкретної назви будь-якого конкретного суду, а лише містять узагальнене посилання на всі суди, всіх інстанцій, всіх юрисдикцій, яке не є назвою, а отже адвокат не мала повноважень на представництво позивача в суді. Наведене відповідає правовій позиції висловленій Великою Палатою Верховного Суду в постанові від 05 червня 2019 року по справі

№ 9901/847/18. До того ж заявник зазначає, що в матеріалах справи міститься лише копія ордеру, що додатково свідчить, що адвокат належним чином не підтвердила свої повноваження. Окрім цього вказує, що ухвалою суду першої інстанції відкрито спрощене позовне провадження у даній справі, що є порушенням норм процесуального права, оскільки справа з ціною позову 1 442 000, 00 грн не може бути розглянута за правилами спрощеного позовного провадження, проте суд апеляційної інстанції на вказані обставини уваги не звернув.

Правова позиція Верховного Суду: правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначає Закон України від 05 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», згідно з п. 2 ч. 1 ст. 20 якого під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема представляти і захищати права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб у суді, органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими і службовими особами, до повноважень яких належить вирішення відповідних питань в Україні та за її межами.

Підстави для здійснення адвокатської діяльності передбачені ст. 26 зазначеного Закону, відповідно до ч.ч. 1-3 якої адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: договір про надання правової допомоги; довіреність; ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Ордером є письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Рада адвокатів України затверджує типову форму ордеру. Повноваження адвоката як захисника або представника у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Установивши, що на підтвердження своїх повноважень адвокат надала суду ордер на надання правової допомоги, який містить усі обов'язкові реквізити, а також договір про надання правової допомоги, суд апеляційної інстанції обґрунтовано вважав, що в суду

першої інстанції не було правових підстав для залишення позову без розгляду на підставі п. 2 ч. 1 ст. 257 ЦПК України, у зв'язку з чим правильно скасував ухвалу Сєвєродонецького міського суду Луганської області від 13 листопада 2019 року та направив справу для продовження розгляду до місцевого суду.

Вказаний висновок не суперечить правовій позиції Великої Палати Верховного Суду у справі № 9901/847/18, з огляду на те, що в зазначеній справі в ордері на надання правової допомоги в графі «Назва органу, в якому надається правова допомога» були відсутні відомості про судові органи, тоді як у справі, яка переглядається, вказано про надання адвокатом правової допомоги в усіх судах, усіх інстанцій та юрисдикцій, на підтвердження чого надано також договір про надання правової допомоги, що в цьому випадку є достатнім для висновку про наявність у адвоката права на підписання позовної заяви від імені ОСОБА_1.

Доводи заявника про те, що адвокат не надала оригінал ордеру на підтвердження своїх повноважень при поданні позовної заяви не заслуговують на увагу, оскільки долучена до позовної заяви копія ордеру від 10 січня 2019 року серія ЗП № 55302, засвідчена у визначеному законом порядку, а саме у відповідності до п. 9 ч. 1 ст. 20 Закону України від 05 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а тому є належним документом, що підтверджує право особи, яка підписала позовну заяву на вчинення такої процесуальної дії».

Наведене узгоджується з висновком Великої Палати Верховного Суду, зробленим у постанові від 17 грудня 2018 року у справі № 308/8995/17 (№ К/9901/63565/18).

Висновки: вказівка в ордері у графі «Назва органу, в якому надається правова допомога» про те, що правова допомога надається у судах всіх інстанцій є достатнім та необхідним підтвердженням того, що адвокат уповноважений надавати правову допомогу клієнту та представляти його інтереси в будь-яких судах України, а тому не вимагає уточнення/зазначення територіальної, інстанційної, предметної та суб'єктної юрисдикції судів.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 квітня 2019 року
у справі № 360/1536/17

*Щодо встановлення правомочності представника
підписувати та подавати апеляційну скаргу*

Фабула справи: ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 та інші звернулися до суду з позовом до Відділу освіти районної державної адміністрації, районної державної адміністрації, голови районної організації профспілки працівників освіти ОСОБА_56, районної ради, треті особи – дошкільний навчальний заклад № 11, дошкільний навчальний заклад (ясла-садочок комбінованого типу) № 14, дошкільний навчальний заклад (ясла-садок комбінованого типу) № 10, в якому просили скасувати наказ Відділу освіти районної державної адміністрації про призупинення виплати надбавки за престижність праці та стягнути невикплачену надбавку за престижність праці з січня 2017 року по жовтень 2017 року.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу представника позивачів повернуто. Ухвала апеляційного суду мотивована тим, що подана скарга підписана особою, яка не має права її підписувати.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 та інші просять скасувати ухвалу апеляційного суду, справу передати до апеляційного суду для продовження розгляду, посиляючись на порушення судом норм процесуального права. Доводи касаційної скарги зводяться до того, що апеляційний суд безпідставно не взяв до уваги наявні в матеріалах справи ордери та договори про надання юридичних послуг, якими позивачі уповноважили свого представника на ведення справи в судах всіх інстанцій, та не врахував, що дані угоди не містять будь-яких обмежень повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно п. 1 ч. 5 ст. 357 ЦПК України апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції, зокрема, якщо апеляційна скарга подана особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

З матеріалів справи слідує, що представництво позивачів у справі здійснюється на підставі ордерів та укладених договорів про надання юридичних послуг.

Права та обов'язки осіб, які беруть участь у справі, визначені ст. 43 ЦПК України.

За змістом ч. 1 ст. 58 ЦПК України сторона, третя особа, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника.

Відповідно до ч.ч. 1,3 ст. 237 ЦК України представництвом є правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє.

Представництво виникає на підставі договору, закону, акта органу юридичної особи та з інших підстав, встановлених актами цивільного законодавства.

Повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені довіреністю фізичної або юридичної особи (п. 1 ч. 1 ст. 62 ЦПК України).

Повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (ч. 4 ст. 62 ЦПК України).

Висновки: представник, який має повноваження на ведення справи в суді, здійснює від імені особи, яку він представляє, її процесуальні права та обов'язки. Обмеження повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії мають бути застережені у виданій йому довіреності або ордері. Про припинення представництва або обмеження повноважень представника за довіреністю має бути повідомлено суд шляхом подання письмової заяви.

За умовами укладених договорів про надання юридичних послуг, замовники серед іншого уповноважили адвоката представляти їх інтереси в судових засіданнях всіх інстанції. Дані угоди не містять будь-яких обмежень або застережень повноважень представника. Особа безпідставно не може бути позбавлена конституційного права на апеляційне оскарження рішення суду.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 25 квітня 2019 року
у справі № 826/11976/16

*Щодо права адвоката посвідчувати копії документа,
що підтверджує його статус і повноваження представника
сторони у судовому провадженні*

Фабула справи: пайове товариство «Магарач Осаюхінг» (далі – Товариство) звернулося до суду з позовом до Міністерства економічного розвитку і торгівлі, третя особа: Національний інститут винограду і вина, про визнання протиправними, скасування рішення та наказу.

Апеляційний адміністративний суд скасував рішення окружного адміністративного суду про часткове задоволення позову та постановив нове рішення, яким провадження у справі заклав. Суд визнав, що цей спір слід вирішувати в порядку господарського судочинства.

Мотивація касаційної скарги: Товариство не погодилося із рішенням суду апеляційної інстанції і подало касаційну скаргу про його скасування. Водночас заявило клопотання про поновлення строку на касаційне оскарження, який вважає пропущеним з поважних причин, через те що касаційна скарга на оскаржуване рішення подавалася раніше з дотриманням строку, але першого разу Верховний Суд ухвалою повернув її скажнику, оскільки до касаційної скарги не було додано документів на підтвердження повноважень адвоката ОСОБА_3 як представника, передбачених ч. 4 ст. 59 КАС України, та його права щодо представництва позивача саме у Верховному Суді. Зазначає також, що для отримання належним чином завірених документів на підтвердження правосуб'єктності Товариства знадобився тривалий час.

Правова позиція Верховного Суду: як зазначено у ч. 4 ст. 59 КАС України повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданими відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Згідно з ч. 6 цієї статті оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

За ч.ч. 1, 3 ст. 26 Закону України від 05 липня 2017 року № 5076-VI «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-

VI) адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної. Повноваження адвоката як захисника або представника в адміністративному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом.

Касаційну скаргу підписав адвокат ОСОБА_3 як представник Товариства. На підтвердження своїх повноважень підписант надав копії ордера та свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та договору про надання правової допомоги, які сам собі засвідчив, а отже не надав довіреність (оригінал чи належним чином завірону копію) або ордер адвоката, виданий відповідно до Закону № 5076-VI.

У контексті сказаного треба зазначити, що відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 20 (Професійні права адвоката) Закону № 5076-VI під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема, посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів.

Висновки: право посвідчувати копії документів у справах, які веде адвокат, не означає право адвоката посвідчувати копії документа, що підтверджує його статус і повноваження представника сторони у судовому провадженні, яким має бути довіреність або ордер адвоката, оскільки для цього документа процесуальний закон встановив окремі вимоги та порядок його подання, серед іншого й свій, інший, обов'язковий спосіб посвідчення копії з нього.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 19 березня 2019 року
у справі № 826/27444/15

Щодо права адвоката посвідчувати копії документів

Фабула справи: ОСОБА_3, ОСОБА_4 звернулися з позовом до Комунального підприємства «Київблагоустрій» про визнання проти-правними дій, зобов'язання вчинити певні дії.

Рішенням адміністративного суду позов задоволено частково. Ухвалою апеляційного адміністративного суду апеляційну скаргу Комунального підприємства «Київблагоустрій» повернуто.

Постановляючи оскаржувану ухвалу, суд апеляційної інстанції виходив з того, що апеляційну скаргу від імені Комунального підприємства «Київблагоустрій» підписано ОСОБА_5, проте на підтвердження повноважень надано копію довіреності, яка не відповідає приписам ст. 59 КАС України.

Мотивація касаційної скарги: Комунальне підприємство «Київблагоустрій» вважає, що суд апеляційної інстанції неправильно застосував ст. 59 КАС України. Право адвоката посвідчувати копії документів у справах, які він веде, передбачене у п. 9 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». Жодна норма чинного законодавства не визначає способу та порядку посвідчення адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та/чи копії ордера, копії довіреності.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 59 КАС України визначено вимоги до документів, що підтверджують повноваження представників. Відповідно до ч. 4 цієї статті повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Цією самою статтею визначено, що відповідність копії документа, що підтверджує повноваження представника, оригіналу може бути засвідчена підписом судді. Оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

Представник відповідача є адвокатом, і на нього поширюється дія Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 20 цього Закону під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом установлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів.

Окрім того, суд звертає увагу, що відповідно до абз. 2 ч. 5 ст. 94 КАС України учасник справи підтверджує відповідність копії письмового доказу оригіналу, який знаходиться у нього, своїм підписом із зазначенням дати такого засвідчення. Інших вимог до копій письмового документа процесуальний закон не містить.

Висновки: оскільки представник відповідача ОСОБА_5 вів судову справу від імені Комунального підприємства «Київблагоустрій» виконавчого органу міської ради у суді апеляційної інстанції, він, як адвокат, має професійне право посвідчувати копії документів у справах, зокрема й копії довіреності.

Законом не передбачено іншого обов'язкового способу посвідчення копій документів, виданих юридичною особою (якою є Комунальне підприємство «Київблагоустрій»).

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 17 січня 2019 року
у справі № 809/1092/18

*Щодо правової природи копій документів,
засвідчених адвокатом*

Фабула справи: ПАТ «Дельта Банк» звернулося до суду з позовом до Відділу державної реєстрації виконавчого комітету міської ради, треті особи, що не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: ФОП ОСОБА_1 (далі – третя особа-1), ТОВ «Український промисловий банк» (далі – третя особа-2) про зобов'язання вчинити дії.

Ухвалою окружного адміністративного суду позовну заяву повернуто без розгляду у зв'язку з неусуненням позивачем її недоліків.

Адвокат ОСОБА_2, як представник позивача, звернувся з апеляційною скаргою, в якій просить зазначену ухвалу суду скасувати та передати справу на розгляд до суду першої інстанції для вирішення питання про відкриття провадження у справі.

Апеляційний адміністративний суд ухвалою повернув його апеляційну скаргу у зв'язку з тим, що для підтвердження повноважень адвоката на представництво у справі скажник подав не встановлені процесуальним законом документи, а їх копії, посвідчені самим адвокатом. Тобто подані документи, які не можна визнати такими, що засвідчують повноваження адвоката як представника.

Адвокат ОСОБА_2 повторно звернувся з апеляційною скаргою.

Ухвалою апеляційний суд її повернув, посилаючись на ч. 4 ст. 298 КАС України і мотивуючи тим, що додана до апеляційної скарги копія довіреності, яка не засвідчена належним чином, не може вважатися належним документом, який підтверджує повноваження особи підписувати апеляційну скаргу. При цьому суд посилався на правові позиції Верховного Суду щодо застосування ст. 59 КАС України, висловлені у справах № 826/26890/15, 826/13806/17, 2а-34/11/1370.

Мотивація касаційної скарги: ПАТ «Дельта Банк» вважає, що ухвали прийнято з неправильним застосуванням ст. 59 КАС України. Право адвоката посвідчувати копії документів у справах, які він веде, передбачене у п. 9 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». Жодна норма чинного законодавства

не визначає способу та порядку посвідчення адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та/чи копії ордера, копії довіреності.

Окрім того, суд не застосував ч. 5 ст. 94 КАС України, в якій зазначено, що учасник справи підтверджує відповідність копії письмового доказу оригіналу, який знаходиться у нього, своїм підписом із зазначенням дати такого засвідчення.

Також суд апеляційної інстанції безпідставно не врахував, що довіреністю представнику надано право розписуватись на документах від імені банку та завіряти копії документів на їх відповідність оригіналу. Лише представники фізичних осіб зобов'язані надати до матеріалів справи нотаріально посвідчену довіреність. Вважає, що він правильно засвідчив копію свого свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю та копію довіреності від банку на представництво його інтересів.

Правова позиція Верховного Суду: у ст. 59 КАС України визначено вимоги до документів, що підтверджують повноваження представників. Повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені, зокрема, довіреністю юридичної особи (п. 1 ч. 1).

Відповідно до ч. 4 цієї статті повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Цією самою статтею визначено, що відповідність копії документа, що підтверджує повноваження представника, оригіналу може бути засвідчена підписом судді. Оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

Представник позивача є адвокатом і на нього поширюється дія Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» № 5076-VI (далі – Закон № 5076-VI).

Відповідно до ч. 9 ч. 1 ст. 20 Закону № 5076-VI під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом установлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів.

Висновки: оскільки представник позивача ОСОБА_2 веде судову справу від імені ПАТ «Дельта Банк», він, як адвокат, має професійне право посвідчувати копії документів у справах, зокрема й копії довіреності. Законом не передбачено іншого обов'язкового способу посвідчення копій документів, виданих юридичною особою (якою є ПАТ «Дельта Банк»). Окрім того, Суд звертає увагу, що відповідно

до абз. 2 ч. 5 ст. 94 КАС України учасник справи підтверджує відповідність копії письмового доказу оригіналу, який знаходиться у нього, своїм підписом із зазначенням дати такого засвідчення. Інших вимог до копій письмового документа процесуальний закон не містить.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 21 жовтня 2019 року
у справі № 757/21384/19-ц

*Щодо представництва інтересів особи
адвокатом, відомості про якого не внесені
до Єдиного реєстру адвокатів України*

Фабула справи: ОСОБА_1, яка діяла через представника ОСОБА_2, звернулася до суду з позовом до АТ комерційного банку «ПриватБанк» (далі – АТ КБ «ПриватБанк») про стягнення коштів. Представник АТ КБ «ПриватБанк» подав до суду клопотання про залишення позову ОСОБА_1 без розгляду у зв'язку з тим, що він поданий неповноважним представником – адвокатом, відомості про яку не внесені до Єдиного реєстру адвокатів України.

Ухвалою суду першої інстанції клопотання АТ КБ «ПриватБанк» задоволено. Позовну заяву ОСОБА_1 залишено без розгляду на підставі п. 8 ч. 1 ст. 257 ЦПК України. Постановою апеляційного суду ухвалу суду першої інстанції скасовано, справу передано для продовження розгляду до суду першої інстанції. Апеляційний суд вважав передчасним залишення позову без розгляду з огляду на положення ч.ч. 11-13 ст. 187 ЦПК України. Крім того, суд зазначив, що у справі відсутні докази того, що свідоцтво про право на зайняття адвокат-

ською діяльністю і рішення, на підставі якого воно видане, визнані недійсними чи скасовані.

Мотивація касаційної скарги: АТ КБ «ПриватБанк» вказує, що наявність в особи лише свідоцтва на заняття адвокатською діяльністю не може беззаперечно підтверджувати її чинний статус щодо ведення адвокатської діяльності.

Правова позиція Верховного Суду: до позовної заяви, підписаної представником позивача, додається довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження представника позивача (ч. 7 ст. 177 ЦПК України).

Представником у суді може бути адвокат або законний представник (ч. 1 ст. 60 ЦПК України).

Ч. 4 ст. 62 ЦПК України передбачено, що повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Згідно зі ст. 12 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» особі, яка склала присягу адвоката України, радою адвокатів регіону у день складення присяги безоплатно видаються свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України. Свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю і посвідчення адвоката України не обмежуються віком особи та є безстроковими.

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Рада адвокатів України забезпечує ведення Єдиного реєстру адвокатів України з метою збирання, зберігання, обліку та надання достовірної інформації про чисельність і персональний склад адвокатів України, адвокатів іноземних держав, які відповідно до цього Закону набули права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, про обрані адвокатами організаційні форми адвокатської діяльності. Внесення відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України здійснюється радами адвокатів регіонів та Радою адвокатів України.

Ч.ч. 11-13 ст. 187 ЦПК України визначено, що суддя, встановивши, після відкриття провадження у справі, що позовну заяву подано без додержання вимог, викладених у ст.ст. 175, 177 цього Кодексу, постановляє ухвалу не пізніше наступного дня, в якій зазначаються підстави залишення заяви без руху, про що повідомляє позивача і надає йому строк для усунення недоліків, який не може перевищувати п'яти днів з дня вручення позивачу ухвали.

Висновки: до матеріалів справи долучено копію свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, виданого ОСОБА_2 на підставі рішення Ради адвокатів міста Києва. Доказів того, що вказаний документ визнаний у передбаченому законом порядку недейсним або є скасованим, матеріали справи не містять. Також відсутні докази

щодо припинення права ОСОБА_2 на заняття адвокатською діяльністю у порядку передбаченому законом.

Враховуючи викладене, апеляційний суд зробив правильний висновок про передчасність залишення без розгляду судом першої інстанції позовної заяви ОСОБА_1, поданої представником ОСОБА_2.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 28 грудня 2019 року
у справі № 810/4832/18

*Щодо відсутності у представника юридичної особи
права на підписання апеляційної скарги*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду першої інстанції з позовом до сільської виборчої комісії (далі – виборча комісія), третя особа: сільська рада, в якому просила:

1. визнати протиправним і скасувати рішення відповідача «Про відкликання за народною ініціативою депутатів сільської ради» в частині відкликання за народною ініціативою депутата сільської ради ОСОБА_1 в одномандатному виборчому окрузі;
2. визнати протиправною і скасувати постанову виборчої комісії «Про призначення проміжних місцевих виборів депутатів сільської ради в одномандатних виборчих округах» в частині виборів депутатів до сільської ради в одномандатному виборчому окрузі.

Окружний адміністративний суд позов задовольнив повністю.

Апеляційний адміністративний суд ухвалою апеляційне провадження у цій справі закрити. Ухвала мотивована тим, що в адвоката,

який підписав апеляційну скаргу, були відсутні повноваження на її підписання, оскільки цей адвокат згідно з договором про надання юридичних послуг мав право лише на розроблення і подання заяв, скарг, процесуальних та інших документів від імені виборчої комісії.

Мотивація касаційної скарги: виборча комісія зазначає, що право адвоката на підписання апеляційної скарги випливало з договору про надання юридичних послуг та підтверджується довіреністю, виданою головою виборчої комісії. З огляду на викладене, суд апеляційної інстанції, закривши провадження у справі, порушив гарантоване відповідачу Конституцією України право на апеляційний перегляд справи (п. 8 ч. 2 ст. 129 Основного Закону України).

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 59 КАС України повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені довіреністю фізичної або юридичної особи.

Ч. 6 цієї статті, передбачено, що оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

Згідно з ч. 8 ст. 59 КАС України у разі подання представником до суду заяви, скарги, клопотання він додає довіреність або інший документ, що посвідчує його повноваження, якщо в справі немає підтвердження такого повноваження на момент подання відповідної заяви, скарги, клопотання.

Згідно з ч. 4 вказаної статті повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Ч. 1 ст. 26 вказаного Закону передбачено, що документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1. договір про надання правової допомоги;
2. довіреність;
3. ордер;
4. доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Згідно з ч. 2 цієї статті Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера.

Положенням про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2012 року № 36 (зі змінами і доповненнями), яке було чинне на час розгляду справи судом апеляційної інстанції, затверджено типову форму ордера, згідно з якою підставою для його видання є договір про надання правової допомоги або доручення органу (установи), уповноваженого на надання безоплатної правової допомоги.

Висновки: право на розроблення та подання заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, вказане у договорі про надання юридичних послуг, не є тотожним праву представника на підписання від імені відповідача апеляційної скарги.

Аналогічна позиція викладена у постанові Верховного Суду від 12 вересня 2019 року у справі № 810/4842/18.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Повноваження адвоката.

Юрисдикція: господарська

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
згідно з Ухвалою від 22 квітня 2019 року
у справі № 916/2090/16

*Щодо наслідків відсутності належно засвідчених документів,
які підтверджують повноваження адвоката*

Фабула справи: ПАТ «Укртрансгаз» звернулось до суду з позовом до ПАТ «Одеський припортовий завод» про стягнення з останнього заборгованості за надані послуги балансування обсягів природного газу по договору транспортування природного газу.

Поштовим відправленням, ПАТ «Укртрансгаз» звернулося до Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду з касаційною скаргою на постанову Південно-західного апеляційного господарського суду в порядку ст.ст. 286, 287 ГПК України.

Правова позиція Верховного Суду: ст. 290 ГПК України передбачені вимоги до форми і змісту касаційної скарги.

Відповідно до ч. 3 ст. 290 ГПК України, касаційна скарга підписується особою, яка подає скаргу, або її представником.

Подану ПАТ «Укртрансгаз» касаційну скаргу підписано від імені скаржника представником ОСОБА_4 на підставі довіреності, з якої

вбачається уповноваження адвоката ОСОБА_4 на представництво інтересів скаржника.

Відповідно до ч.ч. 2, 5 ст. 292 та ст. 174 ГПК України, у разі якщо касаційна скарга оформлена з порушенням вимог, встановлених ст. 290 ГПК України, така скарга залишається без руху, про що суддею-доповідачем постановляється відповідна ухвала із зазначенням строку на усунення скаржником недоліків касаційної скарги, який не може перевищувати десяти днів з дня вручення ухвали про залишення касаційної скарги без руху.

Згідно з ч. 4 ст. 174 та ч. 2 ст. 292 ГПК України, якщо скаржник не усунув недоліки касаційної скарги у строк, встановлений судом, така касаційна скарга вважається неподаною і повертається особі, що звернулася із касаційною скаргою.

Висновки: належно засвідченої копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю чи витягу з Єдиного реєстру адвокатів України з відомостями про здійснення ОСОБА_4 адвокатської діяльності скаржником до касаційної скарги не долучено.

Отже, подана ПАТ «Укртрансгаз» касаційна скарга не відповідає вимогам ст. 290 ГПК України щодо її форми.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

ЧОМУ ОБИРАЮТЬ НАШУ СИСТЕМУ?

Як заглянути

в історію справи та побачити всі її етапи та ключові рішення?

Як не пропустити

появу нових судових рішень та засідань у справах?

Яким чином

миттєво відкрити майже будь-яку судову справу?

Як швидко додати

майбутні засідання у свій робочий календар?

Як швидко знайти

найчастіше застосовувану правову позицію по кожному запиту і бути впевненим, що від неї не було відступлення?

Як відслідковувати

появу правових висновків за певною категорією справ?

Відповіді на ці та багато інших питань вже давно знайшли для себе користувачі системи пошуку, аналізу та моніторингу судової практики **ZakonOnline**

ТАРИФИ

Тисніть, щоб дізнатися про актуальну вартість доступу та акційні пропозиції

[Click here](#)

КОНТАКТИ

ТОВ Інформаційно-правові системи

info@zakononline.com.ua

044-300-20-36,
067-739-51-14

www.zakononline.com.ua

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ

- **Судові рішення**
Повна база судових рішень із зрозумілою системою пошуку
- **Правові позиції ВС**
21 000 коротких стандартизованих правових позицій ВС з ознаками відступлень
- **Правові позиції ЄСПЛ**
1700 правових висновків ЄСПЛ
- **Судові засідання**
Вся інформація про майбутні засідання. Можливість інтеграції з іншими календарями
- **Нормативні акти**
Повна база законодавства

ОСНОВНИЙ ФУНКЦІОНАЛ

- **Пошук правових позицій**
Можливість відібрати рішення за правовою позицією за допомогою спеціального фільтру
- **Аналітика відступлень від правових висновків**
Ознаки відступлень дозволяють уникнути застосування застарілої практики. Можливість швидко перейти до правової позиції, в якій сталося відступлення
- **Аналітика застосувань правових позицій**
Унікальний лічильник посилань дозволяє визначити, що в справі є правова позиція. Можливо побачити кількість посилань на висновок в цій справі, а також перейти на рішення, що посилаються на справу. Сортування за кількістю посилань знайде найпопулярнішу справу за запитом.
- **Добірки правових позицій**
В системі міститься ~400 тематичних добірок правових позицій за різною тематикою
- **Моніторинг справ**
Можливість відслідковувати появу нових документів та засідань у справах, а також появу нових прецедентів в системі за певною категорією
- **Моніторинг запитів** ^{NEW}
Можливість відстежувати появу нових документів за будь-яким запитом та фільтрами, слідувати за надходженнями рішень та засідань за назвою юрособи, ЄДРПОУ, за кадастровим номером земельної ділянки, за адресою, прізвищем судді тощо

КОРИСТУВАЧІ

Категорія: Облік та податки.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 05 листопада 2018 року
у справі № 820/1538/17

*Щодо умов сплати єдиного внеску
на загальнообов'язкове державне соціальне страхування
адвокатом, право на заняття адвокатською діяльністю
якого було зупинено*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернулася до Головного управління ДФС (далі – ГУ ДФС) з позовом про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити певні дії, а саме визнати протиправною та скасувати індивідуальну податкову консультацію; зобов'язати ГУ протягом 30 календарних днів з дня набрання законної сили рішенням суду про скасування індивідуальної податкової консультації з урахуванням висновків суду надати йому нову індивідуальну податкову консультацію. В обґрунтування позовних вимог зазначено, що контролюючим органом під час надання індивідуальної податкової консультації не враховано зупинення ним права на заняття адвокатською діяльністю та факт сплати за нього єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування роботодавцями. Крім того, відповідачем помилково ототожнено поняття «зупинення» та «припинення» адвокатської діяльності.

Постановою окружного адміністративного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково: визнано протиправною та скасовано індивідуальну податкову консультацію, надану позивачу, в іншій частині позову відмовлено. Судові рішення мотивовані тим, що оскільки адвокатська діяльність позивача зупинена, то він не вважається працюючим, не здійснює підприємницьку діяльність, тобто не є самозайнятою особою та, відповідно, не отримує прибуток від адвокатської діяльності, а відповідачем помилково застосовано до спірних правовідносин норми діючого законодавства, які регулюють саме припинення, а не зупинення професійної адвокатської діяльності, тому контролюючим органом надано податкову консультацію, яка суперечить нормам та змісту чинного законодавства.

Мотивація касаційної скарги: ГУ ДФС посилається на неправильне застосування судами норм матеріального й процесуального

права, просить скасувати вказані судові рішення в частині задоволення позовних вимог й прийняти нове рішення про відмову в позові.

Правова позиція Верховного Суду: необхідними умовами для сплати особою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування є провадження такою особою, зокрема, незалежної професійної адвокатської діяльності та отримання доходу від такої діяльності. При цьому свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю лише посвідчує право адвоката на здійснення професійної діяльності, однак не є підставою та доказом здійснення адвокатської діяльності.

Висновки: поняття «зупинення» та «припинення» адвокатської діяльності мають різну юридичну природу, та, відповідно, не є тотожними, з огляду на різний процедурний характер та особливості застосування, а відтак колегія суддів дійшла висновку про те, що дія положень Порядку обліку платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 24.11.2014 № 1162, які регулюють особливості саме припинення незалежної професійної діяльності з відповідними зобов'язаннями, не може бути розповсюджено на спірні відносини щодо зупинення адвокатської діяльності.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Облік та податки.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 28 березня 2019 року
у справі № 820/6324/17

*Щодо необхідних умов для сплати особою єдиного внеску
на загальнообов'язкове державне соціальне страхування*

Фабула справи: ОСОБА_2 звернувся з позовом до Головного управління ДФС, в якому просить суд: визнати протиправною та скасувати індивідуальну податкову консультацію, як таку, що суперечить ухвалі апеляційного адміністративного суду від 11.10.2017 у справі № 820/1538/17; визнати незаконними та протиправними дії Головного управління ДФС щодо надання індивідуальної податкової консультації; зобов'язати Головне управління ДФС і протягом 30 календарних днів з дня набрання законної сили рішенням суду про скасування індивідуальної податкової консультації з урахуванням висновків суду надати ОСОБА_2 нову індивідуальну податкову консультацію.

В обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що ОСОБА_2 подано заяву про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю у відповідності до ст. 31 Закону «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», на підставі чого внесено відповідний запис до Єдиного реєстру адвокатів України. У новій індивідуальній податковій консультації Головне управління ДФС у Харківській області знову зазначає, що позивач повинен подати звіт про суми нарахованого доходу зареєстрованих осіб та суми нарахованого єдиного внеску та здійснити сплату єдиного внеску на загальних підставах для осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, в тому числі – адвокатську. Водночас, ГУ ДФС додатково вказує, що до такого висновку вони дійшли, виключно ґрунтуючись на висновках ухвали апеляційного адміністративного суду.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов задоволено частково. Визнано протиправною та скасовано індивідуальну податкову консультацію, надану ОСОБА_2. У задоволенні решти позовних вимог відмовлено. Задовольняючи позов, суд першої інстанції, з висновками якого погодився й суд апеляційної інстанції, виходив з того, що оскільки адвокатська діяльність позивача зупинена, то він не вважається працюючим, не здійснює підприємницьку ді-

яльність, тобто не є самозайнятою особою та, відповідно, не отримує прибуток від адвокатської діяльності, а відповідачем помилково застосовано до спірних правовідносин норми діючого законодавства, які регулюють саме припинення, а не зупинення професійної адвокатської діяльності, тому контролюючим органом надано податкову консультацію, яка суперечить нормам та змісту чинного законодавства.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 та ГУ ДФС просять скасувати рішення судів в частинах, що ухвалена не на їх користь та ухвалити нове рішення, яким задовольнити їх вимоги, оскільки вважають, що судові рішення були ухвалені з порушенням норм матеріального та процесуального права.

Правова позиція Верховного Суду: порядок обчислення і сплати єдиного внеску встановлено положеннями Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», згідно з ч. 2, 3 ст. 9 якого, обчислення єдиного внеску здійснюється на підставі бухгалтерських та інших документів, відповідно до яких провадиться нарахування (обчислення) або які підтверджують нарахування (обчислення) виплат (доходу), на які відповідно до цього Закону нараховується єдиний внесок. Обчислення єдиного внеску органами доходів і зборів у випадках, передбачених цим Законом, здійснюється на підставі актів перевірки правильності нарахування та сплати єдиного внеску, звітності, що подається платниками до органів доходів і зборів, бухгалтерських та інших документів, що підтверджують суми виплат (доходу), на суми яких (якого) відповідно до цього Закону нараховується єдиний внесок.

Відповідно до ч. 8 вказаної статті платники єдиного внеску, зазначені у п. 5 ч. 1 ст. 4 цього Закону, зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний рік, до 1 травня наступного року. Періодом, за який платники єдиного внеску подають звітність до органу доходів і зборів (звітним періодом), є календарний місяць, крім платників, зазначених у п. 4 і 5 частини першої ст. 4 цього Закону, для яких звітним періодом є календарний рік. У разі державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця її останнім звітним періодом є період з дня закінчення попереднього звітного періоду до дня державної реєстрації припинення підприємницької діяльності такої фізичної особи. Платники єдиного внеску, зазначені у п. 5 ч. 1 ст. 4 цього Закону, зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний рік, до 1 травня наступного року.

Відповідно до пп. 2 п. 1 ст. 7 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» єдиний внесок нараховується для платників, зазначених у п. 4 (крім фізичних осіб – підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування) та 5 ч. 1 ст. 4 цього Закону, – на суму доходу (прибутку), отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи

фізичних осіб. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску на місяць.

Так, особи, які провадять у тому числі адвокатську діяльність та отримують дохід від цієї діяльності, віднесені згідно з п. 5 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» до платників єдиного внеску.

Висновок: необхідними умовами для сплати особою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування є провадження такою особою, зокрема, незалежної професійної адвокатської діяльності та отримання доходу від такої діяльності. При цьому, свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю лише посвідчує право адвоката на здійснення професійної діяльності, однак не є підставою та доказом здійснення адвокатської діяльності.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Облік та податки.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 листопада 2019 року
у справі № 160/3114/19

*Щодо обов'язку сплати єдиного соціального внеску
адвокатом, який є найманим працівником*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Головного управління ДФС, в якому просив визнати протиправною та скасувати вимогу про сплату боргу (недоїмки).

В обґрунтування своїх вимог посилався на те, що має свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю, перебуває на обліку як платник єдиного внеску. Вважає, що у нього відсутній борг зі сплати єдиного внеску за 2017 рік, оскільки підстави його нараховувати за період, коли він перебував у трудових відносинах та сплату ЄСВ здійснював його роботодавець, були відсутні.

Окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовив повністю.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вважав, що Законом України від 8 липня 2010 року № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (далі – Закон № 2464-VI) не врегульовано відносини щодо адміністрування єдиного внеску при одночасному перебуванні фізичної особи в трудових відносинах та здійсненні незалежної професійної діяльності, а із системного аналізу його норм вбачається, що єдиною метою збору єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування є забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством саме прав фізичних осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування. Вказана мета досягається шляхом регулярної сплати мінімального страхового внеску. Таким чином, на думку позивача, в розумінні Закону № 2464-VI протягом 2017 року він був застрахованою особою і єдиний внесок за нього регулярно нараховував та сплачував роботодавець в розмірі не менше мінімального, що виключає виникнення обов'язку по сплаті єдиного внеску як особою, що має право провадити адво-

катську діяльність у періодах, коли він фактично не отримував дохід від такої діяльності.

Правова позиція Верховного Суду: предметом спору в цій справі є оцінка правомірності вимоги з огляду на наявність обов'язку сплачувати ЄСВ у мінімальному розмірі у позивача, який був зареєстрований як особа, що здійснює незалежну професійну діяльність протягом 2017 року, за умови, що в цей період він був найманим працівником та його роботодавець сплачував за нього ЄСВ у сумі, що не була меншою мінімального розміру.

Суди попередніх інстанцій правильно визначилися, що спірні правовідносини врегульовані нормами Податкового кодексу України в частині відносин, що виникають у сфері справляння податків і зборів, порядку їх адміністрування, платників податків та зборів, їх прав та обов'язків, компетенції контролюючих органів, повноважень і обов'язків їх посадових осіб під час адміністрування податків, а також відповідальності за порушення податкового законодавства, та нормами Закону № 2464-VI в частині правових та організаційних засад забезпечення збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, умов та порядку його нарахування і сплати та повноважень органу, що здійснює його збір та ведення обліку.

Системний аналіз норм права свідчить про те, що платниками єдиного соціального внеску є самозайняті особи, зокрема, адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально. Необхідними умовами для сплати особою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування є провадження такою особою, зокрема, незалежної професійної адвокатської діяльності індивідуально та отримання доходу від такої діяльності, який і є базою для нарахування ЄСВ. Отже, саме дохід особи від такої діяльності є базою для нарахування, проте за будь-яких умов розмір ЄСВ не може бути меншим за розмір мінімального страхового внеску за місяць. При цьому, за відсутності бази для нарахування ЄСВ у відповідному звітному кварталі або окремому місяці звітного кварталу, законодавство встановлює обов'язок особи самостійно визначити цю базу, але її розмір не може бути меншим за розмір мінімальної заробітної плати.

Таким чином, метою встановлення розміру мінімального страхового внеску та обов'язку сплачувати його незалежно від наявності бази для нарахування є забезпечення у передбачених законодавством випадках мінімального рівня соціального захисту осіб шляхом отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

На підставі наведеного можливо зробити висновок, що, з урахуванням особливостей форми діяльності самозайнятих осіб, саме

задля досягнення вищевказаної мети збору єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування законодавством встановлено обов'язок сплати особами мінімального страхового внеску незалежно від фактичного отримання доходу від їх діяльності.

Висновки: особа, яка провадить незалежну професійну діяльність, зокрема адвокатську, вважається самозайнятою особою і зобов'язана сплачувати єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування не нижче розміру мінімального страхового внеску незалежно від фактичного отримання доходу лише за умови, що така особа не є найманим працівником. В іншому випадку (якщо особа є найманим працівником), така особа є застрахованою і платником єдиного внеску за неї є її роботодавець, а мета збору єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування досягається за рахунок його сплати роботодавцем.

Інше тлумачення норм Закону «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» спричиняє подвійну його сплату (безпосередньо особою та роботодавцем), що суперечить меті запровадженого державою консолідованого страхового внеску.

Наявність у позивача свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю лише посвідчує право адвоката на здійснення професійної діяльності, однак не є доказом здійснення адвокатської діяльності та отримання від такої діяльності доходу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Облік та податки.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 23 квітня 2019 року
у справі № 2а/0570/8678/2012

*Щодо сплати страхових внесків з доходу,
отриманого адвокатом за цивільно-правовим договором*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Управління Пенсійного фонду України (далі – Управління ПФУ) про визнання незаконною вимоги про сплату страхових внесків від встановленої суми доходу з мотивів протиправності її прийняття.

Постановою суду першої інстанції позов було задоволено, визнано незаконною та скасовано вимогу Управління ПФУ. Приймаючи рішення суд зазначив, що висновок пенсійного органу про те, що дохід позивача за 2009 рік у розмірі 215 730 грн є доходом особи, яка забезпечує себе самостійно, пов'язаним безпосередньо з діяльністю цієї особи, не знайшов свого підтвердження в ході розгляду справи та спростовується доказами по справі.

Апеляційний суд постановою скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні позову. При прийнятті рішення суд апеляційної інстанції виходив з того, що наявність будь-якої цивільно-правової угоди не підтверджена позивачем жодним чином. Протягом 2009 року позивач здійснював підприємницьку діяльність, отже надання послуг іншій особі відбувалося в межах вказаного виду діяльності. Таким чином прийняття відповідачем вимоги про сплату боргу є правомірним.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 посилається на порушення судом апеляційної інстанції норм матеріального та процесуального права.

Правова позиція Верховного Суду: принципи, засади і механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з коштів Пенсійного фонду, що формуються за рахунок страхових внесків роботодавців, бюджетних та інших джерел встановлює Закон України № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року (далі – Закон № 1058-IV).

При прийнятті спірної вимоги ПФУ керувався ч. 4 ст. 11 вищезазначеного Закону № 1058-IV, відповідно до якої загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню підлягають особи, які забезпечують себе роботою самостійно – займаються адвокатською, нотаріальною, творчою та іншою діяльністю, пов'язаною з отриманням доходу безпосередньо від цієї діяльності.

Відповідно до ч. 1 ст. 11 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» встановлено, що загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню підлягають громадяни України, які працюють, зокрема, у фізичних осіб за договорами цивільно-правового характеру.

За приписами ч. 1 ст. 14 Закону № 1058-IV страхувальниками відповідно до цього Закону є роботодавці.

Як встановлено п. 6 ч. 2 ст. 17 Закону № 1058-IV страхувальник зобов'язаний нараховувати, обчислювати і сплачувати в установлені строки та в повному обсязі страхові внески.

Висновки: у спірних правовідносинах позивач відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV виступав у ролі застрахованої особи, що виконала певні роботи за договором підряду. У свою чергу відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 14 вказаного Закону страхувальником у спірних правовідносинах виступав ОСОБА_2, який за договором підряду використовував працю фізичної особи.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Облік та податки.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 серпня 2019 року
у справі № 816/341/16

*Щодо права адвоката враховувати
при визначенні оподаткованого доходу витрати,
пов'язані з рекламою адвокатських послуг*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Головного управління Державної фіскальної служби (далі – ГУ ДФС) про скасування індивідуальної податкової консультації.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що документально підтверджені витрати адвоката, пов'язані з рекламою його послуг, повинні враховуватись при визначенні його чистого оподаткованого доходу, оскільки прямо пов'язані із здійсненням професійної діяльності, а тому податкова консультація, яка обґрунтована посиланням на Узагальнюючу податкову консультацію щодо деяких питань оподаткування фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність (приватних нотаріусів, адвокатів), затверджену наказом ДПС України від 24.12.2012 № 1185 (далі – Узагальнююча податкова консультація), про відсутність права адвоката враховувати вказані витрати до сукупного чистого доходу, підлягає скасуванню.

Постановою окружного адміністративного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено: скасовано індивідуальну податкову консультацію ГУ ДФС.

Мотивація касаційної скарги: ГУ ДФС вказує, що в переліку витрат, які можуть враховуватися при визначенні сукупного доходу, встановленому положеннями Узагальнюючої податкової консультації, відсутні витрати, пов'язані з рекламою адвокатської діяльності, а тому не можуть бути враховані при визначенні сукупного чистого доходу адвоката. Зазначає, що позивачем не наведено будь-яких доказів необхідності отримання рекламних послуг, як обов'язкової передумови адвокатської діяльності.

Правова позиція Верховного Суду: порядок оподаткування доходів, отриманих фізичною особою, яка провадить незалежну професійну діяльність визначено ст. 178 ПК України. Відповідно до п. 178.3 ст. 178 ПК України оподатковуваним доходом вважається сукупний чистий дохід, тобто різниця між доходом і документально підтверджені-

ми витратами, необхідними для провадження певного виду незалежної професійної діяльності.

Відтак, з метою визначення оподатковуваного доходу адвокат має право зменшити свій дохід за звітний (податковий) період на суму документально підтверджених витрат, які, при цьому, мають бути пов'язаними з його професійною діяльністю.

За приписами ч. 1 ст. 1 Закону України № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Інші види правової допомоги – види адвокатської діяльності з надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення.

Відповідно до ст. 1 Закону України № 270-96 ВР «Про рекламу» реклама – інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару.

Таким чином, метою реклами є збільшення попиту на товари, роботи та послуги, які надає платник податків, у зв'язку з чим відповідні витрати мають безпосередній зв'язок з господарською діяльністю.

Рекламні та інформаційні послуги спрямовані на забезпечення належного інформування населення про діяльність, зокрема адвоката і така обізнаність дає можливість залучити більше клієнтів, що є прямим зв'язком з його професійною діяльністю.

Ч. 1 ст. 13 Правил адвокатської етики передбачає право адвоката рекламувати свою професійну діяльність з дотриманням чинного законодавства і цих Правил.

Таким чином, реклама передбачає доведення інформації про відповідну продукцію певному колу споживачів, до яких належать, у тому числі, суб'єкти отримання адвокатських послуг.

Що стосується посилань контролюючого органу на Узагальнюючу податкову консультацію, при наданні позивачу індивідуальної податкової консультації, то суд вважає правильними висновки судів попередніх інстанцій, що така є роз'ясненням норм податкового законодавства й має рекомендаційний характер; до того ж, наведений у ній перелік витрат не є вичерпним, що свідчить про можливе віднесення до витрат незалежної професійної діяльності і інших витрат, якщо вони підтверджують належність та необхідність для провадження такої діяльності.

Висновки: відповідно до положень пп. 177.4.4 п. 177.4 ст. 177 ПК України, до переліку витрат, безпосередньо пов'язаних з отриманням доходів, належать інші витрати, до складу яких включаються витрати, що пов'язані з веденням господарської діяльності, які не зазначені в п.п. 177.4.1-177.4.3 п. 177.4 ст. 177 ПК України, зокрема, витрати на послуги реклами. Отже, документально підтверджені витрати адвоката, понесені ним у зв'язку з придбанням рекламних послуг щодо розповсюдження інформації про його професійну діяльність, можуть враховуватися при визначенні оподаткованого доходу.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Процесуальні строки.
Апеляційне, касаційне оскарження.
Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 29 липня 2021 року
у справі № 654/1119/19

Щодо недоліків апеляційної скарги захисника

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_2 засуджено за ч. 2 ст. 121 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 9 років.

Ухвалою судді апеляційного суду апеляційну скаргу захисника на підставі ч. 1 ст. 399 КПК України залишено без руху та надано йому строк для усунення недоліків протягом 5 днів з моменту отримання ухвали.

На виконання вказаної ухвали апеляційного суду захисник подав змінену апеляційну скаргу.

Ухвалою судді апеляційного суду апеляційну скаргу захисника повернуто у зв'язку з неусуненням у встановлений строк недоліків апеляційної скарги, яку було залишено без руху на підставі положень п. 1 ч. 3 ст. 399 КПК України.

Оцінка суду: пунктом 4 ч. 2 ст. 396 КПК України встановлено, що в апеляційній скарзі мають бути зазначені вимоги особи, яка подає апеляційну скаргу, та їх обґрунтування із зазначенням того, у чому полягає незаконність чи необґрунтованість судового рішення.

Висновки: відповідно до прохальної частини нової апеляційної скарги, поданої на усунення недоліків, захисник одночасно просив апеляційний суд або виправдати обвинуваченого, або призначити йому менш тяжке покарання, або перекваліфікувати його дії з ч. 2 ст. 121 КК України на ст. 123 КК України чи ст. 124 КК України. Однак, такі вимоги захисника за своєю правовою природою є різними, взаємовиключними та позбавляють апеляційний суд можливості встановити позицію захисника в частині того, яке саме рішення, на думку сторони захисту, має прийняти суд апеляційної інстанції.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Процесуальні строки.
Апеляційне, касаційне оскарження.
Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 липня 2019 року
у справі № 641/2835/17

*Щодо визнання вступу у справу іншого адвоката
поважною причиною пропуску строку
апеляційного оскарження*

Фабула справи: вироком суду першої інстанції ОСОБА_1 засуджено за ч. 2 ст. 186 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років.

Ухвалою апеляційного суду захиснику ОСОБА_1 повернуто подану ним апеляційну скаргу через пропущення строку на апеляційне оскарження без поважних причин та відсутність клопотання про його поновлення.

Захисник ОСОБА_1 повторно звернувся до суду апеляційної інстанції з апеляційною скаргою та клопотанням про поновлення строку на апеляційне оскарження вироку суду першої інстанції.

Ухвалою апеляційного суду клопотання захисника ОСОБА_1 про поновлення строку на апеляційне оскарження вироку суду першої інстанції стосовно ОСОБА_1 залишено без задоволення та повернуто подану ним апеляційну скаргу.

Мотивація касаційної скарги: захисник ОСОБА_1 зазначає, що суд апеляційної інстанції безпідставно відмовив у поновленні строку на апеляційне оскарження вироку суду першої інстанції стосовно ОСОБА_1, оскільки договір про надання правової допомоги з останнім був укладений лише 10 липня 2018 року та вже наступного дня захисником була подана апеляційна скарга, яку повернуто через пропущення строку на апеляційне оскарження та відсутність клопотання про його поновлення. У подальшому 31 липня 2018 року захисник ОСОБА_1 подав апеляційну скаргу та відповідне клопотання про поновлення строку з наведенням цих обставин на обґрунтування поважності причини пропуску строку.

Правова позиція Верховного Суду: положенням п. 1 ч. 2 ст. 395 КПК України визначено, що апеляційна скарга на вирок або ухвалу про застосування чи відмову у застосуванні примусових заходів медичного характеру або виховного характеру може бути подана протя-

гом тридцяти днів з дня їх проголошення, а для особи, яка перебуває під вартою, відповідно до вимог ч. 3 ст. 395 КПК України, строк подачі апеляційної скарги обчислюється з моменту вручення їй копії судового рішення.

Відповідно до п. 4 ч. 3 ст. 399 КПК України апеляційна скарга повертається, якщо її подано після закінчення строку апеляційного оскарження, і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку або суд апеляційної інстанції за заявою особи не знайде підстав для його поновлення.

Ч. 1 ст. 117 КПК України передбачено, що строк виконання процесуальних дій поновлюється лише в тому випадку, якщо судом буде визначено поважність причин його пропуску.

Виходячи із системного аналізу норм процесуального закону, під поважними причинами пропущення процесуального строку слід розуміти неможливість особи подати заяву у визначений законом строк у зв'язку з такими обставинами, які були чи об'єктивно є непереборними, тобто не залежали від волевиявлення особи, пов'язані дійсно з істотними обставинами, перешкодами чи труднощами, що унеможливлювали або ускладнили можливість своєчасного звернення до суду у визначений законом строк.

Висновки: суд апеляційної інстанції, відмовляючи в задоволенні клопотання захисника про поновлення строку апеляційного оскарження вироку, діяв правомірно, оскільки вступ у справу іншого адвоката не може бути визнаний поважною причиною пропуску строку на апеляційне оскарження, особливо тоді, коли інтереси ОСОБА_1 були представлені захисником, і сам обвинувачений скористався своїм правом на оскарження.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Процесуальні строки.
Апеляційне, касаційне оскарження.
Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 липня 2019 року
у справі № 522/12691/18

*Щодо початку перебігу строку
на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді
захисником, який не був учасником судового провадження
при постановленні оскаржуваної ухвали*

Фабула справи: ухвалою слідчого судді суду першої інстанції від 24 липня 2018 року задоволено клопотання старшого слідчого СУ ГУНП та накладено арешт на речі та документи.

Ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу захисника підозрюваної ОСОБА_1 повернуто на підставі п. 4 ч. 3 ст. 399 КПК України.

Мотивація касаційної скарги: захисник підозрюваної ОСОБА_1 вказує, що суддя-доповідач, повертаючи апеляційну скаргу захисника, вийшов за межі своїх повноважень, оскільки не мав права одноособово вирішувати питання про повернення скарги, яку подано без пропуску строку апеляційного оскарження судового рішення. Наголошує, що такими повноваженнями наділений виключно суд апеляційної інстанції. Зазначає, що строк на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді для підозрюваної ОСОБА_1 не почав спливати, оскільки копії такої ухвали, ні підозрювана, ні він не отримували.

Правова позиція Верховного Суду: згідно з п. 3 ч. 2 ст. 395 КПК України апеляційну скаргу на ухвалу слідчого судді може бути подано протягом п'яти днів з дня її оголошення.

Відповідно до ч. 3 ст. 395 КПК України для особи, яка перебуває під вартою, строк подачі апеляційної скарги обчислюється з моменту вручення їй копії судового рішення.

Відповідно до п. 4 ч. 3 ст. 399 КПК України апеляційна скарга повертається, якщо вона подана після закінчення строку апеляційного оскарження і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку або суд апеляційної інстанції за заявою особи не знайде підстав для його поновлення.

Під час дослідження матеріалів провадження встановлено, що захисник підозрюваної ОСОБА_1 з апеляційною скаргою звернувся 26 вересня 2018 року, тобто поза межами строку на апеляційне

оскарження, при цьому питання про поновлення такого строку перед судом не ставив. При цьому, як убачається з ордеру, захисник набув статусу учасника провадження лише 16 серпня 2018 року, а саме з моменту укладення договору про надання правової допомоги між адвокатом та підозрюваною ОСОБА_1.

Висновки: враховуючи, що на момент постановлення ухвали слідчого судді захисник підозрюваної ОСОБА_1 не був учасником відповідного судового провадження, у слідчого судді не було підстав повідомляти його про розгляд клопотання слідчого про арешт майна та направляти йому копію ухвали за результатом розгляду такого клопотання, а тому, з огляду на положення абз. 2 ч. 3 ст. 395 КПК України, у даному випадку захисник ОСОБА_1 не є особою, для якої строк на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді починається із дня отримання копії такої ухвали.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Процесуальні строки. Апеляційне, касаційне оскарження.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 03 вересня 2019 року
у справі № 641/2949/17

*Щодо права адвоката
як представника юридичної особи,
подавати апеляційні скарги*

Фабула справи: вироком районного суду затверджено угоду про визнання винуватості між ОСОБА_1 та прокурором і засуджено ОСОБА_1 за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 255, ч. 4 ст. 28 та ч. 2 ст. 205, ч. 4 ст. 28 та ч. 3 ст. 212 КК, до покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років без позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю та без конфіскації майна. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбuvання покарання з випробуванням на строк 2 роки з покладенням обов'язків, передбачених ч. 1 ст. 76 КК.

Апеляційний суд ухвалою залишив без задоволення клопотання адвоката про поновлення строку на апеляційне оскарження зазначеного вироку місцевого суду.

Мотивація касаційної скарги: адвокат зазначає, що, подаючи клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження вироку, він діяв в інтересах компанії «Емпсон Лімітед», реалізуючи таким чином право останньої на правову допомогу. Отже, він вправі подати апеляційну скаргу та порушити питання про поновлення строку в разі його пропуску, а відмовляючи в задоволенні його клопотання про це, апеляційний суд порушив право компанії на апеляційне оскарження судового рішення.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 2 ст. 395 КПК України апеляційна скарга на вирок суду першої інстанції може бути подана протягом тридцяти днів з дня його проголошення. Перелік осіб, які мають право на апеляційне оскарження, зокрема вирок, постановленого на підставі угоди про визнання винуватості, передбачений ч. 4 ст. 394 КПК.

Виходячи з вимог ст. 117 КПК, п. 4 ч. 3 ст. 399 КПК у разі пропуску зазначеного строку з поважних причин він може бути поновлений за клопотанням заінтересованої особи ухвалою суду.

Таким чином, із клопотанням про поновлення пропущеного з поважних причин строку на апеляційне оскарження судового рішення вправі звернутися особа, яка відповідно до вимог кримінального процесуального закону має право на апеляційне оскарження.

Ч. 1 ст. 64-1 КПК передбачено, що представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, може бути, зокрема, особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником. У такому випадку його повноваження мають бути підтверджені свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю та відповідним договором (п. 1 ч. 2 ст. 64-1, ч. 1 ст. 50 КПК). Крім того, така особа під час судового провадження має право, зокрема, оскаржувати в установленому КПК порядку судові рішення та ініціювати їх перегляд, знати про подані на них апеляційні та касаційні скарги, заяви про їх перегляд, подавати на них заперечення (п. 5 ч. 5 ст. 64-1 КПК).

Висновки: адвокат як представник юридичної особи вправі подавати апеляційні скарги на рішення місцевого суду у встановлений законом строк, а у разі його пропуску – порушувати питання про поновлення пропущеного строку. У такому випадку він діє виключно в інтересах юридичної особи, яку представляє.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Договір надання послуг.
Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 березня 2019 року
у справі № 569/11995/15-ц

*Щодо відшкодування моральної шкоди,
завданої неналежним наданням правової допомоги*

Фабула справи: ОСОБА_4 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_5 про відшкодування матеріальної і моральної та шкоди, завданої споживачу неналежним наданням послуг з правової допомоги.

Позовна заява мотивована тим, що між сторонами було укладено угоду-доручення, відповідно до умов якої ОСОБА_5, діючи на підставі свідцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, зобов'язалась добросовісно виконувати обов'язки захисника сина позивача – ОСОБА_6 у кримінальній справі за його обвинуваченням за ч. 2 ст. 185, ч. 2 ст. 187 КК України. Всупереч вимогам ст. 903 ЦК України та умовам угоди-доручення щодо визначення розміру плати за надані повіреніми послуги, додаткової угоди між сторонами укладено не було.

Після підписання даної угоди-доручення ОСОБА_4 було надано відповідачу грошові кошти у сумі 4 000 грн та в кінці листопада 2012 року ще 16 000 грн, що є розміром гонорару, визначеного самою ОСОБА_5. При цьому квитанції чи платіжного чеку про отримання вказаних коштів відповідач їй не надала.

Позивач зазначала, що внаслідок непрофесійних та протиправних дій відповідача вона була змушена звертатись за здійсненням захисту її сина та наданням правової допомоги до інших адвокатів. Вказувала, що такі дії відповідача спричинили їй моральну шкоду, що виявилось у душевних стражданнях та порушенні звичного способу життя, розмір якої, з урахуванням уточнених позовних вимог, нею оцінено в 50 000 грн.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позовних вимог відмовлено. Рішення суду мотивоване необґрунтованістю позовних вимог ОСОБА_4, неподанням нею доказів сплати відповідачу коштів (гонорару) в розмірі 16 000 грн, а також недоведеністю, всупереч приписам ст. 1167 ЦК України, наявності моральної шкоди, протиправності діяння ОСОБА_5, її вини у заподіянні такої шкоди позивачу. Позивачем не зазначено характер, обсяг та глибина заподіяних їй моральних страждань та їх наслідки.

Рішенням апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано. У задоволенні позову ОСОБА_4 відмовлено з інших підстав. Апеляційним судом зазначено про недоведеність факту отримання відповідачем від позивача винагороди за угодою-дорученням, що свідчить про відсутність підстав для стягнення з останньої суми майнової шкоди. Також, оскільки між сторонами виникли правовідносини, які носять договірний характер, до них не можуть бути застосовані норми ст. 1167 ЦК України. У зв'язку з тим, що ні Конституцією України, ні спеціальним законом, який регулює діяльність адвоката, ні угодою-дорученням не передбачено відшкодування моральної шкоди, такі вимоги позивача є безпідставними.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_4 вказала, що саме факт порушення її прав, доказом наявності якого є рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, є підставою для відшкодування спричиненої їй моральної шкоди. У зв'язку з чим необґрунтованою є відмова у задоволенні її позовних вимог в частині стягнення з відповідача моральної шкоди.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до положень ч.ч. 1,2, ст. 23 ЦК України особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав. Моральна шкода полягає: у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

Згідно зі ст. 611 ЦК України моральна шкода підлягає відшкодуванню в разі порушення зобов'язання, якщо таке відшкодування встановлено договором або законом.

Натомість, правила ст. 1167 ЦК України регулюють позадоговірні (деліктні) відносини.

Направляючи справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, Верховний Суд виходив, серед іншого, із необхідності дослідження змісту укладеної угоди-доручення на предмет закріплення в ній умов, що стосуються відшкодування моральної шкоди, а також з'ясування того, які саме норми права регулюють відшкодування шкоди у договірних відносинах.

Доводи касаційної скарги не дають підстав для висновку, що апеляційним судом при розгляді справи неправильно застосовані норми матеріального права чи порушені норми процесуального права, оскільки не містять у собі посилань на обставини чи докази, якими спростовуються встановлені судом обставини.

Враховуючи наведене, колегія суддів вважає за необхідне залишити касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувану постанову суду апеляційної інстанції – без змін, оскільки доводи касаційної скарги висновків суду не спростовують.

Висновки: встановлено відсутність підстав для задоволення позовних вимог, що пояснюється існуванням між сторонами договірних правовідносин, які виникли на підставі підписаної ними угоди-доручення, у зв'язку з чим неможливо застосувати до даних правовідносин положень ст. 1167 Цивільного кодексу України, а також тим, що ані Законом України № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ані укладеним між сторонами договором відшкодування моральної шкоди не передбачено за будь-яких умов.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Учасники справи.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 13 травня 2019 року
у справі № 759/6854/17

*Щодо правомірності подання помічником адвоката
письмової заяви про відмову від позову*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2 про стягнення аліментів, просила суд стягнути з відповідача на її користь аліменти на утримання сина ОСОБА_4.

Рішенням суду першої інстанції позов ОСОБА_3 задоволено.

Ухвалою апеляційного суду прийнято відмову ОСОБА_1 від позову до ОСОБА_2 про стягнення аліментів. Рішення суду першої інстанції скасовано. Проведення у справі закрито.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_2 подала касаційну скаргу, яка обґрунтовується порушенням судом апеляційної інстанції норм процесуального права. Заявник зазначає, що представник позивача Ржанов Олексій Дмитрович не мав права відмовлятися від позову, оскільки зазначений представник є лише помічником адвоката Іванова Р. І. та за договором про надання правової допомоги має право лише на виконання доручень адвоката, не наділений процесуальними правами у справі.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 2 ст. 31 ЦПК України позивач має право протягом усього часу розгляду справи відмовитися від позову.

Згідно з ч.ч. 1-3, 5 ст. 174 ЦПК України позивач може відмовитися від позову протягом усього часу судового розгляду, зробивши усну заяву. Якщо відмову позивача від позову викладено в адресованих суду письмових заявах, ці заяви приєднуються до справи. До ухвалення судового рішення у зв'язку з відмовою позивача від позову суд роз'яснює наслідки відповідних процесуальних дій, перевіряє, чи не обмежений представник сторони, який висловив намір вчинити ці дії, у повноваженнях на їх вчинення. У разі відмови позивача від позову суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі. Суд не приймає відмову позивача від позову у справі, в якій особу представляє її законний представник, якщо його дії суперечать інтересам особи, яку він представляє.

За правилами ст. 306 ЦПК України в апеляційному суді позивач має право відмовитися від позову, а сторони – укласти мирову угоду відповідно до загальних правил про ці процесуальні дії незалежно від того, хто подав апеляційну скаргу.

ОСОБА_1 уклала з Адвокатським бюро «Іванова» договір про надання правової допомоги. Відповідно до п. 2.1 цього договору клієнт, ОСОБА_1, доручає, а бюро приймає на себе зобов'язання здійснити захист, представництво або надавати інші види правової допомоги клієнту на умовах і в порядку, що визначені цим договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання цього договору.

Для належного здійснення адвокатами бюро адвокатської діяльності в інтересах клієнта та належного виконання помічниками адвоката бюро доручень адвоката бюро у справах клієнта, що знаходяться у провадженні бюро, бюро має право давати письмові доручення правового характеру помічникам адвоката бюро у справах клієнта, що знаходяться у провадженні бюро (пп. 7.1.3 п. 7.1 договору).

Верховний Суд врахував, що письмова заява про відмову від позову підписана від імені ОСОБА_1 адвокатом Івановим Р. М., а подана помічником адвоката Ржановим О. Д.

Відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 16 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат може мати помічників з числа осіб, які ма-

ють повну вищу юридичну освіту. Помічники адвоката працюють на підставі трудового договору (контракту), укладеного з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, з додержанням вимог цього Закону і законодавства про працю. Помічник адвоката виконує доручення адвоката у справах, що знаходяться у провадженні адвоката, крім тих, що належать до процесуальних повноважень (прав та обов'язків) адвоката.

Згідно з п.п. 8.2.5 п. 8.2 Положення про помічника адвоката, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 25.09.2015 № 113, помічник адвоката (адвокатського бюро, об'єднання), за умови надання письмової згоди клієнтом адвоката (адвокатського бюро, об'єднання), має право виконувати доручення правового характеру, вести за дорученням та під контролем адвоката нескладні судові справи та надавати консультації з питань законодавства.

Висновки: враховуючи, що договором про надання допомоги передбачено можливість давати доручення правового характеру помічникам адвокатів, заява про відмову від позову підписана адвокатом, апеляційним судом зроблено обґрунтовані висновки про подання заяви особою, яка має такі повноваження.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Оскарження ухвал слідчого судді
під час досудового розслідування.

Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 27 червня 2023 року
у справі № 991/5644/22

*Щодо неможливості оскарження
до слідчого судді постанови прокурора
про відмову у задоволенні клопотання сторони захисту
з приводу підтвердження певних відомостей*

Фабула справи: постановою прокурор відмовився задовольнити клопотання захисника і звернутися до Міністерства закордонних справ України для підтвердження відомостей про реєстрацію місця проживання ОСОБА_6 за кордоном.

За скаргою захисника слідчий суддя ВАКС ухвалою скасував цю постанову прокурора, зобов'язав того розглянути вказане клопотання та з метою підтвердження чи спростування інформації щодо реєстрації місця проживання ОСОБА_6 у Республіці Кіпр, провести необхідні слідчі дії та/або інші заходи.

Оскарженою ухвалою апеляційна інстанція за скаргою прокурора скасувала цю ухвалу слідчого судді та закрила провадження за скаргою захисника. Апеляційний суд дійшов висновку, що слідчий суддя помилково відкрив провадження за скаргою захисника, оскільки така постанова прокурора не підлягає судовому оскарженню.

Мотивація касаційної скарги: захисник вважає, що вважає, що апеляційний суд прийняв до свого провадження апеляційну скаргу на ухвалу, яка не підлягає оскарженню, без будь-якого обґрунтування такого рішення.

Правова позиція Верховного Суду: главою 26 КПК України визначено процедуру розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора під час досудового провадження, яка передбачає виправдані обмеження на оскарження, спрямовані на забезпечення стрімкості кримінального процесу і попередження виникнення правових колізій і ускладнень у незавершеному провадженні.

Ці обмеження знаходять свої відображення, серед іншого, у ст.ст.х 303, 309, 399 КПК України, що визначають лише обмежений перелік рішень, які можуть бути оскаржені до різних судових інстанцій.

Неможливість оскарження інших рішень або дій сторони обвинувачення чітко відображає волю законодавця обмежити можливість окремого оскарження.

Крім того, при вирішенні питання про можливість оскарження певного рішення, дії або бездіяльності, суди мають брати до уваги право підозрюваної або обвинуваченої особи на ефективне здійснення захисту. Таке право потребує втручання судової влади на стадії досудового розслідування у випадках, якщо зволікання з прийняттям певних рішень або здійсненням певних дій зруйнує суть права на захист або значно утруднить його реалізацію.

Мета оскарження відмови сторони обвинувачення вчинити певні дії під час досудового розслідування полягає в забезпеченні можливості ефективного захисту, в ситуації, коли сторона захисту внаслідок передбачених законом обмежень не може здійснити такі дії самостійно.

У цій справі клопотання сторони захисту, адресоване прокурору, було спрямоване на отримання доказу проживання ОСОБА_6 в Республіці Кіпр.

Цей доказ може мати істотне значення для вирішення інших питань, пов'язаних з рухом кримінального провадження: оголошення в розшук, обрання запобіжного заходу тощо.

З іншого боку, у цьому випадку йшлося про спосіб отримання доказу, який був доступний в рівному ступені як стороні захисту, так і стороні обвинувачення. І як свідчать рішення, прийняті у цьому кримінальному провадженні, сторона захисту вже представила суду інформацію Міністерства закордонних справ про місце проживання ОСОБА_6, тобто саме той доказ, отримати який вона вимагала від прокурора.

Таким чином, відмова сторони обвинувачення у цьому випадку здійснити дії для отримання цього доказу жодним чином не обмежила можливості сторони захисту. Крім того, розвиток подій показав, що використання стороною захисту своїх можливостей в кримінальному процесі є більш ефективним засобом реалізації права на захист, ніж оскарження в трьох судових інстанціях відмови прокурора здійснити ці ж самі дії.

Висновки: відмова прокурора у задоволенні клопотання сторони захисту про звернення до Міністерства закордонних справ України для підтвердження відомостей про реєстрацію місця проживання обвинуваченого за кордоном не підлягала оскарженню до слідчого судді.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Оскарження ухвал слідчого судді
під час досудового розслідування.

Юрисдикція: кримінальна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 18 січня 2022 року
у справі № 757/25007/14-к

*Щодо обчислення строку для апеляційного оскарження
ухвали слідчого судді про накладення арешту на майно,
постановленої без повідомлення підозрюваного
та його захисника*

Фабула справи: ухвалою слідчого судді частково задоволено клопотання слідчого та накладено арешт на 99,999% статутного капіталу (корпоративних прав) ПАТ «Комплекс Дружба», що належить ПрАТ «Мако Холдінг», власником якого є ОСОБА_1.

Не погоджуючись із ухвалою слідчого судді, захисник Воротинцев Є.В. в інтересах ОСОБА_1 оскаржив його в апеляційному порядку.

Скарга розглядалася судами неодноразово.

Остаточною ухвалою апеляційного суду апеляційну скаргу повернуто апелянту на підставах, передбачених п. 4 ч. 3 ст. 399 КПК України.

Мотивація касаційної скарги: захисник вказує, що суд апеляційної інстанції безпідставно повернув подану ним апеляційну скаргу, оскільки строк на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді ним не був пропущений, копію оскаржуваної ухвали слідчого судді він отримав лише 14 травня 2020 року.

Правова позиція Верховного Суду: у ч.ч. 2, 3 ст. 395 КПК України встановлено, що апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді подається протягом п'яти днів з дня її оголошення. Якщо ухвалу суду або слідчого судді було постановлено без виклику особи, яка її оскаржує, то строк апеляційного оскарження для такої особи обчислюється з дня отримання нею копії судового рішення.

Як убачається з матеріалів провадження, слідчий суддя постановив ухвалу про накладення арешту на 99,999% статутного капіталу (корпоративних прав) ПАТ «Комплекс Дружба», що належить ПрАТ «Мако Холдінг», власником якого є ОСОБА_1, зазначивши в ній про те, що провадження розглядається без повідомлення підозрюваного та його захисника.

Враховуючи положення ст. 395 КПК України, строк оскарження ухвали слідчого судді для підозрюваного та його захисника починається з моменту отримання копії вказаної ухвали.

Згідно з висновком об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 04 листопада 2019 року в провадженні № 51-9550кмо18, якщо ухвала слідчого судді постановлена без виклику особи, інтересів якої вона стосується та яка її оскаржує, то строк апеляційного оскарження для такої особи має обчислюватись з дня отримання копії судового рішення, незалежно від наявності інших джерел інформування про прийняте рішення.

Висновки: строк на апеляційне оскарження захисником не був пропущений, оскільки ухвала слідчого судді про накладення арешту на майно була постановлена без повідомлення підозрюваного та його захисника, а строк апеляційного оскарження для такої особи має обчислюватись з дня отримання копії судового рішення.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Оскарження ухвал слідчого судді
під час досудового розслідування.

Юрисдикція: кримінальна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 06 березня 2018 року
у справі № 308/10607/16-к

*Щодо правомірності оскарження ухвали слідчого судді
про накладення арешту на майно
захисником (представником) власника цього майна*

Фабула справи: ухвалою суду першої інстанції задоволено клопотання прокурора військової прокуратури та накладено арешт на екскаватор, що належить на праві приватної власності ОСОБА_1.

Захисник ОСОБА_1 оскаржив зазначену ухвалу до апеляційного суду.

Ухвалою апеляційного суду захиснику повернуто його апеляційну скаргу на вказану ухвалу як особі, яка не має права подавати апеляційну скаргу.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 вказує, що суд апеляційної інстанції незаконно повернув апеляційну скаргу його захисника на ухвалу слідчого судді суду першої інстанції.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до п. 10 ст. 393 КПК України апеляційну скаргу мають право подати, крім перерахованих, інші особи у випадках, передбачених цим Кодексом.

Згідно з ч. 7 ст. 173 КПК України підозрюваний, обвинувачений, треті особи мають право на захисника, мають право оскаржити судові рішення щодо арешту майна.

За змістом ст. 64-2 КПК України третьою особою, щодо майна якої вирішується питання про арешт, може бути будь-яка фізична особа, її представником може бути особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником.

Як убачається з ухвали, суд підставою для повернення апеляційної скарги зазначив, що апеляційна скарга подана особою, яка не має права її подавати.

Висновки: із матеріалів провадження вбачається, що адвокат брав участь у суді першої інстанції при розгляді клопотання про накладення арешту на майно ОСОБА_1. Тобто суд першої інстанції фактично визнав повноваження захисника на представлення ним інтересів ОСОБА_1.

Обмеження права власника майна – як особи, прав, свобод та інтересів якої стосується рішення слідчого судді про накладення арешту, на його апеляційне оскарження та залучення для цього захисника є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Пенсія та інші соціальні виплати.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 31 травня 2018 року
у справі № 750/9213/16-ц

*Щодо стягнення збитків з особи,
яка отримує матеріальну допомогу
на випадок безробіття*

Фабула справи: міський центр зайнятості звернувся до суду із позовом до ОСОБА_4 про стягнення збитків.

Під час розслідування страхових випадків та обґрунтованості виплат матеріального забезпечення відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» встановлено, що відповідач, перебуваючи на обліку у міському центрі зайнятості як безробітна не повідомила, що є діючим адвокатом, який здійснює адвокатську діяльність на підставі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

Рішенням суду першої інстанції позов було задоволено, суд апеляційної інстанції залишив рішення без змін.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_4 зазначає, що відповідач була взята на облік як самозайнята особа, що здійснює незалежну професійну діяльність, 24 листопада 2014 року. Позивачем не надано належних доказів отримання відповідачем доходів та утримання податків за період отримання нею допомоги по безробіттю з 03 лютого 2014 року по 31 жовтня 2014 року, а отже, відповідач вважає, що вона не мала статусу самозайнятої особи у вказаний період. Крім того, право користуватися соціальними послугами відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» відповідач набула ще під час роботи в КЕП «Чернігівська ТЕЦ» ТОВ фірми «ТехНова», сплачуючи страхові внески.

У запереченні на касаційну скаргу позивач вказує, що адвокатська діяльність є професійною діяльністю відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», а тому відповідач не може вважатися незайнятою особою з часу отримання нею свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, а отже і мати право на отримання допомоги по безробіттю.

Правова позиція Верховного Суду: відповідно до ч. 2 ст. 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» застраховані особи, зареєстровані в установленому порядку як безробітні, зобов'язані своєчасно подавати відомості про обставини, що впливають на умови виплати їм забезпечення та надання соціальних послуг.

Відповідно до ч.1 ст.4 Закону України «Про зайнятість населення» до зайнятого населення належать особи, які працюють за наймом на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, особи, які забезпечують себе роботою самостійно (у тому числі члени особистих селянських господарств), проходять військову чи альтернативну (невійськову) службу, на законних підставах працюють за кордоном та які мають доходи від такої зайнятості, а також особи, що навчаються за денною формою у загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах та поєднують навчання з роботою.

Згідно з п. 14.1.226 ст. 14 Податкового кодексу України самозайнята особа – платник податку, який є фізичною особою-підприємцем або провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником в межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності. Незалежна професійна діяльність – участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, адвокатів, арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів), аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою-підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність – це незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

Відповідно до ч. 3 ст. 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» сума виплаченого забезпечення та вартості наданих соціальних послуг застрахованій особі внаслідок умисного невиконання нею своїх обов'язків та зловживання ними стягується з цієї особи відповідно до законодавства України з моменту виникнення обставин, що впливають на умови виплати їй забезпечення та надання соціальних послуг.

Висновки: адвокатська діяльність є незалежною професійною діяльністю відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а тому особа з часу отримання нею свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю належить до зайнято-

го населення, незалежно від часу взяття її на облік органами Державної фіскальної служби України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Зупинення дії адвокатського свідоцтва.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 30 листопада 2021 року
у справі № 459/2972/16-а[1]

*Щодо зупинення дії адвокатського свідоцтва
у разі призначення адвоката на ту чи іншу посаду*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до об'єднаного управління Пенсійного фонду України, в якому, з врахуванням заяв про уточнення позовних вимог, просив зобов'язати відповідача доплатити йому 15% недоплаченої пенсії, яка, на його думку, безпідставно недоплачувалася йому як особі, що займається підприємницькою діяльністю, а також зобов'язати утриматися від таких дій надалі.

Постановою суду першої інстанції, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено.

Оцінка суду: відповідно до частини 1 статті 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» право на заняття адвокатською діяльністю зупиняється у разі: 1) подання адвокатом заяви про зупинення адвокатської діяльності; 2) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно адвоката за вчинення кримінального правопорушення, крім випадку, передбаченого пунктом 6 частини першої статті 32 цього Закону; 3) накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття

адвокатською діяльністю; 4) визнання адвоката за рішенням суду не-дієздатним або обмежено дієздатним.

Висновки: статтею 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено виключний перелік підстав зупинення адвокатської діяльності, серед яких відсутні такі підстави, як призначення адвоката на ту чи іншу посаду

Отже, факт призначення позивача на посаду судді на підставі постанови Верховної Ради України не має наслідком автоматичне зупинення дії адвокатського свідоцтва.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Пенсійне забезпечення адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 30 листопада 2021 року
у справі № 459/2972/16-а

*Щодо можливості визнання безробітним адвоката,
який має діюче свідоцтво про право
на зайняття адвокатською діяльністю*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до об'єднаного управління Пенсійного фонду України, в якому, з врахуванням заяв про уточнення позовних вимог, просив зобов'язати відповідача доплатити йому 15% недоплаченої пенсії, яка, на його думку, безпідставно недоплачувалася йому як особі, що займається підприємницькою діяльністю, а також зобов'язати утриматися від таких дій надалі.

Постановою суду першої інстанції, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено.

Оцінка суду: відповідно до пункту 2 частини 1 статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI (далі – Закон №5076-VI) адвокатська діяльність – це незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

В розумінні Податкового кодексу України та статті 13 Закону № 5076-VI адвокат є самозайнятою особою.

Відповідно до частини 1 статті 31 Закону №5076-VI право на заняття адвокатською діяльністю зупиняється у разі: 1) подання адвокатом заяви про зупинення адвокатської діяльності; 2) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно адвоката за вчинення кримінального правопорушення, крім випадку, передбаченого пунктом 6 частини першої статті 32 цього Закону; 3) накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю; 4) визнання адвоката за рішенням суду недієздатним або обмежено дієздатним.

Висновки: адвокату, який має діюче свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, надана законом можливість забезпечувати себе роботою, тобто адвокат є особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, належить до зайнятого населення та не може бути визнаний безробітним.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Ради адвокатів України.

Юрисдикція: адміністративна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 22 червня 2023 року
у справі № 640/28126/20

*Щодо правомірності встановлення органами
адвокатського самоврядування плати за внесення
до ЄРАУ додаткових відомостей*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Нещоржавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України, у якому просив визнати нечинними з моменту прийняття рішення Ради адвокатів України від 22.09.2017 року № 191 «Питання організаційного забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України» (з урахуванням подальших змін).

Позовні вимоги обґрунтовує тим, що вважає вказане рішення протиправним, оскільки ним запроваджено обов'язкову плату за подання до Єдиного реєстру адвокатів України додаткових відомостей щодо здійснення адвокатом своєї діяльності, інформації щодо його нагород, почесних звань тощо, що фактично створює необґрунтований фінансовий тягар, справляння якого суперечить приписам законодавства України. Позивач зауважує, що Законом не передбачено права Ради адвокатів України встановлювати будь-яку плату за ведення Єдиного реєстру адвокатів України чи внесення відомостей до нього. Крім того, на переконання позивача, відповідачем протиправно не здійснено державну реєстрацію оскаржуваного рішення, оскільки останнє є нормативно-правовим актом.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Мотивація касаційної скарги: ОСОБА_1 зазначає про відсутність висновку Верховного Суду щодо питання застосування ст. 57

Конституції України та ст. 57 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» в частині порядку набрання чинності нормативно-правовими актами Ради адвокатів України, а також абз. 2 ч. 2 ст. 58 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Правова позиція Верховного Суду: до Єдиного реєстру адвокатів України вносяться такі відомості:

прізвище, ім'я та по батькові адвоката;

дані свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, або інформація про включення адвоката іноземної держави до ЄРАУ; найменування і місцезнаходження організаційної форми адвокатської діяльності, номери засобів зв'язку;

адреса робочого місця адвоката, номери засобів зв'язку;

інформація про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю;

інші відомості, у тому числі за заявою адвоката.

Зміни до відомостей, що містяться в ЄРАУ, вносяться у разі:

зупинення / поновлення / припинення права на заняття адвокатською діяльністю;

зміни адреси робочого місця адвоката;

зміни прізвища, імені та по батькові адвоката;

зміни організаційної форми адвокатської діяльності;

внесення відомостей про помічників адвоката.

Отже, вказане є переліком відомостей про адвоката, які обов'язково повинні бути внесені до ЄРАУ.

Внесення обов'язкових відомостей до ЄРАУ здійснюється радами адвокатів регіонів та Радою адвокатів України як реалізація завдань адвокатського самоврядування за рахунок щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування (п. 2 ч. 1 ст. 58 Закону).

Згідно з ч. 2 статті 58 Закону №5076 розмір щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування визначається з урахуванням потреби покриття витрат на забезпечення діяльності рад адвокатів регіонів, Ради адвокатів України, Вищої ревізійної комісії адвокатури та ведення Єдиного реєстру адвокатів України та не може перевищувати прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого станом на 1 січня відповідного календарного року. Розмір щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування є однаковим для всіх адвокатів. Адвокати, право на заняття адвокатською діяльністю яких зупинено, звільняються від сплати щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування на період зупинення такого права.

Суди попередніх інстанцій встановили, що Рішенням Ради адвокатів України від 22.09.2017 року № 191 «Питання організаційного за-

безпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України» (із змінами) було затверджено щорічну плату (внесок) за опрацювання, внесення та розміщення додаткової інформації у профайлі адвоката (за його бажанням) в базі даних Єдиного реєстру адвокатів України на офіційному веб-сайті Національної асоціації адвокатів України, а саме:

логотипу та/або найменування веб-сайту АО, АБ, в якому адвокат здійснює адвокатську діяльність – у розмірі однієї мінімальної заробітної плати станом на день подання до ради адвокатів регіону таких відомостей;

категорій справ, які веде адвокат (не більше 10 категорій) – у розмірі 50% від однієї мінімальної заробітної плати станом на день подання до ради адвокатів регіону таких відомостей;

нагород, почесних звань, відзнак тощо – у розмірі 50% від однієї мінімальної заробітної плати станом на день подання до ради адвокатів регіону таких відомостей. (пункт 1).

При цьому суди встановили, що вказане рішення прийнято відповідачем з метою удосконалення профайлу адвоката в ЄРАУ. Зокрема, адвокатам надано можливість за відповідну плату вносити додаткову інформацію, яка фактично є рекламою адвоката. Внесення такої інформації здійснюється виключно за бажанням адвоката.

Отже, спірне рішення відповідача стосується внесення відомостей до ЄРАУ, які не визначені законом як обов'язкові та внесення яких не є обов'язком адвокатського самоврядування і не забезпечене фінансово за рахунок щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування.

Прийняття рішення такого змісту не суперечить визначенням законом повноваженням відповідача та віднесено до його компетенції.

З огляду на це, що оскаржуване рішення Ради адвокатів України від 22.09.2017 року №191 «Питання організаційного забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України» (із змінами) прийняте відповідачем виключно стосовно сплати внесків за внесення додаткової інформації до Єдиного реєстру адвокатів України, яка не передбачена Законом №5076 як обов'язкова для внесення.

Водночас п. 6 ч. 1 ст. 58 Закону передбачає, що утримання органів адвокатського самоврядування може здійснюватися також за рахунок інших не заборонених законом джерел.

За таких обставин Верховний Суд вважає правильним висновок судів про необґрунтованість доводів позивача про те, що відповідно до ч. 2 ст. 58 Закону №5076 розмір щорічних внесків адвокатів не може перевищувати прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого станом на 1 січня відповідного календарного року, оскільки встановлена оскаржуваним рішенням щорічна плата (внесок) за опрацювання, внесення та розміщення додаткової інформації у профайлі адвоката (за його бажанням) в базі даних Єдиного

реєстру адвокатів України не відноситься до обов'язкових внесків, а здійснюється виключно за бажанням адвоката.

Висновки: законом не заборонено внесення до ЄРАУ додаткових відомостей, крім вказаних у переліку, визначеному законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність.

Також законодавство не забороняє адвокатському самоврядуванню самостійно визначати способи реалізації завдань адвокатського самоврядування та джерела їх фінансового забезпечення у межах правового поля.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Оскарження актів, дій чи бездіяльності
Ради адвокатів України.

Юрисдикція: цивільна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду згідно з Постановою від 24 червня 2021 року у справі № 758/733/18

*Щодо порядку вирішення спору стосовно
оскарження адвокатами рішень Ради адвокати України*

Фабула справи: ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 звернулись до суду з позовом до Недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України, третя особа – Рада адвокатів м. Києва, про визнання рішень щодо питань, які виникли у зв'язку з проведенням Конференції адвокатів м. Києва, незаконними, та зобов'язання відповідача припинити дії по розповсюдженню оскаржуваних рішень.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідачем не визнаються права позивачів на реалізацію повноважень, визначених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», як обраних в установленому порядку членів органів адвокатського самовряду-

вання міста Києва. Зазначені рішення відповідача є неправомірними, прийнятими всупереч положень Конституції України, Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». На думку заявників, зазначені обставини та дії відповідача, пов'язані з прийняттям вказаних рішень, спрямовані на втручання в діяльність представницького органу адвокатського самоврядування м. Києва – Конференції адвокатів м. Києва, а метою розповсюдження цих рішень є перешкоджання позивачам реалізовувати їх особисті немайнові права.

Рішенням суду першої інстанції у задоволенні позову відмовлено.

Постановою апеляційного суду рішення місцевого суду залишено без змін.

Оцінка суду: Велика Палата Верховного Суду вже сформулювала висновок щодо вирішення спору у подібних правовідносинах у справі № 160/9696/18 (постанова від 06 травня 2020 року, провадження № 11-978ап19), за змістом якого у разі виникнення спору між адвокатами щодо порядку денного конференції адвокатів, місця її проведення, обрання голови та членів ради адвокатів регіону, обрання делегатів на з'їзд адвокатів України; визначення кількості членів кваліфікаційної і дисциплінарної палат КДКА, обрання голови та членів КДКА, затвердження штатного розпису і кошторису ради адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури; розгляду та затвердження звіту ради адвокатів регіону, представництва делегатів на конференції адвокатів регіону, порядку формування делегацій адвокатів на цей форум, організаційного, методичного, інформаційного забезпечення ведення та контролю за внесенням відомостей до ЄРАУ, інших правовідносин, що стосуються внутрішньостатутної діяльності цієї організації, то такі спори можуть чи мають розв'язуватися в позасудовому порядку. На окреслені спірні правовідносини не поширюється не тільки юрисдикція адміністративних судів, але й компетенція судів інших юрисдикцій.

Висновки: адвокатура є недержавним самоврядним інститутом (формуванням, об'єднанням), що самостійно вирішує питання своєї організації і діяльності в порядку, визначеному Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». З урахуванням наведеного зазначений спір не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, а повинен вирішуватись у позасудовому порядку відповідно до встановленої законодавством процедури.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на доступ до професії адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 грудня 2022 року
у справі № 140/7522/21

Щодо можливості оскарження рішення
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури
про допуск до складення кваліфікаційного іспиту
та про видачу свідоцтва про складання
кваліфікаційного іспиту

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, в якому просив:

визнати протиправним та скасувати рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про скасування рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про допуск ОСОБА_1 до складання кваліфікаційного іспиту;

визнати протиправним та скасувати рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про скасування рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про затвердження результатів кваліфікаційного іспиту та про видачу ОСОБА_1 свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту;

визнати протиправними дії Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури щодо поширення персональних даних ОСОБА_1, без його згоди, шляхом надання Вищій кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури кваліфікаційної справи ОСОБА_1, яка містить у собі персональні дані ОСОБА_1;

зобов'язати Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури утриматися від поширення персональних даних ОСОБА_1 без його згоди.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково.

Оцінка суду: приписи частини восьмої статті 50 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) не надають право кожному оскаржити будь-яке рішення КДКА до ВКДКА або до суду, а визначають загальний порядок і строк оскарження рішень КДКА у випадках, прямо передбачених відповідними статтями

цього Закону, що регулюють порядок вирішення питань, віднесених до повноважень КДКА.

Відповідно до приписів статей 8 і 9 Закону № 5076-VI у процедурі допуску особи до складення кваліфікаційного іспиту та визначення рівня її фахової підготовленості до ВКДКА або до суду можуть бути оскаржені рішення КДКА про відмову в допуску особи до складення кваліфікаційного іспиту та про відмову у видачі їй свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту, тоді як оскарження рішень КДКА про допуск особи до складення кваліфікаційного іспиту та про видачу їй свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту цими нормами Закону не передбачено.

Таке правове регулювання зумовлене віднесенням рішень КДКА з питань допуску до складення кваліфікаційного іспиту та видачі свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту до індивідуальних актів, які стосуються прав та інтересів визначеної в цих рішеннях особи та дія яких вичерпується їх виконанням (пункт 19 частини першої статті 4 КАС України).

Обсяг прав на оскарження рішень КДКА до ВКДКА та до суду має бути однаковим, оскільки ВКДКА при розгляді скарг на рішення КДКА наділена ознаками квазісудового органу, що користується всією повнотою судової юрисдикції при вирішенні цього правового питання, застосовуючи принцип верховенства права та враховуючи судову практику Європейського суду з прав людини (частина п'ята статті 52 Закону №5076-VI, пункт 3.16 Регламенту ВКДКА).

Висновки: лише особа, якій відмовлено в допуску до складення кваліфікаційного іспиту або у видачі свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту, вправі оскаржити відповідні рішення КДКА, що створюють для неї негативні наслідки.

Натомість рішення КДКА про допуск до складення кваліфікаційного іспиту та про видачу свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту не порушують будь-чиїх прав або інтересів у сфері публічно-правових відносин, що виключає можливість їх оскарження і перегляду.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на доступ до професії адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 14 грудня 2022 року
у справі № 140/7522/21[1]

*Щодо порушення права на повагу до приватного життя
в аспекті доступу до професії адвоката*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, в якому просив:

визнати протиправним та скасувати рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про скасування рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про допуск ОСОБА_1 до складання кваліфікаційного іспиту;

визнати протиправним та скасувати рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про скасування рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про затвердження результатів кваліфікаційного іспиту та про видачу ОСОБА_1 свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту;

визнати протиправними дії Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури щодо поширення персональних даних ОСОБА_1, без його згоди, шляхом надання Вищій кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури кваліфікаційної справи ОСОБА_1, яка містить у собі персональні дані ОСОБА_1;

зобов'язати Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури утриматися від поширення персональних даних ОСОБА_1 без його згоди.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково.

Оцінка суду: повноваження Ради адвокатів України визначені у частині четвертій статті 55 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) та розділі II Положення про Раду адвокатів України, якими Раду адвокатів України не наділено правом здійснювати в будь-якій формі контроль за ді-

яльністю кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, в тому числі оскаржувати прийняті ними рішення до ВКДКА.

Також колегія суддів Верховного Суду погоджується із судами попередніх інстанцій, що зі змісту розпорядження Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України не вбачається надання доручення заступнику голови Ради адвокатів України або створеній робочій групі на звернення до ВКДКА зі скаргою на відповідні рішення КДКА.

За наведених обставин суди першої та апеляційної інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про відсутність у голови робочої групи, заступника голови Ради адвокатів України повноважень на подання від імені Ради адвокатів України до ВКДКА скарг на рішення КДКА щодо ОСОБА_1.

Проаналізувавши прецедентну практику ЄСПЛ у контексті спірних правовідносин, суди попередніх інстанцій обґрунтовано виходили з того, що оскаржувані у цій справі рішення ВКДКА мають вплив на приватне життя позивача в аспекті доступу до професії.

Оскільки ОСОБА_1 відповідно до вимог і процедур, визначених Законом № 5076-VI, набув право на заняття адвокатською діяльністю, то він мав гарантоване вказаним Законом право на здійснення такої діяльності.

Висновки: скасування ВКДКА рішень КДКА про затвердження результатів кваліфікаційного іспиту та про видачу ОСОБА_1 свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту більше ніж через вісім місяців після складання присяги та отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю є непропорційним втручанням у право позивача на приватне життя, що захищено статтею 8 ЄКПЛ.

Крім того, ВКДКА при прийнятті оскаржуваних рішень допустила реалізацію не передбаченого законодавством права на оскарження рішення про допуск особи до кваліфікаційного іспиту, затвердження результатів кваліфікаційного іспиту та видачу свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту суб'єктом, який не наділений правом на їх оскарження, тобто третьою особою, якої такі рішення не стосуються, чим порушила право позивача на повагу до приватного життя в аспекті доступу до професії.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Право на доступ до професії адвоката.

Юрисдикція: адміністративна

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 25 лютого 2021 року
у справі № 826/16008/18

*Щодо невключення інформації
про адвоката до Єдиного реєстру
адвокатів України*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Не-державної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України, в якому просив:

визнати протиправною бездіяльність Недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України щодо непідтвердження та невнесення відомостей щодо адвоката ОСОБА_1 до Єдиного реєстру адвокатів України за заявою (далі – ЄРАУ);

зобов'язати Недержавну некомерційну професійну організацію «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України внести відомості для публічного доступу про адвоката ОСОБА_1 до ЄРАУ шляхом їх відображення у відкритому доступі на офіційному веб-сайті Національної асоціації адвокатів України.

На обґрунтування позовних вимог позивач посилався на те, що у березні 2016 року він отримав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та витяг з ЄРАУ, виданий Радою адвокатів міста Києва на підтвердження внесення до електронної бази даних ЄРАУ необхідних відомостей щодо нього як адвоката. Проте, під час здійснення адвокатської діяльності позивач, перевібивши свій профайл на офіційному сайті ЄРАУ за посиланням на офіційний вебсайт Недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України», виявив, що запис про нього відсутній. Зазначене, на думку позивача, за умов виконання ним усіх передбачених вимог для набуття статусу адвоката, вказує на грубе порушення права на доступ до професії адвоката та створення перешкод у здійсненні професійної діяльності.

Рішенням окружного адміністративного суду адміністративний позов задоволено повністю:

Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано рішення окружного адміністративного суду, прийнято нове судове рішення про відмову у задоволенні позовних вимог.

Оцінка суду: враховуючи прецедентну практику ЄСПЛ у справі «Бігаєва проти Греції» (Bigaeva v. Greece), заява № 26713/05, колегія суддів Верховного Суду зазначає про те, що у спірних правовідносинах дії відповідача мають вплив на приватне життя позивача в аспекті доступу до професії.

Колегія суддів Верховного Суду погоджується з висновками суду першої інстанції, яким правильно встановлено, що позивач у відповідності до вимог та процедури, визначеної Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» набув право на зайняття адвокатською діяльністю, отримавши відповідне свідоцтво та посвідчення, має гарантоване вказаним Законом право на здійснення такої діяльності. Однією із законодавчих вимог, що забезпечує реалізацію адвокатом його повноважень, є включення про нього інформації до ЄРАУ та її відображення на офіційному веб-сайті Національної асоціації адвокатів України, а невключення чи невідображення цієї інформації є перешкодою для здійснення адвокатом його діяльності.

Судами першої та апеляційної інстанцій встановлено, що Рішенням Ради адвокатів України №156 від 11.06.2016 «Про деякі питання реалізації Висновків спеціальної тимчасової комісії з перевірки діяльності органів адвокатського самоврядуванням. Києва» Раді адвокатів м. Києва було заборонено вносити до Єдиного реєстру адвокатів України відомості про осіб, які отримали свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю на підставі свідоцтв про складення кваліфікаційного іспиту, виданих неповноважним органом – Київською міською КДКА з 12.10.2012. Цим рішенням Ради адвокатів України, яке у відповідності до частини першої статті 57 Закону № 5076-VI є обов'язковими до виконання всіма адвокатами, встановлено безпосередньо Раді адвокатів м. Києва відповідну заборону.

Разом з цим судом апеляційної інстанції залишено поза увагою, що Законом № 5076-VI чи Порядком ведення Єдиного реєстру адвокатів України, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 № 26 (зі змінами) прямо не передбачено такої підстави для відмови у включенні до ЄРАУ чи відмови у публічному відображенні відомостей про адвоката у ЄРАУ, як порушення адміністратором Першого рівня заборон, встановлених Радою адвокатів України.

Колегія суддів Верховного Суду зазначає, що ОСОБА_1 виконав усі вимоги Закону № 5076-VI для набуття статусу адвоката та зайняття адвокатською діяльністю до прийняття рішення Ради адвокатів України від 11.06.2016 № 156, а саме 26.02.2015 склав

кваліфікаційні іспити для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, пройшов стажування і 25.02.2016 захистився на засіданні Ради адвокатів м. Києва, у зв'язку із чим, Радою адвокатів м. Києва прийнято рішення від 26.05.2016 № 49 про видачу позивачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю. Крім того 17.03.2016 позивач отримав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, а отже мав законні сподівання на публічне відображення відомостей про нього як адвоката в Єдиному реєстрі адвокатів України.

На час складання позивачем іспиту Київська міська кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури була зареєстрована як юридична особа і не була визнана нелегітимним та не уповноваженим органом на видачу свідоцтв про складання кваліфікаційного іспиту адвокатами. На момент отримання позивачем свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту підстави вважати цей документ недійсним, а КДКА нелегітимною були відсутні.

При цьому, відповідно до пункту 3.7 статті 3 вказаного Порядку якщо до Єдиного реєстру адвокатів України були внесені відомості про адвокатів, які отримали свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю або свідоцтва про складання кваліфікаційних іспитів після 19 листопада 2012 року у відповідних радах адвокатів регіону або кваліфікаційно-дисциплінарних комісіях адвокатури, положення про яких не затверджувались та належна їх державна реєстрація не здійснювалась, інформація може скеровуватися до ВКДКА для прийняття відповідного рішення.

Не містить таких підстав і стаття 4 Порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 р. № 26 (зі змінами), що врегульовує порядок внесення змін до відомостей, що містяться в ЄРАУ.

Колегія суддів Верховного Суду також враховує, що позивачем були вчинені всі залежні від нього дії щодо отримання статусу адвоката, у тому числі складено кваліфікаційний іспит та отримано відповідне свідоцтво. Станом на час складання позивачем іспиту будь-яких заборон чи вмотивованих рішень компетентних органів, які б свідчили про нелегітимність КДКА м. Києва не існувало та до позивача у встановленому порядку доведено не було.

Висновки: наявність певних спорів між третіми особами відносно статусу КДКА м. Києва, у якій позивачем добросовісно складено іспит та про що отримано відповідне свідоцтво, не може бути перешкодою чи підставою для позбавлення позивача права на зайняття адвокатською діяльністю, на набуття якого позивач мав законне сподівання складаючи відповідний іспит та добросовісно вчиняючи передбачені законом дії. Крім того, у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не встановлено випадків, в яких відпові-

дач звільняється від обов'язку оприлюднення інформації про чисельність і персональний склад адвокатів України.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Застосування вимог Закону України
«Про запобігання корупції» до адвокатів.

Юрисдикція: адміністративна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 березня 2023 року
у справі № 380/9317/21[1]

*Щодо належності членів кваліфікаційно-дисциплінарних
комісій адвокатури до суб'єктів декларування*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулась до суду з позовом до Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), за участю третіх осіб – Недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України, Рада адвокатів області, в якому просить:

визнати протиправними дії НАЗК щодо визначення (визнання) ОСОБА_1 суб'єктом декларування, а саме особи уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування або прирівняним до них;

визнати протиправними дії НАЗК щодо повідомлення ОСОБА_1 про неподання декларації шляхом скерування листа з повідомленням;

визнати протиправними дії НАЗК щодо визначення обов'язку ОСОБА_1 подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування в порядку, визначе-

ному частиною першою статті 45 Закону України «Про запобігання корупції»;

стягнути з НАЗК на користь позивача ОСОБА_1 завдану немайнову (моральну) шкоду в розмірі 250000,00 гривень.

В обґрунтування позовних вимог позивач зазначила, що вона набула статус адвоката та здійснює адвокатську діяльність на підставі відповідного свідоцтва про право на заняття адвокатської діяльності. Зазначила, що їй НАЗК надіслано повідомлення про факт неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Позивач стверджує, що в неї відсутній статус особи, яка відповідає визначенню суб'єкта декларування, тому відповідно до частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» на неї не поширюється дія цього Закону. Повідомлення ж НАЗК адресоване позивачу як фізичній особі, а не як суб'єкту декларування, що свідчить про те, що посадові особи НАЗК не ідентифікували її як особу, що має подавати декларацію. Своєю чергою Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не передбачає таких органів адвокатського самоврядування як конкурсна та дисциплінарна комісія.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, в позові відмовлено.

Оцінка суду: У цій справі Верховний Суд вважає слушними доводи Недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України стосовно того, що суди попередніх інстанцій, проаналізувавши норми права, повинні були першочергово з'ясувати чи є позивач суб'єктом декларування в розумінні підпункту «в» пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон № 1700-VII).

Аналіз наведеної вище правової норми свідчить, що до переліку осіб, які в силу вимог статей 45, 49 Закону № 1700-VII відносяться до суб'єктів декларування входять, зокрема інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України «Про державну службу», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій) та які не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 Закону № 1700-VII.

Варто зауважити, що обов'язковою умовою для всіх, визначених вказаною нормою осіб, що віднесені до суб'єктів декларування є прирівняння їх до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури є такою, що створена відповідно до статті 50 Закону № 5076-VI та забезпечує допуск до адвокатської професії, а також позбавлення такого права

шляхом прийняття рішень про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури наділена владними управлінськими повноваженнями щодо набуття особою статусу адвоката, притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, крайньою формою якої є припинення права на заняття адвокатською діяльністю.

Утворення кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури здійснюється відповідно до Закону № 5076-VI, а спосіб її формування не має вирішального значення для віднесення членів такої комісії до осіб, що прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Крім того, той факт, що членами комісії є адвокати, які в силу підпункту «в» пункту 2 частини першої статті 3 та частини першої статті 45 Закону № 1700-VII зобов'язані подавати декларацію, не суперечить положенням чинного законодавства щодо незалежності адвокатури, оскільки наділення таких осіб владно-управлінськими функціями по відношенню як до інших адвокатів так і осіб, які мають намір набути статус адвоката, зумовлює й покладення на них додаткових обов'язків, передбачених Законом, з метою забезпечення дотримання балансу між повноваженнями і зобов'язаннями, які ці повноваження породжують.

Те, що КДКА є органом адвокатського самоврядування, створеним з іншою метою (стаття 50 Закону № 5076-VI), ніж органи державної влади, органи місцевого самоврядування, та нібито неуповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не означає відсутність за Законом № 1700-VII обов'язку подавати декларації у членів дисциплінарної палати КДКА. Достатньо звернути увагу на те, що підпункт «в» пункту 2 частини першої статті 3 Закону № 1700-VII не стосується осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Він передбачає перелік осіб, які для цілей саме цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (пункт 1 частини першої цієї статті). Так, наприклад, громадські об'єднання, наукові установи, навчальні заклади, вочевидь, теж створені з іншою метою, ніж органи влади. Проте представники цих об'єднань, установ, закладів, мають обов'язок подавати декларації, якщо входять до складу утворених відповідно до Законів України конкурсних і дисциплінарних комісій.

Висновки: ключовими ознаками осіб, які для цілей Закону № 1700-VII прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за правилами підпункту «в» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, є те, що такі особи: 1) входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій; 2) такі комісії утворені відповідно до інших законів; 3) не є особа-

ми, зазначеними у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини 1 статті 3 Закону № 1700-VII.

Таким чином, члени кваліфікаційно-дисциплінарних комісій відповідають ознакам, визначеним у підпункті «в» пункту 2 частини першої статті 3 Закону № 1700-VII, оскільки відповідні комісії утворюються відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», тобто відповідно до «інших законів».

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Застосування вимог Закону України
«Про запобігання корупції» до адвокатів.
Юрисдикція: адміністративна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 15 березня 2023 року
у справі № 380/9317/21

*Щодо можливості судового розгляду вимоги
про оскарження дій НАЗК стосовно
направлення повідомлення про неподання
головою дисциплінарної палати КДКА
декларації як особи, уповноваженої на виконання
функцій держави або місцевого самоврядування*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернулась до суду з позовом до Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), за участю третіх осіб – Недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України, Рада адвокатів області, в якому просить:

визнати протиправними дії НАЗК щодо визначення (визнання) ОСОБА_1 суб'єктом декларування, а саме особи уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування або прирівняним до них;

визнати протиправними дії НАЗК щодо повідомлення ОСОБА_1 про неподання декларації шляхом скерування листа з повідомленням;

визнати протиправними дії НАЗК щодо визначення обов'язку ОСОБА_1 подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування в порядку, визначеному частиною першою статті 45 Закону України «Про запобігання корупції»;

стягнути з НАЗК на користь позивача ОСОБА_1 завдану немайнову (моральну) шкоду в розмірі 250000,00 гривень.

В об'єднуванні позовних вимог позивач зазначила, що вона набула статус адвоката та здійснює адвокатську діяльність на підставі відповідного свідоцтва про право на заняття адвокатської діяльності. Зазначила, що їй НАЗК надіслано повідомлення про факт неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Позивач стверджує, що в неї від-

сутній статус особи, яка відповідає визначенню суб'єкта декларування, тому відповідно до частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» на неї не поширюється дія цього Закону. Повідомлення ж НАЗК адресоване позивачу як фізичній особі, а не як суб'єкту декларування, що свідчить про те, що посадові особи НАЗК не ідентифікували її як особу, що має подавати декларацію. Своєю чергою Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не передбачає таких органів адвокатського самоврядування як конкурсна та дисциплінарна комісія.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, в позові відмовлено.

Оцінка суду: Адміністративне судочинство спрямоване на справедливе вирішення судом спорів з метою захисту саме порушених прав/законних інтересів осіб у сфері публічно-правових відносин. Саме по собі порушення вимог закону дією/рішенням суб'єкта владних повноважень не є достатньою підставою для визнання їх протиправними/скасуванням судом, оскільки обов'язковою умовою для цього є доведеність позивачем порушених його прав та охоронюваних законом інтересів цим рішенням чи дією з боку відповідача, зокрема наявність в особи, яка звернулася з позовом, суб'єктивного матеріального права або законного інтересу, на захист якого подано позов. Відсутність у позивача прав чи обов'язків у зв'язку із вчиненням оскаржуваних дій не породжує для останнього і права на захист, тобто права на звернення з адміністративним позовом.

Обов'язковою ознакою дій суб'єкта владних повноважень, які можуть бути оскаржені до суду, є те, що вони безпосередньо породжують певні правові наслідки для суб'єктів відповідних правовідносин і мають обов'язковий характер.

Згідно з пунктом 1 частини першої статті 19 КАС України юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження.

ОСОБА_1 займається адвокатською діяльністю та як вказав суд апеляційної інстанції позивач є головою дисциплінарної палати Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури області.

Спірні правовідносини, які склались у цій справі, зводяться до питання щодо правомірності/протиправності дій НАЗК по визначенню позивача суб'єктом декларування відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон № 1700-VII) та по направленню їй повідомлення щодо неподання нею декларації за минулий рік та зобов'язання її як особи, уповноваженої на виконання функцій

держави або місцевого самоврядування, подати таку декларацію в порядку частини першої статті 45 Закону № 1700-VII.

Водночас інформація з приводу необхідності подання декларації та порядку її подання, викладена у повідомленні, не породжує обов'язкових юридичних наслідків.

Направлене позивачці повідомлення носить виключно інформаційний характер.

Висновки: враховуючи, що направлене позивачу повідомлення не є рішенням суб'єкта владних повноважень у розумінні статті 19 КАС України та саме по собі не зумовлює виникнення будь-яких прав і обов'язків для позивачки, тому оскарження дій відповідача щодо його направлення позивачці не може бути предметом самостійного розгляду в порядку адміністративного судочинства. У подальшому на його підставі можуть прийматися відповідні рішення уповноваженими органами, а тому його оцінка, як і оцінка дій службових осіб уповноваженого органу щодо його складання, може бути надана судом під час вирішення спору щодо оскарження рішення, прийнятого з його урахуванням.

Заявлена позивачем вимога не підлягає самостійному розгляду як у порядку адміністративного судочинства, так і взагалі не підлягає судовому розгляду.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Цивільно-правова відповідальність адвоката.

Юрисдикція: цивільна

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
згідно з Постановою від 07 вересня 2022 року
у справі № 761/34282/18

*Щодо цивільно-правової відповідальності адвоката
за поширення недостовірної інформації*

Фабула справи: ТОВ «Солар Медіа Інтертейнмент» звернулося до суду з позовом до ОСОБА_1, ОСОБА_2 про захист ділової репутації та спростування недостовірної інформації.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що недостовірною інформація, поширена ОСОБА_1, автором якої є адвокат ОСОБА_2, доведена до відома необмеженого кола осіб, що порушує право товариства на недоторканість ділової репутації. Такими діями товариство фактично звинувачується у порушенні законодавства про авторське право, неетичній поведінці у ділових відносинах, що негативно впливає на його ділову репутацію, успішну подальшу діяльність, можливість співпраці зі сценаристами, режисерами, акторами, залучення фінансування для виробництва фільмів.

Рішенням суду першої інстанції позов ТОВ «Солар Медіа Інтертейнмент» задоволено частково.

Справа розглядалась судами неодноразово.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове судове рішення. Позовні вимоги ТОВ «Солар Медіа Інтертейнмент» до ОСОБА_1, ОСОБА_2 про захист ділової репутації, спростування недостовірної інформації задоволено частково.

Оцінка суду: відповідно до статті 40 Конституції України усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

У випадку, коли особа звертається до зазначених органів із заявою, в якій міститься та чи інша інформація, і в разі, якщо цей орган компетентний перевіряти таку інформацію та надавати відповідь,

проте в ході перевірки інформація не знайшла свого підтвердження, вказана обставина не може сама по собі бути підставою для задоволення позову, оскільки у такому випадку мала місце реалізація особою конституційного права, передбаченого статтею 40 Конституції, а не поширення недостовірної інформації.

Юридична особа має право на недоторканність її ділової репутації (частина перша статті 94 ЦК України).

Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк (стаття 40 Конституції України).

Щоб орган уважав себе компетентним у розумінні статті 40 Конституції України, він повинен бути наділений повноваженнями, які б дозволили йому відреагувати на адресовану до органу заяву.

Суд апеляційної інстанції правильно встановив, що спірна інформація поширена ОСОБА_2 у заяві до Міністерства культури України. Тобто відповідна інформація про позивача доведена до відома Міністра культури України та Міністерства культури України й його працівників, які опрацьовували заяву та готували проєкт відповіді на неї.

Адвокат просив виключити кінопроєкт з конкурсу за результатами перевірки порушення авторських прав. Фактично ОСОБА_2 прямо вказав, яке саме рішення він просить прийняти, зазначивши причину для такого рішення, – порушення авторських прав.

Разом із цим, єдиним компетентним органом перевірки дотримання особою авторських прав і визначати порушення цих прав є суд. Міністерство культури України не мало і не має повноважень перевіряти наявність порушень авторських прав і виключати з конкурсу кінопроєкти за результатами такої перевірки без відповідного рішення суду.

Таким чином, Міністерство культури України не наділено повноваженнями перевіряти наявність чи відсутність порушення авторських прав на сценарій до кінопроєкту й не є компетентним органом у розумінні статті 40 Конституції України, якому адвокат ОСОБА_2 міг адресувати відповідну заяву.

Поширення адвокатом ОСОБА_2 недостовірної інформації некомпетентному органу не звільняє його від цивільної відповідальності за такі дії.

З урахуванням статей 4, 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», статті 13 ЦК України, адвокат не повинен вчиняти дії, заборонені законом, правилами адвокатської етики, договором про надання правової допомоги, а також порушувати права інших осіб.

Адвокат може використовувати лише ті засоби і методи роботи, які не заборонені законом. Тому якщо адвокат, здійснюючи представ-

ництво довірителя, вчиняє правопорушення – кримінальне, адміністративне чи цивільне, то статус адвоката не звільняє його від відповідальності за таке порушення.

Висновки: якщо адвокат при здійсненні адвокатської діяльності навіть за дорученням довірителя здійснив поширення недостовірної інформації, то він має нести цивільно-правову відповідальність відповідно до норм чинного законодавства. До нього може бути пред'явлений позов про спростування такої інформації.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Захист прав членів адвокатського об'єднання.

Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ Великої Палати Верховного Суду згідно з Постановою від 01 лютого 2022 року у справі № 750/3192/14[4]

*Щодо поширення юрисдикції суду на відносини стосовно
обмеження прав членів адвокатського об'єднання*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Адвокатського об'єднання «Чернігівська обласна колегія адвокатів» (далі – АО «ЧОКА»; адвокатське об'єднання), в якому просив:

визнати незаконним і скасувати рішення Президії адвокатського об'єднання, за яким позивача відрахували зі складу АО «ЧОКА» з позбавленням робочого місця у юридичній консультації;

визнати незаконним і скасувати рішення Загальних зборів адвокатського об'єднання, за яким загальні збори адвокатського об'єднання припинили діяльність АО «ЧОКА» та передали всі його активи і майно безкоштовно Громадській організації «Чернігівське обласне об'єднання адвокатів»;

зобов'язати АО «ЧОКА» відновити позивача на попередньому робочому місці на першому поверсі у юридичній консультації без стягнення членських внесків і будь-яких інших коштів включно до дня фактичного виконання судового рішення у цій частині;

стягнути з АО «ЧОКА» на користь позивача 700 000,00 грн відшкодування моральної шкоди, 20 700 грн відшкодування вартості привласненого особистого майна позивача, 7 606,70 грн відшкодування вартості витрат на придбання ліків і 15 000,00 грн відшкодування вартості витрат на оформлення матеріалів до суду у справі.

Суди розглядали справу неодноразово.

Господарський суд ухвалив рішення, згідно з яким позовні вимоги задовольнив частково.

Апеляційний господарський суд прийняв постанову, згідно з якою змінив рішення суду першої інстанції: виклав його мотивувальну частину в редакції своєї постанови щодо вимоги про стягнення моральної шкоди; виклав абзаци 4 і 6 резолютивної частини цього рішення у зміненій редакції, стягнувши з АО «ЧОКА» на користь позивача 20 000,00 грн відшкодування моральної шкоди.

Оцінка суду: у постанові від 26 лютого 2020 року у справі № 750/3192/14 за позовом того самого позивача до того ж відповідача Велика Палата Верховного Суду вказала, що предметом оскарження є, зокрема, рішення президії відповідача про виключення позивача зі складу адвокатського об'єднання, після чого позивач втратив певні права, пов'язані з членством в адвокатському об'єднанні, зокрема, право користуватися приміщеннями юридичної консультації, де знаходилося робоче місце позивача (пункти 35, 50 постанови). Тому вимоги зобов'язати відповідача повернути робоче місце та відшкодувати матеріальну і моральну шкоду Велика Палата Верховного Суду вважала похідними від вирішення корпоративного спору, які теж треба розглянути за правилами господарського судочинства (пункт 51 постанови).

Висновки: відносини щодо обмеження прав членів адвокатського об'єднання, у тому числі права на користування приміщеннями й іншим майном, на базі якого було організоване місце роботи адвоката-члена цього об'єднання, не є такими, за якими чинне законодавство України унеможливило судовий контроль.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Захист прав членів адвокатського об'єднання.

Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 лютого 2022 року
у справі № 750/3192/14[2]

*Щодо належного способу захисту прав
у разі оскарження рішень органів управління
адвокатського об'єднання*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Адвокатського об'єднання «Чернігівська обласна колегія адвокатів» (далі – АО «ЧОКА»; адвокатське об'єднання), в якому просив:

визнати незаконним і скасувати рішення Президії адвокатського об'єднання, за яким позивача відрахували зі складу АО «ЧОКА» з позбавленням робочого місця у юридичній консультації;

визнати незаконним і скасувати рішення Загальних зборів адвокатського об'єднання, за яким загальні збори адвокатського об'єднання припинили діяльність АО «ЧОКА» та передали всі його активи і майно безкоштовно Громадській організації «Чернігівське обласне об'єднання адвокатів»;

зобов'язати АО «ЧОКА» відновити позивача на попередньому робочому місці на першому поверсі у юридичній консультації без стягнення членських внесків і будь-яких інших коштів включно до дня фактичного виконання судового рішення у цій частині;

стягнути з АО «ЧОКА» на користь позивача 700 000,00 грн відшкодування моральної шкоди, 20 700 грн відшкодування вартості привласненого особистого майна позивача, 7 606,70 грн відшкодування вартості витрат на придбання ліків і 15 000,00 грн відшкодування вартості витрат на оформлення матеріалів до суду у справі.

Суди розглядали справу неодноразово.

Господарський суд ухвалив рішення, згідно з яким позовні вимоги задовольнив частково.

Апеляційний господарський суд прийняв постанову, згідно з якою змінив рішення суду першої інстанції: виклав його мотивувальну частину в редакції своєї постанови щодо вимоги про стягнення моральної шкоди; виклав абзаци 4 і 6 резолютивної частини цього рішення у змінений редакції, стягнувши з АО «ЧОКА» на користь позивача 20 000,00 грн відшкодування моральної шкоди.

Оцінка суду: адвокатське об'єднання є юридичною особою, створеною шляхом об'єднання двох або більше адвокатів (учасників), і діє на підставі статуту (частина перша статті 15 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Визнання недійсним акта суб'єкта господарювання, який суперечить законодавству, є способом захисту (абзац 3 частини другої статті 20 Господарського кодексу України).

Підставами для визнання недійсними рішень загальних зборів учасників (акціонерів, членів) юридичної особи можуть бути: невідповідність рішень загальних зборів нормам законодавства; порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів; позбавлення учасника (акціонера, члена) юридичної особи можливості взяти участь у загальних зборах. Зокрема, рішення загальних зборів юридичної особи можуть бути визнані недійсними в судовому порядку в разі недотримання процедури їх скликання.

Позивачеві не можна відмовити у задоволенні вимог про визнання недійсними рішень загальних зборів тільки з мотивів недостатності його голосів для зміни результатів голосування з прийнятих загальними зборами учасників (акціонерів, членів) рішень, оскільки вплив учасника (акціонера, члена) на прийняття загальними зборами рішень не вичерпується лише голосуванням.

Висновки: належним способом захисту у разі оскарження рішень президії та загальних зборів адвокатського об'єднання є вимога про визнання відповідних рішень недійсними.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Категорія: Захист прав членів адвокатського об'єднання.
Юрисдикція: господарська

Додано в редакції 3.0

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ
Великої Палати Верховного Суду
згідно з Постановою від 01 лютого 2022 року
у справі № 750/3192/14[3]

*Щодо участі адвоката у діяльності
адвокатського об'єднання у разі зупинення
його права на заняття адвокатською діяльністю*

Фабула справи: ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Адвокатського об'єднання «Чернігівська обласна колегія адвокатів» (далі – АО «ЧОКА»; адвокатське об'єднання), в якому просив:

визнати незаконним і скасувати рішення Президії адвокатського об'єднання, за яким позивача відрахували зі складу АО «ЧОКА» з позбавленням робочого місця у юридичній консультації;

визнати незаконним і скасувати рішення Загальних зборів адвокатського об'єднання, за яким загальні збори адвокатського об'єднання припинили діяльність АО «ЧОКА» та передали всі його активи і майно безкоштовно Громадській організації «Чернігівське обласне об'єднання адвокатів»;

зобов'язати АО «ЧОКА» відновити позивача на попередньому робочому місці на першому поверсі у юридичній консультації без стягнення членських внесків і будь-яких інших коштів включно до дня фактичного виконання судового рішення у цій частині;

стягнути з АО «ЧОКА» на користь позивача 700 000,00 грн відшкодування моральної шкоди, 20 700 грн відшкодування вартості привласненого особистого майна позивача, 7 606,70 грн відшкодування вартості витрат на придбання ліків і 15 000,00 грн відшкодування вартості витрат на оформлення матеріалів до суду у справі.

Суди розглядали справу неодноразово.

Господарський суд ухвалив рішення, згідно з яким позовні вимоги задовольнив частково.

Апеляційний господарський суд прийняв постанову, згідно з якою змінив рішення суду першої інстанції: виклав його мотивувальну частину в редакції своєї постанови щодо вимоги про стягнення моральної шкоди; виклав абзаци 4 і 6 резолютивної частини цього рішення у змінений редакції, стягнувши з АО «ЧОКА» на користь позивача 20 000,00 грн відшкодування моральної шкоди.

Оцінка суду: адвокатське об'єднання є юридичною особою, створеною шляхом об'єднання двох або більше адвокатів (учасників), і діє на підставі статуту (частина перша статті 15 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Висновки: зупинення права на заняття адвокатською діяльністю окремих членів президії адвокатського об'єднання не впливає на їхні повноваження у президії. Частина п'ята статті 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» забороняє протягом строку зупинення права на заняття адвокатською діяльністю здійснення адвокатом такої діяльності, а також участь цього адвоката у роботі органів адвокатського самоврядування, але не забороняє його участь у діяльності адвокатського об'єднання, членом якого він є, зокрема у роботі органів управління.

[Повний текст постанови](#)

[Правова позиція](#)

Київ 2023